

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Valeri
Briusov

Îngerul de foc

**Valeri
Briusov**

**Îngerul
de
foc**

Valeri
Briusov

Îngerul de foc

Povestire
în 16 capitole

În românește de
Virgil Teodorescu
și Dan Răutu

București ● 1976

Editura UNIVERS

Desenul copertei : *Veniamin Micu*

Валерий Брюсов

ОГНЕННЫЙ АНГЕЛ

Повесть в XVI главах

Издание второе

Москва, Книгоиздательство «Скорпион» МсmIX

**Toate drepturile asupra acestei versiuni
sint rezervate Editurii UNIVERS**

PREFAȚA LA EDIȚIA A DOUA

Autorul Povestirii își istorisește în Cuvînt de început viața sa. S-a născut la începutul anului 1505 (după socoteala lui la sfîrșitul anului 1504) pe teritoriul arhiepiscopatului Trier, a studiat la Universitatea din Köln, dar nu și-a terminat studiile, apoi și-a completat cultura citind pe apucate, mai ales operele umaniștilor, s-a angajat în serviciul militar, a participat la campania din Italia, în anul 1527, a vizitat Spania, în sfîrșit a poposit în America, unde a și trăit ultimii cinci ani anteriori evenimentelor descrise în această Povestire. Acțiunea Povestirii de față privește perioada cuprinsă între august 1534 și toamna anului 1535.

În capitolul al XVI-lea, autorul ne informează că și-a scris Povestirea imediat după evenimentele trăite. Într-adevăr, deși chiar din primele pagini el face aluzii la evenimentele anului următor, din cele relatate nu reiese că autorul ar fi cunoscut întîmplările de mai tîrziu. El nu știe, de pildă, nimic despre sfîrșitul răscoalei de la Münster (orașul Münster a fost luat cu asalt în iunie 1535), deși menționează de două ori această răscoală, (capitolele III și XIII) și vorbește despre Ulrich Zasius (cap. XII) ca și cum ar fi fost în viață (Zasius a murit în 1535). Din această pricină, deși tonul relatării este în general calm, întrucît autorul se referă la evenimente care sînt pentru el de domeniul trecutului, pe alocurea povestitorul scrie cu patimă, căci trecutul acesta îi este încă viu în minte.

Autorul declară în repetate rînduri că și-a propus să scrie numai și numai adevărul (Cuvînt de început, cap. IV, cap.V etc.). Că aceasta a fost într-adevăr intenția lui, ne-o demonstrează faptul că nu găsim în Povestirea sa anacronisme, cît și faptul că felul cum sînt prezentate personajele istorice corespunde întru totul datelor istoriei. Astfel, cuvîntările lui Agrippa și ale lui Johann Weyer pe care ni le înfățișează autorul Povestirii (cap. VI) corespund ideilor expuse de acești scriitori în opera lor, iar chipul lui Faust prezentat de el (cap. XI—XIII) este destul de apropiat de acel Faust pe care ni-l zugrăvește cea mai veche biografie a acestuia (scrisă de J. Spiess, și editată în 1587). Dar oricît de bine intenționat ar fi, expunerea sa rămîne totuși subiectivă, ca orice lucrare de memorii. Trebuie să ținem seamă că el ne povestește evenimentele potrivit închipuirii sale, ceea ce, după toate probabilitățile, diferă de desfășurarea lor reală. De asemenea autorul nu a putut evita în lunga sa narațiune unele mici contradicții, care au drept cauză slăbiciunea firească a memoriei.

Autorul ne mărturisește, nu fără a se lăuda, (Cuvînt de început) că în ceea ce privește nivelul de cultură, nu se consideră cu nimic mai prejos de cei ce „se mîndresc cu două ba chiar trei doctorate“. Într-adevăr, în Povestire găsim destule dovezi că autorul posedă cunoștințe multilaterale, și că, pătruns de spiritul secolului al XVI-lea, a căutat să cunoască cele mai diverse sfere ale științei și activității umane. Autorul vorbește ca un bun cunoscător al matematicii și arhitecturii, al artei militare și picturii, al științelor naturii și filozofiei etc., fără să mai pomenim reflexiunile lui amănunțite privind diversele ramuri ale științelor oculte. Totodată în Povestirea sa întîlnim numeroase citate din autori vechi și noi, sau simple referiri la nume de scriitori și învățați celebri. Trebuie să remarcăm totuși că nu toate aceste referiri au o legătură directă cu subiectul relatării și că deseori povestitorul pare să facă paradă de erudiția sa. Același lucru este valabil și pentru frazele transcrise în limbile latină, spaniolă, franceză și italiană, pe care le inserează în expunere. Pe cît putem judeca, el nu a cunoscut temeinic altă limbă străină decît cea latină, care la acea epocă era limba oamenilor

cultivați. Limba spaniolă se pare că o cunoștea numai pe măsura nevoilor practice, iar cunoștințele sale de italiană și franceză sînt mai mult decît dubioase.

Autorul se consideră adept al umanismului (Cuvînt de început, cap. X și altele). Putem accepta această afirmație numai cu unele rezerve. Ce-i drept, el invocă adesea diverse teze care au devenit oarecum axiome ale concepției umaniste despre lume (cap. I, IV, X etc.), vorbește cu indignare despre scolastică și despre adepții concepțiilor medievale, dar mai păstrează el însuși multe prejudecăți din vechime. Ideile însușite în cursul lecturilor sale dezordonate se întrepătrund cu tradițiile deprinse din copilărie, dînd naștere unei concepții asupra lumii extrem de contradictorie. Vorbind cu dispreț despre tot felul de superstiții, autorul dă dovadă uneori că el însuși crede în ele ; luînd în derîdere școlile în care „oamenii se ocupă cu căutarea de noi cuvinte“ și elogiînd în fel și chip observația și experiența, i se întîmplă să se încurce nu o dată în sofisme scolastice etc.

Cît despre credința autorului în supranatural, în această privință el nu a făcut decît să-și urmeze secolul. Oricît de ciudat ni s-ar părea, tocmai în epoca Renașterii au luat avînt doctrinele magice, proces care a continuat în decursul secolelor al XVI-lea și al XVII-lea. Vagile vrăji și preocupări chiromantice din Evul Mediu au fost prelucrate în secolul al XVI-lea într-un sistem unitar de discipline, al căror număr trece la diverși învățați de cifra douăzeci (vezi, de pildă, lucrarea lui Agrippa : *De speciebus magiae*). Spiritul secolului, care căuta să raționalizeze totul, a știut să transforme și magia într-o doctrină oarecum rațional construită, introducînd un sens și o logică în arta ghicitului, și căutînd să fundamenteze din punct de vedere științific zborurile la sabatul vrăjitorilor etc. Autorul Povestirii crede în caracterul real al fenomenelor magice, urmînd în această privință cele mai eminente spirite ale timpului său. Astfel, Jean Bodin — celebrul autor al tratatului *De republica*, pe care Bockle îl considera unul dintre cei mai remarcabili istorici, este în același timp autorul cărții *Le Démonomanie des sorciers*, carte în care cercetează amănunțit contractele cu diavolul și zborurile la

sabat. Ambroise Paré, reformatorul chirurgiei, a descris natura demonilor și formele demonizării ; Kepler și-a apărat mama împotriva acuzației de vrăjitorie, fără să obiecteze împotriva învinuirii ca atare ; Giovanni Francesco della Mirandola, nepotul celebrului Pico, a scris dialogul Vrăjitoarea, propunându-și să-i convingă pe oamenii luminați și necredincioși că vrăjitoarele nu sînt o născocire ; după spusele lui, mai curînd ne putem îndoi de existența Americii decît de existența lor. Papii au emis bule speciale împotriva vrăjitoarelor, și celebrul document Malleus maleficarum începe cu vorbele : Haeresis est maxima opera maleficarum non credere, adică : „A nu crede în faptele vrăjitoarelor este cea mai mare erezie“. Numărul celor care nu credeau era foarte mic și, printre aceștia, un loc de seamă trebuie rezervat lui Johann Weiher (după altă transcripție Jean Vier), menționat și în Povestirea de față, omul care a considerat cel dintîi vrăjitoria drept o boală de un fel deosebit.

.

VALERI BRIUSOV

Îngerul de foc sau povestirea adevărată

În care se vorbește despre diavol

ce i s-a înfățișat de mai multe ori în chip de duh luminos unei fete, ispitind-o să săvârșească tot felul de fapte păcătoase, despre îndeletnicirile magiei, urite de Dumnezeu, astrologiei, goeției și necromanției, despre judecarea acelei fete de către o curte, în frunte cu Preasfinția Sa Arhiepiscopul de Trier, cît și despre întîlnirile și convorbirile cu cavalerul și de trei ori doctor Agrippa de Nettesheim, precum și cu doctorul Faust, scrisă de un martor ocular.

Cuvînt de început al autorului,
în care îşi povesteşte viaţa
înainte de a se întoarce
pe pămînturile germane

Cred că oricine a avut prilejul să fie martor al unor în-
tîmplări neobişnuite şi nu prea lesne de înţeles, ar
trebui să lase o descriere a lor, scrisă sincer şi fără
părtinire. Dar nu numai simpla dorinţă de a contribui la
un lucru atît de complicat ca studierea puterii enigmatice
a Diavolului şi a domeniului care îi este accesibil mă în-
deamnă să întreprind această naraţiune, cu nimic în-
frumuseţată, despre toate acele lucruri uimitoare pe care
le-am trăit în ultimele douăsprezece luni. Mă atrage de
asemenea putinţa de a-mi deschide în aceste pagini inima
ca într-o spovedanie mută în faţa unui auditoriu pe care
eu nu-l cunosc, deoarece nu mai am cui să adresez triste
mele mărturisiri, iar celui care-a trecut în viaţă prin prea
multe încercări îi vine greu să tacă. Şi pentru ca să-ţi dai
seama, cititorule binevoitor, în ce măsură poţi să ai în-
credere în naraţiunea mea nemeşteşugită, şi în ce măsură
am fost în stare să apreciez fără părtinire tot ce am văzut,
vreau să-ţi împărtăşesc în puţine cuvinte şi întreaga mea
soartă.

În primul rînd voi spune că nu am fost un june lipsit
de experienţă şi înclinat să exagerez atunci cînd am dat
de lucrurile obscure şi tainice existente în natură, căci

trecusem dincolo de hotarul care împarte viața noastră în două. M-am născut în electoratul Trier, la sfîrșitul anului 1504 de la Întruparea Cuvîntului, în ziua de 5 februarie¹, ziua sfintei Agata, într-o miercuri, în tîrgul Losheim din valea Hochwald. Bunicul meu a fost în acest tîrg chirurg și bărbier, iar tata, obținînd un privilegiu osebit din partea prințului elector, a îndeplinit profesiunea de medic. Localnicii l-au socotit întotdeauna priceput în meseria lui și cred că și acum îi cer ajutorul ori de cîte ori se îmbolnăvește cîineva. Am fost cu totul patru copii : doi băieți, dintre care unul eram eu, și două fete. Fratele meu mai mare, Armin, după ce a studiat cu succes meșteșugul tatălui meu, acasă precum și la școli, a fost primit de medicii din Trier în corporația lor, iar cele două surori s-au măritat destul de bine : Maria s-a stabilit la Merzig, iar Louise la Basel. Am fost botezat primind numele de Ruprecht. Fiind cel mai mic dintre copii mă aflu încă la o vîrstă fragedă cînd fratele și surorile mele își croiseră un rost în lume.

Instrucțiunea pe care am primit-o nu poate fi numită în nici un caz strălucită, deși astăzi, după ce am avut în viață destule prilejuri spre a dobîndi cele mai variate cunoștințe, nu mă consider cu nimic mai prejos decît unii care se mîndresc cu cîte două, ba chiar trei doctorate. Tatăl meu visa să facă din mine continuatorul lui, lăsîndu-mi drept moștenire tot ce strînsese, cît și opera și considerația deosebită de care se bucura. Îndată după ce am învățat să scriu și să citesc, să socotesc la abac, și după ce mi-am însușit primele elemente ale limbii latine, tata a început să mă inițieze în tainele diferitelor leacuri, să-mi lămurească aforismele lui Hipocrat, dîndu-mi să studiez cartea lui Ioanichie Sirianul². Mie însă din copilărie nu mi-au plăcut deloc studiile care cereau perseverență, atenție încordată și răbdare. Numai stăruințele tatălui meu care insista cu îndărătnicia specifică bătrînilor să-și ducă planul la bun sfîrșit cît și povețele mamei, femeie blîndă și timidă, m-au făcut să obțin unele succese în disciplina de care m-am ocupat.

Pentru continuarea studiilor, atunci cînd am împlinit vîrsta de paisprezece ani tatăl meu m-a trimis la Kôln,

— oraș situat pe malul Rinului — la vechiul său prieten Ottfried Gerhardt, crezînd că sîrguința mea va crește în competiția cu colegii. Dar universitatea din acest oraș, unde cu puțin înainte dominicanii duseseră lupta lor rușinoasă împotriva lui Johann Reuchlin, nu a fost în stare să trezească în mine un zel deosebit pentru știință. Deși în acea vreme începuseră unele prefaceri, printre cei care practicau magia s-au aflat prea puțini adepți ai noilor idei ale epocii noastre, iar facultatea de teologie continua să se înalțe deasupra celorlalte ca un turn peste acoperișurile caselor. Trebuia să învăț pe dinafară hexametri din *Doctrinile lui Alexandru* și să aprofundez opera *Copulata*³ a lui Petru Spaniolul. Și dacă în anii petrecuți la universitate am învățat ceva, acest lucru îl datorez fără îndoială nu lecțiilor academice, ci prelegerilor unor preceptori rătăcitori, îmbrăcați în haine zdrențuite, care apăreau la răstimpuri și pe străzile Kölnului!

Nu se poate spune că mi-a lipsit puțința de a învăța, căci mai tîrziu, avînd o memorie bună și o inteligență vie, mi-am însușit fără greutate raționamentele celor mai profunzi gînditori ai antichității și ai timpurilor noastre. Din cele ce am putut afla studiînd lucrările lui Bernhard Walter, matematician din Nürnberg, din descoperirile și considerațiile doctorului Theophrastus Paracelsus și mai ales din captivantele concepții ale astronomului Nicolaus Copernic⁴ care locuiește la Frauenburg, îmi permit a crede că înviorarea binefăcătoare care a făcut să renască în secolul nostru fericit artele libere și filozofia, se va extinde în viitor și asupra științelor. Dar deocamdată fiecare om ce gîndește trebuie să fie conștient, cred, că prin spiritul său este contemporan cu marele Erasmus, călător prin valea omenirii — *valli humanitatis*⁵. Eu unul atît în anii adolescenței, cînd nu-mi dădeam prea bine seama, cît și mai tîrziu, după o matură chibzuință, n-am pus mare preț pe cunoștințele dobîndite de generațiile noi din cărțile vechi și neverificate prin confruntarea cu realitatea. Împreună cu înfocatul Giovanni Pico della Mirandola, autorul strălescenței, cînd nu-mi dădeam prea bine seama, cît și mai să blestem „școlile unde oamenii se ocupă cu căutarea de noi cuvinte“.

La Köln ocoleam prelegerile universitare, dar luam parte din toată inima la viața slobodă a studenților. După rigorile din casa părintească, gustam acum, cu atît mai mult, plăcerile acestei vieți neîngrădite, în care chefurile se țineau lanț, îmi pierdeam timpul cu prietene îngăduitoare și cu jocul de cărți, care te captivează prin toanele neașteptate ale hazardului. M-am obișnuit în curînd cu petrecerile neînfrîinate și în general cu viața zgomotoasă a orașului, plină de veșnică agitație și grabă, de altfel una din trăsăturile caracteristice ale epocii noastre, pe care bătrînii o privesc cu uimire și indignare, amintindu-și de epoca liniștită a bunului împărat Friedrich⁷. Împreună cu colegii mei ne țineam zile întregi de pozne, nu totdeauna nevinovate, umblînd prin cîrciumi și case de petrecere, cîntînd cîntece studentești, încăierîndu-ne cu cine se nimerea și bînd în neștire rachiou tare, ceea ce pe atunci, adică acum cincisprezece ani, nu era deloc un fenomen atît de răspîndit ca astăzi. Nici bezna umedă a nopții, nici zăngănitul lanțurilor care ferecau străzile nu ne determinau să ne ducem la culcare.

Am trăit din plin viața asta aproape trei ierni, cînd distracțiile s-au terminat nefericit pentru mine. Inima mea naivă s-a aprins de pasiune pentru vecina mea, nevasta brutarului, o femeie sprintenă și frumoasă, cu obraji ca omătul presărat cu petale de trandafiri, cu buze ca mărgelele de coral și cu dinții ca un șirag de perle de Ceylon, ca să folosesc limbajul poezilor. Ea nu a rămas nepăsătoare față de un tînăr chipeș și bun de gură, dar aștepta de la mine micile daruri pentru care, după cum a remarcat încă Ovidius Naso, au o slăbiciune toate femeile. Banii pe care mi-i trimitea tata, nu-mi ajungeau pentru a-i satisface capriciile neastîmpărate; împreună cu unul dintre cei mai zvăpăiați tineri de vîrsta mea, m-am aventurat într-o treabă cît se poate de urîtă, care nu a rămas nedescoperită, așa încît mă amenința închiisoarea orașului. Numai datorită demersurilor stăruitoare ale lui Ottfried Gerhardt, care se bucura de bunăvoința contelui Hermann von Neuenaar⁸, un canonic influent și de o inteligență cu totul remarcabilă, am scăpat de judecată și am fost trimis la părinți pentru o corecție la domiciliu.

S-ar părea că în felul acesta ar fi trebuit să se termine anii mei de școală. În realitate, abia în acest moment a început pentru mine acea învățătură căreia îi datorez dreptul de a mă considera om cultivat. Aveam șaptesprezece ani. La universitate n-am izbutit să obțin nici măcar gradul de bacalaureat. Am plecat acasă fără să-mi fi făcut un rost și pe deasupra în situația lamentabilă a unui om care și-a pătat cinstea și căruia toți îi întorc spatele. Tatăl meu a încercat să-mi găsească o ocupație și mă silea să-l ajut la prepararea medicamentelor, eu însă mă eschivam cu încăpăținare de la profesiunea care nu-mi plăcea, preferînd să-i suport reproșurile referitoare la viața mea de parazit. Am găsit însă, în izolatul nostru orașel Losheim, un prieten credincios care a nutrit pentru mine o dragoste duioasă și care m-a călăuzit pe un drum nou. Acesta era Friedrich, fiul spițerului nostru, un tînăr cu mult mai în vîrstă decît mine, bolnăvicios și ciudat. Tatălui său îi plăcea să strîngă și să lege cărți, mai ales lucrări de curînd tipărite, pentru care cheltuia tot prisosul de venituri, deși el însuși citea doar arareori. În schimb Friedrich s-a dedat patimii îmbătătoare a lecturii din copilărie și nu cunoștea o bucurie mai mare decît să repete cu glas tare paginile preferate. Din această pricină în orașul nostru Friedrich era considerat de unii drept un tînăr smintit, de alții un om primejdios, și ducea o viață tot atît de solitară ca și mine. Nu e de mirare că ne-am împrietenit ca două păsări închise în aceeași colivie. Atunci cînd nu vagabondam cu archebuza pe culmile și povîrnișurile munților din jurul orașului, mergeam în cămăruța prietenului meu, care se afla la mansarda casei, sub acoperișul de olane, și aici petreceam ore în șir printre voluminoasele tomuri ale antichității și cărțuliile subțiri ale scriitorilor contemporani.

Astfel, ajutîndu-ne unul pe altul, uneori cuprinși de aceeași admirație, alteori discutînd cu înfocare, citeam și în zilele reci de iarnă și în nopțile înstelate de vară tot ce ne puteam procura în tîrgul nostru provincial, transformînd mansarda farmaciei într-o academie. Cu toate că nici unul dintre noi nu era prea tare în gramatica lui Zinten⁹, am citit mulți autori latini, unii despre care nu se pomenea nici la Universitate¹⁰, nici la prelegerile

obișnuite, nici în timpul disputelor. Am găsit la Catul, la Martial, la Calpurniu, modele de frumusețe și de gust pentru totdeauna neîntrecute, și astăzi încă vii în memoria mea ; cercetînd operele divinului Platon, ne-am putut arunca privirile în cele mai ascunse profunzimi ale înțelepciunii umane și chiar dacă nu înțelegeam totul, eram zguduiți de tot ce citeam. Din operele veacului nostru, mai puțin perfecte, dar mai apropiate de noi, am învățat să devenim conștienți de ceea ce mai înainte a trăit și s-a frămîntat în sufletele noastre fără a fi rostit în cuvinte. Am deslușit propriile noastre concepții, pînă atunci încă nebuloase, în *Elogiul nebuniei*, lucrare de ineputabil umor, în *Colocviile spirituale* și nobile, orice s-ar spune, în *Triumful Venerei*, carte viguroasă și necruțătoare și în acele *Epistole ale unor bărbați obscuri*¹¹ pe care le-am recitat nu o singură dată de la un capăt la altul și cărora pînă și antichitatea nu le poate opune decît poate pe Lucian.

Toate acestea se întîmplau într-o perioadă despre care astăzi se spune : „Cine nu a murit în anul '23, și nu s-a înecat în '24 și nici nu a fost omorît în '25, trebuie să-i mulțumească lui Dumnezeu pentru acest miracol“. Pe noi însă, care eram ocupați să convorbim cu cele mai nobile minți, nu ne atrăgeau aproape deloc sumbrele furtuni ale actualității. Nu simpatizam deloc cu atacul întreprins asupra Trierului de cavalerul Franz von Sickingen¹², omul pe care unii îl proslăveau ca pe prietenul celor mai buni oameni, dar care de fapt era un viteaz de modă veche, un tîlhar care-și punea viața în joc pentru a jefui un călător. Arhiepiscopul nostru l-a respins pe acest om al violenței, dovedind că vremurile lui Florisel de Niceea¹³ sînt de domeniul legendelor strămoșești. De asemenea cînd în următorii doi ani prin toate pămînturile germane, ca într-un dans diabolic, a trecut un val de răzmerițe și silnicii, iar în orașul nostru nu se vorbea decît despre rezultatele răscoalelor, noi nu ne-am lăsat tulburați în preocupările noastre. Visătorului Friedrich i s-a părut la început că această furtună de foc și sînge va ajuta să se statornicească în țara noastră mai multă rînduială și drep-tate, dar foarte curînd s-a convins că n-ai nimic de așteptat de la țărani germani, încă prea sălbatici și

ignoranți. Toate cele petrecute atunci au justificat amarele cuvinte ale unui scriitor : „*rustica gens optima flens pessima gaudens*“.¹⁴

Între noi au stîrnit unele discordii primele zvonuri despre Martin Luther, acel „invincibil eretic“¹⁵, care chiar și atunci avea destui partizani printre principii domnitori. Se afirma că nouă zecimi din Germania striga în acele zile : „Trăiască Luther !“ iar mai tîrziu, în Spania, se spunea că la noi religia e schimbătoare ca vremea, iar cărăbușul zboară între trei biserici diferite. Cît despre mine nu mă preocupa cîtuși de puțin disputa în legătură cu grația divină și întruparea și nu am înțeles niciodată cum a putut manifesta interes pentru predicile călugărilor un om ca Desideriuius Erasmus, acest geniu fără pereche. Înțelegînd împreună cu cei mai buni oameni din vremea aceea că credința sălășluiește în adîncul inimii și nu în manifestările exterioare, tocmai din această pricină, nici în tinerețe, nici mai tîrziu nu m-am simțit niciodată stingherit, nici cînd mă aflam în societatea unor buni catolici, sau printre luterani pătimiși. Dimpotrivă, Friedrich, pe care în domeniul religiei îl speriau la fiecare pas abisurile sumbre, găsea niște revelații inaccesibile mie în cărțile lui Luther, ce-i drept sugestive și nelipsite de vigoarea verbului, iar disputele noastre se transformau uneori în certuri supărătoare.

La începutul anului '26, imediat după Sfintele Paști, a venit să ne viziteze sora mea Louise, împreună cu soțul ei. O dată cu venirea lor viața a devenit pentru mine cu totul insuportabilă, pentru că mă copleșeau neconținut cu reproșuri, imputîndu-mi că la vîrsta de douăzeci de ani nu sînt decît o povară pe umerii tatălui meu și o piatră de moară în casă pentru maică-mea. Pe atunci, cavalerul Georg von Frundsberg, gloriosul învingător al francezilor¹⁶, recruta, din însărcinarea împăratului, noi ostași de prin părțile noastre. Mi-a trecut prin minte să mă angajez ca *Landsknecht*¹⁷ liber, deoarece nu vedeam o altă modalitate de a-mi schimba viața care risca să stagneze ca apele unui iaz. Friedrich, care la un moment dat visa ca eu să devin un scriitor de vază — căci amîndoi am încercat să imităm pe autorii noștri preferați — s-a întristat mult, dar nu a găsit argumente destul de solide

pentru a mă convinge să-mi schimb planurile. I-am arătat tatălui meu cu hotărîre și insistență că am ales meșteșugul armelor, întrucît sabia mi se potrivește mai bine decît bisturiul. După cum era de așteptat, tata și-a ieșit din sărite și mi-a interzis pînă și să mă gîndesc la arta militară, spunîndu-mi : „Toată viața mea am reparat trupuri omenеști, și nu vreau ca fiul meu să le schilodească“. Nu aveam destui bani ca să-mi cumpăr arme și echipament și nici prietenul meu nu putea să mă ajute, așa încît am hotărît să părăsesc în taină casa părintească. Țin minte că era cinci iunie : noaptea am ieșit fără să fiu observat din casă, luînd cu mine douăzeci și cinci de guldeni renani¹⁸. Mi s-a întipărit bine în minte scena cînd Friedrich, conducîndu-mă pînă la cîmp, m-a cuprins în brațe — vai, pentru ultima dată în viață ! — plîngînd sub frunzișul unei salcii cenușii, palid ca un mort, sub razele lunii.

În ziua aceea nu am simțit greutatea despărțirii apăsîndu-mi inima, căci în fața mea strălucea, ca aurul unei dimineți de mai, viața nouă. Eram tineri și plini de vlagă, cei care recrutau ostași m-au primit bucuroși, așa că am intrat în armata italiană a lui Frundsberg. Oricine va înțelege lesne că zilele care au urmat nu au fost ușoare pentru mine, dacă se va gîndi ce fel de oameni sînt *landsknechții* noștri : nesocotiți, grosolani, lipsiți de cultură, mîndri de hainele lor pestrițe și de graiul lor întortocheat, dornici doar să se îmbete și să înhațe o pradă cît mai bogată. După spiritele ascuțite ca un vîrf de ac ale lui Martial, sau după considerațiile înalte ca zborul unui vultur ale lui Marsilio Ficino¹⁹, aproape că-mi era groază să particip la distracțiile neînfrîinate ale noilor mei camarazi și uneori mi se părea că viața mea s-a transformat într-un vis apăsător și fără sfîrșit. Superiorii mei nu au putut însă să nu observe că mă deosebesc de tovarășii mei atît prin cunoștințe, cît și prin purtări și, luînd seama că mînuî cu iscusință arhebuza și nu mă dau în lături de la nici o treabă, mi-au acordat întotdeauna o deosebită atenție, încredințîndu-mi misiuni care mi se potriveau mai bine.

Ca *landsknecht* am participat de la început pînă la sfîrșit la dificila campanie din Italia, cînd am fost nevoiți

să escaladăm în timpul unei ierni aspre munții înzăpeziți, să trecem prin vad riuri ale căror ape ne ajungeau pînă la gît sau să ne instalăm pentru săptămîni întregi tabăra în ținuturi mocirloase. Tot atunci am luat parte la ocupația după un asalt a cetății eterne de către trupele unite spaniole și germane, la șase mai 1527. Am avut prilejul să văd cu ochii mei soldați transformați în bestii, jefuind bisericile Romei, săvîrșind violuri în mănăstirile de călugărițe, străbătînd străzile călare pe catirii Papei împoponați cu mitra episcopală, zvîrlind în Tibru Sfintele Daruri și moaștele sfinților, organizînd un conclav și proclamîndu-l papă pe Martin Luther. Am petrecut apoi aproape un an în diferite orașe ale Italiei, am cunoscut mai îndeaproape viața acestei țări, cu adevărat civilizate, care a rămas un model strălucit pentru alte țări. Această perioadă mi-a îngăduit să cunosc admirabilele creații ale pictorilor italieni contemporani, care i-au întrecut într-o măsură atît de mare pe pictorii noștri — poate cu excepția lui Albrecht Dürer — să cunosc între altele și operele lui Rafaello d'Urbino, care va fi veșnic plîns de posteritate, operele lui Sebastiano del Piombo, demn rival al lui Rafael, ale lui Benvenuto Cellini, om tînăr, dar geniu multilateral, pe care am avut prilejul să-l înfrunt și ca inamic, și pe Michelangelo Buonarroti care, deși desconsidera întrucîtva frumusețea formelor, este totuși un artist viguros și original ²⁰.

În primăvara anului următor, don Miguel de Gomez, locotenent al unui detașament spaniol, mi-a arătat multă bunăvoință apreciîndu-mă ca medic și datorită faptului că învățasem între timp cîte ceva din limba spaniolă. A trebuit să plec împreună cu don Miguel în Spania, unde fusese trimis într-o misiune secretă la împăratul nostru. Această călătorie a avut un rol determinant pentru întreaga mea viață. Venind la curte în orașul Toledo, am întîlnit, printre alții, pe cel mai ilustru dintre contemporanii noștri, Hernando Cortés, marchiz del Valleoyaca ²¹, comandant de oști egal cu Hanibal, cu Scipio și cu alți eroi ai antichității. În urma primirii ce i s-a făcut acestui mîndru cuceritor de regate, cît și a relatării celor care veniseră din țara descrisă atît de atrăgător de Amerigo Vespucci, m-am hotărît să-mi caut norocul pe acest pămînt al făgă-

duinței, cum îl considerau toți cei care avuseseră parte de o soartă vitregă. M-am alăturat unei expediții organizată de compatrioții mei, nemții stabiliți la Sevilla, și am pornit cu inima ușoară să străbat Oceanul.

În Indiile de Vest²² m-am angajat întâi în serviciul Audienței Regale²³, dar în curînd convingîndu-mă cît de neloial și cu cîtă nepricepere își desfășoară activitatea, cît de nedrept tratează talentele și meritele, am preferat să execut misiunile caselor comerciale germane cu agenții în Lumea nouă, în special ale casei Welser, care posedă mine de cupru la San Domingo, cît și ale firmelor Fugger, Ellinger, Kromberger, Tetzl²⁴. Am luat parte la patru expediții spre Vest, Sud și Nord, în căutare de noi filoane de minereuri, zăcămintele de pietre nestemate — ametiste și smaralde — cît și de arbori prețioși : în două expediții mi-am făcut serviciul sub comanda unor alte persoane, iar de două ori m-am aflat eu în fruntea detașamentului. Am cutreierat astfel ținuturile de la Chicora pînă la portul Tumbez²⁵, am petrecut mai multe luni printre păgîni cu pielea tuciurie, am văzut în capitalele indigene clădite din bîrne, bogății în comparație cu care tezaurele Europei noastre sînt o nimica toată, și am scăpat de cîteva ori ca prin minune de primejdia morții. Am cunoscut și crunte frămîntări sufletești pricinuite de dragostea pentru o femeie indiană, sub a cărei piele negricioasă se ascundea o inimă tandră și pătimasă, dar n-are rost să povestesc aici mai amănunțit această întîmplare. Voi spune pe scurt : după ce zilele tihnite petrecute printre cărți, cu bunul meu Friedrich, mi-au educat gîndirea, anii agitați petrecuți în călătorii au călit în focul încercărilor voința mea și m-au înzestrat cu cea mai prețioasă calitate ce se cere unui bărbat : încrederea în puterile sale.

Firește, este greșit ceea ce se crede prin părțile noastre : că dincolo de Ocean poți culege aurul dîndu-ți doar osteneala să te apleci. Totuși, după ce am petrecut cinci ani în America și în Indiile de Vest, datorită muncii mele sîrguincioase și nu fără a fi favorizat de noroc, am strîns economii frumoșele. Atunci a pus pe mine stăpînire gîndul de a pleca din nou pe pămînturile germane, nu pentru a mă stabili în orașelul nostru pașnic, cuprins parcă de som-

nolență, ci cu intenția vanitoasă de a mă lăuda cu succesele mele în fața tatălui meu, care continua să mă considere un derbedeu și o povară. Nu voi ascunde, de altfel, că mă chinuia și un dor mistuitor — la care nu mă așteptasem — dor de munții ținutului natal, unde pe vremuri umblasem furios cu arbaleta, că doream din toată inima să revăd pe buna mea mamă și pe prietenul părăsit, pe care speram să-l mai regăsesc în viață. Eram însă de pe atunci ferm hotărât ca după ce voi vizita orașul natal și îmi voi restabili legăturile cu familia, să mă întorc în Noua Spanie, pe care o consideram a doua mea patrie.

La începutul primăverii anului 1534, am plecat, cu o corabie a firmei Welser, din portul Villarica de la Vera Cruz și, înfruntînd valurile răscolite de furtună, am sosit cu bine în bogatul oraș Anvers. Am pierdut cîteva săptămîni cu îndeplinirea diverselor sarcini pe care mi le asumasem și abia în luna august am putut, în sfîrșit, să pornesc către Regiunea Renană. Din acest moment începe de fapt narațiunea mea.

CAPITOLUL I

Cum am întâlinit-o pentru prima dată
pe Renata și cum mi-a povestit viața ei

M-am hotărât să plec din Țările de Jos pe uscat și am ales drumul care ducea prin Köln, căci simțeam dorința să mai revăd odată acest oraș, unde petrecusem multe zile plăcute. Cu suma de treizeci scuzi¹, mi-am cumpărat un cal bun care putea să mă ducă fără greutate pe mine și bagajele mele, dar, temîndu-mă de tîlhari, am crezut că e mai bine să iau chipul unui modest marinăr. Hainele pestrițe și relativ luxoase cu care mă mîndream în frumosul Brabant, le-am schimbat pe niște haine simple de matelot de culoarea tutunului și mi-am legat pantalonii la genunchi². Mi-am păstrat doar lungă mea spadă, armă de nădejde în care-mi puneam speranțele ca și în Sf. Getruda, ocrotitoarea celor ce călătoresc pe uscat. Pentru cheltuielile de drum mi-am pus de-o parte o mică sumă de bani în joachimstaleri de argint, iar economiile, în pistoli de aur³, le-am cusut în brîul meu lat.

După cinci zile plăcute de drum, avînd tovarăși în-tîmplători, căci mergeam fără grabă, am trecut riul Maas la Wenle. Nu voi ascunde că m-a cuprins o turburare nedemnă de un bărbat atunci cînd am ajuns în localitățile unde au apărut în fața ochilor mei oameni în haine nemțești și auzul meu a fost izbit de graiul părintesc, cu care eram atît de obișnuit. Am plecat din Wenle devreme, sperînd să ajung pînă seara la Neiss, din care pricină m-am despărțit, la Viersen, de tovarășii mei de drum care doreau să viziteze Gladsbach și am cotit, de data aceasta singur, pe drumul care ducea spre Düsseldorf.

Trebuia să mă grăbesc și mi-am îmboldit calul. Acesta, poticnindu-se, și-a lovit chișița de o piatră, întâmplare neînsemnată în aparență, care însă a constituit cauza directă a unui șir lung de evenimente uimitoare, ce mi-a fost dat să le trăiesc după acea zi. Luasem de mult seama că întâmplările neînsemnate ajung să fie primele verigi în lanțul de încercări grele pe care viața ni-l făurește, adesea fără să putem vedea sau auzi ceva.

Călare pe un cal șchiop nu puteam să înaintez decît încet. Mă aflam încă departe de oraș cînd se întunecase și nu mai vedeam bine prin crepusculul sur, iar din iarba cîmpiei se ridica o ceață înțepătoare. Tocmai treceam printr-un făget des și nu fără oarecare teamă mă gîndeam unde aș putea să înnoptez în această regiune cu totul necunoscută mie, cînd deodată, la o cotitură, am văzut chiar la marginea drumului, pe o potecă ce șerpuia printre copaci, o căsuță de lemn, povîrnită de vreme, stingheră, parcă rătăcită acolo. Porțile ogrăzii erau zăvorîte cu grijă, iar ferestrele catului de jos semănau mai mult cu niște mari ambrazuri, dar sub acoperiș se legăna, legată de o sfoară, o damigeană cam ciobită, semn că mă aflam în fața unui han. Apropiindu-mă, am început să ciocănesc în oblon cu mînerul spadei. După ciocăniturile mele hotărîte și lătrăturile înverșunate ale cîinelui de pază, se arată stăpîna casei. Multă vreme a refuzat să mă lase să intru, iscodind în fel și chip cine sînt și pentru ce călătoresc. Nici nu bănuiam ce viitor îmi pregăteam prin insistențele mele, făcînd uz de amenințări și vorbe tari, pînă cînd, în cele din urmă, am fost lăsat să intru pe ușă, iar calul meu fu dus în grajd.

Pe o scară șubredă, prin întuneric, am fost condus într-o odăiță mică de la catul al doilea, îngustă, mai mult lungă decît lată, ca o cutie de vioară. În timp ce în Italia, chiar și în hanurile cele mai ieftine poți găsi un așternut moale, pregătît cu grijă și o cină gustoasă la care nu lipsește sticla de vin, la noi călătorii — în afară de bogătanii ce cară zeci de saci plini doldora, pe catîri — mai sînt nevoiți să se mulțumească cu piine neagră, cu bere de proastă calitate și cu perspectiva de a dormi pe mundir de paie tocite. Primul adăpost ce mi s-a oferit în patrie mi s-a părut îmbîcsit și strîmt, mai cu seamă după dor-

mitoarele curate, lustruite parcă, din căsuțele negustorilor din Țările de Jos, de care putusem profita în urma scrisorilor de recomandare. Am cunoscut însă și nopți mai grele în timpul călătoriilor mele anevoioase prin Anaguac⁴, așa că, învelindu-mă cu mantaua mea de piele, am încercat să mă scufund cât mai repede în somn, silindu-mă să nu ascult glasul bețivanului care cânta jos în sală un cântec de lume. Cuvintele acestuia le-am reținut totuși :

*Ob dir ein Dirn gefällt *.
So schweig, hast du kein Geld,*

Cît de mult m-aș fi mirat atunci, adormind, dacă un glas profetic mi-ar fi spus că seara aceea era ultima seară a unei vieți după care avea să înceapă pentru mine o altă viață ! Soarta mea, călăuzindu-mă peste Ocean, m-a oprit în drum exact numărul convenit de zile și m-a adus ca spre un țel dinainte stabilit la casa aceea depărtată de orice așezare omenească, unde mă aștepta întâlnirea fatală. Un călugăr dominican erudit ar fi descoperit în toate acestea pronia cerească ; un realist îndirjit, ar fi găsit un prilej pentru triste meditații despre legătura complexă a cauzelor și a efectelor care nu respectă cercurile rotitoare ale lui Raimundus Lulliu⁵. Eu însă, cînd mă gîndesc la miile de amănunte întîmplătoare și totuși necesare care au făcut să mă pomenesc în seara aceea, pe drumul spre Neiss, în hanul acela sărăcăcios, pierd orice discernămint între lucrurile obișnuite și cele supranaturale între *miracula* și *natura*⁶. Mă gîndesc însă că prima mea întîlnire cu Renata a fost cel puțin tot atît de miraculoasă ca toate lucrurile neobișnuite și zguduitoare pe care le-am trăit apoi împreună cu ea.

Trecuse cu siguranță mult de miezul nopții cînd m-am trezit dintr-o dată, deșteptat de ceva neașteptat. În camera mea era destulă lumină, căci pe fereastră pătrundeau razele albastre-argintii ale lunii, și de jur împrejur o tăcere de parcă pămîntul și cerul și-ar fi dat duhul.

* Dacă-ți place o puicuță,
și n-ai bani, să rabzi ! (trad. din germ.).

Apoi însă, în această liniște am deslușit în camera vecină, dincolo de peretele de scînduri, niște șoapte de femeie și slabe exclamații. Deși un proverb cu mult tîlc spune că unui călător îi ajunge grija spinării sale, și n-are de ce să-i pară rău de umerii altuia, deși niciodată n-am dat dovadă de prea mult curaj, atracția pentru aventuri care mă caracteriza din copilărie m-a îndemnat să iau apărarea unei femei nedreptățite. Acesta era dreptul meu de cavalier⁷, de om care petrecuse ani întregi în lupte. Sculindu-mă din pat și scoțînd pe jumătate spada din teacă, am ieșit din camera mea și, pe culoarul obscur în care m-am pomenit, am găsit — fără greutate — ușa de după care se auzea glasul șoptit de femeie. Am întrebat cu voce tare dacă n-are cumva nevoie de ajutorul meu și după ce am repetat aceste cuvinte, la care n-am primit nici un răspuns, am bătut în ușă și forțînd zăvorul, am intrat în cameră.

Atunci am văzut-o pentru prima dată pe Renata.

Într-o odaie tot atît de puțin atrăgătoare ca și a mea, și din plin luminată de razele lunii, stătea, cuprinsă de o spaimă cumplită, lipită de perete, cu mîinile întinse, o femeie pe jumătate dezbrăcată, cu părul despletit. În odaie nu mai era nimeni : toate ungherele erau destul de bine luminate și umbrele care se prelungeau pe podea erau clare și bine conturate ; cu toate acestea, ea întindea mîinile înainte, apărîndu-se, ca și cînd cineva ar fi înaintat spre ea amenințător. Era în această mișcare ceva cu totul sinistru, pentru că nu puteai să nu-ți dai seama că o amenință o nălucă invizibilă. În clipa cînd m-a observat, femeia s-a repezit spre mine strigînd, s-a lăsat în genunchi în fața mea, ca și cum aș fi fost un trimis al cerului, m-a cuprins convulsiv cu brațele și mi-a spus cu suflarea întretăiată :

— În sfîrșit, ai venit, Ruprecht ! Nu mai am puteri !

N-o văzusem niciodată pe Renata pînă în ziua aceea. Ea mă vedea pentru prima oară așa cum o vedeam și eu pentru prima oară și totuși mi-a rostit numele ca și cum am fi fost prieteni din copilărie. Mai tîrziu mi-am dat seama că ar fi putut să-mi audă numele cînd i-am spus hangitei cum mă cheamă, dar în acel moment am fost profund

uimit. Totuși, căutînd, după pilda stoicilor, să nu-mi manifest cîtuși de puțin mirarea, am întreat-o, atîngîndu-i ușor umărul, dacă într-adevăr o urmărește o vedenie. Ea însă nu fu în stare să-mi răspundă. Plîngea și rîdea și-mi arăta doar cu mîna tremurîndă ceva care pentru ochii mei nu era decît o rază de lună. Trebuie să mărturisesc că toată atmosfera aceea neobișnuită și conștiința apropierei unor forțe supranaturale mi-au tulburat întreaga ființă, făcîndu-mă să simt o groază sumbră pe care n-o mai încercasem din primii ani ai adolescenței. Mai mult pentru a o liniști pe femeia necunoscută cuprinsă de delir, decît pentru că aș fi crezut în utilitatea acestui gest, am scos spada din teacă și apucînd-o de tăiș, am ridicat-o cu mînerul ei în formă de cruce în sus. Auzisem că astfel te poți apăra cînd ești încolțit de puterile răului. Femeia, înfiorată, ca într-o luptă premergătoare morții, s-a prăbușit pe podea.

Am socotit că ar fi nedemn să fug de-acolo, deși am înțeles că un demon rău pusese stăpînire pe această nenorocită femeie și îi chinuia groaznic sufletul. Niciodată pînă atunci nu văzusem asemenea convulsii și nu bănuisem că un trup omenesc se poate răsuci atît de cumplit, într-un mod atît de îngrozitor⁸. Sub privirile mele femeia cînd se răsucea chinuitor, contrar tuturor legilor firii, și atunci grumazul și pieptul ei deveneau dure, ca piatra, și țepene cînd se îndoia înainte pînă cînd capul și bărbia atingeau aproape degetele picioarelor, în timp ce vinele gîtului se încordau monstruos ; cînd, dimpotrivă se repezea într-un fel uimitor înapoi, sucindu-și ceafa spre spate și săltîndu-și coapsele. Mai tîrziu aveam să fiu de cîteva ori martor la chinurile Renatei, chinuri la care o supuneau demonii ce nu-i dădeau pace, dar în ziua aceea priveștița mă cutremură și mă îngrozi. Priveam suferințele și zvîrcolirile necunoscutei, transformată parcă, asemenea nevastei lui Loth, într-o stană de piatră, fără să mă clintesc din loc, neștiind cum să-i vin în ajutor sau să-i ușurez întrucîtva suferința.

Treptat, femeia încetă să-și izbească trupul de scîndurile dușumelei și groaza care se citea în trăsăturile diformate ale feții ei începu să dispară. Tot se mai răsucea

însă în puternice convulsii, apărîndu-se cu mîinile împotriva unui duşman nevăzut. M-am gîndit că Diavolul ieşise din ea şi se afla în afara trupului ei şi, apropiînd-o pe femeie de corpul meu am început să murmur cuvintele sfintei rugăciuni — *Libera me, Domine, de morte aeterna* * — singura care mi-a venit atunci în minte. Între timp luna coborîse după coroanele copacilor din pădure şi, pe măsură ce crepusculul matinal pune stăpînire pe odaie, împingînd umbrele de la pereţi spre geam, femeia pe care o ţineam strîns în braţele mele, îşi venea în fire. Dar întunericul se întindea asupra-i ca Tramontana — vîntul rece al Pirineilor, şi tremura toată ca pătrunsă de ger.

Am întrebato-o dacă vedenia pierise.

Ea a deschis ochii şi privind în jur prin odaie, ca după un leşin, mi-a răspuns :

— Da, s-a risipit, văzînd că sîntem bine înarmaţi împotriva-i. Nu e în stare să ţină piept unei voinţe tari.

Pentru a doua oară auzeam glasul Renatei. După ce rosti aceste cuvinte, ea începu să plîngă, tremurînd ca varga. Lacrimile se revărsau fără încetare pe obrazii ei, şi îmi simţeam degetele scîldate de lacrimile ei. Dîndu-mi seama că nu poate să se încălzească stînd întinsă pe podea şi simţindu-mă întrucîtva liniştit, am ridicat-o uşor în braţe, căci era mică de statură şi slăbuţă, şi am culcat-o pe patul de alături. Am învelit-o cu ce-am găsit în cameră şi am încercat s-o liniştesc vorbindu-i blînd.

Ea însă continuînd să plîngă, fu cuprinsă deodată de o nouă tulburare şi, apucîndu-mă de mînă, spuse :

— Acum, Ruprecht, trebuie să-ţi povestesc toată viaţa mea, pentru că m-ai salvat şi trebuie să ştii totul despre mine.

Am încercat s-o fac să-nţeleagă că nu este momentul potrivit pentru o asemenea relatare, dar Renata părea că n-aude cuvintele mele şi, strîngîndu-mi cu putere degetele, deşi privea undeva într-o parte, începu să vorbească foarte repede. La început nici nu i-am înţeles cuvintele, atît de năvalnic i se perindau gîndurile şi atît de

* Izbăveşte-mă, Doamne, de moartea veşnică (trad. din lat.).

subit trecea de la un lucru la altul. Treptat am început să disting cursul principal al ideilor în potopul năprasnic de cuvinte și mi-am dat seama că, într-adevăr, îmi povestește propria-i viață.

Niciodată mai târziu, chiar și în zilele când ne simțeam o singură ființă și între noi domnea cea mai deplină încredere, Renata n-a izbutit să-mi înfățișeze într-o succesiune atât de exactă povestea vieții ei. Ce-i drept, în noaptea aceea ea nu numai că a omis să-mi vorbească despre părinții ei și despre locul unde-și petrecuse copilăria, dar chiar, după cum am avut apoi prilejul să mă conving cu toată certitudinea, mi-a ascuns parțial multe evenimente de mai târziu, mi-a redat inexact altele — poate cu bună știință sau poate din pricina stării bolnavicioase în care se afla. Oricum ar fi, mult timp am știut despre Renata numai puținele lucruri pe care mi le-a comunicat în acea relatare înfrigurată și de aceea trebuie s-o redau aici din fir-a-păr. Nu voi putea însă să reproduc felul ei de a vorbi dezordonat, pripit, fără șir, pe care va trebui să-l înlocuiesc cu fraze mai legate.

După ce mi-a spus cum o cheamă, singurul nume pe care i-l cunosc, și după ce a pomenit de primii ani ai vieții ei atât de fugitiv și confuz încât nu am putut reține mai nimic din cele spuse, îmi povesti întâmplarea pe care o considera fatală pentru viața ei.

Renata avea vreo opt ani când pentru prima dată îi apărură în odaia ei, învelit în raze de soare, un înger care părea de foc, îmbrăcat în straie albe ca neaua. Fața îi strălucea, ochii îi erau albaștri ca cerul, iar părul părea tors din fire de aur. Îngerul îi spuse că numele lui este Madiel⁹. Renata nu se sperie cîtuși de puțin și în ziua aceea, împreună cu îngerul, s-a jucat cu păpușile. Mai târziu, îngerul avea s-o viziteze de multe ori, aproape în fiecare zi, era totdeauna vesel și bun, încît fetița prinse pentru el o dragoste mai mare decît pentru toți cei din casă și decît pentru prietenele de o vîrstă cu ea. Foarte inventiv, Madiel o amuza pe Renata, spunîndu-i tot felul de lucruri cu haz și povești, iar cînd se întrista, știa s-o mîngîie cu duioșie. Uneori Madiel venea întovărașit de îngeri de-o seamă cu el, care însă nu erau „de

foc" și purtau mantii purpurii și violete ; ei însă nu erau chiar atât de buni. Madiel i-a interzis cu strictețe Renatei să le vorbească altora despre vizitele lui tainice, dar chiar dacă Renata i-ar fi încălcat porunca, nimeni n-ar fi crezut-o, închipuindu-și că minte sau născocește.

Nu totdeauna Madiel apărea în chip de înger : adesea lua alte înfățișări, mai ales atunci cînd Renata nu avea decît rare prilejuri să rămînă singură. Astfel, vara, Madiel se arăta deseori în chip de fluture mare de foc, cu aripi albe și antene aurii, iar Renata îl ascundea în pletele ei lungi. Iarna, îngerul lua uneori înfățișarea unui fus pentru ca fetița să-l poată purta peste tot, fără să se despartă de el. Cîteodată Renata își recunoștea prietenul ceresc într-o floare pe care o rupea, într-un tăciune căzut afară din vatră sau într-o nucă pe care o spărgea. Uneori seara, Madiel se culca în pat alături de Renata și rămînea cu ea pînă dimineța, lipit de trupul ei ca o pisică. În asemenea nopți se întîmpla ca îngerul s-o ducă pe Renata pe aripile lui departe de casă, arătîndu-i alte orașe, catedrale mîndre sau chiar sălașe cerești scîldate în lumină, dar în zorii zilei, fără să-și dea seama cum, se trezea totdeauna în patul ei.

Cînd Renata se făcu mai mare, Madiel o vesti că va fi o sfîntă, asemenea Amaliei de Lorena¹⁰ și că în acest scop fusese trimis în preajmă-i. El îi vorbea de jertfa lui Iisus Cristos, de fericita resemnare a Fecioarei Maria, de căile ascunse spre porțile zăvorîte ale paradisului terestru, îi vorbea de sfînta Agnesa care nu se despărțea niciodată de Mielul blînd, de sfînta Veronica, cea care stătea veșnic în fața chipului Mîntuitorului, și despre multe alte figuri și lucruri care o îndemneau să se dedea meditațiilor pioase. După spusele Renatei, dacă pînă atunci se mai întreba uneori dacă tainicul ei oaspe este într-adevăr un trimis al cerului, după asemenea vorbe îndoielile se risipeau ca fumul, fiind pe deplin încredințată că o slugă a Satanei n-ar fi putut rosti atîtea nume sfinte, fără să fie cuprins de chinuri groaznice. Într-un rînd Madiel i se înfățișa Renatei luînd chipul lui Cristos răstignit, iar din mîinile lui de foc, străpunse de cuie, curgea sînge roșu ca purpură.

Îngerul o conjura cu mult zel pe Renata să ducă o viață austeră, ascetică, să se îngrijească de puritatea inimii și lumina minții. Ea începu să respecte toate zilele de post statornicite de sfânta biserică, să meargă în fiecare zi la liturghie și să se roage în singurătate, în odaia ei, în fața Crucifixului. De multe ori Madiel o silea pe Renata să se supună unor încercări dure : să iasă dezbrăcată pe frig, să nu mănânce și să nu bea cîteva zile în șir, să-și flageleze cu o frînghie noduroasă coapsele sau să-și împungă sîinii cu ace. Renata petrecea nopți întregi stînd în genunchi, în timp ce Madiel se afla lîngă ea, dîndu-i curaj fetei ce-și pierdea puterile, precum îngerul Mîntuitorului în grădina Ghetsemani. La rugămîntea stăruitoare a Renatei, Madiel îi atinse mîinile și atunci în palmele ei se iviră răni întocmai ca în palmele lui Crist, străpunse de cuie, pe care le ascundea cu grijă de privirile oamenilor. În zilele acelea, datorită ajutorului divin, Renata fu investită cu darul de a face minuni și lecui mulți bolnavi, asemenea „preapioșilor“ regi francezi ¹¹, doar prin atingerea mîinii, așa încît în tot districtul începu a fi socotită o făptură deosebit de plăcută Domnului.

Ajungînd la vîrsta cînd fetele deopotrivă cu ea aveau logodnici sau iubiți, Renata i se adresă îngerului, implorîndu-l să se unească cu ea și trupește, deoarece, chiar după spusele lui, iubirea e mai presus de toate și deci nu poate fi păcat faptul că cei ce se iubesc își vor contopi ființa. Îndată ce Renata îi împărtăși dorințele ei pătimașe, Madiel se întristă : fața lui, după spusele ei, părea ca de cenușă înroșită de foc, asemeni soarelui la care te uiți printr-o bucată de sticlă înnegrită cu funingine. Îi interzise cu fermitate Renatei chiar să se gîndească la cele trupești, amintindu-i imensa bucurie a sufletelor prefericiților din rai, acolo unde nu poate pătrunde nici unul dintre cei care s-au dedat ispitelor trupului. Renata nu mai îndrăzni să stăruiască pe față, dar hotărî să-și atingă țelul prin șiretlic. Ca în zilele copilăriei ei, îl înduplecă pe Madiel să petreacă alături de ea o noapte în pat și astfel, îmbrățișîndu-l și nelăsîndu-l să se desprindă din brațele ei, căută să-l silească pe toate căile să se împreuneze cu ea. Dar îngerul, cuprins de o mare minie, s-a

prefăcut într-o vîlvătaie și pieri, pîrjolind umerii și părul Renatei.

Timp de mai multe zile îngerul nu se mai ivi, pricinindu-i Renatei o nespusă mîhnire, căci ea îl iubea pe Madiel mai mult decît pe oricare dintre oameni, mai mult decît pe oricare dintre ființele lipsite de trup și chiar decît pe bunul Dumnezeu. Petrecu zile și nopți scaldată în lacrimi, stîrnind uimirea celor din jur prin disperarea ei nemîngîiată, rămînea întinsă ore întregi ca și moartă, se lovea cu capul de pereți și chiar încercase să-și facă seama, nădăjduind să-l vadă măcar o clipă în cealaltă viață pe iubitul ei. Îi adresa întruna lui Madiel rugile ei, conjurîndu-l să se întoarcă, făgăduindu-i solemn să se supună întru totul hotărîrilor lui înțelepte, numai să simtă din nou apropierea lui. În cele din urmă, cînd puterile o părăsiră, Madiel i se arătă în vis și-i spuse : „De vreme ce vrei să te unești trupește cu mine, am să mă înfățișez în chip de om ; așteaptă-mă șapte săptămîni și șapte zile“.

Cam la două luni după această viziune, Renata făcu cunoștință cu un tînăr conte, care venise pe meleagurile lor din Austria. Purta haine de culoare albă ; avea ochi albaștri, iar părul lui părea făcut din fire de aur, așa încît Renata ghici numaidecît că el este Madiel. Noul venit nu-i arătă în nici un fel că se cunosc, dîndu-se drept contele Heinrich von Otterheim. Renata căuta să-i atragă prin toate mijloacele atenția. Nu s-a dat în lături să ceară sfatul unor babe și să recurgă la vrăji. Nu se știe dacă aceste mijloace i-au ajutat sau contele însuși o căuta pe Renata, fapt este că el îi mărturisi dragostea și-i ceru să părăsească în taină casa părintească și să fugă împreună cu el. Renata nu șovăi nici o clipă, și într-o noapte contele plecă cu ea și se stabiliră, după spusele ei, în castelul strămoșilor lui de pe malul Dunării.

Renata rămase în castelul contelui doi ani. În timpul acesta fură fericiți, cum nimeni nu mai fusese de la păcatul strămoșesc. Viața lor se-nvecina cu lumea îngerilor și a demonilor, preocupați fiind să afle calea care trebuia să aducă fericire tuturor oamenilor de pe pămînt. Un singur lucru o întrista pe Renata : Heinrich nu voia cu nici un preț să recunoască că el și nu altul este

îngerul Madiel, dîndu-se cu încăpăţinare drept un supus credincios al ducelui Ferdinand¹². Spre sfîrşitul celui de-al doilea an al vieţii lor în comun, gînduri sumbre puseră stăpînire deodată pe sufletul lui Heinrich ; deveni posomorît, întunecat, trist şi într-o noapte, îşi părăsi castelul, neştiut de nimeni, pornind pe un drum necunoscut. Renata l-a aşteptat cîteva săptămîni ; dar fără călăuzitorul ei nu fu în stare să se apere de atacurile spiritelor rele care începură s-o chinuie fără milă. Nevrînd să rămînă într-un castel în care nu se ştia stăpîna, Renata hotărî să plece şi să se întoarcă la părinţii ei. Puterile vrăjmaşe nu-i dădură pace nici pe drum, urmărind-o pe cîmp şi în locurile unde înnopta, dar în acelaşi timp spiritele bune, protectoare, o apărau în fel şi chip vestind-o că va întîlni în curînd pe cavalerul Ruprecht, care va fi adevăratul apărător al vieţii ei.

Iată ce-mi povesti Renata şi cred că istorisirea ei a ţinut mai mult de o oră, căci eu am redat spusele ei mult mai concis. Renata vorbea fără să mă privească, fără să aştepte din partea mea vreun semn, ca şi cum nu mi s-ar fi adresat mie, ci se spovedea unui duhovnic nevăzut. Istorisindu-mi întîmplări care fără îndoială o zguduiseră profund, sau comunicîndu-mi lucruri care multora li s-ar părea ruşinoase şi pe care mai toate femeile preferă să le ascundă, ea nu manifesta nici tulburare, nici ruşine. Trebuie să remarc că prima jumătate a naraţiunii Renatei, deşi vorbele ei erau rostite la întîmplare, mi-a rămas bine întipărită în minte. Dimpotrivă, tot ce s-a întîmplat după fuga din casa părintească, mi s-a părut atunci neclar şi confuz. Mai tîrziu, am aflat că în această parte a istorisirii ei, mi-a tăinuit multe şi multe întîmplări mi le-a descris altfel de cum se petrecuseră.

Cînd sfîrşi de povestit, Renata mi se păru nespus de slăbită ca şi cum ar fi ţinut-o puterile exact atît cît trebuia pentru a-şi duce la capăt povestirea. Întoarse spre mine privirea mirată, apoi oftă adînc, îşi lipi faţa de pernă şi închise ochii. Am vrut să mă ridic de pe patul ei, dar ea, înlănţuindu-mă cu braţele, mă sili cu blîndă violenţă să mă culc alături de ea. Nu mă mai mira nimic în acea noapte neobişnuită, şi, supunîndu-mă, m-am culcat pe pat, alături de acea femeie cu totul necunoscută mie,

neștiind cum să mă comport față de ea. Ea mă luă de gît și lipindu-se de mine cu trupul ei aproape gol, adormi îndată, cuprinsă de un somn profund și netulburat de nimic. Se luminase de-a binelea, razele albastre ale dimineții pătrunseră în cameră și, după cele trăite în noaptea aceea, aproape că-mi venea să rîd văzînd cum stăm întinși alături, noi, doi străini, în acest han dintr-un desiș de pădure, îmbrățișați în pat, ca soră și frate în casa părintească.

După ce m-am convins că Renata doarme adînc, m-am desprins cu grijă de îmbrățișarea ei, căci simțeam nevoia să-mi răcoresc fața și să rămîn singur. Am privit îndelung chipul celei care dormea, gingaș și nevinovat ca un chip de copil în picturile fratelui Beato Angelico din Fiesole și mi se păru aproape de necrezut că această femeie, cu puțin înainte, fusese stăpînită de diavol. Am ieșit tiptil din cameră, mi-am pus pălăria înaltă, am coborît jos, și cum toată lumea din casă dormea, am descuiat singur ușa și m-am pomenit în pădure. Am pornit pe o cărare singuratică printre trunchiurile groase de fagi care-mi erau mai dragi decît zvelții palmieri sau gaiaci din America, ascultînd trilurile matinale ale păsărilor noastre ca pe un grai plin pentru mine de înțeles.

Nu am făcut parte niciodată din rîndul oamenilor care, urmîndu-i pe filozofii din școala peripatetică, afirmă că în natură nu există spirite fără trup, negînd existența demonilor și chiar și a îngerilor. Am fost totdeauna de părere — deși înainte de întîlnirea cu Renata n-am asistat la nici un miracol — că înseși observația și experiența, aceste prime temelii ale oricărei cunoașteri raționale, demonstrează fără putință de tăgadă existența în lumea noastră, alături de om, a unor forțe spirituale pe care creștinii le socotesc oastea fără trup a lui Crist ori slujitori ai Satanei. Mi-au rămas de asemenea în minte cuvintele lui Lactantius Firmianus¹³, care afirmă că uneori îngerii păzitori se lasă ispitiți de grațiile fecioarelor al căror suflet ar trebui să-l ferească de păcat. Totuși, multe amănunte din strania istorisire a Renatei mi s-au părut de la bun început prea puțin verosimile, ba chiar de necrezut. Văzînd că femeia pe care am întîlnit-o se află într-adevăr

în puterea forțelor diabolice, nu știam unde se sfîrșesc înșelăciunile spiritului rău și unde începe minciuna.

Astfel, chinuit de presupuneri și de nedumeriri, am rătăcit destul de multă vreme pe potecile din desișul pădurii și soarele suise destul de sus pe cer cînd m-am întors la hanul de lîngă drum unde-mi petrecusem noaptea. Hangița ieșise la poartă. Femeie trupeșă, cu o față roșietică și aspră, semănînd mai mult cu o căpetenie de tîlhari, dar care totuși, după ce m-a recunoscut, m-a salutat cuviincios, zicîndu-mi *domnule cavaler*. M-am hotărît să profit de prilej, spre a afla cîte ceva în legătură cu misterioasa doamnă și, apropiindu-mă, am întrebat cu un glas nepăsător, ca și cînd neavînd ce face aș fi vrut să pălăvrăgesc cu ea, și s-o întreb cine este femeia din odaia învecinată cu a mea.

Voi încerca să redau cuvînt cu cuvînt acele lucruri cu totul neașteptate pe care mi-a fost dat să le aud de la hangiță :

— Vai, domnule cavaler, mai bine nu m-ați mai întreba. Inima mea cea bună m-a silit poate să săvîrșesc un păcat de moarte, adăpostind o eretică, care a iscălit o învoială cu diavolul. Deși nu este de prin părțile noastre, îi cunosc povestea, pentru că mi-a spus-o un bun prieten, negustor ambulant, din același loc cu ea. Femeia asta, care face pe mironosița, este la drept vorbind o tîrfă. Prin tot felul de tertipuri a dobîndit încrederea contelui Otterheim, om dintr-o familie foarte nobilă, care-și are castelul pe malul Rinului, mai jos de Speier. L-a vrăjit pe tînărul conte, care și-a pierdut părinții din fragedă pruncie, oameni destoinici și onorabili, într-atîta, încît el, în loc să-și ia o nevastă de neam, bună și să-l slujească pe stăpînul său, prințul elector al Palatinatului, a început să se îndeletnicească cu alchimia, magia și alte treburi necurate. Nu știu dacă o să mă credeți, dar din ziua în care pațachina asta s-a stabilit în castelul lui, în fiecare noapte se prefăceau el în lup iar ea în lupoaică¹⁴ și alergau prin împrejurimi ; e greu să spui cîți copii, mînji și oi au pierit sfîșiiați de colții lor ! Apoi îi îmbolnăveau pe oameni, făceau farmece ca vacile să rămînă sterpe, stîrneau furtuni, nimiceau grînele de pe cîmpiile celor pe care-i dușmăneau

și săvârșeau prin puterea vrăjilor sute de alte fărâdelegi. Numai că într-o zi contelui i se arătă în vis sfînta Crescentia lui Diedrich¹⁵, care îi dădu să înțeleagă cît de păcătoasă îi era purtarea. Atunci contele luă asupra sa crucea suferinței și porni desculț spre Sfîntul Mormînt, poruncind slugilor s-o izgonească din castel pe ibovnica lui, care începu a pribegi din sat în sat. Iar eu am adăpostit-o, domnule cavaler, numai pentru că atunci toate acestea nu le cunoșteam. Acum însă, văzînd cum se vaietă și geme zi și noapte, pentru că sufletul ei păcătos nu se poate liniști, nu am s-o mai țin la mine nici măcar o zi, fiindcă nu vreau să-l ajut pe Dușmanul Omului !

Această cuvîntare a hangîței, care mi-a spus și altele pe deasupra, m-a mirat cum nu se poate mai mult, dîndu-mi seama de îndată că interlocutoarea mea nocturnă mă amăgise în multe privințe. Astfel, în timp ce-mi povestea viața ei, ea voia să mă facă să cred că prietenul ei își avea castelul în arhiducatul Austriei, în timp ce din spusele hangîței reieșea că acest castel se afla în apropiere, pe malul Rinului nostru. M-am gîndit că vecina mea de cameră, închipuindu-și că sînt în trecere prin acele locuri și crezînd că sînt un simplu marinar, voise să-și bată joc de mine și gîndul acesta m-a umplut de atîta indignare, încît am uitat chiar semnele evidente la care fusesem nu demult martor și care dovedeau neîndoios că nenorocita femeie e posedată de Diavol.

Dar în timp ce stăteam în fața hangîței, care-și sporea tînguierile, neștiind ce să întreprind, ușa casei se deschise dintr-o dată și în prag apăru Renata. Era îmbrăcată într-o mantie lungă de mătase albastră, cu o glugă ce-i acoperea fața și o jachetă cu broderii albe și albastre, așa cum poartă doamnele nobile din Köln. Se purta cu mîndrie și dezinvoltură, ca o ducesă, încît cu greu am recunoscut într-însa pe demonizata din timpul nopții. Dînd cu ochii de mine, Renata se apropie cu pas ușor ca un zbor de pasăre și cînd m-am descoperit în fața ei, îmi spuse grăbită, dar cu un ton poruncitor :

— Ruprecht ! Trebuie să plecăm fără zăbavă. Nu pot să mai rămîn aici nici un ceas.

La auzul glasului Renatei își luară zborul toate îndoie-

lile care roiseră cu puțin înainte în mintea mea și pieri din suflet orice urmă de indignare. Cuvintele acestei femei, care cu o zi înainte era pentru mine o străină, sunau ca o poruncă stranie căreia nu puteam să nu mă supun. Iar cînd hangîța își schimbă dintr-o dată tonul cuviincios devenind grosolană și cerînd Renatei banii pe care-i datora pentru cameră, i-am spus, fără ezitare, că-i voi plăti totul pînă la ultima lețcaie. Apoi am întrebato pe Renata dacă are cal ca să poată continua drumul, fiind sigur că în locul acela izolat nu se poate găsi un cal bun.

— Nu am cal, mi-a spus Renata, dar de aici nu este departe pînă la oraș. Poți să-mi oferi locul tău în șa și să duci calul de căpăstru. Iar odată ajunși în oraș, nu ne va fi greu să cumpărăm un cal.

Renata dădu aceste dispoziții cu atîta siguranță încît s-ar fi crezut că între noi totul fusese convenit dinainte și că eu trebuie să-i fiu slugă. Dar lucrul cel mai de necrezut este că, auzind aceste cuvinte, n-am făcut altceva decît să mă înclin și să urc grabnic în camera mea, pentru a face ultimele pregătiri în vederea plecării.

De-abia cînd am rămas singur m-am dezmeticit și m-am întrebato dintr-o dată uimit, de ce promisem cu atîta resemnare rolul pe care mi-l rezervase noua mea prietenă ? M-am gîndit că s-ar fi putut să mă influențeze prin vreun mijloc tănuit și magic. Apoi, rîzînd în sinea mea de propria-mi naivitate, mi-am spus, ca să mă justific singur :

„Nu-i nici o nenorocire dacă voi cheltui cîțiva bani și voi pierde cîteva zile pe drum ! E o fată drăguță, merită acest sacrificiu ; iar eu, după greutățile călătoriei, pot să-mi permit una din obișnuitele mele distracții. Afară de asta, în cursul nopții ea și-a rîs de mine și trebuie să-i arăt că nu sînt chiar un ignorant și un prostănac, cum probabil își închipuie. Acum e rîndul meu să mă distrez cu ea pe drum, pînă mă voi plictisi, și pe urmă să-mi vād de treabă. Cît despre faptul că e urmărită de diavol, la drept vorbind, lucrul ăsta nu mă privește și nu am să mă sperii de nici un demon cînd e în joc o femeie frumoasă, eu, care nu m-am speriat de pieile-roșii și de săgețile lor otrăvite“.

Căutînd să mă conving, deci, că întîlnirea mea cu Renata e o simplă aventură amuzantă, una dintre acele întîmplări despre care bărbații povestesc, chicotind, prietenilor lor la un pahar cu bere, am pipăit plin de importanță chimirul greu, bine strîns pe mijloc și mi-am amintit de cuvintele cîntecului pe care-l auzisem cu o seară înainte :

*Ob dir ein Dirn gefällt,
So schweig, hast du Kein Geld.*

După ce am mîncat la han lapte cu pîine, am pornit cu puteri proaspete la drum. I-am ajutat Renatei să urce în șaua calului care părea odihnit și bucuros de drum. La bocceaua mea se mai adaugă și calabalicul noii mele tovarășe de drum, care de altfel nu cîntărea prea greu. Renata era în acea dimineață voioasă ca o porumbiță, rîdea întruna, glumea ; și-a luat amabilă rămas bun de la hangiță. Cînd, în sfîrșit, am pornit — Renata instalată în șa, iar eu pe jos, ținînd calul de dîrlogi, sau la răstimpuri sprijinindu-mă de oblînc — toți cei din han au ieșit în fața porții petrecîndu-ne și urîndu-ne drum bun, nu fără oarecare ironie. Țin minte că mi-a fost rușine să-mi întorc capul și să-i privesc.

CAPITOLUL II

Ce ne-a prezis vrăjitoarea din sat și cum
ne-am petrecut noaptea la Düsseldorf

De la han, drumul mai ducea cîtva timp prin pădure. Era răcoare și umbră și înaintam încet împreună cu Renata, stînd de vorbă, fără să obosim. Cu toate că dusesem viață de ostaș, nu mă înstrăinasem de societate, căci în orașele din Italia avusesem prilejul să particip la mascaradele carnavalului și să asist la spectacole de teatru, iar mai tîrziu, în Noua Spanie, participasem la seratele muzicale din casele oamenilor cu stare, unde nu domnește deloc primitivismul unei țări sălbatice, cum cred unii, ci dimpotrivă, poți întîlni doamne elegante care se pricep să cînte din alăută, gitară, țiteră sau flaut, precum și cavaleri neîntrecuți în a dansa *algarda*, *passioneza*¹, jocul maur și alte dansuri foarte la modă. În timp ce căutam să-i arăt Renatei că sub haina mea simplă de marinar se ascunde un om căruia nu-i este străină cultura, am fost plăcut surprins descoperind la interlocutoarea mea o inteligență vie și multe cunoștințe nu prea obișnuite la o femeie, așa încît, fără să vreau, toate facultățile spiritului meu s-au pus spontan în gardă, așa cum se întîmplă cu un spadasin experimentat cînd întîlnește, fără a se aștepta, un adversar abil. Despre viziunile nocturne nu am schimbat nici o vorbă și cineva și-ar fi putut închipui, văzînd cum pălăvrăgim cu voie bună, că însoțesc o doamnă ca un cavaler, ce se întoarce de la un turnir festiv.

Întrebînd-o încotro mergem, Renata mi-a răspuns, fără a sta pe gînduri, că mergem la Köln, unde are rude la care

ar vrea să rămână un timp ; am fost bucuros că nu trebuie să-mi schimb itinerariul. Gîndul că ciudata noastră legătură nu se va prelungi prea mult mi-a pricinuit oarecare mîhnire, dar nu m-a îndurerat prea tare ; mi-am spus că nu trebuie să-mi pierd vremea dacă vreau să mă recompensez pentru noaptea trecută. Iată de ce am căutat să imprim convorbirii noastre ușurință și libertate, asemenea unui dialog într-o comedie italiană, și, încurajat de zîmbetele binevoitoare ale tovarăsei mele de drum, care păstra totuși o anumită distanță, îmi permiteam să-i sărut din cînd în cînd mîna și să fac unele aluzii destul de îndrăznețe, pe care mi se părea că Renata le acceptă cu evidentă bunăvoință.

I-am propus să petrecem noaptea, nu în micul orășel Neiss, ci la Düsseldorf, unde puteam găsi un han mai bun și de acolo să ne continuăm călătoria spre Köln de-a lungul Rinului, pe un drum fără hîrtoape. Renata mi-a acceptat propunerea cu indiferența unei prințese. Am cotit deci din pădure pe șleah, încrucișîndu-ne cu drumeți stingheri sau cu șiruri de care însoțite de pază. Mergeam acum prin cîmp deschis sub razele arzătoare ale soarelui, și Renata începu să dea semne de oboseală, cu atît mai mult cu cît călărea pe o șa care nu i se potrivea. Eu de asemenea trebuia să fac un deosebit efort pentru a ține pasul cu calul. În dorința noastră de a lăsa să treacă orele de arșită, ne-am văzut siliți să căutăm adăpost într-un sătuc animat, pe nume Geerd, pe care l-am întîlnit în calea noastră. Aici destinul ne pregătea o a doua ambuscadă care anticipa perfid întreaga groază a zilelor viitoare.

De la bun început ni s-a părut neobișnuit faptul că am găsit în sat toate condițiile trebuincioase pentru odihna unor călători și că multe persoane care aveau același drum cu noi, poposiseră și ele la Geerd. Am întrebat țărancă în casa căreia ne-am odihnit și am luat o gustare, cum se explică lucrul acesta. Mi-a răspuns cu mîndrie că satul lor este vestit în tot districtul, datorită unei vrăjitoare care ghicește viitorul cu o iscusință miraculoasă. Țărancă ne-a mai spus că în fiecare zi se strîng aici zeci de oameni nu numai din localitățile învecinate, ci vin să-și afle destinul locuitori din sate și orașe îndepărtate, chiar din Pader-

born și din Westfalia, căci faima vrăjitoarei din Geerd se răspîndise în toate ținuturile Germaniei.

Aceste cuvinte au fost pentru Renata ca fluieratul vrăjitorului pentru șarpe. Uitînd toate glumele și presupunerile noastre, fu cuprinsă de cea mai mare emoție și vru să alerge de îndată la vrăjitoare. În zadar am încercat s-o conving să se odihnească. Renata nici măcar nu avu răbdare să termine *merenda*² zorindu-mă și spunîndu-mi întruna :

— Hai, Ruprecht, hai să mergem ! Altfel o să obosească și nu o să mai vadă atît de limpede viitorul !

Am fost conduși la o căsuță, în marginea satului. La intrare, în picioare sau șezînd pe grămada de bușteni de lîngă drum, aștepta o mulțime de lume, ca în pridvorul unei biserici în noaptea de Crăciun. Erau aici tot felul de oameni pe care altfel rar i-ai fi putut afla împreună : persoane de vază îmbrăcate în mătase și catifea, nobile doamne venite în carete închise, orășeni în haine negre, vînători purtînd caftane verzi, țărani purtînd cușme țuguiate, chiar și cerșetori, hoți și tot felul de golătime. Se amestecau toate graiurile din provinciile renane, distingeai și limba olandeză, ba și limbajul *rotwelsch*³. S-ar fi zis că în mica localitate poposise vreun prinț domnitor, în fața apartamentelor căruia se adunaseră solicitanții și alaiul.

Așteptîndu-ne rîndul, ascultam fără voie flecărelile celor din jur, care avură darul să stîrnească interesul viu al Renatei, deși mie mi se păreau plictisitoare. Am văzut însă aici pentru prima dată cît de întins este oceanul superstițiilor și cîte prejudecăți copilărești și absurde se adaugă la frica justificată în fața puterii magicienilor și a vicleșugurilor vrăjitoarelor. Se comentau, așa cum era și firesc în acele împrejurări, diverse moduri de a ghici, tot felul de semne, talismane și paftale, leacuri tainice și cuvinte de vrajă. Toți cei de față, atît doamnele, bogat înveșmîntate, cît și vagabonzii, care n-aveau nici pelerină, mă uimeau prin cunoștințele lor în acest domeniu. Avusem și eu prilejul să văd în copilărie, ca oricare altul, cum învîrt femeile cîte o găină în jurul unei cratițe de bucătărie, ca să nu fugă din casă, sau cum își scui pă în păr dimineața,

cînd se piaptănă, pentru a fi ferite de piaza-rea. Auzeam uneori cum, rostind de zece ori în şir cuvinte ca : *sista, pista, rista, xista*, femeile caută să scape de dureri de şale sau exclamînd : *och, och*, îşi închipuie că se pun la adăpost de pişcăturile purecilor ; aici însă mi se părea că s-a rupt un zăgaz şi asupra mea s-a revărsat un potop întreg de false credinţe. Oamenii se întreceau, vorbind de modul cum te poţi apăra cu ajutorul pucioasei de vrăjitori, ziceau că poţi cîştiga dragostea unei fete dacă îi streкори în aşternut o broască şi că poţi induce în eroare un bărbat gelos înnodînd o funie, ştiau ce descîntece trebuie să rosteşti pentru ca recolta de struguri să sporească, ce fel de ciorapi trebuie să-şi pună o femeie ca să nască fără dureri, din ce aliaj trebuie turnat un glonţ ca să nimerească întotdeauna ţinta. Ascultînd toate acestea, îţi venea să crezi că la fiecare pas te pîndesc sumedenie de vrăji.

Un moşneag cu barba rétezată scurt, îmbrăcat în straie negre ca un medic de ţară, aducea laude vrăjitoarei, spunîndu-le tuturor :

— Vă rog să mă credeţi ! Mă pricep ca nimeni altul la vraci şi la vrăjitoare ! Umblu pe la ei de vreo cincizeci de ani ; mereu caut ghicitori în care să mă pot încrede. Am fost în Dalmaţia şi chiar mai departe, am trecut marea şi am vizitat, în oraşul Fez, pe muhazzimini. Am văzut cum se ghiceşte în zaruri, cu ceară, în cărţi, în bobi. Am recurs la chiromanţie, cristalomanţie, catoptomanţie şi geomantie. Am încercat geoteea şi necromanţia, * cît despre horoscoape, nici nu mai ţin minte cîte mi s-au întocmit ! Ce-i drept, mai toate au fost mincinoase, nu s-a împlinit nici a zecea parte din preziceri. Dar bătrîna care stă aici ştie să citească trecutul ca din carte şi să înfăţişeze viitorul ca şi cum ar sta zilnic la sfat cu Domnul Dumnezeu. Mi-a amintit întîmplări din viaţa mea pe care le uitasem de-a binelea şi mi-a prezis ca pe degete ce mă aşteaptă în viitor.

Ascultîndu-l pe acest palavragiu senil, mă gîndeam că eu unul aş fi încetat să cred în ghicit dacă ghicitorii m-ar

* Pretinse ştiinţe de previziune după liniile din palmă, reflexele cristalelor, jocul luminii cu umbra, granulaţia ori configuraţia pămîntului, comunicare cu morţii, gemete — de om, vînt, animale, etc.

fi înșelat timp de o jumătate de veac și mă întrebam totodată dacă mai face să-ți cercetezi viitorul când ești cu un picior în groapă. Nu am vrut însă să mă iau cu nimeni la harță și în timp ce Renata, păstrându-și mereu înfățișarea ei mândră, se interesa de amulete și leacuri de dragoste, eu așteptam resemnat să ne vină rîndul.

În sfîrșit, un flăcău roșcovan, după spusele celor din jur, feciorul vrăjitoarei, ne făcu semn cu mîna și încasînd plata cuvenită, optsprezece creițari ⁴, ne îngădui să intrăm în casă.

Lumina abia pătrundea prin ferestrele acoperite, în loc de perdele, cu bucăți de stofă purpurii și în cameră mirosea a ierburi veștede, un miros care te înăbușea. Deși afară era foarte cald, în vatră ardea focul. La lumina lui am văzut stînd pe podea un motan — vietate îndrăgită de vrăjitoare. De tavan atîrna o colivie, în care se frămînta pare-mi-se, un sturz alb. Vrăjitoarea, o bătrînă cu fața boțită, stătea la masă lîngă peretele din fund. Purta un fel de cămașă, cum poartă de obicei vrăjitoarele, împodobită cu cruci și coarne, avea salbe la gît și pe cap un șal roșu. În fața vrăjitoarei se aflau ulcioare cu apă, pungulițe cu rădăcini de leac și alte asemenea lucruri. Murmurînd ceva neînțeles, ea răscolea repede cu mîinile toate acestea.

Ridicîndu-și spre noi ochii înfundați în orbite, dar pătrunzători, bătrîna rosti prietenos, molfăind cuvintele :

— Ei, frumoșilor, ce căutați voi la o biată babă ? N-o să găsiți aici culcuș cald, ci doar niște lavițe goale. Nu-i nimic, nu-i nimic. Aveți răbdare, toate la timpul lor. A trecut vremea fragilor, va veni vremea merelor. Apoi să vă ghicesc, nu-i așa, porumbeilor ?

Am ascultat nu fără dezamăgire prezicerile ei destul de grosolane. M-a părăsit orice urmă de curiozitate. Renata însă ascultase chiar de la început flecăreala vrăjitoarei cu o încredere pe care n-o înțelegeam. Bătrîna, șoptind mereu ca un om beat, pipăia cu mîinile în jur ; dădu de un ou, îl sparse și slobozi albușul în apă, tulburînd-o. Privind formele nebuloase care umplură apa, vrăjitoarea își începu prezicerile. Vorbele ei mi se păreau a fi o înșelăciune de proastă calitate.

— Văd că vă așteaptă un drum, copiii mei, dar nu prea

lung. Unde v-ați pornit, acolo să mergeți : vă așteaptă acolo împlinirea dorințelor. Un om aspru amenință să vă despartă, dar vă leagă pe amîndoi o singură cingătoare. O să aveți parte și de un pătuc călduț, frumoșilor, o să aveți parte !

Bătrîna mai bolborosi ceva, apoi ne făcu un semn să ne apropiem, zicîndu-ne :

— Veniți încoace, puișorilor ! Am să vă dau o iarbă, o ierbuliță fără pereche : înflorește o dată pe an, numai o dată, în noaptea de Sinziene.

Ne-am apropiat de vrăjitoare, fără să bănuim ce-o să se-ntîmple. Deodată gura i se schimonosi pe fața-i zbîrcită, iar ochii i se făcură rotunzi ca de știucă și negri ca tăciunele. Cu o mișcare bruscă se repezi înainte și agățîndu-se cu degetele ei încîrligate ca niște gheare de fier de haina mea, își prefăcu bolboroseala în șuierat de șarpe :

— Dar asta ce-o mai fi, flăcăule ? Ce văd pe haina ta și pe jacheta ta frumoasă ? De unde vine sîngele ? De unde atîta sînge ? Vesta și jacheta sînt muiate în sînge. Curge sînge și miroase a sînge !

În timp ce vorbea, nările nasului său coroiat se umflară, adulmecînd, și trupul îi fu zguduit de un tremur pricinuit fie de bucurie, fie de teamă. Nu m-am prea simțit bine ascultînd șuieratul și vorbele ei ; cît despre Renata, o văzui șovăind lîngă mine gata să cadă. M-am smuls atunci din strînsoarea bătrînei maimuțe, am răsturnat masa, încît sticlele s-au spart și a început să curgă apa. Apoi, cuprinzînd-o pe Renata cu o mînă, am apucat cu cealaltă de spadă, strigînd :

— La o parte, zgripturoaico ! Altfel îți străpung trupul blestemat, ca pe un pește !

Bătrîna, cuprinsă de delir, se agăța mereu de noi, țipînd :

— Sînge ! Sînge !

Feciorul vrăjitoarei, auzind zgomot, năvăli în odaie și o lovi cu pumnul pe maică-sa. Vrăjitoarea se prăbuși pe podea blestemîndu-ne și ocărîndu-ne. Mi-am dat seama că ceea ce se petrecuse nu era ceva neobișnuit pentru el și că știa cum trebuie să procedeze în asemenea cazuri. Am tras-o repede pe Renata afară și, răzbind cu forța prin

mulțimea care ne înconjura și care revărsa asupra noastră o ploaie de întrebări, ne-am grăbit spre casa unde ne lăsasem bagajele.

Am poruncit să pună șaua pe cal dorind să pornim de îndată la drum. Dar toată veselia și tot cheful de vorbă al Renatei pieriseră ca retezate cu secera. Nu mai rostea un cuvânt și aproape că nu-și mai ridica ochii. În timp ce o ajutam să urce în șa, ea se apleca în jos ca o tulpină de floare ruptă și frînele îi scăpau din mîini. Mișcările și felul ei de a se purta, mi l-au amintit pe miraculosul automat al lui Albertus Magnus⁵. Am părăsit astfel, întristați, satul Geerd, pornind pe drumul ce ducea spre Rin.

Dorind ca Renata să nu dea crezare prezicerilor vrăjitoarei, am încercat să-i prezint toate cele întîmplate ca reflectate într-o oglindă strîmbă, istorisindu-i că în nenumărate rînduri prevestirile, la care fusesem martor, nu se adevăraseră sau se dovediseră potrivnice augurilor. Așa, de pildă, ghicitorul care îi prezisese lui Grangaleazzo Visconti, duce la Milano⁶, o moarte apropiată, afirmînd că el însuși va trăi încă mulți ani, fusese imediat omorît de duce; un om căruia prezicătorul îi vestise că o să moară din pricina unui cal alb, și care de atunci fugea de orice cal, fie el murg, bălțat sau bălan, murise din pricina că asupra lui căzuse pe stradă firma unui birt pe care era zugrăvit un cal alb; un tînăr căruia o țigancă îi fixase cu exactitate ziua și ora morții și care, în așteptarea acestei zile, își cheltuisese întreaga avere, rămînînd fără o lețcaie, și tot așteptînd moartea, care nu mai venea, își făcu singur seama spintecîndu-se cu paloșul. I-am mai povestit și alte asemenea întîmplări de care fac haz orașenii în șerile de iarnă, stînd la gura sobei.

Renata nu dădea însă nici un semn că are vreo înțelegere sau măcar că ascultă cuvintele mele, așa încît, în cele din urmă, m-am văzut nevoit să tac și tot restul drumului l-am petrecut în tăcere. Pășind lîngă oblîncul șelei pe care stătea Renata cuprinsă de tristețe, cercetam cu atenție trăsăturile chipului său, atît de obișnuit mai tîrziu privirilor mele, și-l cîntăream așa cum cîntărește un amator priceput o statuie de marmoră. Am observat că nările Renatei erau aproape străvezii, iar obrajii aveau

de la bărbie spre urechi o linie piezișă. Urechile în care străluceau cercei de aur, erau plasate prea sus și cam asimetric ; avea ochii puțin oblici, iar genele păreau prea lungi. Într-un cuvînt, toate trăsăturile feței ei păreau neregulate. Judecînd după înfățișare, aș fi zis că Renata seamănă mai curînd cu o italiancă, deși vorbea limba germană cu toate particularitățile graiului din Meissen. În același timp, Renata avea un farmec deosebit, o fascinație cum trebuie să fi posedat Cleopatra, așa încît chiar și atunci cînd abia o cunoscusem, simțeam o mare bucurie privindu-i chipul, iar acum cînd mi-l amintesc, nu pot să-mi închipui o figură de femeie care să mi se pară mai frumoasă și mai de dorit.

În sfîrșit, după un drum anevoios și după ce trecurăm Rinul, sosirăm la Düsseldorf, centrul ducatului Berg, oraș care se dezvoltase rapid în ultimii ani datorită grijii ducelui și care putea sta alături de cele mai frumoase orașe ale Germaniei. Am căutat în oraș cel mai bun han, hanul cu firma *Im Lewen*, și contra unei sume rotunde am obținut două odăi dintre cele mai bune. Doream ca Renata să aibă la dispoziție o cameră luxos mobilată, după placul ei, și tot confortul pe care cineva îl poate avea în timpul unei călătorii. Mi se păru însă că Renata nu observă străduințele mele și, s-ar fi putut crede, că în mijlocul acestor mobile lustruite, printre căminele de teracotă și oglinzi nu se simțea mai bine ca pe scîndurile sărăcăcioase, negeluite, din hanul sătesc.

Hangiul, închipuindu-și că sîntem oameni bogați, ne pofte să mîncăm la masa lui, *table d'hote*, cum spun francezii, și ne ospătă cu multă rîvnă, lăudîndu-și vinul tare de Bacharach⁷ din viță de Rin. Deși cu trupul Renata era prezentă la masa noastră, gîndurile ei rătăceau departe. Aproape că nu se atingea de mîncare și nu lua parte la discuție, cu toate că mă sileam din răsputeri s-o fac să participe. Povesteam despre minunile Lumii Noi, pe care avusesem prilejul să le văd, despre scările din templele mayașilor, împodobite cu măști gigantice, sculptate de-o parte și de alta, despre uriașii cactuși înăuntrul cărora s-ar putea odihni un cal și călăreț, despre primejdiile vîntorii de urși grizzly și de jaguari cu blana bălțată, despre diversele aventuri trăite de mine, presărîndu-mi

vorbele cu părerile unor scriitori contemporani sau cu versurile poezilor antici. Hangiul și nevastă-sa mă ascultau cu gura căscată, dar Renata ridicîndu-se deodată, fără să mă lase să-mi termin vorba, spuse :

— Cum de nu te plictisești, ascultîndu-ți singur flecă-reala, Ruprecht ? La revedere.

Și, fără să mai adauge un cuvînt, ieși din cameră, spre marea mirare a întregii asistențe. Mie nici nu-mi trecu prin cap să mă supăr pentru cuvintele ei răutăcioase și strania ei purtare. M-am speriat doar la gîndul că ar putea să mă părăsească. M-am sculat așadar și, adresînd în grabă cîteva cuvinte de scuză comesenilor, am alergat după ea.

Renata s-a dus în camera ei și s-a așezat într-un colț pe un scaun, rămînînd nemișcată și tăcută, iar eu, nemai-îndrăznind să scot o vorbă, m-am așezat timid pe podea, lîngă ea. Am stat așa în camera aceea izolată, ca doi oameni lipsiți de grai, și dacă cineva ne-ar fi privit dintr-o parte i s-ar fi părut probabil că are de-a face cu o sculptură tăiată în lemn colorat, de o mînă meșteră. Prin cele două ferestre mari din stînga noastră se zăreau străzile întortocheate ale Düsselдорfului, acoperișurile de țiglă și clopotnița bisericii Sfîntul Lambert, care domina celelalte clădiri. Crepusculul siniliu se revărsa pe deasupra acestor triumphiuri și pătrate, umbrind liniile lor precise și transformîndu-le în niște grămezi amorfe. Același crepuscul siniliu pătrundea și în cameră, învăluindu-ne în vasta pînză a unui giulgiu negru, dar în întuneric cerceii Renatei sclipeau și mai tare, iar mîinile ei subțiri și albe se profilau și mai clar. Țin minte că o priveam în tăcere fără să fiu în stare să pronunț un cuvînt și țin minte că am stat multă vreme așa, ca împietrit, pînă cînd liniștea nopții a cuprins totul în jur.

În sfîrșit, printr-un efort de voință, ca și cum ar fi trebuit să iau o hotărîre de o deosebită importanță sau să săvîrșesc o faptă deosebit de primejdioasă, mi-am luat ochii de la Renata și am spus niște vorbe banale, acestea pare-mi-se :

— Poate ați obosit, nobilă doamnă, și vreți să vă odihniți. Voi pleca...

Glasul meu, după o atît de îndelungă tăcere, mi s-a

părut nefiresc și deplasat, dar sunetul lui a rupt acel cerc de vrajă în care eram prinși. Renata întoarse încet către mine fața ei netulburată, apoi buzele ei se desfăcură și rostiră câteva cuvinte, care abia se auzeau ; ca și cum ar fi vorbit un mort trezit la viață de o putere vrăjită :

— Nu, Ruprecht, să nu pleci ! Nu pot rămîne singură : mi-e frică.

Apoi, după câteva minute de tăcere, ca și cum gîndurile s-ar fi înlănțuit foarte încet, Renata adăugă :

— Să ne urmăm totuși calea și să ne împlinim dorințele. Îl vom întîlni la Kōln pe Heinrich. Știam că-l vom întîlni. Bătrîna n-a făcut decît să-mi citească gîndurile.

În clipa aceea îndrăzneala izbucni în mine ca o scînteie din cenușă. Am ripostat :

— Ce să caute prietenul dumitale, contele Heinrich, la Kōln, devreme ce pămînturile lui se află pe malul Dunării ?

Renata nu a observat însă unde voiam să bat cu întrebară mea. Dînd atenție unui singur cuvînt, se agăță de el febril.

Mă întrebă :

— Prietenul *meu* contele Heinrich ? Cum adică, prietenul *meu* ? Oare nu tot ce este al meu este și al tău, Ruprecht ? Există între noi vreun hotar, vreo graniță care desparte ființa mea de a ta ? Nu sîntem oare amîndoi o singură făptură și oare durerea mea nu rănește și inima ta ?

Cuvintele ei m-au izbit ca o lovitură de buzdugan. Deși mă aflam chiar și atunci sub puterea vrăjilor Renatei, cuvintele ei mă uluiau. N-am știut ce să-i răspund iar ea, plecîndu-și către mine fața palidă și punîndu-mi brațele ușoare pe umeri, rosti dintr-o suflare :

— Oare tu nu-l iubești, Ruprecht ? Poate cineva să nu-l iubească ? El e trimisul cerului, și e unic !

Din nou n-am știut ce să-i răspund, iar Renata se lăsă în genunchi și mă trase lîngă ea, silindu-mă să îngenunchez și eu. Apoi, întorcîndu-se spre fereastra deschisă, cu ochii la cer și la stele, începu să vorbească cu voce blîndă, joasă dar limpede, rostind un fel de litanie și stăruind ca la fiecare rugă a ei eu să răspund aidoma unui cor într-o biserică. Renata spunea :

— Lasă-mă să-i văd încă o dată ochii albaștri ca cerul cu gene ascuțite ca niște ace !

Iar eu trebuia să răspund :

— Lasă-mă să văd !

Renata spunea :

— Lasă-mă să-i aud glasul, dulce ca dangătul de clopot într-un templu scufundat în apă !

Iar eu trebuia să răspund :

— Lasă-mă să aud !

Renata spunea :

— Lasă-mă să-i sărut mîinile albe ca neaua munților și buzele roșii ca rubinul sub un văl străveziu !

Iar eu trebuia să răspund :

— Lasă-mă să sărut !

Renata spunea :

— Lasă-mă să-mi apropii pieptul dezgolit de pieptul lui, să simt cum mi se înfioară inima și cum începe să bată repede, repede, repede !

Eu trebuia să răspund :

— Lasă-mă să-mi apropii !

Renata era neobosită în născocirea a noi și noi rugi în litania ei, stîrnindu-mi uimirea prin ingeniozitatea comparațiilor demne de un maestru cîntăreț la un concurs. Nu aveam putere să mă împotrivesc magiei chemărilor ei și repetam supus, ținîndu-i isonul, cuvinte care răneau ca spinii mîndria mea.

Apoi, Renata, lipindu-se de mine, privindu-mă drept în ochi, mă întreba, chinuindu-se cu propriile-i întrebări :

— Iar acum, spune-mi, Ruprecht, nu-i așa că el este mai frumos decît oricare altul ? Căci este un înger. Nu-i așa că am să-l întîlnesc ? Nu-i așa că am să-l mîngîi ? Și el pe mine. Cel puțin o dată. O singură dată !

Iar eu îi răspundeam deznădăjduit :

— Este un înger. Ai să-l vezi. Ai să-l mîngîi.

Între timp luna răsări. Ca și-n seara trecută își îndreptă snopul de lumină asupra Renatei, iar sub razele ei întunericul din odaie prinse viață. Lumina aceasta albăstruie învie dintr-o dată în amintirea mea tot ce se-n-tîmplase cu o noapte înainte, mi-am amintit tot ce-mi spusese Renata și tot ce-mi spusese singur. Gîndurile treceau prin capul meu cu pas apăsător și ferm ca o coloană

de ostași bine instruiți : „Nu cumva această femeie își bate din nou joc de tine ? Ieri și-a râs de tine simulînd că e urmărită de Diavol ; azi se preface înnebunită de tristețe. După cîteva zile te va lăsa prostit, va face haz și va cocheta cu altul, cum a făcut azi dimineață.“

Gîndurile acestea mă îmbătară parcă și apucînd-o pe Renata de umeri, i-am spus surîzînd :

— Oare nu v-ați lăsat prea multă vreme chinuită de dor, frumoasă doamnă ? Și oare nu e bine să ne întoarcem la îndeletniciri mai vesele și mai plăcute ?

Renata se depărtă de mine speriată, dar eu, socotind că purtîndu-mă altfel pot părea ridicol, am atras-o spre mine și m-am aplecat asupra-i dînd s-o sărut.

Renata se desprinsese din brațele mele cu forța și agilitatea unei pisici sălbatice și-mi strigă :

— Ruprecht ! Ești stăpînit de demon !

— Ba nicidecum, i-am răspuns eu, dar greșești dacă îți închipui că sînt jucăria dumitale. Nu sînt chiar atît de naiv precum crezi !

Am cuprins-o iarăși în brațe și între noi s-a încins o luptă destul de aprigă. Eu îi frîngeam degetele pînă pocneau, iar ea mă lovea cu înverșunare zgîriindu-mi obrazul. S-a împiedicat și-a căzut. În clipa aceea o uram de-a binelea. Am răsturnat-o pe podea, dar ea își înfipse dinții în mîna mea și scăpă din strînsoare, alunecînd ca o șopîrlă. Apoi, dîndu-și seama că sînt mai tare, se frînse de mijloc, își rezemă capul de genunchi și începu să plîngă în hohote, același plîns isteric ca în ajun. Descumpănit, o lăsai în pace, iar Renata, stînd pe podea, hohotea disperată, cu părul răvășit pe obraji și umerii tremurînd spasmodic.

Îmi răsări în clipa aceea în față un tablou al pictorului florentin Sandro Filipepi ⁸, pe care-l văzusem întîmplător la Roma, în casa unui magnat. Pe pînză era înfățișat un zid de piatră din blocuri simple, strîns lipite între ele ; intrarea, boltită, e închisă cu o poartă de fier ; în fața intrării, pe o ieșitură, stă o femeie părăsită cu capul plecat în pămînt, cuprinsă de deznădejde ; fața nu i se vede, ci doar părul negru care-i acoperă chipul ; în jur zac împrăștiate veșmintele ei și nu-i nimeni în preajmă.

Tabloul acela m-a tulburat adînc. Poate pentru că pictorul a știut să-și redea sentimentele cu o ascuțime deosebită sau pentru că în ziua aceea încercasem și eu o mare durere. Oricum ar fi, nu mi-am putut niciodată aminti de acea operă de artă, fără ca inima mea să nu se strîngă de durere și fără să nu simt amărăciunea ridicîndu-mi-se ca un nod în gît. Cînd am văzut-o pe Renata cu capul plecat, plîngînd cu atîta deznădejde, cele două înfățișări — cea pe care o vedeam aievea și cea zămislită de artist — s-au suprapus în ochii mei, s-au contopit și acum trăiesc în sufletul meu o singură viață. Atunci însă mi-am închipuit-o pe Renata din nou singură, părăsită, în fața unei porți implacabil zăvorîte și în inima mea s-a ridicat un val de compasiune nemărginită ; lăsîndu-mă din nou în genunchi, am dat la o parte mîinile Renatei în care ea-și cufundase fața și i-am spus cu respirația întretăiată, cu glas solemn :

— Iertați-mă, nobilă doamnă. Este adevărat, un demon a pus stăpînire pe mine și mi-a ațîțat simțurile. Vă jur pe mîntuirea sufletului meu că nu se va mai întîmpla nimic asemănător. Îngăduiți-mi să fiu un slujitor credincios și supus sau să veghez asupra voastră ca un frate mai mare.

Renata își săltă capul și mă privi întîi ca o sălbăticiune încolțită de un vînător mărinimos care o lasă slobodă, apoi cu încredere copilăroasă și, în sfîrșit, mîngîindu-mi mîinile cu palmele ei, răspunse :

— Ruprecht, dragă Ruprecht ! Nu trebuie să fii supărat și să-mi ceri ceea ce nu-ți pot da. Am dat totul prietenului meu ceresc și pentru oameni nu mi-au mai rămas nici săruturi, nici șoapte pătimăse. Sînt ca un coș golit din care altul a luat toate florile și fructele, dar tu trebuie să-l porți așa golit cum este, pentru că soarta ne-a legat, iar frăția noastră este de mult înscrisă în Cartea Marilor Inițiați.

Am făcut din nou jurămint că niciodată n-am să-mi mai repet fapta, și chipul Renatei se însenină dintr-o dată. Fu pentru mine o răsplată nesperată. M-am ridicat în picioare, mi-am luat rămas bun și dam să trec în cealaltă cameră, pentru ca Renata să se poată odihni în voie, cînd ea mă opri cu cuvintele :

— Ruprecht, fără tine o să-mi fie frică ; ei se vor năpusti din nou asupra mea și mă vor chinui toată noaptea. Rămii cu mine.

Și fără pic de rușine, cu o inocență de copil, Renata își lepădă rochia și încălțăminte și aproape goală se culcă în pat sub baldachinul albastru, chemîndu-mă lîngă ea. N-am fost în stare s-o refuz. Această a doua noapte a prieteniei noastre am petrecut-o din nou sub aceeași plapumă, dar am rămas tot atît de depărtați unul de altul, ca și cum ne-ar fi despărțit un grilaj de fier. Iar cînd se întîmpla ca o emoție firească să-mi învingă voința, și, uitîndu-mi jurămintele să caut în mod instinctiv dragostea ei, Renata mă potolea cu vorbe triste, atît de lipsite de pasiune, și prin aceasta atît de crude, încît sîngele îmi îngheța în vine. Zăceam pe pat, sleit de puteri, ca un cadavru.

CAPITOLUL III

Cum ne-am stabilit în orașul Köln și cum ne-au indus în eroare ciocăniturile misterioase

1

Am respectat totdeauna, cu strictețe, pe cât mi-a fost posibil, înțeleptul precept francez : *Lever à six, diner à dix, souper à six, coucher à dix, fait vivre l'homme dix fois dix**. De aceea, a doua zi m-am trezit cu mult mai devreme decât Renata, m-am desprins încet din îmbrățișarea ei somnoroasă și am trecut în cealaltă cameră. Acolo, în fața ferestrei prin care vedeam strălucind în razele soarelui dimineții prosperul și frumosul Düsseldorf, am început să cuget la situația în care mă aflu. Simțeam că nu mai am puteri s-o părăsesc pe Renata și că sînt legat de ea ca prin vrajă sau atras poate în mod firesc în mrejele fine ale zeiței Ciprida, maica dragostei.

Examinînd cu luare-aminte terenul, ca un ostaș amenințat de o primejdie, mi-am spus de data aceasta : „Ce să-i faci ? Lasă-te pradă acestei nebunii, dacă nu ești capabil s-o învingi, dar fii prudent, ca nu cumva să-ți pierzi în acest abis viața și poate onoarea. Hotărăște dinainte limitele și ferește-te să treci dincolo de ele atunci cînd sufletul îți va fi cuprins de văpaie, iar mintea nu va fi în stare să judece.“

Am scos banii cusuți în căptușeala brîului și am împărțit economiile în trei părți egale ; o parte am hotărît s-o cheltuiesc împreună cu Renata, cealaltă aveam de gînd s-o dau tatălui meu, iar a treia s-o păstrez ca rezervă pentru

* Cine se scoală la șase, mănîncă la zece, cîinează la șase, se culcă la zece, trăiește de zece ori zece (trad. din lb. franc.).

a putea, după înapoierea mea în Noua Spanie, să încep o viață de sine stătătoare. Totodată m-am decis să nu rămân cu Renata mai mult de trei luni, oricum va bate vîntul, pentru că după întîmplările nocturne nu mai aveam decît o parțială încredere în ceea ce-mi spusese cu privire la neamurile sale din Köln. Viitorul avea să arate în curînd că nu mă înșelasem.

Cumpănind astfel toate cu înțelepciune și luciditate, m-am dus la hangiu și i-am vîndut calul pe un preț de nimic. Apoi m-am îndreptat spre debarcaderul de pe malul fluviului și m-am înțeles cu un barcagiu care pleca în sus pe Rin cu mărfuri olandeze, să ne ducă la Köln. Am cumpărat cîteva lucruri trebuitoare pentru o călătorie ținînd seama că eram însoțit de o doamnă : două perne, două pleduri moi, merinde și vin, după care m-am întors la han.

Renata se bucură sincer văzîndu-mă. Credeam că între timp căzuse la bănuieli, închipuindu-și că am părăsit-o în taină și am dat bir cu fugiții. Am luat dejunul împreună, bine dispuși, fără să facem măcar o dată aluzie la cele petrecute peste noapte, ca și cum în timpul zilei am fi fost cu totul alți oameni. Imediat după dejun am pornit spre debarcader. Barca era gata de plecare. O barcă destul de încăpătoare, cu pereții rotunzi, cu două catarge, și o cabină cu acoperiș țuguat, pusă la dispoziția noastră, aflată lîngă prova, care se ridica semeț deasupra valurilor. Am așternut pledurile pe jos și pot spune că într-o asemenea încăpere ar fi putut călători fără să cunoască obo-seala chiar și solul Marelui Mogul.

Am părăsit debarcaderul de la Düsseldorf curînd după amiază. Drumul pînă la Köln care a ținut două zile și o noapte s-a desfășurat fără vreo întîmplare deosebită. Am hotărît să aruncăm ancora pe întuneric. În tot cursul călătoriei, ziua și noaptea, Renata s-a arătat calmă și cumpănită, și n-a mai căzut pradă nici veseliei înșelătoare, ca în ziua cînd pornisem spre Geerd, nici cruntei deznădejdi, ca în noaptea petrecută la hanul *Im Lewen*. Adesea, își arăta ca și mine încîntarea pentru pitorescul ținut pe care-l străbăteam, vorbindu-mi despre lucruri legate de viața de toate zilele sau despre artă.

Aș dori să notez aici unele cuvinte, rostite atunci de Rénata, fiind încredințat că ele explică multe dintre acțiunile ei de mai târziu.

Într-un rînd, asprul marinar Moritz Krock, barcagiul, interveni în convorbirea noastră și începurăm să discutăm despre evenimentele care aveau loc în acele zile la Münster. La prima vedere, Moritz nu părea un adept îndrîjit al reformei. Purta haine obișnuite de marinar, ca și mine, și se vedea că era ocupat pînă peste cap cu negoțul lui. Dar ne vorbi cu atîta însuflețire despre noul profet din Leida, pe care îl numea *Ioan cel Drept, așezat pe tronul lui David*, încît m-am întrebat dacă nu face parte și el din tagma anabapțiștilor. După ce ne istorisi cum în orașul Münster cetățenii făcuseră praf icoanele și devastaseră bisericile, cum puseseră stăpînire pe averile clerului, pe care le foloseau în comun, cum aleseseră un conclav de doisprezece bătrîni, după numărul neamurilor lui Israel, avînd în frunte pe Johann Beikelsohn¹, cum luptă neînfrigați cei din Münster, sprijiniți de oștile cerului, împotriva mercenarilor episcopului, Moritz continuă cu glas profetic :

— Multă vreme noi, oamenii, am fost înfometăți și însetați căci se adeverea prorocirea lui Ieremia : „pruncii cereau pîine, dar nimeni nu le-a dat.“ Întunericul cuprindea bolțile templului nostru ca în zilele caznelor din Egipt, dar astăzi ele răsună de imnul victoriei. Un nou Ghedeon a fost tocmnit de Dumnezeu ca lucrător cu un ban pe zi și și-a ascuțit secerea pentru a secera lanurile îngălbenite. Lănci au fost făurite pe nicovala lui Nimrod și turnul lui se va prăbuși. Ilie s-a răsculat în Noul Ierusalim și profeții adevăratei biserici apostolice au pornit în toate țările lumii să aducă slavă Celui-de-sus, nu un Dumnezeu fără grai, ci viu și cuvîntător !

Avîntatului propovăduitor i-am răspuns cu prudență, că atunci cînd înaltele idei ale oamenilor învățați ajung un bun al gloatei, primejdia e la fel de mare ca și atunci cînd le oferi unor copii nevîrstnici, pentru joaca lor, pumnale ascuțite. Poate că în rînduielile slujitorilor Bisericii ca și printre călugării care strîng adeseori averi, spiritul învățaturii lui Cristos nu este respectat întocmai, dar această stare de lucruri nu se poate îndrepta prin răzme-

riță și violență. I-am mai spus, în sfîrșit, că înnoirea și schimbarea vieții nu trebuie să se săvîrșească prin răsturnarea domnilor și prin jefuirea principilor, ci prin luminarea minților.

Abia sfîrșisem de rostit această frază cînd Renata, care mi se păruse că nici nu ascultă cuvintele lui Moritz, ci privește în neștire undele apei, interveni cu hotărîre :

— Doar cineva care n-a înțeles niciodată ce înseamnă adevărata credință poate vorbi astfel. Cine a simțit măcar o singură dată cu cîtă fericire se scufundă sufletul în dumnezeire, nu se va gîndi nicicînd că e nevoie să făurești lănci sau să așcuți seceri. Toți acești oameni care cred că se aseamănă cu David și vor să lupte cu Veliar, toți acești oameni de seama lui Luther, Zwingli și Johann sînt în slujba Diavolului și sînt slugile lui. Vorbim atît despre fărădelegile altora, dar n-ar fi mai bine să ne îndreptăm privirile asupra noastră, să ne cercetăm ca într-o oglindă păcatele și rușinea ? Cred că fiecare dintre noi ar trebui să se îngrozească și să fugă în chilia mănăstirii, cum fuge cerbul de vînător. Nu biserica trebuie s-o reformăm, ci sufletul nostru, care nu mai este în stare să se roage Atotputernicului și să creadă în cuvîntul lui, ci dorește mereu să filozofeze și să demonstreze. Dacă și tu, Ruprecht, gîndești ea omul acesta, nu pot să mai rămîn nici o clipă cu tine. Mai degrabă mă arunc cu capul în jos în apa rîului decît să stau într-o cabină cu un eretic.

Aceste cuvinte, care mi s-au părut atunci cu totul neașteptate în gura Renatei, fură rostite cu multă patimă. Se ridică brusc și ne părăsi. Iar Moritz, aruncîndu-mi o privire bănuitoare, se depărtă și el și începu să răcnească la ajutoarele sale.

Încercam să dăm uitării această discuție. Moritz ne ocolea, așa că eram aproape tot timpul singuri, ceea ce de altfel și doream. După cuvintele mînioase ale Renatei, căutam să mă arăt cît mai atent și mai îngăduitor cu ea, dîndu-i să-nțeleagă, prin purtarea mea, ce mare preț pun pe prietenia ei. În prima noapte petrecută în cabină, Renata a rămas trează pînă la revărsatul zorilor, iar eu așezat lîngă ea, ascultînd de rugămintea ei, am mîngîiat-o ușor pe păr pînă mi-a înțepenit mîna. Renata părea foarte recunoscătoare. În orele nopții și în dimineața următoare

mi-a arătat o duioșie deosebită. Această bună înțelegere prietenească a durat pînă la sosirea în Köln, cînd s-a frînt brusc ca un catarg lovit de furtună.

Se apropia de sfîrșit ziua a doua a călătoriei noastre cînd de departe văzurăm profilîndu-se turnurile bisericilor din Köln. Răscolit de emoție, îi arătam Renatei turnul Sfîntul Martin, coperișul teșit al bisericii Sfîntul Ghereon, foișorul Fraților Minorți, clădirea impunătoare a Casei Senatorilor și gigantul rupt în două — marea catedrală a celor Trei Magi², rămasă neterminată. Cînd ne-am apropiat și mai mult și am început să disting străzile, casele pe care le cunoșteam atît de bine și bătrînii copaci, atenția mea a fost în întregime absorbită și nu lipsi mult să plîng de înduioșare uitînd-o pentru o clipă pe Renata. Acest amănunt, judecînd după cele întîmpilate, nu a scăpat spiritului ei de observație, tot atît de dezvoltat ca al unei pisici : atitudinea ei prietenoasă față de mine s-a schimbat dintr-o dată, devenind aspră și rigidă, asemeni unui lujer înțepenit de frig.

Barca noastră a tras la Cheiul olandez, printre alte nave cu vele sau vîsle, la ora cînd pe mal domnea cea mai mare învălmășeală. Luîndu-ne rămas bun de la Moritz și pășind pe uscat, am ajuns, de la izolarea în care ne simțeam pe punte, într-un loc ce semăna cu prima bolgie a Infernului lui Alighieri³. Jur împrejur grămezi de mărfuri descărcate, poloboace și lăzi, pretutindeni grupuri de oameni : matrozi, hamali, agenți ai firmelor comerciale, docheri, și tot felul de gură-cască. Opreau, din cînd în cînd căruțe pentru transportul poverilor. Roțile scîrțiau, caii sforăiau, cîinii lătrau, oamenii făceau larmă, strigau, înjurau. Ne-au înconjurat de îndată negustori, evrei, hamali, oferindu-ne diverse servicii. Am chemat un flăcău din mulțime și i-am spus să ne transporte bagajele. În acel moment Renata s-a întors spre mine și mi s-a adresat cu un glas care nu mai era al ei :

— Și acum vreau să vă mulțumesc, domnule cavalier. Mi-ați fost de mare ajutor, însoțindu-mă pînă aici. Urmați-vă calea, iar eu am să-mi găsesc azil în acest oraș. Adio și Domnul să vă aibe în pază.

Am crezut la început că Renata vorbește astfel făcînd uz de o politețe exagerată și am încercat să aplic aceeași manieră. Ea însă mi-a retezat vorba :

— De ce vă amestecați în viața mea ? Vă mulțumesc pentru toate îngrijirile și pentru ajutorul dat, dar de-acum încolo nu mai am nevoie de nimic.

Am rămas descumpănit, pe de-o parte și pentru că, pe atunci, cunoșteam prea puțin firea Renatei, plină de contradicții și surprize ca o stofă țesută din fire multicolore. I-am amintit jurămintele pe care le schimbasesm, dar Renata mi se adresă, pentru a treia oară, pe un ton indignat, ba chiar brutal :

— Nu-mi sînteți nici tată, nici frate, nici soț : n-aveți nici un drept să mă păstrați lîngă dumneavoastră. Dacă vă închipuiți că mi-ați cumpărat trupul cheltuind cîtiva galbeni în plus, vă înșelați amarnic. N-aveți de-a face cu o femeie dintr-o casă de prostituție. Sînt liberă să plec unde vreau și nu mă veți putea sili să rămîn cu dumneavoastră, atîta vreme cît apropierea ființei dumneavoastră îmi e nesuferită.

Cuprins de deznădejde am îngăimat fraze fără șir pe care azi nu le-aș mai putea repeta. Mai întîi am dojenit-o, apoi am început să mă rog de ea cu umilință, am apucat-o de mîini căutînd s-o rețin, ea însă se smulgea cu nepăsare și poate chiar cu dezgust, se dădea în lături, răspunzîndu-mi scurt dar tăios că vrea să rămînă singură. Trecătorii trăgeau cu urechea la discuția noastră și cînd i-am cerut Renatei cu glas poruncitor să mă urmeze, ea nu s-a dat în lături să mă amenințe că va recurge la ajutorul paznicilor călări sau pur și simplu la oamenii binevoitori din preajmă.

Atunci, dîndu-mi seama că numai printr-un vicleșug aș putea izbuti, i-am spus :

— Nobilă doamnă ! Datoria de cavaler nu-mi permite să las o doamnă singură, seara, în mijlocul unei mulțimi străine. Seara străzile sînt primejduite de tîlhari și oameni fără căpătii. De straja orașului nu mă tem, căci nu mă simt vinovat cu nimic, dar nu voi consimți pentru nimic în lume să vă părăsesc. În sfîrșit, vă jur pe tot ce am mai sfînt că dacă mîine dimineață veți dori acest lucru, vă voi

acorda definitiv libertatea. N-am să vă mai plictisesc cu prezența mea și nici n-am să vă ațin calea.

Dîndu-și seama, probabil, că nu voi ceda, Renata s-a resemnat cu indiferența unui om greu bolnav, căruia nu-i mai pasă de nimic și, înfășurîndu-se în pelerina ei, mă urmă, dincolo de poarta orașului. Am spus hamalului să ducă lucrurile la casa Martei Rutman, o văduvă pe care o cunoșteam și care, după moartea bărbatului, își cîștiga existența închiriind camere străinilor ce veneau în oraș. Locuia aproape de Biserica Sfînta Cecilia, într-o casă veche și scundă, cu două caturi. Ea stătea jos, iar etajul îl închiria. Pentru a ajunge la ea am fost nevoiți să străbatem tot orașul. În tot timpul acesta Renata nu a rostit nici un cuvînt și nici măcar nu a dat la o parte marginea glugii.

Spre surpriza mea, Marta a recunoscut de la prima privire, în marinarul ars de soare care bătu la ușă, pe studentul imberb care chefuisese pe vremuri în casa ei, s-a arătat bucuroasă ca și cînd i-aș fi fost rudă, și a început să turuie ca odinioară :

— Vai, domnule Ruprecht, nu credeam să vă mai văd ! În toți acești zece ani mi-am adus mereu aminte de dumneavoastră. Domnul Gerhardt mi-a spus că ați plecat cu landsknechții. Uneori mă întrebam dacă nu vă albesc oasele pe undeva prin vreo cîmpie a Italiei. Dar ce voi nic v-ați făcut ! Vinjos și chipeș ! Curat Sfîntul Gheorghe din icoană ! Pofțiți sus. Am camere libere și curate : nu prea am multă treabă acum : toți preferă să tragă la han și apoi și treburile merg prost, negustoria nu mai face parale, nu mai e ca pe vremuri.

Am rugat-o să pregătească de îndată camere pentru mine și soția mea, adăugînd că voi face plata în monede de aur renane. Marta adulmecînd banii din punga mea, cum adulmecă un ogar vînatul, a devenit de două ori mai respectuoasă și de două ori mai binevoitoare. Urcînd scările de-a-ndaratelea, ca să ne poată privi tot timpul, ne-a condus la primul etaj, dar în timp ce ea pregătea paturile umblînd de colo-colo, turuind întruna și jeluindu-se de viață, Renata rămînea mută de parc-ar fi jucat un rol într-o comedie și nu-și descoperea fața, ca și cum s-ar fi

temut să n-o recunoască cineva. Când am rămas singuri mi-a spus pe un ton poruncitor :

— Ruprecht, vei dormi în camera cealaltă. Să nu îndrăznești să intri la mine, pînă nu te chem !

M-am uitat în ochii Renatei, n-am făcut nici un semn de protest, dar am ieșit din cameră cu inima grea de parc-aș fi fost condamnat să fiu pecetluit cu fierul roșu. Îmi venea să plîng și-mi venea s-o bat pe femeia asta care exercita asupra mea o putere bizară. Strîngînd din dinți, îmi spuneam : „Lasă, lasă, ai să încapi o dată pe mîna mea ! Am să-ți plătesc pentru toate cu vîrf și îndesat“. Dar în același timp mi se părea o fericire nesperată să pot sta din nou lîngă patul Renatei și să-i mîngii părul pînă îmi amorțește mîna. Neîndrăznind să mă împotrivesc poruncilor ei, am rămas în patul meu, chinuindu-mă toată noaptea ca un om beat în ochii căruia lumea se clatină ca puntea unei caravele, pînă m-a răzbit oboseala, punînd capăt gîndurilor mele îndîrjite și amare. Țin minte că somnul mi-a fost bîntuit pînă dimineața de coșmare înspăimîntătoare.

Ziua următoare, prima zi a vieții noastre în comun la Köln, nu m-a apropiat nici cu un deget de ținta mea. Fiind deprins cu viața de ostaș, m-am trezit la ora obișnuită, ca și cum m-ar fi deșteptat duruitul tobei, avînd deci destul timp să mă îmbrac și să-mi limpezesc gîndurile pînă s-a sculat Renata. Lucrul acesta s-a transformat, mai tîrziu, în obișnuință. Când, în sfîrșit, Renata ieși din camera ei, se arătă foarte aspră cu mine, fără a-mi da totuși să înțeleg prin ceva că ar avea intenția să mă părăsească. În timpul gustării de dimineață, a spulberat prin observațiile ei disprețuitoare toate încercările mele de a închea o convorbire, iar cînd am terminat masa mi-a spus cu glas hotărît :

— Ascultă-mă, Ruprecht, trebuie să-l găsim pe Heinrich chiar astăzi, neapărat. Nu vreau să mai aștept nici o zi. Va trebui să-i dăm de urmă, chiar de-ar fi să colindăm tot orașul. Plecăm chiar acum.

Ar fi trebuit să mă împotrivesc poruncii ei și să-i răspund că nu prea văd cum i-aș putea fi de folos, de vreme ce habar n-aveam cum arăta contele Heinrich. Renata îmi aruncă însă o privire atît de tăioasă, încît îmi

pieri glasul. Am plecat capul supus ; Renata se îmbracă în mare grabă. Își lăsă din nou gluga pe frunte și porni repede, cu pași hotărâți, în timp ce eu o urmăam ca o umbră.

Ah, jur pe Domnul și Mîntuitorul nostru că n-am să uit cît oi trăi acea goană nebună, din biserică în biserică, din piață în piață și din stradă în stradă, la care am luat parte în ziua aceea ! Am ocolit de cîteva ori orașul Kōln, de la biserica Sfîntul Cunibert pînă la biserica Sfîntul Severin, de la Sfînții Apostoli pînă la malul Rinului. Mi-am dat seama că Renata nu se află pentru prima dată în acest oraș. Întîi am pornit-o spre Dom, și după ce zăbovirăm acolo un timp, porni aproape alergînd spre ulicioarele din jurul primăriei, cercetînd prin toate ungherele, ca și cum Heinrich s-ar fi jucat cu noi de-a v-ați ascunselea. După ce străbătu bazarul și piața și trecu de Gürzenich, o luă la goană spre Maria Capitolina. Se așeză pe trepte și rămase tăcută multă vreme. Apoi mă apucă brusc de mînă și, măsurîndu-i avid din ochi pe toți cei ce se arătau la capătul străzii, mă tîrî spre biserica Sfîntul Gheorghe, unde iar rămaserăm în așteptare, spre uimirea zidarilor care înălțau splendidul pridvor. Ne țintui cu privirea apoi Sfîntul Gereon și sfînta lui oaste, ne priviră cu compătimire cele unsprezece mii de fecioare neprihănite care dorm somnul de veci în tovărășia sfîntei Ursula, ne cercetă ochiul uriaș al minoriților⁴ și, în cele din urmă, făcurăm cale întoarsă, poposind pe cheiul Rinului, la umbra impunătorului turn al Sfîntului Martin, unde Renata începu din nou să aștepte cu atîta convingere de parcă vocea de pe Sinai i-ar fi fixat aici o întîlnire, în timp ce eu urmăream plictisit agitația de pe chei, vasele care acostau și vasele care porneau, bărcile de toate culorile, în care se încărcau sau din care se descărcau mărfuri, vînzoleala oamenilor grăbiți și preocupați, și mă gîndeam că nimănui nu-i pasă de cei doi străini adăpostiți lîngă zidul bisericii.

Judecînd după soare, trecuse de mult de amiază cînd m-am decis s-o îndemn pe Renata să plecăm :

— Nu crezi că e momentul să ne întoarcem acasă ? Ești obosită și masa ne așteaptă.

Renata mă privi însă cu dispreț și-mi răspunse :

— Dacă ți-e foame, Ruprecht, n-ai decît : du-te și mănîncă ; mie nu-mi trebuie.

Curînd după aceea goneam iar pe străzi, dar pe măsură ce vremea trecea căutările noastre deveneau tot mai dezordonate : Renata își pierdu și ea siguranța, deși părea tot atît de îndărătnică și hotărîtă : privea atent la trecători, zăbovea la răscrucile străzilor, se uita prin geamurile caselor. Prin fața mea se perindau clădirile pe care le cunoșteam : universitatea, casele unde locuiseră pe vremuri colegii mei, căminul Kneck, căminul Laurențiu, grupul „Celor Șaisprezece case”⁵, biserica Panteleon cu cele cinci turnuri ale ei, apoi bisericile Sfînta Clara, Sfîntul Andrei, Sfîntul Petru. Cunoșteam bine Kôlnul, dar din ziua aceea mi-a devenit atît de familiar de parcă m-aș fi născut și mi-aș fi petrecut în orașul ăsta toată viața. Pot spune că deși bărbat în toată puterea, obișnuit cu marșurile grele prin cîmpie, avînd prilejul, ca ostaș, să urmăresc zile întregi dușmanul fugărit sau dimpotrivă să scap de urmăritori, eram sleit de puteri și abia îmi mai tîram picioarele, în timp ce Renata părea neobosită și neschimbată. Căuta pretutindeni ca o posedată, nimeni și nimic n-ar fi fost în stare s-o oprească, nici un argument nu putea să-i strămute hotărîrea. Nu mai țin minte pe unde-am fost, cîte ocoluri am făcut pînă cînd, spre seară, am ajuns din nou în fața Domului unde, în sfîrșit, înfrîntă, Renata se lăsă să cadă pe o piatră, se rezemă de zid și rămase nemișcată.

M-am așezat în apropiere, fără a îndrăzni să rostesc o vorbă. Îmi simțeam trupul greu, ca de plumb, nu mai aveam pic de vlagă și mă cuprinse toropeala. Dar oricît ar părea de ciudat, privind fațada uriașului Dom cu acoperișul lui provizoriu, cu turnurile abia schițate și totuși măreț prin concepția îndrăznească a arhitectului, am uitat de Renata, de oboseală, de foame, am început să mă gîndesc la construcția aceasta și la constructorul ei. Mi-aduc aminte cum analizam, în gînd, fiecare amănunt al planului arhitectonic pe care avusesem prilejul să-l văd, cum evocam în minte legendele legate de zidirea Domului odată cu numele iscusitului meșter Gerhardt și al sfinției sale Arhiepiscopul Heinrich von Wirneburg⁶. Tot atunci mi-a trecut prin gînd că niciodată acest edificiu precum și altele asemeni lui : biserica Sfîntul Petru din Roma,

sau biserica Nașterii Preasfintei Fecioare din Milano — nu va căpăta întreaga lui măreție, pentru că niciodată constructorii nu vor putea ajunge să ducă la desăvîrșire finisarea turnurilor ascuțite proiectate de arhitect, această lucrare depășind puterile lor și mijloacele care le stau la îndemînă. Iar dacă o dată și o dată știința umană și arta construcției vor atinge acea culme a perfecțiunii care va face ca toate acestea să devină posibile, atunci oamenii își vor pierde de bună seamă credința lor inițială în așa măsură, încît vor refuza să muncească spre a înălța Casa Domnului.

Reflexiile mele fură întrerupte de glasul Renatei, care rosti cît se poate de firesc :

— Ruprecht, hai să mergem acasă !

M-am ridicat anevoie și am urmat-o ca și cînd aș fi avut lanțuri la picioare, dar greșeam închipuindu-mi, nu fără sentiment de ușurare, că aventurile noastre din aceea zi luaseră sfîrșit : altele și mai uimitoare ne așteptau.

2

Cum am ajuns acasă, i-am spus Martei să pună masa, dar Renata nu a vrut să se atingă de mîncare. Cu mare greutate am convins-o să înghită fiertura de bob și să soarbă cîteva guri de vin. Sleită de vlagă, ea se îndreptă spre pat și se întinse ca paralizată, respingînd mîngîierile mele, dînd din cap negativ la tot ce-i spuneam. Apropiindu-mă de patul ei, m-am lăsat alături în genunchi și i-am privit îndelung ochii. Dintr-o dată privirea ei a devenit fixă pierzînd orice urmă de expresie. Am rămas multă vreme în genunchi, pe podea, privindu-i chipul, lucru pe care l-am făcut apoi, ca pe o datorie, săptămîni în șir.

În timp ce stam așa, cufundați în întuneric și tăcere, ca într-un hău negru, auzirăm deodată deasupra noastră o ciocănitură ciudată în perete, una singură, un fel de trosnet. Privii cu uimire împrejur și, știind că în afară de noi doi nu mai era nimeni în odaie, la început nu am spus nimic. După un răstimp, bătaia se repetă. Atunci am întreat-o încet pe Renata :

— Ați auzit ciocăniturile ? Ce-ar putea fi ?

Renata îmi răspunse cu o voce stranie, streină :

— Nu e nimic. Se întâmplă adeseori. Sînt cei mici. Întrebai nedumerit :

— Cum cei mici ?

Ea îmi răspunse liniștit :

— Demonii cei mici.

Acest răspuns îmi stîrni curiozitatea în așa măsură, încît deși nu vroiam nicidecum s-o obosesc, nu m-am putut opri s-o rog să-mi explice ce înseamnă aceste cuvinte, pentru mine de neînțeles. Cu multă greutate, vorbind în șoaptă și abia găsindu-și vorbele, Renata mi-a mărturisit că demonii de pe treapta cea mai de jos, cei care se află mereu printre oameni, dau uneori de veste, celor care nu sînt feriți de influența lor prin forța sfintei rugăciuni sau prin protecția paznicilor cerești, că sînt în preajma lor. Lovesc ușor în perete și în diverse obiecte, sau mișcă lucrurile de la locul lor. Renata îmi mărturisi că atunci cînd ochii ei s-au deschis asupra acestei lumi misterioase, și cînd Madiel era aproape de ea, văzuse asemenea duhuri care aveau înfățișarea omenească, dar care nu purtau ca îngerii pelerine de culori deschise și strălucitoare, ci sumbre, cenușii sau negre-fumurii. Erau înconjurați totuși, de un fel de nimb, și atunci cînd se mișcau și se părea că plutesc mai curînd decît merg, apoi piereau topindu-se ca un nor în văzduh.

Vreau să însemn chiar acum că mai tîrziu Renata mi-a dat cu totul altă explicație referitor la aceste ciocănituri, explicație care multora le va părea poate mai simplă și mai firească. Judecînd bine, cred totuși că această primă explicație era mai aproape de adevăr. Renata greșea poate doar pentru că nu vedea în aceste ciocănituri obișnuitele șiretlicuri ale Diavolului care caută să prindă sufletele în sumbrele-i mreje. Atunci am luat de bune spusele ei, fiind copleșit de uimire la gîndul că demonii trăiesc atît de aproape de noi și nu undeva, într-o lume despărțită de noi de un ocean plin de primejdii la fiecare pas, străbătut poate numai de luntrile magiei și ale previziunii. În timp ce Renata vorbea, deasupra patului ei, în perete, se auzeau ciocănituri vesele, care păreau să confirme lămuririle ei. Dar cum niciodată și în nici o împrejurare a

vieții mele nu se stinge în mine flacăra cercetării libere, aprinsă în suflet de cărțile marilor umaniști, m-am adresat ființei care ciocănea și am întrebat-o fără ocol :

— Dacă tu, cel care ciocănești în perete, ești într-adevăr demon și dacă-mi auzi cuvintele, ciocănește de trei ori.

Se auziră numaidecît, clar, trei lovituri și în clipa aceea simții o groază atît de mare de parcă un ciocan invizibil mi-ar fi crăpat țeasta, strivindu-mi creierii. Învîgîndu-mi spaima, întrebai din nou, plin de curaj, nedîndu-mi seama spre ce negru abis mă îndreptam :

— Ne ești prieten sau dușman ? Dacă ne ești prieten, ciocănește de trei ori.

Se auziră numaidecît trei ciocănituri. În patul ei Renata își înălță puțin trupul, ochii i se înviorară și ea întrebă :

— Te conjur, luînd martor numele Domnului, pe tine cel ce ciocănești, spune-ne : știi ceva despre stăpînul meu, contele Heinrich ? Dacă știi, ciocănește de trei ori.

Se auziră trei ciocănituri.

O tulburare nemaipomenită o cuprinse. Renata începu să tremure și ridicîndu-se în capul oaselor îmi apucă mîna și strîngînd-o cu degetele ei subțiri, ca într-un clește, îi adresă interlocutorului nostru invizibil o întrebare după alta : Unde se află contele Heinrich ? Se va întoarce oare ? Îl va vedea ? Nu cumva s-a supărat pe ea ? Întrebări la care greu s-ar fi putut răspunde prin limbajul ciocăniturilor. Intervenind, am încercat să stabilesc un cod, și a rămas stabilit că trei ciocănituri în perete înseamnă un răspuns afirmativ, iar două — un răspuns negativ. Trebuia însă să punem în așa fel întrebările ca ele să poată fi rezolvate printr-un simplu „da“ sau „nu“. Odată stabilite aceste criterii, între noi și oaspetele nostru nevăzut urmă o lungă discuție.

L-am întrebat de este sau nu demon. Ne-a răspuns afirmativ. L-am întrebat cum îl cheamă, înșirînd o sumedenie de nume, și rostind, rar, literele alfabetului. Am aflat că se numește *Elimer*. L-am întrebat dacă-l cunoaște pe contele Heinrich. Ne-a răspuns afirmativ. L-am întrebat dacă contele Heinrich se află la Köln. Ne-a dat un răspuns negativ. Am întrebat dacă contele Heinrich are de gînd să

vină la Kôln. Ne-a răspuns afirmativ. L-am întrebat : cînd ? Curînd ? Nu cumva astăzi ? Nu cumva mîine ? Am înţeles că va veni a doua zi. Apoi, continuînd să-l întrebăm, ne-am dat seama că va trebui să-l aşteptăm pe Heinrich a doua zi seara, în camera în care ne aflam, pentru că el va găsi singur drumul spre Renata, că nu a uitat-o, că nu este supărat pe ea, că i-a iertat totul, că o iubeşte ca şi mai înainte, că doreşte să fie cu ea.

S-ar putea spune că aceste răspunsuri au avut asupra Renatei acelaşi efect ca şi cuvintele Mîntuitorului asupra fecioarei lipsită de viaţă : *talita, kumi*. Ea se învioră şi, uitînd de oboseală, începu să pună o întrebare după alta, toate urmărind acelaşi ţel. Schimba doar întrucîtva cuvintele, spre a putea încă o dată auzi mult aşteptatul „da”. Şi cînd ciocăniturile răspundeau afirmativ dîndu-i mai multă speranţă, ea se lăsa să cadă pe pernă cu un geamăt uşor de desfătare, rămînea un minut nemişcată copleşită de bucurie, şoptindu-mi : „Ai auzit, Ruprecht, ai auzit ?”

Această conversaţie a durat mai bine de o oră, apoi ciocăniturile au început a slăbi, ca şi cum cel care ciocănea obosise, şi în sfîrşit amuţiră. Dar şi după ce încetară, mult timp Renata nu se putu linişti şi, bucuroasă, îşi repeta singură şi-mi repeta şi mie întrebările ei şi răspunsurile demonului, sau mă punea pe mine să le repet, zicînd : „Ştiam eu că-l voi întîlni aici pe Heinrich ! Ştiam că aşa o să fie ! Îţi spuneam eu ! Ajunsesem la capătul suferinţei ! Tînjeam de prea multă vreme şi inima mea n-ar mai fi putut rezista.” Spunînd aceasta, Renata îmi mîngîia părul şi faţa, îngăduindu-mi să-i sărut mîna, se lipea de mine ca şi cum ar fi vrut să simtă dinainte viitoarele dezmierdări ale iubitului ei, iar eu, deznădăjduit, n-aveam altceva de făcut decît să-i ascult glasul şi să-i ating degetele cu buzele mele fierbinţi. Tortura jubilariei ei a continuat mult după miezul nopţii, cu toate că eram amîndoi obosiţi. Ascultam exclamaţiile de bucurie ale Renatei, stînd mereu în genunchi lîngă patul ei, aşa încît, atunci cînd mi-a spus că mă pot duce la culcare, cu mare greutate mi-am putut clinti picioarele amorţite.

E lesne de înţeles că cea de-a doua noapte, petrecută în singurătate în camera mea, nu a fost cu nimic mai bună

decît prima. Existau şi acum destule cauze ca sufletul meu să fie asaltat de gînduri sumbre, ferecate în armură, cu zăbranicul lăsat în jos şi lancea avîntată înainte. Mă lăsam împresurat de ele, cugetînd la înspăimîntătoarele relaţii dintre viaţa oamenilor şi viaţa demonilor şi la schimbarea neaşteptată şi uluitoare pe care o luaseră evenimentele în ultimele zile. Totodată mă încerca o adîncă tristeţe amestecată cu teamă, la gîndul că profeţia demonului care ciocănise în perete se va îndeplini, că a doua zi contele Heinrich îşi va face într-adevăr apariţia, iar eu nu voi mai putea rămîne în preajma Renatei. La gîndul ăsta mi se oprea sîngele în vine şi trupul îmi înţepenea ca în faţa privirilor unui vasilisc.

A doua zi dimineţa, spunîndu-mi că cel ce suferă o înfrîngere trebuie să-şi pună speranţele numai în resemnare şi în mila învingătorului, am procedat ca atare. Aşadar cînd Renata m-a chemat la ea, am rostit următoarea cuvîntare dinainte pregătită :

— Nobilă doamnă ! Vreau să vă spun deschis ceea ce aţi ghicit desigur din tăcerea mea. Nu simpla serviabilitate şi datoria de cavaler mă obligă să rămîn mai departe lingă dumneavoastră, ci un sentiment profund de care nu trebuie să se ruşineze nici bărbaţii, nici femeile. Am jurat să vă fiu servitor credincios şi frate zelos, dar voi fi pururi adoratorul plin de extaz al fiinţei dumneavoastră. Cunos-cîndu-vă mi-am dat seama cu certitudine că nu voi dori niciodată să fiu alături de-o altă femeie, iar cele ce mi-aţi mărturisit în legătură cu dragostea dumneavoastră nu-mi pot micşora dorinţa. Nu-mi pun speranţele în nici o acţiune îndrăzneată, trebuie să înţelegeţi că nu mai pot trăi fără dumneavoastră şi că mi-ar fi de ajuns să vă sărut mînecele veşmîntului sau să vă urmăresc umbletul. Orice s-ar întîmpla, chiar dacă veţi găsi fericirea, luaţi-mă în slujbă, daţi-mi voie să fiu păzitorul dumneavoastră, să apăr cu mîna mea de primejdii scumpa dumneavoastră fiinţă şi pe cel pe care l-aţi ales.

N-aş vrea să credeţi că tot ce spuseseam în această cuvîntare cam exagerată era adevărat şi că doream cu tot dinadinsul să-mi îndeplinesc angajamentele. Totuşi gîndurile mele într-acolo mergeau, deşi oarecum tulburi, şi dacă

Renata mi-ar fi cerut să-mi țin făgăduielile, le-aș fi îndeplinit poate, dar ca un actor pe scena unui teatru. Renata mă ascultă încruntînd sprîncenele și-mi dădu următorul răspuns :

— Scoate-ți din minte asemenea gînduri, Ruprecht. Tu ești ultima umbră din această perioadă a vieții mele plină de umbre. Mă întorc la lumină și tu vei fi nevoit să dispari, așa cum de fiecare dată întunericul nopții piere la răsăritul soarelui. Îți închipui oare că atunci cînd Heinrich va fi cu mine, voi mai avea curajul să te privesc, după ce mi-ai sărutat mîinile și ai stat culcat într-un pat cu mine ? Nu. Îndată ce Heinrich va trece pragul camerei mele, tu va trebui să ieși pe cealaltă ușă, să părăsești orașul, să te scufunzi în necunoscut, să-ți piară urma și niciodată să nu-mi mai răsari în cale ! Să-mi juri pe chinurile Mîntuitorului țintuit pe cruce și să iei seamă că, dacă îți vei călca jurămîntul, vei fi pedepsit mai crunt decît Iuda !

Am întrebat-o pe Renata :

— Și ce vei face dacă într-o dimineată, ieșind din casă, îmi vei găsi pe prag trupul străpuns de propriul meu pumnal ? Ce-i vei spune atunci prietenului dumitale Heinrich ?

Renata răspunse :

— Îi voi spune că pesemne e un trecător beat, și voi fi bucuroasă cînd paznicii vor îndepărta leșul.

M-am jurat apoi în fel și chip, supunîndu-mă fără murmur poruncilor Renatei, fără măcar să-ncerc să mă gîndesc ce se va întîmpla cu mine în seara aceea. Renata, dimpotrivă, părea că știe foarte bine ce face dînd dovadă de un spirit practic pe care nu i l-aș fi bănuیت. M-a trimis să-i cumpăr o rochie, pentru că în afară de veșmîntul luxos pe care-l purta mereu și de pelerina albastră de drum, nu avea altă îmbrăcăminte. Mi-a cerut de asemenea să-i cumpăr tot felul de mărunțișuri necesare pentru călătorie, precum și podoabe pentru ea, vrînd, pesemne, să facă uz de toate mijloacele pentru a părea cît mai atrăgătoare în ochii contelui Heinrich și pentru a-l scuti de cheltuială. Nu-i scăpa nici un mărunțiș, nici un amănunt.

aşa încît, deşi ploua întruna, a trebuit să cobor de mai multe ori în tîrg şi să colind tarabele negustorilor.

Am ținut-o într-o alergătură toată ziua şi totul era în ordine cînd soarele pieri după perdeaua groasă a norilor şi întunericul se revărsă în odaie. Nu ştiu dacă încercam aceleaşi simţăminte ca un întemniţat, supus caznelor, care aşteaptă clipa cînd va fi dus la execuţie, dar nu mă puteam opri să mă gîndesc că mă aflu într-o situaţie asemănătoare. Clipă de clipă simţeam că plutesc în timp, alunecînd în jos, ca o barcă, fără cîrmaci luată de furia torentului.

Cînd întunericul se instalează de-a binelea, se auziră dintr-o dată ciocănituri în perete, iar Renata întrebă grăbită dacă cel ce le execută este Elimer, interlocutorul nostru din noaptea trecută. Primi un răspuns afirmativ. Lucrurile se petrecură ca şi în seara precedentă cu singura deosebire că, după un răstimp, numărul demonilor care băteau în perete spori, cei care se alăturau rostindu-şi numele, cum ar fi : Ricius, Ulrich şi altele pe care nu le mai ţiu minte. Fiecare avea un fel anumit de a ciocăni : Elimer ciocănea clar şi decis, Ricius — timid, Ulrich — lovea în perete cu atîta violenţă încît mai că ne era teamă să nu-l dărim. Demonii răspundeau bucuroşi la întrebări ciocănind de zor şi nu se arătau cît de puţin stînjiţi cînd Renata rostea numele vreunui sfînt sau chiar numele Domnului. În vremea asta, din cînd în cînd, prin ungherele întunecoase ale camerei, izbucneau flăcărui din podea, ca focurile amăgitoare care lucesc deasupra smîrcurilor, se înălţau ca de vreo două palme şi se stingeau apoi, topindu-se în întuneric. Fără să vreau mă simţeam atras de tot ceea ce, după expresia lui Horatius Flaccus, *scire nefas* *, şi chiar stigmatul evident al Iadului nu mă mai îngrozeau şi nu-mi paralizau voinţa.

Azi ar trebui să regret că aventurîndu-mă într-o treabă atît de dubioasă, ca relaţiile cu demonii ciocănituri, am scăpat prilejul de-a afla lucruri mai însemnate în ceea ce priveşte natura şi forţa lor. Dar în seara aceea,

* „A şti nu este îngăduit (de zei)” — citat din poetul latin Quintus Horatius Flaccus (65—8 î.e.n.) frecvent folosit în sensul de imposibilitate a deplinei cunoaşteri (trad. din lb. lat.).

ca și Renata, nu mă gîndeam decît la apropiata sosire a lui Heinrich și, pe lîngă aceasta; nici n-aveam destule cunoștințe pentru a putea prelungi șirul întrebărilor. Am aflat totuși că și în lumea lor există rîuri și lacuri, arbori și ogoare ; că această lume este populată de diavoli creați mai înainte de bunul Dumnezeu și care s-au prăbușit odată cu Lucifer, dar și de sufletele oamenilor scutiți de caznele Iadului, cărora nu li s-a dat speranța că pot ajunge în Purgatoriu, suflete osîndite să tînjească pe pămînt pînă la judecata de apoi. Am mai aflat că sînt oricînd bucuroși să stea de vorbă cu oamenii pe care-i văd ca pe o luminiță în noapte, dar nu pot intra în contact cu oricine, ci numai cu cei care au această capacitate, protejați fiind de scutul slujirii Domnului.

Iată puținele lucruri pe care le-am aflat atunci în urma puținelor mele întrebări. În schimb Renata întreba cu nemiluita pe fiecare dintre demonii care participau la discuție. Dacă luai seama însă toate aceste întrebări se reduceau la una singură : „Este oare adevărat că Heinrich va veni s-o viziteze chiar în seara aceea ?“ Demonii îi răspundeau într-un glas „da“. Elimer ne atrase atenția că trebuie să-l așteptăm pe Heinrich cînd întunericul va fi desăvîrșit ; că va păși pragul casei la miezul nopții ; că deocamdată se află în oraș și își schimbă veșmintele. Auzind acest răspuns, Renata dori să cunoască neapărat toate amănuntele asupra noii sale vestimentații, amintindu-și fără să obosească, ba dimpotrivă, veșmintele pe care le purta Heinrich, pînă la detaliile cele mai intime, indicînd țesătura și culoarea stofelor, pentru a-i înlesni lui Elimer răspunsul, descriind cu o fidelitate pătimașă înfățișarea lui Heinrich, din creștet la picioare. Am remarcat, din spusele ei, că Heinrich poartă, de predilecție, un costum de vîntor de culoare verde, așa cum se poartă în Bavaria, cu nasturi galbeni și glugă tot verde, un brîu de culoare deschisă, împodobit cu nestemate și cizme bătînd în albastru.

După un timp, Elimer ne anunță că Heinrich își părăsise locuința și se îndreaptă spre noi, că trece pe cutare stradă, că străbate alta, că în sfîrșit se apropie de ușa

casei noastre. Inima îmi zvîcnea atît de tare încît îi auzeam bătăile, surde şi-l întrebai pe demon pentru ultima dată :

— Înainte de-a intra contele pe uşă, vei lovi de trei ori ?
Se auziră trei ciocănituri. Repetai :

— Cînd contele va urca scara, vei lovi de trei ori ?

Se auziră iarăşi trei ciocănituri. Renata rosti cu glas răguşit :

— Ruprecht, du-te şi nu te mai întoarce !

Chipul ei mi se păru înspăimîntător şi, şovăind ca un om rănit de moarte, mă îndreptai spre uşa care dădea în verandă, de unde puteam coborî în curtea casei. Luînd seama însă că Renata nu se uită la mine, absorbită de aşteptare, am zăbovit lîngă uşă, căci o curiozitate de neînvins mă îndemna să arunc cel puţin o privire asupra acestui conte care era pentru mine atunci o figură învăluită de mister. Minutele treceau una după alta, dar contele nu se ivea. Nu se auzea nici un zgomot de paşi, în jur domnea o linişte netulburată. Mi-am luat inima în dinţi şi, păşind încet, m-am apropiat de Renata care stătea lîngă masă.

Cu suflarea întretăiată, Renata întrebă :

— Elimer ! Cînd Heinrich va fi aici vei ciocăni de trei ori ?

Nici un răspuns. Ea întrebă din nou :

— Elimer ! Dacă mai eşti aici loveşte de trei ori !

Nici un răspuns. Deznădăjduită, Renata strigă pentru a treia oară :

— Ricius ! Ulrich ! Răspundeţi : va veni oare Heinrich ?

Nici un răspuns.

Deodată puterile o părăsiră şi Renata s-ar fi prăbuşit pe podea, ca răpusă de glonţ, dacă n-aş fi prins-o în braţe. Nu ştiu dacă intrase în ea demonul cu care discutaserăm paşnic puţin înainte sau duşmanul ei de mai demult, ştiu doar că am fost din nou martor al spăimîntătoarelor chinuri la care asistasem în hanul din pădure. De data aceasta mi s-a părut însă că duhul nu cuprinsese tot trupul Renatei, ci îi turtura doar o parte, căci mai avea putere să se apere întrucîtva, deşi convulsii teribile o zguduiau şi-i răsuceau membrele, în aşa măsură încît mi se părea că oasele îi vor străpunge muşchii sfîrtecîndu-i pielea. Nu eram în stare s-o ajut şi s-o scap de tortură. Îi priveam

chipul schimonosit și ochii prin care parcă privea altcineva, monstruoasele convulsii ale trupului, pînă cînd, în sfîrșit, demonul o părăsi și ea rămase în brațele mele, vlăguită, ca o biată creangă înhățată de vîltoare. Am dus-o în camera ei și am așezat-o în pat. Frîntă de neputință a plîns în hohote multă vreme, fără să poată rosti un cuvînt.

Așa se sfîrși ziua a doua a șederii noastre la Kôln și ziua a cincea a prieteniei mele cu Renata. Aceste cinci zile, pline de stranii și nemaipomenite întîmplări, mi-au rămas atît de adînc întipărite în suflet și-n gînd, încît îmi pot aminti și cele mai mici amănunte și fiecare cuvînt, ca și cum totul s-ar fi petrecut în ajun. Și dacă n-aș fi adeptul conciziei, dacă n-aș ține seama că am de istorisit evenimente și mai uimitoare, aș putea transcrie în cele mai mici amănunte întîmplările prin care am trecut în acest scurt răstimp.

CAPITOLUL IV

Cum am trăit la Köln, ce mi-a cerut Renata
și ce-am văzut la sabat

1

Se vede treaba că nu doar suferințele la care fusese supusă de demon, ci și deznădejdea care luase locul speranțelor cu care se mîngîia, au istovit-o într-atît pe Renata, încît ai fi crezut că trecuse printr-o boală îndelungată și grea. În dimineața următoare nopții în care îl așteptasem zadarnic pe contele Heinrich, Renata nu a fost în stare să se scoale din pat, nu fu în stare să-și miște mîna stîngă și se plîngea de o durere cumplită, ca și cum cineva îi înfipsese un cui ascuțit în țeastă. Se văzu nevoită să rămînă cîteva zile în pat. Pentru mine era o mare fericire s-o îngrijesc, să fac pe infirmierul, să-i dau de mîncare și să-i dau apă cu lingurița ca unui copil neajutorat, să-i veghez somnul cînd oboseala o doboră și să caut, cu ajutorul modestelor mele cunoștințe în domeniul medicinei, leacuri pentru a-i ușura durerile. Deși Renata îmi accepta, ca de obicei, serviciile cu o indiferență regală, totuși, după expresia ochilor ei și după felul cum rostea unele cuvinte, eram îndreptățit să cred că apreciază îngrijirile mele, fapt care mă răsplătea cu prisosință pentru toate chinurile prin care trecusem. După primele cinci zile petrecute cu Renata, zile care pot fi comparate cu un torent năvalnic prăvălit printre stînci, urmară pentru mine zile liniștite, triste, dar dureros de dulci, atît de asemuitoare între ele, încît aș putea spune că e vorba de o singură zi, reflectată într-un șir de oglinzi.

Întorcîndu-mă cu gîndul spre acele zile, simt cum mă sfișie, cu ghearele-i de acvilă, durerea, simt cum îmi pă-

trund în inimă și poate, cîrtind împotriva Creatorului, îmi dau seama că amintirea este cel mai crunt dintre toate darurile Lui. Totuși, nu pot să mă opresc de a descrie, chiar pe scurt, acele încăperi în care și-a găsit împlinirea soarta noastră tragică și acel fel de viață care, în pofida tuturor schimbărilor, s-a păstrat pînă la ceasul fatal al primei despărțiri.

Întrucît Renata nu aducea vorbă nici despre neamurile pe care le-ar fi avut la Köln, nici despre dorința ei de a se separa de mine, m-am gîndit să-i fac rost de o locuință cît mai plăcută. Am ales pentru ea cea mai bună dintre cele trei camere de la etaj, rezervate de Marta locatarilor de soi și, deci, mobilate cu oarecare somptuozitate. Lîngă peretele din dreapta, pe un mic podium, la care duceau trei trepte, era instalat un pat de lemn somptuos cu un semibaldachin tot de lemn, garnisit cu stofă, cu perne împodobite cu dantele și plapumă de atlas. O altă piesă remarcabilă era căminul de teracotă colorată¹, lucrat cu multă măiestrie, cum nici la Milano nu ai putea întîlni, iar lîngă peretele exterior se afla un garderob încăpător, încrustat. Între ferestre, o masă frumoasă cu picioarele curbate, iar în colțul de lîngă pat un altar pliant. Mobilierul camerei era completat cu scaune, cu un pupitru pentru cărți și cu o imensă oglindă italiană, fixată în stînga ușii. Țin minte perfect toate acestea, și acum, cînd aștern pe hîrtie aceste fraze, mi se pare mereu că nu am decît să mă ridic și să deschid ușa pentru a pătrunde în camera Renatei. Parcă o văd cu fața plecată spre placa lustruită a pupitrului, sau lipindu-și obrazul de geamul rece al ferestrelor rotunde.

Camera Renatei era despărțită de a mea printr-un coridor îngust care dădea spre un cerdac acoperit ce înconjura jumătate din casă. De aici, puteai coborî pe o scară direct în stradă, fără să mai străbați parterul. Camera mea, pe care Marta o punea la dispoziția unor călători mai puțin bogați, era mobilată simplu, totuși mai bine și mai plăcut decît camerele din hanurile comerciale. Aveam la dispoziția noastră încă o cameră, a treia, mai mică și cu totul izolată, care dădea spre palierul scării interioare. La început, nici nu intenționam să ne folosim de această odăiță, pe care o închiriam numai pentru a evita pre-

zența vreunui străin. În adevăr, în căsuța singuratică unde în afară de noi locuia doar Marta, o femeie căreia ce-i drept îi plăcea să trăncănească, dar care nu prea avea musafiri, ne aflam, chiar și în zgomotosul și veselul Köln, izolați de oameni, nu mai puțin decît Merlin în pădurea vrăjită a Vivianei.

Bătrîna Marta era sigură că o duc într-o desfătare cu tînăra mea soție și de bună seamă nici nu bănuia cît de bizar se scurgeau pentru noi zilele. Fiind plătită, se arăta generoasă și binevoitoare, ne servea bucuroasă, oferindu-ne tot ce-i ceream, dîndu-și silința să ne aducă la masă tot ce-avea mai bun. Dimineața, de obicei ne servea omletă, mezeluri, brînză, castane coapte, chifle proaspete, iar seara, la cină, carne de miel sau purcel de lapte, boboc de gîscă sau pescărie. Sticla de vin de Rin sau de Malvasia nu lipsea din camera mea. Marta se mira că nu doream să reînnoiesc legăturile de prietenie cu nimeni și în repetate rînduri și-a dat silința să mă convingă că ar fi bine să-l vizitez pe bătrînul Otfried Gerard, fostul meu dascăl. I-am interzis să comunice cuiva că mă aflu la Köln. De altfel, se pare că Marta nu s-a conformat prea riguros dispoziției mele căci, nu o dată, mă salutau pe stradă oameni în care recunoșteam sau pe foștii mei tovarăși de chefuri, sau pe magiștrii Universității. De fiecare dată le dădeam a înțelege că e o greșală, că mă confundă cu altcineva.

Cît a fost bolnavă Renata, mai ales în primele zile ale convalescenței, stăteam de vorbă ore întregi. Acum asculta cu plăcere relatările mele despre Noua Spanie, arătîndu-și mirarea cînd auzea cît de multe am avut prilejul să văd în viață. Uneori îmi atîngea cu tandrețe fața cu degetele, spunînd, ca și cum s-ar fi adresat unui copil : „Ia te uită, ce deștept și învățat e Ruprecht al meu !” Multă vreme nu am făcut nici o aluzie — nici eu, nici ea — la contele Heinrich sau la demonii ostili care o pîneau pe Renata, și cînd, uneori, auzeam seara, pe întuneric, cunoscutele ciocănituri, ne grăbeam să aprindem lampa și să discutăm despre altceva, iar ciocăniturile încetau de la sine. Și totuși, cîteodată prezența certă a dușmanilor nevăzuți semăna în noi temeri și spaimă. Atunci Renata nu mă mai trimitea să dorm în camera mea, ci mă lăsa să-mi petrec noaptea la ea, uneori

întins pe duşumea lângă pat, alteori chiar în pat, sub plapumă, cu ea, deşi rămîneau mai departe străini unul faţă de altul ca bărbat şi femeie. Găseam chiar o dure-roasă plăcere în această apropiere chinuitoare, ca cineva care s-ar desfăta înfigîndu-şi în carne o lamă tăioasă.

La sfîrşitul lunii august Renata se întremă îndeajuns ca să putem relua plimbările prin oraş. De obicei ne plimbam pe malul Rinului, urmărind cursul fluviului pînă dincolo de debarcaderul Hansei. Ne aşezam jos, pe pămînt, priveam undele grele, întunecate ale marelui fluviu, neschimbate, ca pe timpul cînd le trecuse Cezar şi care se schimbau, totuşi, în fiecare clipă. Această prive-liste monotonă isca în fiecare zi noi gînduri în minţile noastre, aducea noi cuvinte pe buzele noastre, încît convorbirile noastre rămîneau ineputabile ca apele Rinului, deşi n-ar fi fost exclus să ni se pară numai că stăm de vorbă. În orice caz, simţeam limpede că tot haosul de variate cunoştinţe şi informaţii pe care le culesesem din diverse cărţi sau din întîmplările vieţii, acum, cînd întîmpinam ba atenţia lucidă a Renatei, ba dezaprobarea ei severă, ba observaţiile ei ascuţite, se contopea treptat într-o singură masă enormă, dar indivizibilă, ca şi cum din fonta topită s-ar fi plămădit un clopot frumos al cărui dangăt puternic răsuna pînă departe.

Renata se arăta blîndă şi resemnată. Cu toate astea zăcea în ea o nostalgie nesatisfăcută, şi colţii ei veninoşi îi pătrunseseră în inimă, aşa încît, pe măsură ce se înzdrăvenea, tenacea ei dorinţă renăştea, ca acul busolei îndreptat spre acelaşi punct fix. Nu aveam altceva de făcut decît să urmăresc, pe firmamentul sufletului Renatei, clipele nebuloase sau senine şi în curînd mi-am dat seama după semnele rău prevestitoare, mai ales că acum nu mai eram un corăbier lipsit de experienţă, că o nouă furtună e gata să se dezlănţuie. Deşi prevenit, n-am crezut totuşi că vijelia va fi atît de teribilă încît să-mi sfîşie pînzele, să-mi smulgă cîrma din mînă şi barca vieţii mele să fie din nou prinsă de vârtej şi răsucită, ca o sfîrlează, de valuri.

În seara precedentă, adormind după o lungă discuţie în cursul căreia am atins pare-se toate subiectele, începînd cu destinele imperiului nostru, pînă la versurile li-

rice ale poetului spaniol Garcia Laso de La Vega, Renata îmi spusese cu duioșie în glas : „Dragă Ruprecht, în sfârșit, mi-am mai revenit. Parcă aș fi murit și m-am născut a doua oară. Trăiesc o nouă viață, din mila Domnului. Vinele mele sînt secate de sînge, știu că nu mai pot cunoaște fericirea. Singura-mi mîngîiere e afecțiunea ta fidelă.“ Legănat de aceste cuvinte, am adormit pe scîndurile de lemn ale podiumului, lîngă patul Renatei, somn mai dulce decît al altora pe perne de puf și, simțind ca prin vis apropierea plăpumii de atlas, îmi spuneam, plin de bucurie : „Ea este aici !“

Dimineața însă, trezindu-mă dintr-o dată ca înghiontit de cineva, am văzut deasupra mea ochii posomorîți și plîni de nostalgie ai Renatei, care stătea așezată pe pat, am văzut rictusul gurii ei și, dîndu-mi seama că s-a petrecut o schimbare în rău, am exclamat deznădăjduit :

— Renata, ce-i cu tine ?

I-am spus pe nume pentru că ea însăși mă rugase să ne tutuim, ca niște buni prieteni. Ea însă mi-a răspuns :

— Ce-ar putea să fie cu mine ? Nimic. Ce-a fost și ieri !

I-am spus :

— Atunci de ce ți-e chipul atît de trist ?

Renata îmi răspunse cu brutalitatea care însoțea întotdeauna accesele ei de nostalgie :

— Nu cumva ți-nchipui că pot să rîd întruna ? Nu fac parte dintre cei care-s gata să sară și să chiuie oricînd și oriunde. Și de ce-aș fi veselă ? Ce bucurii am în viață ?

Am ieșit din camera Renatei și m-am oprit în ușa ce dădea spre cerdac, privind olanele roșietice de pe acoperișurile învecinate. Abia după un răstimp destul de lung m-am hotărît să mă întorc la Renata. Am găsit-o stînd pe pervazul ferestrei cu expresia feței amorțită și absentă. I-am propus mai întîi să dejunăm ; ea însă, fără să scoată o vorbă, făcu un semn negativ din cap ; iar cînd i-am propus să ne plimbăm pe malul Rinului mi-a spus aspru :

— Ce nevoie ai de mine ? Nu te țin, du-te, dacă te amuză, să colinzi străzile astea murdare cot la cot cu

toți nespălații și dacă ții să te convingi că Rinul nu s-a urnit din loc !

După acest schimb de cuvinte, timp de mai multe zile Renata a rămas într-o stare de prostrație, pe care zadarnic am încercat s-o împrăștiu cu tot felul de argumente și prin grija ce-i purtam. Când încercam s-o conving că nu are rost să se lase pradă unei asemenea disperări, care nu poate duce decît la distrugere, ea tăcea sau îmi vorbea despre imperfecțiunea și hidoșenia lumii, sortită păcatului și suferinței, diametral opusă divinei frumuseți a Edenului făgăduit oamenilor, amintindu-mi că un bun creștin nu are de ce se înveseli și că-i șade mai bine să plîngă. Avea o rezervă ineputabilă de argumente împotriva bucuriilor vieții și nici un magistrat nu ar fi putut conduce o dispută demonstrînd cu atîta îndemînare că există mii de pricini pentru a fi cuprins de deznădejde, așa încît pînă la urmă nu mai știam ce să-i obiectez și cum să-i răspund.

Renata vizita acum, de predilecție, bisericile, dar îmi interzicea s-o însoțesc. Eu însă îi încălcăm interdicția și, ascunzîndu-mă după coloanele bisericii Sf. Cecilia, Sf. Petru, sau mai știu eu care, o vedeam cum rămînea îngenucheată ore întregi, cu ochii ațintiți spre altar, ascultînd ca împietrită liturghia. Cu toate că în zilele noastre credința este puternic zdruncinată de reforme și erezii, bisericile erau în cea mai mare parte pline, atît de suflete îndurerate care căutau ajutorul Atotputernicului, cît și de cei care își pierdeau timpul, venind să se înțilnească cu vreo cumătră sau să facă zîmbre unei vecine drăguțe. Această adunătură pestriță luă la ochi, curînd, ciudata pereche pe care o constituiam noi doi, și nu o dată am avut prilejul să aud ce zvonuri absurde circula pe socoteala noastră. Renata nu observa, bineînțeles, curiozitatea pe care o stîrnea. Cît despre mine, nu-i dădeam nici o atenție, căci eu mă-mbătam de plăcere privind doar chipul Renatei, îi sorbeam din ochi silueta neagră printre pestrițele podoabe ale bisericii și aurul arcelor, caracteristic bisericilor din Köln, așa cum un bețiv soarbe mustul dulce de strugure. Pe cînd ascultam sunetele ritmice ale orgii, și-mi imaginam uneori că ascult vuietul pădurilor mexicane, s-a trezit pentru prima dată în

mintea mea gîndul de a pleca peste ocean cu Renata și cred pînă azi că dacă aș fi izbutit să-mi duc la îndeplinire hotărîrea, i-aș fi salvat viața și sufletul.

În serile pe care le petreceam împreună, ne schimbam rolurile, așa cum își schimbă locurile dueliștii : acum eu ascultam, în tăcere, iar Renata vorbea, vorbea fără să obosească, despre ea, amuzîndu-mă și chinuindu-mă cu amintirile ei. Țin minte bine cum stăteam amîndoi în camera ei, la lumina celor două lumînări de ceară, cu perdelele trase, unul în fața celui alt, la un pahar de Malvasia, căci Renata refuza mîncarea, dar nu refuza vinul. Petreceam așa aproape toată noaptea. Renata începuse să vorbească din nou cu mine despre contele Heinrich, îmi povestea mereu alte amănunte, îmi descria înfățișarea, ochii, sprîncenele, părul și trupul lui, îmi evoca vorbele rostite de el, rămase în memorie, îmi istorisea neînsemnate întîmplări din viața ei, îmi vorbea despre dezmierdăriile lor, zugrăvind-le în așa fel, încît îmi ațîța gelozia, preschimbind-o într-o văpaie arzătoare. Adesea Renata mă compara cu iubitul ei, descoperind o mare plăcere în a constata cît de ordinar îmi e sufletul și cît de comună figura în comparație cu fața angelică a lui Madiel și divinul curs al gîndurilor lui. Tulburată pînă la exaltare de propriile-i cuvinte, Renata izbucnea în lacrimi, care-i curgeau de-a lungul obrazului, amestecîndu-se cu vinul din pahar. Beam amîndoi vinul de Malvasia îndoit cu lacrimi ; întru tîrziu o așezam pe Renata, sleită de puteri, în pat, și îi sărutam, plîngînd, picioarele și rochia.

Așa am trăit încă o săptămînă, și cred că inima mea n-ar mai fi putut îndura atîta încordare și suferință. Dar starea extatică a Renatei se întrerupse tot atît de brusc cum apăruse. Într-o duminică rămase aproape toată ziua ingenuncheată în biserica Sfinții Apostoli, și seara mă împroșcă cu învinuiri, dînd dovadă de multă cruzime, iar a doua zi, arătîndu-se deosebit de prietenoasă, deși după toate aparențele se prefăcea, nu s-a mai dus să asiste la slujba religioasă, ci m-a chemat s-o însoțesc, ca mai demult, pe malul Rinului. Am primit cu inima îndoită și, într-adevăr, tot ce s-a petrecut în acele ore n-a fost decît un simulacru al prieteniei de odinioară, dovîdind totodată cît de falsă fusese apropierea dintre noi.

Deși Renata, după cum m-am putut convinge adeseori, încercase să mă facă să cred lucruri neadevărate, ea nu știa totuși să mintă, chiar când își da silința, și prefăcătoria ei era atît de evidentă, încît nu stîrnea indignare, ci compătimire. Mă prefăceam că nu observ jocul ei și mă întrebam unde vrea să ajungă. Acasă, după ce un timp rosti vrute și nevrute, mă întreb :

— Spune-mi, Ruprecht, oare mă iubești mai mult decît mîntuirea sufletului tău ?

M-am jurat că o iubesc nespus, dorind să aflu ce ascunde întrebarea asta. Renata m-a rugat să-mi repet jurămintele, dar n-a vrut să meargă mai departe, dîndu-și silința să fie de-o exagerată tandrețe.

Marți dimineața (se va vedea imediat de ce-mi amințesc cu exactitate zilele săptămîinii), spre surprinderea mea, Renata îmi ceru bani. M-am grăbit să-i ofer mai multe monede, unele de aur. Ea însă se mulțumi să ia cîtiva bani de argint și, punîndu-și pelerina, ieși din casă, poruncîndu-mi cu glas sever, să nu îndrăznesc s-o urmez. Deși nu i-am respectat nici de această dată dorința, ea izbuti să-mi înșele vigilența, încăpătînată și dură ca a unui spion de pe vremea Inchiziției, și se făcu nevăzută prin păienjenitul de ulicioare din preajma pieței. Ce puteam face ? Am așteptat să se-ntoarcă, într-o stare de spirit infernală. Mă hărțuiau gînduri înspăimîntătoare, mă speria mai ales gîndul că s-ar putea să mă părăsească. Se ivi abia la căderea serii, extrem de obosită și palidă. Purta o punguță cu ceva înăuntru. Am răsuflet ușurat. Totuși nici copilăreasca bucurie ce m-a cuprins, cînd am văzut-o întorcîndu-se teafără, nu a putut înăbuși nepotolita dorință de-a afla ce se-ntîmplase.

Contrar obiceiului, Renata mă rugă să-i dau ceva de mîncare, apoi ceru vin, căutînd fel de fel de pretexte pentru amînarea unei discuții lămuritoare. Doar cînd se întunecă de-a binelea, sub vîlul nopții, care ne dă întotdeauna curaj, începu să vorbească, nu fără a da glasului o intonație solemnă. Iată cam ce-mi spuse :

— Dragă Ruprecht, îți dai seama cred că nu mai pot trăi așa ; sufletul mi se va scurge picătură cu picătură o dată cu lacrimile. Mă așteaptă mormîntul, sau dacă nu, mă voi urîți într-atît, încît îmi va fi silă să mă arăt pri-

virii celui pe care-l iubesc. Din două una : sau aleg viața, și atunci va fi nevoie să mă-ngrijesc să trăiesc, sau aleg moartea, și atunci se cade să-i întind cinstit mîna. Tu însă ți-ai dat seama și ai înțeles că nu pot trăi decît alături de Heinrich. Ca să pot trăi, trebuie să-i aud vocea ; și e de ajuns să-i văd ochii ca să fiu fericită. Alături de el am putere să săvîrșesc orice, aș fi în stare să cuceresc împărăția cerului. Fără el însă nu pot respira și mă zbat ca peștele pe uscat. Trebuie să-l găsesc pe Heinrich. El îmi va spune dacă pot trăi sau sînt condamnată la moarte. Dar cum să-l aflăm, chiar de-am răscoli toate aceste ținuturi germane, pe omul care este atît de puternic, încît s-ar putea să nici nu fie printre oameni ? Să colindăm orașele și satele căutîndu-l, e ca și cum ne-am pune în gînd să găsim un ac într-o claie cu fîn. Nu înseamnă oare a-l sfida pe Dumnezeu ?

Uimit de luciditatea și impecabila logică a Renatei, care putea vorbi uneori ca un desăvîrșit scolar, i-am răspuns că, după părerea mea, raționamentele ei sînt întru totul judicioase și aștept să văd la ce *ergo* * va ajunge, după toate aceste *quia* **. Atunci, cu glas vibrant și în-sufletîndu-se la chip, Renata zise :

— Ai văzut cît m-am rugat, Ruprecht. M-am rugat fierbinte Creatorului, slăvindu-l și făgăduind să îndeplinesc tot ce e-n stare să îndeplinească o femeie, ba chiar mai mult ! Dar Dumnezeu a rămas surd la rugile mele și nu există decît o forță care mă poate ajuta, nu există decît Unul căruia trebuie să mă adresez. Eu însă niciodată nu voi accepta să-mi pîngăresc sufletul păcătuiind de moarte, căci sufletul meu îi aparține lui Heinrich, atît de luminos și pur, încît nimic din ce-i întinat nu trebuie să-l atingă. De aceea, Ruprecht, tu, care ai jurat că mă iubești mai presus decît mîntuirea sufletului tău, trebuie să iei asupra ta și acest păcat, să primești și această jertfă.

N-am înțeles prea bine ce rost avea această solemnă cuvîntare și am întreat-o pe Renata, la ce Putere, la ce altă Ființă se gîndește ? Renata m-a privit enigmatic,

* Deci, așadar (trad. din lat.).

** Deoarece, întrucît (trad. din lat.).

apropiindu-și de mine ochii ei mari, fără a scoate un cuvânt. Am înțeles-o dintr-o dată și am strigat :

— Vorbești despre Diavol, Renata ? !

Renata îmi răspunse :

— Da !

Am rămas năuc. Căci oricît m-ar fi robît dragostea pentru Renata, și oricît aș fi fost de hotărît să mă supun celui mai mic semn al ei spre a-i face pe plac, ceea ce îmi cerea mi se părea nemaipomenit și-mi răscolea sufletul pînă în adîncuri. I-am spus în primul rînd că Domnul Dumnezeu va ști să afle de bună seamă pe adevăratul vinovat și că, presupunînd că voi accepta să merg pe drumul pierzaniei, recurgînd la ajutorul Dușmanului Omenirii, ea care mă împinge la această faptă își va pierde sufletul, știut fiind că ucigașul este mai puțin vinovat decît cel care-l corupe. Mi-am arătat apoi neîncrederea că stăpînul Iadului ne-ar putea fi de vreun ajutor în căutările noastre, el fiind preocupat în primul rînd să captureze sufletele oamenilor și nu să țină un răboj pentru a ști unde anume se află fiecare om. Pe lîngă toate astea, contele Heinrich fiind un sfînt, după cum se-înțelegea chiar din spusele Renatei, nu este subordonat puterilor Iadului, așa încît, de va dori, va putea abate în altă parte privirile slugilor lui Belzebut, orbindu-le. În sfîrșit am declarat categoric că nu cunosc drumurile care duc spre Tartar, că multe dintre cele cuprinse în relatările privind pactele și învoielile cu Diavolul sînt basme și scorneli băbești, că întreaga magie ar putea fi o înșelăciune și o eroare și că în orice caz nu-i ușor să tocmești o călăuză care să-ți arate fără greș drumul cel mai scurt spre Satan.

Îmi ieșisem oarecum din fire, rosteam uneori cuvinte în care nu credeam și, pentru prima dată, în convorbirile cu Renata, mi-am îngăduit să fiu brutal și batjocoritor. Fără a mă contrazice cu tot dinadinsul, ea mi-a spus să iau seama la ce va face ea. A scos din săculeț cîteva lujere de iarbă neagră, de verbină, de omaz, frunze de lobodă și o buruiănă cu flori albe, a cărei denumire n-o cunoșteam. Cu mîna stîngă rupse petalele și le zvîrli peste umăr, pe podea, apoi le culese de jos și le așeză pe masă

formînd un cerc. Înfipse în mijlocul cercului un cuțit, îi legă plăselele cu o sfoară, îmi dădu sfoara s-o țin și zise, privindu-mă fix :

— Poruncește de trei ori, să se mulgă, în numele Lui !

După ce am privit în tăcere aceste tertipuri vrăjitoarești, am repetat, fără vrere, de trei ori :

— În numele Diavolului, mulge-te ² !

Îndată, de sub cuțit se iviră cîteva picături de lapte, iar Renata, împreunînd cu bucurie mîinile, mă cuprinse pe după umeri și exclamă :

— Ruprecht ! Dragă Ruprecht ! Poți ! Ai în tine puterea trebuincioasă !

I-am răspuns, mînios, să nu-mi bată capul cu scamtoriale ei, dar Renata, cu glas dulce și rugător, lipindu-se de mine ca de un iubit și privindu-mă în ochi, încercă să mă convingă :

— Ruprecht, ce importanță mai are mîntuirea sufletului, dacă mă iubești ? Nu trebuie să stea oare dragostea mai presus de orice și nu se cuvine să-i jertfim totul, pînă și fericirea Raiului ? Fă ce-ți cer și, după Heinrich, vei fi pentru mine primul om în lumea întreagă. Cine știe ? Judecătorul cel drept va ține seamă că din iubire ai mers pe drumul acesta și nu te va osîndi să înduri pe veci chinurile Gheenei, ci doar suferințe vremelnice în Purgatoriu. Iar eu, împreună cu dragul meu Madiel, îți jur pe neprihănirea Maicii Domnului, nu voi uita să mă rog pentru tine nici în grădinile Raiului.

Aș putea spune că m-am lăsat amăgit de această femeie, ca Samson de Dalila, sau Hercule de Omfala. Dar nu vreau să mint. Voi mărturisi deci că m-am lăsat amăgit, făcîndu-mi o mică socoteală. În primul rînd, m-am gîndit că, într-adevăr, un păcat săvîrșit pentru altul nu cîntărește decît jumătate în balanța Dreptății. În al doilea rînd, că acordul meu s-ar putea să nu fie un păcat real, fiind puțin probabil că Renata va găsi mijloace să mă trimită într-adevăr în fața Diavolului. De aceea, nu numai că am cedat insistențelor ei duioase, ci, ca un jucător cu sînge rece, am făcut o miză importantă, răspunzîndu-i în cele din urmă Renatei, că nu mă pot împotrivi, în nici un chip, rugămintilor ei, că pentru fericirea ei sînt gata

să-mi dau viața pămîntească și cea veșnică. În clipa cînd am rostit această făgăduință solemnă, expresia feței sale a devenit dintr-o dată foarte gravă și, aplecîndu-se brusc pînă la pămînt în fața mea, îmi sărută cu umilință genunchii. M-am simțit jenat și rușinat, nu știam ce să spun sau ce să fac, fiind cuprins cu adevărat acum de dorința de a-mi da pentru ea viața și a-mi vinde sufletul !

Cînd, după un timp, am întrebat-o pe Renata cum aş putea să capăt sprijin din partea Prințului Întunericului, îmi răspunse fără șovăire :

— Gîndește-te că mîine este miercuri. Îl vei găsi cu ușurință la sabatul obișnuit...

Deși m-am înfiorat, amintindu-mi toate cîte se povesteau despre ritualurile scîrnave și rușinoase care se săvîrșeau la aceste adunări neîngăduite ale vrăjitoarelor și demonilor, n-am făcut nici o obiecție și nu mi-am manifestat în nici un fel emoția. Renata a fost în seara aceea deosebit de drăgăstoasă și am petrecut iar o noapte în patul ei, lîngă trupul ei care-mi mai era străin, dar a cărui gingășie o simțeam totuși.

2

Vreau să descriu în cele mai mici amănunte tot ceea ce s-a petrecut în ziua următoare, mai ales pentru că voi fi nevoit să relatez lucruri disputate, puse la îndoială de mulți în zilele noastre, nici pentru mine prea clare. Nici azi, după atîta amar de vreme, nu am certitudinea dacă tot ce mi s-a întîmplat în ziua aceea a fost un înfricoșător adevăr sau un teribil coșmar, o plăsmuire a imaginației și dacă am păcătuit în fața lui Cristos cu vorba și cu fapta, sau numai cu gîndul. Deși înclin să cred că am păcătuit numai cu gîndul, nu sînt atît de sigur încît să nu cer ocrotirea Domnului, care în nemărginita-i milă, s-ar îndura să-mi ierte sacrilegiile, dacă păcătoasele fapte s-au petrecut într-adevăr. De aceea, fără nici un gînd preconcept, voi relata tot ce am păstrat în memorie, ca și cum ar fi adevărul adevărat.

Dis-de-diminează Renata a început să mă pregătească pentru ceea ce urma să fac, arătându-mi amănunțit cum trebuia să procedez pentru a îndeplini fapta necurată pe care mă hotărâsem s-o săvârșesc întrucât cunoștințele mele erau destul de slabe și de vagi. Am aflat, rușinându-mă, ce blasfemii va trebui să pronunț, ce acțiuni potrivnice Domnului va trebui să întreprind și ce spăimîntătoare viziuni mă așteaptă. Dar, în același timp, simțeam crescînd în mine ispita curiozității, pe care Toma d'Aquino o socotește cel de-al cincilea păcat de moarte. Curiozitatea mea mergea atît de departe, încît am început a o iscodi pe Renata, dorind să aflu, cu o clipă mai devreme, cum se va desfășura Sabatul și inima îmi zvîcnea de nerăbdare, ca inima unui băiat care se aruncă pentru prima dată în brațele voluptății. Voi adăuga că eram în așa măsură orbit de pasiunea mea pentru Renata, încît în momentul cînd, uimit de priceperea ei în ale vrăjitoriei, am întrebat-o dacă cunoaște toate astea din propria-i experiență, iar ea mi-a dat un răspuns negativ, spunîndu-mi că le-a aflat din gura unei nenorocite, mai că nu i-am pus la îndoială spusele, fiind gata să cred în puritatea ei.

Către seară, isprăviserăm toate pregătirile și înclinam mai mult să zoresc timpul decît să-i încetinesc mersul. Renata, dimpotrivă, era tristă ca Niobe, o podideau mereu lacrimile și tot mai des alături numelui meu cuvîntul „dragă“. Cînd, în sfîrșit, întunericul coborî și, deci, puteam trece la îndeplinirea planului meu potrivit legilor Domnului, Renata mă conduse pînă la ușa celei de-a treia încăperi, izolată de restul locuinței, mă reținu multă vreme în prag, neputîndu-se hotărî să mă lase să plec și rosti în sfîrșit :

— Ruprecht, dacă simți în tine măcar un pic de șovăire, renunță la această faptă. Îmi retrag toate rugămințile și te eliberez de toate jurămintele date.

Pe mine însă n-ar mai fi putut să mă oprească nici Raz, nici Roca *, cum spun spaniolii. I-am răspuns, deci :

* Stînci primejdioase pentru navigație, una pe coasta Franței, alta pe coasta Portugaliei.

— Voi îndeplini tot ce ți-am făgăduit și voi fi fericit de voi pieri pentru tine. Fii încredințată că voi da dovadă de curaj, că nu mă voi trăda nici pe mine, nici pe tine. Te iubesc, Renata ! Te iubesc !

În clipa aceea ne-am apropiat pentru prima dată buzele și ne-am sărutat ca doi amanți, iar Renata zise :

— Cu bine ! Mă duc să mă rog pentru tine.

Am întrebat-o dacă nu cumva rugăciunea ar putea dăuna planului nostru, dar Renata, dînd negativ din cap, șopti cu tristețe :

— Nu te teme ! Vei fi departe de aici. Tu însă fe-rește-te să rostești nume sfinte...

Curmîndu-și vorba se depărtă brusc. Am urmărit-o cu privirea, pînă dispăru prin ușa care ducea spre camera ei. Eram cu mintea limpede și hotărîrea întregă, ca în clipele de primejdie, sau ca înaintea unei bătălii hotărîtoare. Amintindu-mi indicațiile Renatei, am închis ușa camerei, am tras zăvorul și am astupat cu grijă toate crăpăturile din jurul ușii. Fereastra era bine acoperită. Apoi, la lumina lămpii, am deschis cutiuța cu alifie pe care mi-o dăduse Renata și am încercat să ghicesc ce conține acel amestec, dar pasta verzuie și unsuroasă nu-mi spunea nimic ³. Răspîndea un miros iute de ierburi. Mi-am lepădat hainele, m-am culcat pe pelerina mea întinsă pe podea și am început să mă ung cu alifie pe piept, pe ținute, la subsuori și între picioare, repetînd de cîteva ori cuvintele : *emen — hetan, emen — hetan*, ceea ce înseamnă „aici și acolo“ ⁴.

Alifia îmi irita pielea, trupul mă ustura și mirosul ei întepător începu să mă amețească, așa încît nu-mi mai dădeam bine seama ce fac, mîinile îmi căzură neputincioase în jos, pleoapele îmi acoperiră ochii. Apoi, inima începu să-mi bată atît de puternic, de parcă ar fi fost trasă de sfoară la o depărtare de un cot din pieptul meu, făcîndu-mă să sufăr. Îmi dădeam încă seama că mă aflu întins pe podeaua camerei, dar cînd am încercat să mă ridic m-au lăsat puterile și mi-a trecut prin gînd că toate poveștile despre Sabat sînt niște scorneli, iar alifia miraculoasă nu e decît un leac de adormit. Deodată, însă, totul dispăru din jurul meu și parcă cineva m-a cuprins și

m-a ridicat în văzduh deasupra pământului, și m-am trezit, așa gol cum eram, călare pe un țăp negru, mișos.

La început îmi simțeam mintea tulbure, ca învelită-n ceață, apoi am făcut un efort, devenind stăpîn pe conștiința mea, singura călăuză și pavază în tenebroasa călătorie pe care o începusem. Cercetînd bidiviul care mă transporta prin sferele aeriene, mi-am dat seama că n-are nimic neobișnuit, că e un țăp ca toți țăpii, poate cu blana ceva mai bogată, cu smocuri mari de lînă, și doar în clipa cînd și-a întors botul spre mine și m-a privit, am zărit în ochii lui o lucire diabolică. Nu m-am întrebat atunci cum și pe unde am ieșit din camera mea, în care, ce-i drept, exista o sobiță, dar cu un horn foarte îngust. Mai tîrziu am aflat că faptul acesta în sine nu poate constitui o dovadă a caracterului iluzoriu al călătoriei mele, deoarece Diavolul este *artifex mirabilis*⁵ și poate să desfacă și să pună la loc cărămizile cu o repeziciune inaccesibilă ochiului nostru. De asemenea, nu m-am întrebat în timpul zborului meu, ce forță ar putea susține în văzduh un animal ca țăpul, a cărui greutate nu e deloc de disprețuit, la care se adăuga greutatea trupului meu. Acum însă mă gîndesc că la mijloc era acea forță infernală care, după cum adeverește Sfînta Scriptură, i-a permis lui Simon magul să se ridice în văzduh.

În orice caz, ciudatul meu bidiviu își tăia cale, ferm, prin straturile atmosferei și zbura înainte atît de repede încît, pentru a nu cădea, m-am văzut nevoit să-mi înfig mîinile în lîna lui deasă. Din pricina iuțelii amețitoare a zborului, vîntul îmi șuiera pe lîngă urechi, izbindu-mă-n piept și împăienjenindu-mi vederea. După un timp am început să mă deprind cu zborul și să privesc în jurul meu, în sus și în jos. Zburam dedesubtul norilor, la înălțimea unor munți nu prea semeți, și-am putut distinge cîmpii și sate care se perindau dedesubtul meu, ca pe o hartă geografică. Se-nțelege că nu puteam determina cituși de puțin itinerarul, așa că zburam resemnat în direcția în care se grăbea țăpul meu. Luînd seama că nu întîlnim orașe în drumul nostru, am dedus că nu zburăm de-a lungul Rinului, ci mai curînd spre sud-est, în direcția Bavariei.

Cred că zborul a durat o jumătate de ceas sau poate ceva mai mult, căci am avut destul timp să mă obișnuiesc de-a binelea cu noua mea stare. În cele din urmă răsări în fața noastră, din întuneric, o viroagă izolată între creste golașe, deasupra căreia plutea o ciudată lumină albăstruie. Pe măsură ce ne apropiam, se auzeau tot mai limpede glasuri și se deslușea o mulțime de făpturi care se agitau pe malul unui lac argintiu. Țapul coborî jos de tot, aproape de pământ, și, ducându-mă lângă mulțimea aceea de ființe, mă aruncă pe neașteptate din spinare, de la o înălțime nu prea mare. Totuși, în timp ce țul se făcea nevăzut, simții o durere ascuțită în tot trupul. Nici nu mă ridicasem bine în picioare, că mă văzui înconjurat de cîteva femei, goale ca și mine, care se repeziră asupra mea și, cuprinzîndu-mă în brațe, începură să strige : „Un novice ! Un novice !“

M-au tîrît după ele, prin mulțime. Ochii mei, orbiți de lumina puternică, nu distingeau la început nimic, în afară de niște chipuri schimonosite, pînă cînd, tîrît de ici colo, m-am pomenit la marginea unei păduri, unde sub ramurile unui fag bătrîn se vedea o gloată neagră de făpturi, care aveau o înfățișare oarecum omenească. Femeile care mă înhățaseră se opriră din mers. Văzui că pe un tron înalt de lemn ședea cineva înconjurat de ceata ciracilor săi. Nu mi-era deloc teamă și dintr-o singură privire i-am deslușit trăsăturile feței. Cel ce stătea pe tron avea o statură uriașă și părea pînă la brîu om, iar de la brîu în jos țap, acoperit cu blană. Avea copite la picioare, în timp ce mîinile erau de om, ca și fața oacheșă-roșcată, ca la indienii apași. Avea ochi mari, rotunzi, și o bărbuță ascuțită. După înfățișare nu i-ai fi dat mai mult de patruzeci de ani. Avea în expresia feței ceva trist, care stîrnea compătimire, sentiment care dispărea îndată ce îți ridicai privirea mai sus de fruntea lui înaltă, unde din părul negru și creț răsăreau trei coarne : două mai mici în spate și unul mare în față. De coarne era agățată o coroană, pesemne de argint, care răspîndea în jur o lumină difuză, ca lumina lunii.

Vrăjitoarele goale mă împinseră în fața tronului, strigînd :

— Maestre Leonard ! ⁶ Un novice !

Atunci se auzi o voce răgușită, cam otova, ca și cum cel ce vorbea, nu era obișnuit să pronunțe cuvinte, dar puternică și poruncitoare :

— Bine ai venit, fiule. Vii de bună voie la noi ?

I-am răspuns, așa cum se și cădea, că de bună voie.

Același glas egal începu să-mi pună întrebări, asupra cărora fusesem prevenit, dar pe care nu le voi repeta aici, și pas cu pas am săvârșit întregul ritual satanic al noviciatului negru. Anume : la început am rostit cuvinte de lepădare de bunul Dumnezeu, de Maica Precista, Neprihănita Fecioară Maria, de Soborul Sfinților Raiului și de întreaga credință întru Cristos, Mintuitorul lumii, după care i-am acordat maestrului Leonard cele două săruturi, conform canoanelor. Pentru primul sărut mi-a întins binevoitor mîna și, atingînd-o cu buzele, am remarcat că toate degetele mîinii, inclusiv policarpul, erau de lungime egală, strîmbe, și că în loc de unghii aveau gheare de uliu ; pentru cel de-al doilea sărut, se întoarse cu spatele la mine, săltă coada lungă ca de măgar deasupra capului meu, iar eu, îndeplinindu-mi rolul pînă la capăt, m-am aplecat și-am pupat șezutul țapului, tăbăcit și urît mirositor, dar care amintea în mod ciudat chipul omenesc.

După îndeplinirea acestui ritual, maestrul Leonard exclamă cu același glas monoton :

— Bucură-te, fiul meu iubit, primește semnul meu pe trup, și poartă-l în vecii vecilor, amin !

Și, aplecînd capul spre mine, atinse cu vîrfurile cornului mare pieptul meu, mai sus de sfîrcul stîng, așa încît simții durerea împunsăturii, iar de sub piele răsări o picătură de sînge.

Vrăjitoarele care mă aduseră începură îndată să chiuie de bucurie, iar maestrul Leonard, așezîndu-se pe tron, rosti în sfîrșit cuvintele fatale pe care le așteptam :

— Acum cere-mi ce vrei și prima ta dorință va fi îndeplinită.

Fără să-mi pierd capul, spusei :

— Vreau să știu unde se află acum contele Heinrich von Otterheim, despre care ai cunoștință, și cum l-aș putea găsi ?

Rostind acestea am privit chipul Celui ce ședea pe tron. Chipul i se întunecă și i se schimonosi groaznic.

Răspunsul mi-l dădu nu El, ci un sfetnic mic de stat și hidos la înfățișare, din apropierea tronului ⁷ :

— Crezi oare că nu-ți cunoaștem fățărnicia ? Nu încerca să te joci cu forțe mai puternice decît tine. Acum du-te. Poate mai tîrziu vei căpăta răspuns la întrebarea ta nesăbuită.

Fără a mă lăsa înfricoșat cituși de puțin de tonul amenințător, ținînd seama că cele ce se petreceau semănau cu întîmplările din lumea oamenilor și deci nu-mi inspirau nici un fel de teamă, am vrut să-i răspund, dar călăuzele mele îmi șoptiră la ureche : „Mai mult nu se poate ! Mai tîrziu, mai tîrziu !“ și aproape cu forța mă traseră departe de tron.

În curînd mă pomenii în mijlocul unei mulțimi pestrițe care se înveselea ca de Sînzienne sau ca în timpul carnavalului venețian. Terenul pe care se desfășura Sabatul era destul de vast și, pesemne, era adeseori folosit pentru asemenea petreceri, fiind bătătorit ca un arman, fără fir de iarbă. Pe alocurea, de sub pămînt țîșneau flăcări scurte, ca focurile de pe comori, și ardeau un timp, aruncînd în jur o lumină verzuie ca de artificii. Printre aceste văpăi se agitau, săltau, se zvîrcoleau, răsucindu-și trupul, vreo trei-patru sute de făpturi, bărbați și femei, fie cu totul goi, fie în parte acoperiți cu bucăți de pînză, unii cu lumînări de ceară în mîini, asemeni unor jivine monstruoase, semănînd întrucîtva cu oamenii, broaște rîioase uriașe, îmbrăcate-n caftane verzi, lupi și ogari care umblau pe picioarele dîndărăt, maimuțe și păsări cu picioroage ; sub picioarele noastre se iveau din cînd în cînd șerpi dezgustători, gușteri, salamandre și tritoni. În depărtare, pe malul lacului, văzui niște copilași care nu participau la petrecerea generală, ci pășteau, folosind niște prăjini lungi, o turmă de broaște rîioase mai mici.

Una din zgripturoaicele goale, care mă însoțeau, manifestă pentru mine un interes deosebit și nu voi să mă părăsească cînd celelalte, lăsîndu-se pradă mulțimii, plecară care încotro. Chipul ei te atrăgea prin expresia veselă și ghidușă, iar trupul, deși sîni îi atîrnau moi, părea încă tînăr și dornic de mîngîieri. Mă ținea strîns de mînă și, lipindu-se de mine, îmi spuse că la

adunările nocturne poartă numele de Sarrasca, după care mă îmbie la dans, invitație pe care n-aveam nici un motiv s-o refuz.

Între timp, din mijlocul mulțimii se auziră strigăte : „Încingeți hora ! Hora !“ — și acele ciudate făpturi începură a se roti, cu mișcări ce dovedeau că pentru ei era un lucru obișnuit, în trei mari cercuri concentrice. Cercul din mijloc se înșira ca de obicei la horele sătești, în timp ce cei ce formau cercul mic și cercul mare stăteau întorși cu fața în afară. La sunetele unui taraf — un flaut, o scripcă și o tobă — începu un joc diabolic, a cărui iuțeală creștea cu fiecare clipă, la început semănând cu dansul spaniol *de espadas* sau *sarabanda*, mai apoi cu nici un dans din lume. Eu și prietena mea nimerisem în cercul exterior al horei și nu puteam zări, decît în treacăt, ce se întîmpla în celelalte cercuri : se pare că cel mic se învîrtea tot timpul cu frenezie spre dreapta, în cercul al doilea participanții săltau cu înverșunare în aer, iar în cercul nostru principala figură a dansului consta în faptul că, oprindu-se pe jumătate întorși și fără să-și desfacă mîinile, vecinii își loveau șezuturile unul de altul.

Mă lăsară puterile cînd, în sfîrșit, muzica amuți și jocul încetă, dar îndată ce hora se rupse, auzirăm un zvon de cîntec, venind din locul unde se afla tronul. Cel ce sta pe tron, acompaniindu-se cu o harpă, intona cu glasul său răgușit și monoton un fel de psalm, pe care-l ascultarăm cu toții într-o tăcere pioasă. Cînd în sfîrșit amuți, toți începură să cînte în cor o litanie neagră, alcătuită asemenea celei bisericești, iar la sfîrșitul rugilor pe care nu le puteam desluși bine, se auzeau invocațiile cunoscute : *Miserere nobis !* și *Ora pro nobis !* * În timpul acesta mișunau printre noi niște ființe mici, dar sprintene, cu veșminte roșii de catifea, împodobite cu zurgălăi, așezînd cu multă îndemînare mesele și acoperindu-le cu fețe albe, deși se vedea că acești ciudați ospătari nu se folosesc de mîini.

* Miluiește-ne pre noi ! Roagă-te pentru noi ! (trad. din lb. lat.)

Sarrasca, frîntă și ea de oboseală după dansul frenetic, prinsese puteri în timpul cîntului și începu din nou să mă zorească și să tragă de mine.

— *Bean, bean* ⁸, haide mai repede, să stăm jos, că n-o să mai găsim loc și mor de foame.

Hotărît să mă supun datinei, așa cum făceam pretutindeni unde mă arunca soarta, am urmat-o pe tînăra vrăjitoare și ne-am așezat printre cei dinții la o masă, pe niște lavițe de lemn lucrate cît se poate de simplu. Peste cîteva clipe litania luă sfîrșit și chiuind de zor toată mulțimea urmă exemplul nostru, înghesuindu-se pe lavițe, împingîndu-se și înghiontindu-se. Slugile care purtau veșminte de catifea, începură să aducă la masă mîncarea cu nimic mai de soi ca cea pregătită în birturi : ciorbă de varză sau fiertură de ovăz, unt, brînză, pîine neagră de mei, ulcioare cu lapte și căni cu vin, care s-a dovedit a fi o poșircă, acru de-ți strepezea dinții.

Vorbea fiecare în parte și toți deodată, hohotele de rîs, șuierăturile și răcnetele nu conteneau o clipă, dar cum noi eram așezați mai la o parte, am izbutit s-o descos pe Sarrasca, aflînd tot felul de amănunte în legătură cu acest festin, amănunte al căror sens îmi scăpa. Iar ea, în timp ce înfuleca lacomă, umplîndu-și burta, îmi răspundea bucuroasă, fără pic de bănuială.

Am întrebat-o, de pildă, cine sînt ospătarii care umblau cu tăvile. Mi-a răspuns că sînt demoni fără mîini. Ei fac totul cu dinții și cu aripile pe care le ascund sub glugă. Îndată chemă pe unul dintre acești slujitori, pentru a mi-l arăta îndeaproape, și era ciudat să vezi cum această femeie goală învîrtea în jurul meu un omuleț scund, cu fața obtuză și cu aripi ca de liliac în loc de mîini.

Am întrebat-o cum de nu se tem să danseze în mijlocul stîlpilor de foc. Sarrasca rîse cu poftă și-mi spuse că focul acesta nu pîrjolește și că e doar o născocire a popilor cum că focul Gheenei pricinuieste mari suferințe. Văpăile acestui foc sînt ca niște baloane de săpun. A vrut imediat să-mi facă dovada, dar eu am oprit-o, nedorind să atrag asupra mea atenția întregii adunări.

Am întrebat-o, de asemenea, dacă nu ne pot face vreun rău șerpii și tritonii care mișunau printre picioarele noastre. Sarrasca rîse din nou și mă asigură că sînt

niște jivine prietenoase și incapabile să facă vreun rău. Luă deodată de sub masă un șarpe și-l încolăci în jurul sinului. Șarpele îi linse drăgăstos gîtul cu limba lui spintecată și, jucîndu-se, îi mușcă ușor sfircul roșu.

În sfîrșit, am întrebato-o dacă se întîmplă ca alte saba-turi să fie mai animate ca cel de azi. La auzul acestei întrebări ochii Sarrascăi se aprinseră și ea îmi spuse :

— Ba bine că nu ! Cel de astăzi e o adunare obișnuită, așa cum se întîmplă în fiecare miercuri și vineri. Să fi văzut ce a fost aici în ajun de ziua Adormirii Maicii Domnului ! Ai să vezi ce o să fie în ajunul zilei Tuturor Sfinților. Se strîng peste o mie de oameni, botează prunci furați, se cunună, pregătesc parastase. Să vezi atunci veselie și jocuri, și cîntece, și dragoste ! Dai de cîte un lup cu care nu se poate asemui nici un bărbat ! Ai să-ți dai seama ce gust grozav are carnea de copil fiartă în lapte !

Rostind aceste cuvinte, Sarrascăi îi lăsa gura apă și rînji la mine, dînd la iveală niște dinți albi și ascuțiți. Cînd o întrebai, nu fără silă, dacă într-adevăr carnea de om atît de grozavă la gust și dezmierdările de lup sînt într-adevăr atît de plăcute, ea chicoti zglobiu în loc să-mi răspundă. O mai întrebai dacă și ea cunoscuse dezmierdările demonilor și dacă sînt într-adevăr de dorit. Fără să se rușineze, îmi mărturisi că sînt plăcute din caleafară, numai că sămînța demonilor este rece ca gheața. Apoi se lipi de mine și, atingînd fără rușine cu mîna părțile secrete ale trupului meu, începu să vorbească :

— Hai să lăsăm trecutul, micuțul meu *bean* ! Azi te iubesc pe tine și te doresc mai mult decît pe orice *incub* ⁹. Știi una ? Văd că luminile încep să se stingă și în curînd vor cînta cocoșii. Hai cu mine !

Cum eu am dat din cap negativ și am încercat să mă eliberez din strînsoarea ei, Sarrasca mă întrebă de ce sînt atît de trist. Îi spusei că maestrul Leonard mi-a făgădui să-mi răspundă la o întrebare foarte importantă pentru mine, dar pînă acum nu mi-a dat răspuns.

Atunci Sarrasca îmi spuse :

— Nu te necăji, micuțele *bean* ! Vinerea trecută am fost mireasa lui, așa că e foarte binevoitor față de mine. Mă duc să-l întreb : nu va refuza să-mi răspundă.

Spunînd aceasta, Sarrasca alunecă de pe bancă și o luă la fugă iar eu, rămînînd singur, privii în jurul meu. Într-adevăr, focurile se stingeau, rînd pe rînd. Cîteva mai licăreau slab, foarte aproape de pămînt. Lavițele se goleau, căci pentru participanții la sabat sosise clipa finală a festinului : dezmațul. Deasupra pajiștei se auzi o muzică languroasă de flaut și, în timp ce întunericul creștea, mîinile se căutau, trupurile cădeau împletite la pămînt cu gemete slabe, se lăsau peste tot : printre mese, pe malul lacului și mai departe, lîngă trunchiurile copacilor. Într-un loc văzui priveliștea monstruoasă a împreunării unui tînăr cu o babă, mai încolo jocul scîrnăv al unui moșneag cu un copil, nerușinarea unei fete care se dădea unui lup, sau delirul unui bărbat care dezmierda o lupoaică, văzui un ghem oribil de trupuri contopite într-o singură mîngiere. Se auzeau țipete sălbatice, veneau de pretutindeni vaiete și gîfiieli, înăbușind sunetele instrumentelor. Curînd tot cîmpul se transformase într-un sodom unic, care înviase parcă într-o nouă serbare a lui Codrus¹⁰ sau într-o cumplită casă de nebuni, unde toți fuseseră cuprinși de înverșunarea voluptății și se aruncau unii asupra altora, aproape fără să distingă dacă au în față un bărbat sau o femeie, un copil sau un demon. Miasma atotputernică a poftelor dezlănțuite se ridica din aceste mormane de trupuri zguduite de convulsii, punînd stăpînire asupra mea și ațîțînd în mine acel delir bărbătesc și acea dorință nesăturată de îmbrățișări¹¹.

În clipa aceea apăru în fața mea Sarrasca, care rosti, triumfătoare :

— Gata ! S-a făcut ! Iată ce-a zis : „Oare slujitoarea mea credincioasă nu i-a spus : unde v-ați pornit, acolo să mergeți !“ Dacă El a grăit, să știi că așa este !

După aceste cuvinte, socotind că tristețea mea s-a risipit, vidma mă cuprinse în tăcere cu brațele și mă tîrî spre marginea pădurii, lipindu-se de mine ca o șopîrlă și îngîinînd în neștire vorbe de dragoste. Ispita voluptății pătrundea în mine prin nări, prin urechi, prin ochi. Trupul dogorîtor al Sarrascăi îmi ardea trupul, așa că mă lăsam călăuzit fără împotrivire. Ne-am oprit într-un tufăriș de aluni și ne-am prăbușit înlănțuiți pe o insulă verde de licheni. În clipa aceea uitasem de jurămînt, uitasem de

dragoste, copleșit de dorința care îmi întuneca rațiunea și-mi paraliza voința. Deodată însă, cînd mai eram încă pradă acestor simțiri, văzui drept în fața mea prin frunzișul verde fața Renatei și ca un fulger se trezi în mine conștiința, și chinuitor mă ardeau pocăința și gelozia. Renata era cu totul goală, ca și majoritatea participanților la sabat, iar pe fața ei se citea aceeași expresie de senzualitate, ca și la ceilalți. Aveam impresia că nu mă observă : părea să caute pe cineva, croindu-și drum printre copacii din marginea pădurii. Sării în picioare, ca un mistreț care s-a smuls din capcană, o împinsei pe Sarrasca, care încerca să mă rețină, și mă repezii spre cea care trecea prin fața mea, strigînd mînios și mîhnit :

— Renata ! Ce cauți aici ?

Renata mă recunoscuse și fugi speriată, pierind în întuneric, dar eu mă repezii pe urmele ei printre tufișurile negre, întinzînd mîinile, întăritat, gata s-o ucid dacă o voi ajunge din urmă. Ea însă se iveau o clipă și pierdea din nou ; trunchiurile copacilor îmi tăiau drumul, crengile îmi șfichiuiiau fața, iar în urma mea auzeam țipete, şuierături și urlete de parcă m-ar fi fugărit o hoardă atîțată. Capul mi se învîrtea și, în cele din urmă, fără să mai deosebesc ceva, căzui la pămînt, avînd senzația că mă afund cu capul în jos într-o fîntînă adîncă.

Cînd după un timp mi-am venit în fire și am izbutit să deschid ochii, mi-am dat seama că stăteam întins singur pe podeaua odăiței unde mă unsesem cu alifia magică. În văzduh se mai simțea mirosul iute al acestui amestec, tot trupul mă durea, ca și cum m-aș fi lovit căzînd de la mare înălțime, iar durerea de cap era atît de intensă, încît de-abia mă puteam gîndi. Mi-am adunat puterile și, ridicîndu-mă în capul oaselor, am încercat să mă lămuresc asupra întîmplărilor pe care le păstram în minte.

Cum am studiat magia și cum
s-a sfârșit experiența noastră magică

1

Argumentele mă asaltau din două părți opuse, ca două Armate adverse, și nu mi-a fost ușor să înclin balanța înțelegerii mele, pentru că pe ambele talgere puteam zvîrli noi și noi considerente.

Erau pe de o parte o serie de argumente care dovedeau că smintitul meu zbor spre sabat fusese o viziune, un vis, provocat de exalațiile otrăvitoare ale alifiei care-mi acoperise trupul. Pelerina pe care m-am trezit era boțită și mototolită ca și cum cineva ar fi stat culcat pe ea multă vreme. Nicăieri pe trupul meu nu se vedea vreo urmă a călătoriei nocturne, pe picioare, de pildă, nu exista nici o rană, nici măcar o zgîrietură, cum ar fi fost firesc după ce dansasem desculț pe pajiște și alergasem prin pădure. În sfârșit — lucrul cel mai important — pe pieptul meu nu rămăsese semnul lăsat de înțepătura cornului, acel stigmat al Diavolului, *sigillum diabolicum*, pe care mi-l aplicase, după cîte știam, maestrul Leonard.

Pe de altă parte, coerența și succesiunea firească a tuturor amintirilor mele depășeau cu mult întimplările furnizate de vis. Memoria mea păstrase unele amănunte în legătură cu jocurile diavolești, pe care nu avusesem de unde să le cunosc și nici cum să mi le imaginez. Pe urmă aveam senzația foarte limpede că participasem la hora vrăjitoarelor cu trupul, nu cu sufletul, chiar dacă s-ar putea admite posibilitatea separării în cursul vieții a spiritului de trup, lucru pe care divinul Platon îl recu-

noaște fără a ezita, dar care stîrnește serioase îndoieli pentru majoritatea filozofilor.

În cele din urmă mi-a trecut prin gînd că există o dovadă indubitabilă care mi-ar spulbera îndoielile. Într-adevăr. Dacă întîmplările înregistrate de memorie se petrecuseră aievea, însemna că Renata mă amăgise și că, executînd o dată cu mine zborul, trebuia să fie încă departe de casă, sau dacă nu, să fi ajuns să se culce în patul ei, dar la fel de istovită ca mine. Cuprins de un nou acces de furie, amestecată cu gelozie, m-am îmbrăcat în graba mare, lucru deloc ușor, pentru că mîinile-mi tremurau și vedeam negru înaintea ochilor. Peste puține minute ieșii pe coridor, unde aerul proaspăt mă mai învioră și, cu inima cît un purice, deschisei ușa care ducea în camera Renatei. Renata dormea liniștită în patul ei înalt și jur împrejur nimic nu dovedea că-și petrecuse noaptea întocmai ca mine, nu se simțea mirosul iute al alifiei miraculoase, ceea ce elimina presupunerea că ar fi recurs și ea la fricțiunile magice.

Mi se păru, în clipa aceea, că toate acestea constituie un argument fără apel, o demonstrație a faptului că fusesem prizonierul viselor. Dar nu mă-ncerca bucuria la gîndul că faptele și vorbele din noaptea aceea de pomină, care nimiciseră mîntuirea veșnică a sufletului meu, nu fuseseră decît simple năluciri. Dimpotrivă, mă covîrșea rușinea. Mă muștrăm că nu știusem să îndeplinesc misiunea pe care mi-o încredințase Renata, că nu izbutisem s-ajung la tronul Diavolului, deși alți inși, cu totul inferiori, nu întîmpină nici o piedică. Dar în același timp mi-am spus că dacă toate acestea se petrecuseră în vis, acest vis îmi fusese probabil trimis de Diavol, care vruse să-și bată joc de neputința mea. Gîndul ăsta echivala cu o pereche de palme. Privind-o pe Renata cuprinsă de somn, am luat pe loc hotărîrea, care a călăuzit apoi faptele mele de-a lungul mai multor săptămîni, și anume că trebuia să înfrunt pe față spiritele Întunericului, ivite în calea vieții mele și care pînă acum se jucaseră cu mine, cum te joci cu o minge.

Trezită de scîrțîitul ușii, Renata întredeschise ochii. Remușcarea, pe care-o simțeam la gîndul că fusesem în

stare s-o bănuiesc de înșelăciune, mă făcu să alerg să-i sărut mîinile și să îndrug vorbe, lipsite pentru ea de înțeles :

— Renata ! Scumpa mea ! Îți mulțumesc ! Te rog, iartă-mă !

Pe jumătate adormită, Renata nu pricepu la început, dar numaidecît își aminti totul și întrebă repede :

— Ruprecht ! Ai fost ? Ai văzut ? Ai întrebat ? Ce-a zis ?

Așadar Renata, fără să-i pese de mine, deși vedea că sînt obosit, se gîndea numai și numai la Heinrich. Întrebările ei avură asupra mea efectul unui duș rece. I-am răspuns că alifia nu-și făcuse efectul, decît în măsura în care mă cufundase într-un somn adînc în timpul căruia avusesem viziunea sabatului, nefiind în stare să mă transporte cu adevărat la praznicul vrăjitoarelor. M-am grăbit însă să adaug că insuccesul meu nu m-a descurajat de loc, ci, dimpotrivă, mi-a întărit dorința de a-mi atinge țelul și că sînt decis să aflu căile cele mai indicate pentru a intra în contact cu puterea Iadului. Eram gata să-i arăt care sînt procedeele pe care le socotesc mai indicate, însă Renata n-avea urechi de auzit, dorind neapărat să-i relatez ce mi se întîmplase. Împotriva voinței mele, m-am văzut silit să istorisesc ceea ce, pentru mine, nu era decît un coșmar. În relatarea mea am ascuns două amănunte : faptul că nu am rezistat în fața seducției Sarrascăi și că văzusem și chipul Renatei printre celelalte viziuni nocturne. Renata luă drept bună istorisirea mea, ca și cum s-ar fi întîmplat aievea, respingînd tentativele de-a considera cele petrecute o nălucire. Era convinsă că cel ce prezidase festinul nocturn confirmase spusele vrăjitoarei din Geerdt. Eu însă luam în rîs zborul meu nocturn și-i spuneam Renatei că poate fi sau o realitate absurdă, sau o simplă prevestire, care nu merită să fie luată în serios.

Curînd am întrerupt disputa noastră, deoarece — ca urmare a puternicelor emoții nocturne — n-am putut birui cumplita oboseală care mă cuprinsese. Parcă toate oscioarele îmi fuseseră frînte și durerea de cap insuportabilă mă sili să mă culc în pat. Restul zilei l-am petrecut într-o stare de somnolență, în timp ce în fața privirilor

mele se roteau neconținut scene din timpul sabbatului : vrăjitoare goale, demoni fără mâini, hora, ospățul, dezmierdăriile nerușinate, chipul maestrului Leonard. Țin minte ca prin vis că la răstimpuri Renata se apropia de patul meu, îmi atingea cu mâinile-i reci fruntea înfierbîntată și la atingerea acestor degete, fără voia lor tandre, durerea pierrea ca prin minune.

A doua zi dimineața m-am trezit plin de putere și de curaj. Nu mă simțeam zdruncinat sufletește, dimpotrivă, hotărîrea pe care o luasem prinsese rădăcini trainice și se încunună cu ramuri ca mlădița sădită de gimnosofistul indian care devenise copac în cîteva ceasuri. De data aceasta, fără nici o emoție, i-am declarat Renatei că sînt ferm hotărît să studiez magia, pentru a-i putea fi de ajutor, îndeplinindu-i cerința. Am adăugat că nu poți obține prea mult dacă te adresezi Diavolului ca un cerșetor cămătarului, știut fiind că Diavolul îi ascultă numai pe cei care-i dau porunci, cum poruncește stăpînul slugii sale, și că în general trebuie să pășești în lumea demonilor bizuindu-te pe forțele sigure ale cunoașterii și nu pe farmece și vrăji dubioase. I-am înfățișat pe loc Renatei un plan în legătură cu studierea științelor oculte, a magiei, a demonomanției și artei ghicitului.

Renata mă ascultă cu luare aminte și, oricît ar părea de surprinzător din partea celei care mă inițiasse și mă împinsese în lumea demonilor, se împotrivi cu înverșunare proiectului meu, demonstrîndu-mi, cu argumente foarte convingătoare, cît e de dificil, primejdios și chiar inutil să întreprind ce plănuisem. Spunea, printre altele, că studiul magiei necesită mulți ani și multe cunoștințe pregătitoare, că tainele cele mai ascunse nu sînt încredințate de nimeni cărților, ci se transmit de către cei inițiați din gură în gură, de la învățător la discipol, că, în sfîrșit, ea nu acceptă un asemenea sacrificiu din partea mea și că mă dezleagă de toate făgăduielile și jurămintele. Oricît de convingătoare însă, argumentele ei nu m-au dezarmat. I-am spus că, fiind un cavaler înnăscut, nu pot părăsi o doamnă înainte de a face uz de toate mijloacele imaginabile și inimaginabile pentru a o salva ; că pentru o minte ageră și un ochi exersat sînt de ajuns și aluziile cuprinse în lucrările de magie ; că n-am de gînd să pă-

trund toate tainele cunoștințelor oculte, ci doar să capăt unele informații pentru scopuri practice și așa mai departe.

Dîndu-și seama, din spusele mele, că nu voi ceda, Renata încercă să mă sperie și, dînd dovadă că magia nu-i e deloc străină, îmi vorbi cam astfel :

— Ruprecht, tu nu cunoși domeniul în care vrei să te aventurezi. Nu vei găsi acolo decît groază. Află de la mine că magii sînt cei mai nenorociți oameni. Magul trăiește sub amenințarea permanentă a unei morți chinuitoare, împotrivindu-se numai printr-o activitate înfrigurată și printr-o încordare extremă voinței spiritelor furibunde, care sînt gata în orice clipă să-l sfîșie cu mandibulele lor bestiale. Un roi întreg de monștri ostili supraveghează fiecare pas al magului și pîndește să vadă dacă acesta a uitat, sau a omis, să ia toate măsurile de precauție pentru a se năpusti cu furie asupra lui. Închipuie-ți un dresor care petrece zile și nopți într-o cușcă, înconjurat de cîini turbați sau șerpi veninoși pe care se căznește să-i țină în frîu, plesnindu-i cu biciul și alungîndu-i cu fierul înroșit. Așa își duce viața magul. Drept răsplată pentru această tortură neîncetată, e slujit în silă de cîțiva demoni mărunți, care nu știu mare lucru și nici n-au cine știe ce putere, demoni vicleni și perfizi, gata în orice clipă să săvîrșească o josnicie.

Înverșunarea Renatei mă bucura ca o rază de soare străbătînd negura, dîndu-mi seama că, pentru prima dată de cînd ne cunoaștem, se gîndește la soarta mea. I-am răspuns, totuși, fără șovăire :

— Să zicem că ceea ce-mi spui este adevărul adevărat. Fie. Află însă că frica nu a fost în stare să mă țină-n loc niciodată. Spiritele rele sînt și ele creaturile Domnului, dar sînt lipsite de har ca de altfel toate lucrurile din fire, care, atunci cînd nu ascultă de voința atotputernică a Creatorului, se supun legilor firești. Rămîne doar să cunoaștem aceste legi și atunci vom fi în stare să-i stăpînim pe demoni, așa cum folosim forța vîntului pentru a pune în mișcare corăbiile. Fără îndoială, vîntul este mult mai puternic decît omul și nu o dată uraganul nimicește corăbiile, dar de cele mai multe ori căpitanul înfrînge furtuna și vasul ajunge cu bine la țarm. Știu că, desfăcînd

pînzele pe furtună, corabia noastră e în mare primejdie și o dată cu ea noi doi, dar nu văd cum am putea proceda altfel.

Cu aceste cuvinte, discuția noastră luă sfîrșit.

Curînd mi-am dat seama că, în zelul ei de-a mă convinge să renunț la ce plănuisem, Renata rostise multe lucruri contrare principiilor ei și că pentru ea magia și cunoștințele oculte aveau o forță de atracție și mai mare încă decît pentru mine. Totuși, continuînd să-și joace rolul, ea simulase multă vreme o desconsiderare pentru studiile mele, refuzînd să-mi acorde un cît de mic ajutor, încît am fost nevoit să fac singur primii pași, ca întotdeauna cei mai grei, pe noua mea cale.

În anii de studenție cunoscusem un librar care locuia pe Muntele Roșu, un moșneag ciudat, cu numele de Jacob Glock, căruia îi amanetam uneori manualele mele, cînd rămîneau lefter. M-am gîndit să-mi arunc undița în prăvălia lui, aducîndu-mi aminte că manifesta un deosebit interes pentru cărțile de astrologie, de alchimie și de magie, fiind chiar preocupat, după cum mi se părea, în aflarea pietrei filozofale.

Dugheana lui Glock nu se schimbase deloc în ultimii zece ani și m-am simțit din nou studentul de odinioară cînd, trecînd pragul, am intrat în odăița întunecoasă, fără geamuri, cu o singură ușă care dădea spre stradă, plină cu vrafuri de cărți, unele mai vechi, scrise de mînă, altele tipărite, unele ferfenițite, altele noi, unele cu coperte pestrițe, altele cu scoarțele îmbrăcate în piele, prinse într-o clampă de metal. Printre etajere de rafturi, coloanele de volume în *quarto* așezate meticolos, și mormanele dezordonate de foi volante, trona Jacob Glock în persoană așezat pe o bancă stricată, stăpîn absolut peste toate aceste manuscrise, opusule și infolii, închise în prăvălia lui ca vînturile în peștera lui Eol. Văzîndu-mă, Glock își lăsă ochelarii pe nas, puse gravura pe care o cerceta pe genunchi, întoarse spre mine bărbia nerasă și rămase așteptînd să-i spun ce doresc, de bună seamă fără să recunoască în persoana mea o veche cunoștință.

Ținînd minte firea lui Glock, am luat-o pe ocolite. I-am spus că sînt un savant în trecere prin țară, că auzisem

multe despre bogata lui colecție, că venisem anume în orașul Köln, cu intenția să scriu o lucrare, privind unele probleme de teologie avînd puncte de contact cu magia, și că am nevoie de unele cărți. Glock mă ascultă, mă privi îndelung molfăindu-și buzele, își potrive ochelarii pe nas, se aplecă asupra gravurii și spuse :

— Eu fac negoț numai cu cărțile aprobate de Biserică. Mergeți la bilciul din Frankfurt. Acolo veți găsi tot ce vă trebuie.

Dîndu-mi seama că bătrînul se teme că aş putea fi un spion al inchiuzitorului, am căutat în fel și chip să-l conving de contrariu, amintindu-i că pe vremuri prăvălia lui era celebră în toată Germania, că aici, ca în tezaurul lui Cresus, regele Lidiei, puteai găsi orice-ți dorea inima.

Măgulit de laudele mele, Glock mormăi drept răspuns :

— Altfel era pe vremuri ! Parcă Kölnul nostru mai seamănă cu cel care-a fost ? ! Aveam aici tot atîția studenți cît în toate universitățile germane la un loc, iar acum au rămas mai puțini decît în oricare dintre ele. La ce le folosesc studenților din Köln cărțile, cînd au rector pe bețivanul de Bommelchen, sau cînd în biserica Sf. Apostoli slujește un preot ca Reiss, care habar n-are de latinește ?

I-am spus bătrînului că are perfectă dreptate, am evocat vremurile fericite ale Kölnului, am adus vorba despre anumite cărți și anumiți editori și am ascultat o oră întreagă ditirambii lui care proslăveau pe renumiții tipografi, de la Ulrich Zell pînă la Johann Soter, elogiile aduse incomparabilelor ediții ale lui Aldus Manutius și Heinrich Stephan ¹ și reflexiunile asupra calităților diverselor stiluri caligrafice și caractere de litere : gotic, roman, antic, batard, cursiv. Cînd am dat să plec salutîndu-l, bătrînul mi-a spus prietenos :

— Mai poftiți pe la mine, stimat domn. Vom scotoci mormanele astea, poate vom găsi ceva care să vă fie de folos. Cîte nu aduce vîntul în prăvălie, he, he, he !

Bineînțeles, a doua zi n-am uitat să-l vizitez pe Glock, care m-a întîmpinat ca pe un bun prieten. După ce m-a chinuit din nou destul cu poveștile lui, îmi întinse un mic opuscul tipărit la Köln cu titlul *Das Geheimniss der heiligen Gertrudis zur Erlangung zeitlicher Schätze und*

Güter, una dintre operele cele mai greu de înțeles pe care le-am citit vreodată, și cu totul nefolositoare pentru mine, deși bătrînul îmi luase pentru ea cinci guldeni, un preț într-adevăr exagerat. În schimb, în ziua următoare, Glock îmi dădu voie să-i răscolesc comorile. Am găsit acolo cîteva manuscrise cu incantații și figuri magice, purtînd titluri ademenitoare : *Buch Mosis und dreifacher Höllenzwang*, *Mächtige Beschwörungen der höllischen Geister*, *Hauptzwang der Geister zu menschlichen Diensten* ² și altele, pentru care din nou a trebuit să plătesc înzecit. Apoi, continuînd să mă scufund în fiecare zi, ca pescuitorul de perle, în valurile de cărți, am strîns treptat, cu ajutorul binevoitor dat de Glock, aproape o bibliotecă întreagă. Bătrînul m-a îndemnat să nu nescotesc nici cărțile îndreptate împotriva magiei, cum ar fi vechea carte absurdă, împodobită cu ilustrații proaste, a lui Ulrich Molitor *De laniis et phitonicis mulieribus...*, opusculul searbăd al lui Martin Plantsch *De sagis maleficiis...*, faimoasa lucrare a lui Institor și Jacob Sprenger *Malleus maleficarum*, anume destinată să le ușureze judecătorilor identificarea, demascarea și pedepsirea vrăjitoarelor, și chiar tratatul dominicanului de tristă faimă, Jacob Hogstraten, dușman al umaniștilor : *Quam graviter peccant quaerentes auxilium a maleficis* ³.

Cînd Glock socoti că mi-a vîrît pe gît toată marfa din prăvălie, care nu găsea desfacere, deschise în sfîrșit un dulap, unde păstra lucrări într-adevăr științifice în legătură cu acest domeniu, și atunci răsări în fața mea o Lume Nouă, mai uimitoare decît cîmpiile și văile Noii Spanii. Pipăiam cu degetele mele filele lucrărilor lui Albertus Magnus, Arnold de Villanova, Roger Bacon, Robert Englezul, Anselm din Parma, Picatrix Spaniolul, operele abatelui Trithemius, printre care interesantele opusuri *Philosophia naturalis* și *Antipalus maleficiorum*, lucrarea lui Petru de Apono *Elemente magice*, în care bogăția imaginilor se îmbină cu claritatea expunerii, și, în sfîrșit, cartea care a sistematizat toate cunoștințele de acest fel, împrumutîndu-le lumina unei gîndiri autentic filozofice față de fenomene : *Henrici Cornelii Agrippae ab Nettesheim de Occulta Philosophia libri tres*, însoțită de a patra carte, în manuscris. Pe această din urmă lucrare Glock îmi

ceru un preț de-a dreptul inadmisibil, încredințându-mă că fusese editată pe ascuns și atrăgându-mi atenția că pe copertă nu se specifică nici locul nici anul când fusese tipărită. Mai târziu am aflat însă că lucrarea fusese tipărită la Köln, cu numai câteva luni în urmă, chiar cu permisiunea Maiestății Sale Imperiale, și că doar suplimentul, adică a patra carte, putea fi socotit întrucitva o raritate, întrucît autorul, temîndu-se de persecuții, nu îndrăznise s-o încredințeze tiparului ⁴.

Deși Glock îmi storsese o mulțime de bani și mă obo-sise din cale afară cu pălăvrăgelile lui, n-aveam nici un motiv să-l detest, avînd în vedere că-mi făcuse rost de toate lucrările de care aveam nevoie și că din pălăvrăgeala lui bătrînească mă alesesem cu destule învățăminte nu numai utile, dar chiar absolut necesare. Am lăsat la o parte relatările lui despre „oșetul înțelepților“, despre „capul de corb“, despre „leul verde“ și „leul roșu“, despre „pînzele lui Tezeu“ ⁵ și alte lucruri asemănătoare, care nu-mi erau de nici un folos, cît și istorisirile lui despre alchimiștii celebri și fabuloasele lor bogății. În schimb, am reținut prețioasele lui indicații privind chestiunile magiei operative (active), întipărirîndu-mi bine în minte lămuririle lui asupra termenilor magici. Am căutat de asemeni să trag foloase din anecdotele lui cu magi, necromanți și teurgi vestiți. Dacă am reputat oarecare succese în știința pe care o studiam, datorez acest lucru în bună parte bunului bătrîn, care, deși visa să preschimbe plumbul în aur, n-a neglijat să extragă argint din buzunarele altora, pe căile cele mai obișnuite.

Vizitele mele în dugheana lui Glock, descrise aici succint, au continuat cîteva săptămîni, timp pe care, bineînțeles, nu l-am pierdut zadarnic. Cum veneam acasă, mă așezam la masă și mă cufundam în lectură. Zelul meu era atît de mare, încît dacă în tinerețe aș fi studiat cu aceeași sîrguință *Sententiae*, *Processus*, *Copulata*, *Reparationes* ⁶ și celelalte manuale, n-aș fi ajuns desigur să jefuiesc, cot la cot cu lutheranii orbiți de fanatism, orașul Sfîntului Scaun și să văd cu ochii mei pajiștile Anaguacului. Mai degrabă aș fi ținut prelegeri ca magistrul de la catedra vreunei universități. Înghițind carte după carte, tratat după tratat, descoperind noi și noi mistere, mă simțeam

mereu nesăţios, ca monstrul Scilla al lui Virgiliu. Mintea mea se transformase în acele zile într-o maşină de devorat manuscrise şi cărţi tipărite.

Eram atât de absorbit de lectură încît pentru un timp am uitat să ascult chiar glasul pasiunii : o priveam acum pe Renata cu alţi ochi, şi cuvintele ei nu mă mai tulburau ca înainte. Mai mult decît atât, nu mă mai îngrijoram deloc, cînd, în cîteva rînduri, după o zi petrecută în meditaţie şi singurătate, ea îşi punea dintr-o dată pelerina, pleca fără a rosti un cuvînt şi se întorcea abia noaptea tîrziu. Nu mă supăra cîtuşi de puţin faptul că uneori începea să-şi bată joc de zelul meu şi-mi arunca dinadins vorbe jignitoare, spunîndu-mi că sînt un om harnic, dar neînzestrat. Covîrşit de dorinţa căutării, preocupat de reflecţii şi raţionamente, îmi simţeam sufletul închis într-un bloc de gheaţă. Ştiam că inima îmi bate pentru dragoste, dar nu sufeream din pricină că aripile iubirii rămîneau nemişcate.

Într-o dimineaţă, după una din dispariţiile sale inopinate, Renata trase unul lîngă altul două scaune lîngă masă, într-o pornire firească, de parcă aşa ar fi făcut în fiecare zi, şi-mi spuse :

— Ei bine, Ruprecht, cred că trebuie să ne apucăm de treabă ! A sosit ceasul !

M-am uitat la ea plin de uimire, i-am sărutat mîna recunoscător şi ne-am aşezat unul lîngă altul. Din ziua aceea — era spre sfîrşitul lunii septembrie — am continuat studiul filozofiei oculte şi al magiei operative (active) cu sprijinul Renatei.

Întrucît nădăjduiesc că relatarea mea va fi, pe lîngă o lectură distractivă, şi de un oarecare folos celor care vor fi tîrîţi de soartă într-o capcană asemănătoare cu cea în care am nimerit eu, aş vrea să însemn aici, fără să lungesc vorba, ce am aflat, cu sprijinul Renatei, din cărţile citite împreună, neavînd cîtuşi de puţin pretenţia că am navigat în lung şi-n lat pe imensul ocean al cunoştinţelor oculte sau interzise.

Îngăduiţi-mi să trec cu vederea palavrele teologilor şi scolaştilor care cred că orice ştiinţă poate fi edificată pe temeiul citatelor din Sfînta Scriptură. Cei care fac

parte din categoria aceasta de nătărăi pretind că sînt în posesia celor mai mici amănunte în legătură cu existența demonilor, că dețin numele tuturor, ba chiar și numărul lor exact. Unii dintre acești formidabili savanți atotștiutori afirmă, de pildă, că demonii se împart în nouă tagme. Prima, în care sînt adunați zei mincinoși, avînd în frunte pe Belzebut ; a doua, tagma profeților mincinoși, cu Piton în frunte ; a treia, tagma născocitorilor tuturor relelor, avîndu-l drept șef pe Belial ; a patra, tagma răzbnătorilor, condusă de Asmodeu și așa mai departe. Alții indică cu precizie scara ierarhică a demonilor, care ar avea, chipurile, un împărat — Belzebut, șapte regi — Bel, Pursan, Bilet, Paimon, Belial, Asmodeu, Zapan ; douăzeci și trei de duci ; treisprezece markgrafi ; zece conți ; unsprezece baroni și o mulțime de cavaleri, toți fiind numiți pe nume. Alții, iarăși, descriu amănunțit curtea stăpînitorului Infernului, arătînd cu aceeași exactitate că pe lîngă Belzebut funcționează un mare cancelar pe nume Adramelec, un vistiernic pe nume Astarot, un maestru de ceremonii, Verdelet, un mare-șambelan, Cammoos, o liotă de demnitari și comandanți de oști, de reprezentanți ai Infernului pe lîngă diverse curți europene, cunoscuți și aceștia, pe nume.

Este limpede că toate aceste speculații pornesc de la considerații generale, fiind o imitație servilă a alcătuirii statului nostru contemporan, pe cîtă vreme știința autentică nu se poate baza decît pe experiență, pe observație și pe depozitiile unor martori demni de crezare.

Dimpotrivă, în cărțile care merită cu prisosință atenția, rareori am găsit răspunsuri la întrebările pe care eram îndreptățiți să le punem, dat fiind că cercetătorii serioși nu fac concesii curiozității cititorului, ci țin seama în primul rînd de bagajul lor de cunoștințe. Dar natura și viața demonilor sînt atît de puțin accesibile studiului încît, în pofida eforturilor nobile și dezinteresate ale unor savanți din vechime și din vremea noastră, printre care se numără adevărați coloși ai științei ca Albertus Magnus, abatele Trithemius, Agrippa von Nettesheim, foarte multe probleme nu și-au găsit încă rezolvarea, rămînînd în stare de nebuloasă. Atunci cînd vrem să întreprindem o lucrare

temeinică asupra demoniei, ar trebui, cred, să folosim ca *motto* aceste cuvinte citite într-unul din manuscrisele pe care le-am avut la îndemână : „Cunoaşterea naturii demonilor şi a puterii lor este tot atât de anevoioasă pentru om pe cât îi este de greu unei furnici să înţeleagă filozofia lui Toma d'Aquino, *doctor universalis*“ ⁷.

Iată, totuşi, ideile generale la care am ajuns asupra acestor probleme, după ce-am studiat conştiincios, filă cu filă, cărţile pe care mi le-am putut procura :

Demonii țin de regnul ființelor raționale plăsmuite de Dumnezeu și se împart în trei categorii ⁸ : cei din prima categorie se numesc „cerești“ (*coelestes*), locuiesc în sferele înalte și nu îndeplinesc decât voința Domnului, rotindu-se în jurul lui ca în jurul unui focar. A doua categorie, așa-numiții demoni ai „lumilor“ (*mundani*), pentru că ei au primit sarcina să supravegheze lumile, sînt împărțiți în mai multe ordine, ca de pildă demonii lui Saturn, ai lui Iupiter, demonii lui Marte, ai Soarelui, ai planetei Venus, ai planetei Mercur, demonii Lunei și ai celor douăsprezece zodii, ai celor treizeci și șase de decurii cerești, ai celor șaptezeci și două de cvinarii cerești și așa mai departe. A treia categorie o constituie demonii Pămîntului (*terrestres*), care se împart în patru ordine : ai focului, ai apei, ai văzduhului și ai uscatului. Ei hălăduiesc în permanență printre oameni, amestecîndu-se fără a fi văzuți în treburile noastre și, după cum înțelegem în mod firesc, dintre aceștia demonii focului acționează în special asupra minții noastre, demonii văzduhului asupra simțurilor noastre, demonii apei asupra închipuirii noastre, iar demonii pămîntului asupra trupului nostru și asupra pornirilor lui. Deși demonii sînt răspîndiți pe toată suprafața pămîntului, totuși în anumite momente se strîng în număr mai mare în același loc, așa încît putem vorbi de demonii zilei și demonii nopții, demonii nordului și-ai sudului, ai estului și-ai vestului, demoni de pădure, de munte, de cîmpie și de casă. În ceea ce privește numărul total al demonilor, cercetătorii nu s-au pus de acord decât asupra faptului că sînt în număr foarte mare, depășind sute de milioane.

În privința naturii demonilor există, iarăși, între cercetători dispute înverșunate, dar este de presupus că demonii posedă un trup nestatornic cu o structură fină, imperisabilă, deci nesupusă putreziciunii, imperceptibilă de obicei simțurilor noastre — nici văzului, nici pipăitului, capabilă să pătrundă prin toate substanțele. Trupul demonilor superiori, alcătuit din eter pur, este mai fin decât trupul demonilor inferiori, în componența căruia intră focul și aerul, și cu atât mai mult față de al demonilor de rînd, în compoziția căruia intră pămîntul și apa. Pentru a deveni vizibili, demonii sînt obligați să-și constituie trupul din substanțe mai solide, și atunci iau înfățișarea unei mogîldețe cețoase, a unui duh de foc sau a unui om lipsit de sînge, asemuiitor unui cadavru. Trupul propriu-zis al demonilor nu are nevoie de hrană și de aceea nu cunoaște funcțiile firești ale digestiei și excreției. De asemenea, demonii nu se pot înmulți pe cale naturală, neavînd sex și deci nefiind supuși atracției erotice. Totuși, urmărindu-și scopurile nefaste, se pricep să se împreuneze trupește cu bărbați și femei în calitate de *succubi* și *incubi* și, în acest caz, demonul care îndeplinește rolul de *succub* păstrează sămînța pe care o primește, pentru a o folosi atunci cînd va avea prilejul să joace rolul de *incub*.

Toți demonii pot intra în legătură cu oamenii, dar demonii cerului execută aceste relații sau potrivit propriei lor dorințe sau în urma poruncii Domnului, în timp ce demonii Pămîntului sînt prea slabi și neînsemnați pentru ca oamenii să aibă nevoie de ajutorul lor, așa că, de obicei, magii fac apel la demonii lumilor. Pentru a invoca pe unul dintre demonii lumilor, trebuie să-i cunoști numele, caracterul, precum și incantațiile specifice. Mulți demoni, stînd de vorbă cu oamenii, își spun numele și iată cum s-a aflat, de pildă, numele celor doisprezece demoni ai zodiacului : Malchidael, Asmodel, Ambriel, Muriel, Verchiel, Gamaliel, Zuriel, Barhiel, Aduachiel, Ganael, Gambiel, Barhiel. După părerea cercetătorilor, numele lor pot fi descoperite pe baza unor calcule. Sînt folosite în acest scop literele ebraice care corespund numerelor ce indică semnele zodiacului, și, pornind de la semnul demonului,

străbatem grad cu grad tot cercul ceresc. Procedînd astfel obținem în direcție ascendentă, adică în climax, numele zeilor buni, iar în anticlimax, numele demonilor răi. Caracterele sau parafele demonilor reproduc semnul fiecăruia, îmbinat cu monograma numelui. Semnul este format din șase rădăcini conform celor șase longitudini stelare, la care se referă latitudinile planetare, precum și din liniile de unire, iar monograma se scrie în literele unuiia dintre alfabetele adoptate de magi : cu hieroglife egiptene, cu litere ebraice, cu litere latine modificate într-un anumit fel, sau dacă nu, folosind litere convenționale. Incantațiile specifice, care constituie elementul principal în invocarea demonilor, au fost întocmite de magi de comun acord cu demonii. În formula incantației sînt indicate cu precizie toate însușirile demonilor și ele cuprind un apel convingător întru apărarea și îndeplinirea dezideratelor, toate acestea fiind întărite prin forța unor nume divine oculte.

Forța incantației constă în semnificația magică a numerelor, pe care Pitagora a dat-o în vileag, necontestată încă de nici un cercetător serios⁹. Atunci cînd ordinea invocării este respectată cu strictețe, dacă numele demonului este exact scris și formula de invocare este pronunțată fără greșeli, demonul trebuie să se prezinte la chemarea magului și să se supună poruncilor lui, așa cum trebuie să se întoarcă spre miazănoapte acul magnetic al busolei. Sîntem obligați să ținem seamă că demonii preferă anumite înfățișări spre a se prezenta în fața celui ce-i invocă. Așa, de pildă, demonii lui Saturn se înfățișează ca niște ființe zvelte și subțiri, cu priviri mînioase ; sînt oacheși la chip și mișcările lor rezeși seamănă cu rafalele de vînt ; înainte de apariția lor se întrezărește de obicei un spațiu alb care pare înzăpezit ; uneori ei iau chipul unui rege bărbos călare pe un dragon, al unei babe sprijinită-n toiag, al unei făpturi cu patru fețe, apar în chip de huhurez, de seceră, sau de ienupăr. Demonii lui Iupiter apar de obicei ca niște ființe de statură mijlocie, cu trup sanguin ; pielița obrazului bate în roșu, au mișcările vii, privirea blîndă, vorba mieroasă ; înainte de apariția lor întrezărim scene cu oameni devorați de lei ; adesea ei iau

înfățișarea unui rege cu spada scoasă din teacă și călărind pe un cerb, sau apar înveșmîntați într-o sutană lungă, cu mitră pe cap, sau ni se arată sub chipul unei fete cu cunună pe cap, împodobită cu flori, sau al unui taur, al unui păun, sau iau forma unui veșmînt azuriu. Demonii Lunii apar ca niște uriași voinici și flegmatici ; piețița obrazului seamănă la culoare cu un nor întunecos, expresia feței e plină de neliniște, au ochii rubinii și umezi, colți de mistreț, sînt pleșuvi, iar mișcările lor par niște văturele stîrnite de vînt pe suprafața mării. Înainte de apariția lor plouă ; adesea ei iau înfățișarea unui rege cu arcu în mînă, călare pe un elan, a unui băiețaș, a unei săgeți, a unui cerb, sau a unui cîrcîiac uriaș etc.

Împrumutînd felurite înfățișări, demonii intră în vorbă cu cel ce-i invocă, vorbesc limba lui, încearcă mai întii să-l amăgească și numai dacă întîmpină rezistență se supun voinței lui și fac tot ce le stă în puteri, în măsura unor posibilități destul de reduse, pentru a le împlini dorința.

Acestea sînt în linii mari principalele însușiri ale naturii demonilor și procedeul invocării.

Relatările expuse aici de-a lungul a patru pagini au fost culese de mine, cu ajutorul Renatei, în decurs de aproape două luni de muncă sînguincioasă, asemeni unor școlari exemplari în preajma examenelor de sfîrșit de an. Renata nu știa latinește ; am fost nevoit să-i traduc cuvînt cu cuvînt cărțile scrise în această limbă, adică majoritatea lucrărilor. Colaborarea noastră n-a fost însă cîtuși de puțin împovărătoare pentru mine. Dimpotrivă, Renata mi-a ușurat în multe privințe studiul, căci se pricepea să interpreteze cu o ușurință extraordinară semnificația ascunsă a unor afirmații sau să adauge amănunte care lipseau din carte. Toate acestea le atribuiam atunci istețimii ei de șarpe, pe cînd astăzi înclin să cred că nu pentru prima oară pătrundea în domeniul științelor oculte, știa și auzise multe lucruri referitor la operațiile magice, necunoscute majorității oamenilor. Sînt încredințat că numai exactitatea interpretărilor Renatei și aluziile incidentale ale lui Jacob Glock mi-au îngăduit să-mi însu-

șesc într-un timp relativ scurt — zece săptămîni — o știință atît de complicată ca magia.

Se cuvine să notez că, acceptînd colaborarea, Renata pîru dintr-o dată transfigurată și în decursul celor patru sau cinci săptămîni, cît mi-a fost de ajutor, s-a arătat mereu binevoitoare, dînd uitării obișnuitele ciudățenii. Ba aș putea spune că nu o dată s-a dovedit mult mai zeloasă decît mine, cercetînd opusurile neobosită, zile întregi studiind cărțile, de la revărsatul zorilor pînă noaptea tîrziu, lăsînd baltă liturghiile și serbările orășenești. Uneori, cînd mi se întîmpla să cad din picioare de obosit ce eram, iar mintea mea refuza să mai înțeleagă ceva, Renata nu se clintea de la masa de lucru și, dojenindu-mă, deschidea un nou volum. Era gata să răscolească, fără încetare, zi și noapte, cu hîrlețul gîndirii, minele negre ale rîndurilor de tipar, mîna ei nu pregeta să lunece pe hîrtie, fiind din cale afară de bucuroasă atunci cînd scoteam la lumină, din aceste adîncuri, un nou lingou de aur.

De altfel, această rîvnă neobosită a Renatei își avea explicația ei : apropiindu-se de misterele magiei, ea începu curînd să creadă orbește și îndărătnic, după cum îi era firea, că va izbuti, deținîndu-le, să-și atragă din nou, cu ajutorul lor, dragostea preaiubitului ei conte Heinrich. Cît despre mine, dimpotrivă, cufundîndu-mă în studiul științelor oculte, am pierdut treptat din vedere țelul meu inițial, trudind dezinteresat și cu patimă, ca un adevărat prozelit. Impresionat de măreția zărilor ce se deschideau în fața mea, de lumea demonilor față de care lumea noastră umană pare o insulă pierdută în ocean, am uitat pentru un timp de contele Heinrich și de jurămîntul dat Renatei. Mă simțeam atît de bine navigînd împreună cu ea pe undele cărților, ale manuscriselor, desenelor și calculelor, încît, zărint în cele din urmă dincolo de crestele valurilor, țărmlul spre care se îndrepta corabia noastră, nu mai săream în sus de bucurie și nici nu mă grăbeam să ajung la țărml. Iar cînd Renata, după ce ne-am însușit principiile generale ale magiei ceremoniale, mă zori să punem în practică și să aplicăm cunoștințele pe care le dețineam, multă vreme am căutat pretexte pentru a amîna ziua hotărîtoare, invocînd, printre altele, nesiguranța și insuficiența.

În sfîrșit, în primele zile ale lunii noiembrie, care-a sosit pe neștiute odată cu vînturile-i reci și nopțile-i lungi, nemaiavînd ce obiecta, m-am văzut nevoit să cedez insistențelor Renatei. De la preocupările noastre livrești și teoretice am trecut la practică, punînd la punct ultimele pregătiri în vederea unei experiențe care nu era lipsită de primejdii. N-a fost o treabă ușoară. În primul rînd a trebuit să ne procurăm, cu multă precauție, obiectele necesare, greu de găsit, și să confecționăm cu meticulozitate instrumentele indicate. Renata mă ajuta și acum cu aceeași răbdare și curaj, tot mai sigură, pe zi ce trecea, că momentul revederii ei cu contele Heinrich se apropia. Îmi vorbea despre clipa aceasta fără pic de îndurare, ca și cum nu și-ar fi dat seama cît de cumplit mă chinuiește. Pe măsură ce ziua fixată se apropia, presimțirile rele creșteau în mine ca niște năluci retrase în ungherele sufletului meu și care dădeau mahmur din cap la fiecare cuvînt al Renatei, la fiecare răspuns al meu.

La început ne-am înțeles că invocarea o voi face eu, deoarece Renatei i se părea că participarea ei la această acțiune îi va întina sufletul pe care ținea să-l păstreze pur pentru Heinrich al ei. M-am opus acestui deziderat arătîndu-i că noi vrem să obținem puterea asupra demonilor nu în vederea unor interese meschine, ci pentru un scop nobil. A sili spiritele rele să tremure și să ți se supună, nu înseamnă a-ți întina sufletul, ba dimpotrivă. Chiar și unii sfinți, ca de pildă sfîntul Ciprian sau sfîntul Anastasie, nu s-au dat în lături să încerce¹⁰. După oarecare ezitare, Renata a acceptat argumentele mele, poate mai mult din pricina că pune la îndoială însușirile mele de mag, temîndu-se că mă voi zăpăci și voi încurca ritualul. Am purces, așadar, să pregătim împreună experiența hotărîtoare : *magister cum socio*. *

Vreau să descriu acțiunea de invocare, săvîrșită de noi, în cele mai mici amănunte, mai ales la gîndul că, dacă

* Dascălul și ucenicul său (trad. din lb. lat.).

va avea norocul să cadă în mâinile cuiva inițiat și priceput, să aibă puțința de-a determina erorile și scăpările, care au dus la eșecul lamentabil și tragic al întreprinderii noastre.

După multe discuții, ne-am decis să începem la data de treisprezece noiembrie, într-o vineri, făcându-ne socoteala că demonii aleg de predilecție ziua închinată Venerei pentru a înapoia femeilor dragostea iubiților lor. Operația s-a desfășurat în aceeași cameră din care am întreprins zborul meu nechibzuit la sabat. În ziua fixată am strâns tot ce ne putea fi de folos în vederea invocării demonilor, avînd grijă să nu mai fie nimeni în casă în afară de noi, fiind siguri că zgomotul produs de experiență ar fi stîrnit bănuielile gazdei noastre, Marta. Ne-am pregătit sufletește pentru experiență, limitîndu-ne la o alimentație frugală, renunțînd complet la vin, concentrîndu-ne gîndurile asupra ritualului invocației.

Prima grijă a celui ce invocă demonii este trasarea cercului magic înlăuntrul căruia ești ferit de atacurile unor forțe ostile venite din afară. Trasarea acestui cerc, în funcție de numele demonului invocat, de poziția stelelor pe cer, de locul experienței, de anotimp și de oră, cere întotdeauna eforturi deosebite. Mai întîi, am desenat cu meticulozitate cercul nostru magic, pe hîrtie și abia în ziua experienței l-am transpus, cu cărbune, pe dușumeaua camerei. El se compune din patru circonferințe concentrice, cea mai mare avînd un diametru de nouă coți. Așadar trei inele din ce în ce mai mici : unul extern, unul mijlociu și unul intern, fiecare inel măsurînd o palmă în lățime. Inelul mijlociu era împărțit în nouă părți egale, fiecare sector conținînd o inscripție : în primul, orientată spre apus, denumirea ocultă a momentului ales de noi pentru invocare și anume, vineri, miezul nopții : *Nethos* ; în al doilea numele demonului acelei ore, *Sachiel* ; în al treilea caracterul acestui demon ; în al patrulea numele demonului acelei zile, *Anael*, și numele slujitorilor săi, *Rachiel* și *Sachiel*. În al cincilea, denumirea ocultă a respectivului anotimp, adică toamna, *Ardaraeol* ; în al șaselea, numele demonului aceluși anotimp, *Tarquam* și *Guabarel* ; în al

șaptelea, denumirea rădăcinii acelui anotimp, *Torquaret* ; în al optulea, denumirea pământului acelui anotimp, *Rabianara* ; în al nouălea numele pe care-l poartă Soarele și Luna în cursul anotimpului, *Abragini* și *Marasignais*. Inelul exterior era împărțit în patru părți egale, și în aceste celule se aflau înscrise, fiind cu rigurozitate orientate spre Vest, Nord, Est și Sud, numele demonului văzduhului care domina în acea zi, *Sarabotes rex*, și numele celor patru slujitori ai săi : *Amabiel*, *Aba*, *Abalidoth*, *Flaef*. Inelul interior era împărțit în patru sectoare, în fiecare fiind înscrise eternele nume divine : *Adonay*, *Eloy*, *Agla*, *Tetragrammaton*. În sfârșit, cercul interior, sediul incantatorilor, era împărțit într-o cruce în patru sectoare, iar în afara cercurilor, în direcția celor patru puncte cardinale, erau desenate niște stele în cinci colțuri ¹¹.

Cînd ne-am apropiat de miezul nopții, am zăvorît toate intrările, și, asigurîndu-ne încă o dată că am rămas singuri, am pătruns în încăperea unde trebuia să aibă loc experiența. Eu și Renata am îmbrăcat niște cămăși de pînză de in albă și curată, anume confecționate, lungi pînă-n călcîie, și ne-am încins cu un brîu din același material. Ne-am pus pe cap un fel de mitră bisericească, pe care se vedea scris, în frunte, numele Domnului. Ne-am descălțat. În timp ce ne puneam hainele murmuram rugăciunea prescrisă : *Ancor, Amacor, Amides, Theodonias, Anitor, per merita angelorum tuorum sanctorum, Domine induam vestimenta salutis, ut hoc, quod desidero possim perducere ad effectum* ¹². Țineam în mîini un sceptru magic făcut din lemn neted, cu vîrf metalic, ca o săbiuță. Pînă a nu păși în interiorul cercului, am pus pe masă un pergament pregătit dinainte, acoperindu-l cu o pînză de in. Pergamentul conținea o pentagramă, numele și caracterul demonului *Aduachiel*, întrucît soarele se afla atunci în zodia Săgetătorului. Pe un trepied de lemn, așezat lîngă cerc în partea dinspre vest, am pus *Librum consecratum*, adică caietul în care fuseseră transcrise meticulos toate incantațiile indicate pentru a fi rostite în ziua aceea. Lîngă trepied am aprins două lumînări de ceară curată,

iar pe cele patru stele în cinci colțuri, patru candelă de lut, cu feștile vegetale, pline cu ulei curat.

Cînd totul fu pregătît, m-am uitat la Renata care părea extrem de tulburată : mîinile-i tremurau, era albă la față, și abia se ținea pe picioare. M-am adresat ei ca un *magister* ucenicului său : „Prietene, ia aminte și nu uita clipa aceasta !“ Apoi m-am grăbit să încep experiența. Stropind jur împrejur cu aghiazmă, în timp ce rosteam cuvintele prescrise : *Asperges me, Domine*, am pășit cu hotărîre în cercul magic dinspre partea de vest, prin deschizătura lăsată în desen și, după ce m-am convins că Renata mă urma, am închis intrarea cu semnul pentagramei. În clipa aceea frigul și tristețea mi-au pătruns în suflet, dar țineam minte foarte bine tot ce aveam de făcut.

Întorcîndu-mă cu fața, rînd pe rînd, spre punctele cardinale, am evocat numele celor douăzeci și patru de demoni care stăteau de veghe în acea zi, cîte șase pentru fiecare punct cardinal, apoi numele celor șapte demoni care călăuzesc cele șapte planete, apoi numele altor șapte demoni cărora le sînt hărăzite zilele săptămîinii, culorile curcubeului în număr de șapte și cele șapte soiuri de metale. Între timp Renata, obișnuindu-se cu obligațiile ce-i reveneau în calitate de *socius*, adică ucenic, a presărat candelăle cu substanțele aromate pregătite, în componența cărora intrau levănțica, pulberea de ferigă și de verbină, rășina orientală de stirax și, în cantitate mai mare, alfia obținută din planta numită *cost*, în cinstea zilei Venerei. Din candelăle suiră trîmbe de fum aromat care s-au risipit învăluind încăperea într-un abur nedefinit și albăstrui. Aceste substanțe acționau asupra simțurilor noastre ca vaporii de vin, toropindu-ne conștiința și totodată sporindu-ne curajul.

În această stare am început a rosti invocarea propriuzisă, dîndu-mi silința să împrumut glasului meu un timbru blînd și totuși poruncitor. Mai întîi am îngînat cîteva rugi bisericești întru ocrotirea și paza ființei celui ce cheamă, apoi i-am invocat pe demonii văzduhului folosind cabala care începea cu vorbele : *Nos facti ad imaginem Dei, dotati potentia Dei, et ejus facti voluntate, par potentissimum et*

*corroboratum nomen Dei, El, forte admirabile, vos exorcisamus*¹³. Auzeam glasul Renatei pronunțînd replicile incantației. În curînd am observat, sau poate mi s-a năzărit numai, că în jurul trîmbelor de fum, emanate de substanțele înmiresmate, roiesc niște contururi mișcătoare ceea ce însemna că spiritele inferioare fuseseră atrase de mirosul plantei numită *cost*, drept care le-am pus împotrivă ascuțișul sceptrului meu, împiedicîndu-le să se apropie de noi. Dîndu-mi seama că sosise momentul să lansez invocația supremă, am rostit cuvintele care o anticipau : *Ecce pentaculum Solomonis quod ante vestram adduxi praesentiam etc.*¹⁴.

Mi s-a părut că un vînt înghețat îmi zburlea părul, semn care și mie și Renatei mi-a întărit încrederea în izbînda experienței noastre. Renata tremura toată, ca o nuia de alun, din ce în ce mai tare și părea atît de istovită, încît nu m-aș fi mirat să o văd prăbușindu-se. M-am gîndit deci să dau zor, am ocolit, în graba mare, cercul dinspre vest spre est, intonînd invocația principală adresată demonului Anael :

Audi, Anael ! ego, Ruprechtus, indignus minister Dei, conjuro, posco et voce te non mea potestate, sed per vim, virtutem et potentiam Dei Patris, per totam redemptionem et salvificationem Dei Filii et per vim et devictionem Dei Sancti Spiritus. Per hoc devinco te, sis ubi velis, in alto vel abyssu, in aqua vel in igne, in aere vel in terra, ut tu, daemon Anael, in momento coram me appareas in decora forma humana. Veni ergo cum festinatione in virtute nominum istorum Aye Saraye, Aye Saraye, Aye Saraye, ne differas venire per nomina aeterna Eloy, Archima, Rabur, festina venire per personam exorcitatoris conjurati, in omni tranquillitate et patientia, sine ullo tumulto, mei et omnium hominum corporis sine detrimento, sine falsitate, fallacia, dolo. Conjuro et confirmo super te, daemon fortis, in nomine On, Hey, Heya, Ia, Ie, Adony et in nomine Saday, qui creavit quadrupedia et animalia reptilia et homines in sexto die, et per nomina angelorum servientium in tertio exercitu coram Dagiel angelo magno, et per nomen stellae quae est Venus, et per sigillum ejus quod quidem est sanctum — super te, Anael, qui es praepositus

*diei sextae, ut pro me labores. El, Aly, Titeis, Azia, Hy, Ien, Chimosel, Achadan, Va ! Va ! Va !*¹⁵

Am ocolit cercul de trei ori, intonînd invocarea. În ceața sinilie mișunau întrupări diavolești și de pe podeaua odăii săltau clăbuci de pîclă semuitori cu cei pe care-i văzusem la sabat. Dar în zadar așteptam să răsară în fața mea, ca niște năluci, sprintenele fete care să-l îmbie la joc pe cel ce rostea invocația, în zadar așteptam acest semn ce mi-ar fi dat de veste că în curînd se va ivi demonul Venerei. De trei ori am trecut prin fața Renatei și am văzut-o pradă unei încordări extreme, cu ochii holbați și extatici, sprijinindu-se cu ultimele puteri pe sceptrul ei magic, ca pe un toiag. Știînd însă că adeseori e nevoită să trudești ceasuri în șir pentru a-l atrage pe demon în sfera umană, nu mi-am pierdut nădejdea, ci am dat invocației mai multă tărie :

— *Quid tardas ? Ne morare ! Obedito praeceptorum tuo in nomine Domini Bathat, super Abrac ruens, superveniens. Cito, cito, cito ! Veni, veni, veni !*¹⁶

Un vuiet confuz umplu odaia, ca foșnetul vîntului sau plesnetul ploii prin frunzișul des al copacilor. Uluitoarele apariții, invizibile încă, pe care le așteptam cu nerăbdare, îmi încordau trupul asemeni unui arc ; și eram gata de apărare sau de atac. Dar în clipa aceea, cînd mă afluam cu fața spre trepied, scrutînd ceața ce se învoldura, se auzi dintr-o dată la spatele meu, acolo unde stătea Renata, o bufnitură asurzitoare de parcă s-ar fi prăbușit toată casa. Am scos fără voie un țipăt și m-am întors. Într-o clipă am văzut ce se-ntîmplase : candelă lîngă care se afla Renata, se stinsese brusc.

M-am năpustit într-acolo, ridicînd ca pe o spadă, sceptrul magic, bănuind că prin această spărtură spiritele rele vor pătrunde înlăuntrul cercului. Graba mea fu însă zadarnică. Chipul Renatei îmi apărură greu de recunoscut, desfigurat și schimonosit. Pesemne că un demon sau mai mulți străpunseseră cercul și puseseră stăpînire pe ea. Renata, care cu puțin înainte abia se ținea pe picioare, m-a îmbrîncit cu o forță supranaturală și, ridicîndu-și sceptrul, se repezi spre celelalte candelă. N-aveam nici

voință, nici mijloace s-o împiedic, iar ea, agitându-și mâinile care deveniseră fără îndoială, instrumentele celui care se ascundea în ea, din câteva lovituri răsturnă candelarele și luminările de ceară. S-a făcut întuneric beznă și, dacă n-a fost o amăgire a simțurilor, odată cu întunericul se dezlănțuiră în jurul nostru urlete sălbatic, şuierături și hohote.

În această clipă de primejdie am înțeles că cercul magic fusese rupt și nu ne mai putea ocroti. De aceea, rostind cu glas tare cuvintele de renunțare : *Abi festinanter, apage te, recede statim in continenti* ¹⁷ ! — mi-am încordat puterile și am tras-o pe Renata afară în odaie. Ajuns în prag, am deschis în grabă ușa, rostind ultima incantație (exorcism) considerată deosebit de eficientă : *Per ipsum et cum ipso et in ipso* ¹⁸. Cred că niciodată, nici în cea mai aprigă bătălie cu pieile roșii nu trecusem printr-un pericol atât de mare ca în camera plină cu demoni ostili, parc-ar fi fost cușca plină de câini turbați și șerpi veninoși de care-mi vorbise Renata. Și cred că numai prezența de spirit m-a salvat de la moarte, căci am izbutit totuși să deschid ușa și s-o scot pe Renata în coridor, unde aerul era proaspăt și s-o duc apoi în camera ei încălzită de razele lunii.

Chipul Renatei mă speria. Nu mai semăna cu figura ei obișnuită. Ochii i se dilataseră, bărbia se lungise, poameții obrazilor se ascuțiseră. Se zbătea furioasă în mâinile mele, își smulse veșmîntul de în, aruncă mitra de pe cap, rostind ceva cu glas străin, sălbatic, aproape bărbătesc. Ciulind urechea, mi-am dat seama că vorbea latinește, pronunțînd absolut corect cuvinte izolate și fraze întregi, fără greșală, deși, după cum am mai spus, nu cunoștea limba latină, iar în timpul lecturilor noastre comune din cărțile de magie n-ar fi putut să învețe pe de rost mai mult de câteva cuvinte. M-am îngrozit ascultînd-o. O ploaie de blesteme și injurii. Se blestemă cumplit, mă blestemă pe mine, pe contele Heinrich, blestemă lumea întreagă, prorocindu-i cele mai mari nenorociri.

Cu toate că niciodată nu mi-am pus prea mari speranțe în puterea de ocrotire a obiectelor sacre, în această jalnică situație, cînd din clipă-n clipă așteptam să năvălească

asupra noastră diavolii ațîțați din odaia în care rostisem incantațiile, n-aveam altceva mai bun de făcut decît s-o tîrăsc pe Renata spre micul altar din camera ei și, înge-nunchind, să apelez la ajutorul Domnului. Însă Renata, pradă încă delirului furios, refuza cu îndîrjire să se apropie de Sfîntul Crucifix, ridicînd pumnii încheștați spre chipul lui Crist și strigînd că-l urăște și-l disprețuiește, pînă cînd căzu istovită pe podea, fiind cuprinsă de aceleași dure-roase convulsii la care mai fusesem de două ori martor. Niciodată nu mă simțisem atît de neputincios și inutil ca în aceste dezolante ore cînd, plecat deasupra Renatei, asistam la chinurile trupului ei sfișiat de demonii care îl luaseră în primire, stîrniți de mine.

Treptat, temerile mele au pierit : simțeam că primejdia trecuse. Convulsiile care închirceau trupul Renatei se domoliră și ele, căci demonul ce sălășluia în el îl părăsise, după ce îmi atrăsese atenția că vom mai avea prilejul să ne întîlnim. Am rămas întinși pe podea, lîngă Crucifix, ca niște naufragiați care izbutiseră să se agațe de o stîncă, după ce pierduseră totul, fiind la bunul plac al valurilor gata oricînd să-i înghită definitiv. Renata amuțise. Tăcea în timp ce lacrimi fierbinți i se rostogoleau pe obraz, iar mie îmi lipseau cuvintele de încurajare sau de mîngîiere. Așa am rămas unul lîngă altul, muți, pînă la revărsatul zorilor, cînd am luat-o în brațe și am așezat-o pe pat, singură nefiind în stare să umble sau să ia vreo hotărîre. Mărturisesc că au fost clipe cînd m-am întrebat dacă nu-și pierduse mințile, dar am înțeles, din cele cîteva cuvinte pe care buzele ei izbuteau să le lege, cu mari pauze, că era întreagă la minte.

Cînd s-a luminat de ziuă, prima mea grijă a fost să înlătur urmele experienței noastre nocturne și nu fără un simțămînt de groază am intrat în camera unde lansasem invocările. O pînză subțire de fum aromat plutea încă în cameră, dar în afară de cioburile candelor sfărîmate, nimic altceva nu dovedea ce se-ntîmplase. Nimeni nu m-a împiedicat să curăț odaia, să așez lucrurile la locul lor și să șterg de pe podea urmele cercurilor magice trasate de mine cu atîta migală. Acesta fu sfîrșitul lamentabil al experienței de magie activă întreprinsă de noi, experiență

pregătită timp de peste două luni, în care eu, și mai târziu Renata, ne pusesem speranțe atât de mari.

După ziua aceea, Renata fu din nou cuprinsă de o neagră deznădejde, de care scăpase în răstimpul când împreună ne căzneau să pătrundem tainele magiei și credeam că vom izbîndi. Ultimul ei acces de disperare întrecu în intensitate pe toate celelalte. Înainte voința n-o părăsea cu totul, mai găsea în ea puteri să discute, încerca să-mi demonstreze că avea destule motive de îngrijorare și tristețe. Acum însă, parcă-i pierise glasul și auzul. Orice i-aș fi spus era în zadar. Nu s-a dat jos din pat cîteva zile, zăcea cu fața ascunsă în perne, fără a rosti o vorbă, fără să se clintească, fără să încerce măcar să deschidă ochii. Apoi, după ce s-a dat jos din pat, își petrecea ore întregi stînd pe laviță, în aceeași stare de apatie, cu ochii pironiți în gol, absorbită de gîndurile ei sau negîndindu-se la nimic, surdă cînd îi spuneam pe nume, semănînd cu o sculptură în lemn a lui Donatello. Din cînd în cînd un suspin slab era singurul semn de viață.

Ar fi rămas așezată pe laviță nopți întregi, dacă eu n-aș fi înduplecat-o în fiecare seară să se culce. M-am convins însă că ea își continua veghea uneori pînă dimineața, fără măcar să ațipească, rămînînd cu ochii deschiși. Zadarnice fură încercările mele de a o trezi la viață. Părea că nimic n-o mai interesează. Cărțile de magie îi provocau dezgust ; iar cînd aduceam vorba despre experiența noastră, dîndu-i a înțelege că am putea s-o reluăm de la capăt, clătina din cap, dezamăgită. Am încercat s-o scot în oraș, am rugat-o să ieșim pe stradă. Tăcea și ridica din umeri. Am încercat chiar, nu fără un anume scop, să aduc vorba de contele Heinrich, de îngerul Madiel, de tainicele vise atât de scumpe ei. De cele mai multe ori Renata părea că nici nu m-aude sau, cînd îmi răspundea, plictisită, rostea întotdeauna aceleași cuvinte : „Lasă-mă în pace !” O singură dată, cînd n-a mai putut scăpa de rugămințile mele, Renata mi-a spus : „Nu înțelegi că vreau să mă omoare chinul ! La ce bun să trăiesc, dacă nu mai am și nici nu voi avea pentru ce ? Lasă-mă așa, năpădită de amintiri. Mă simt bine. De ce ții să merg acolo unde tot ce-aș vedea ar fi un prilej de îndurerare ?” După aceste cîteva fraze, amorți din nou.

Izolarea și imobilitatea, refuzul aproape total de a se hrăni și-au arătat repede efectele : ochii i s-au înfundat adânc în orbite, cearcănele din jurul lor s-au făcut mai negre, obrazul a devenit cenușiu, degetele străvezii ca foița de mică, și mă treceau fiorii dându-mi seama că ea se apropie implacabil de ceasul din urmă. Deznădejdea săpa fără răgaz un puț negru în sufletul Renatei, înfigându-și tot mai adânc hîrlețul, și nu era greu să prevezi ziua când ultima lovitură de hîrleț îi va tăia firul vieții.

Despre călătoria pe care am făcut-o în orașul Bonn, întrevăderea cu Agrippa de Nettesheim și ce-am aflat din spusele sale

1

Greu să oprești un car care s-a pornit la vale pe un drum în pantă. La fel de greu mi-a fost și mie să cotesc de pe drumul pe care porniseră să se depene în ultimele luni viața mea. După eșecul experienței noastre, multă vreme n-am putut să mă gândesc decît la incantații, cercuri magice, pentagrame, pentacole, nume și caractere de demoni... Reciteam cu atenție capitole din cărțile studiate, dîndu-mi toată silința să descopăr pricina insuccesului, dar de fiecare dată trăgeam concluzia că procedasem fără greșală, respectînd cu strictețe indicațiile științifice. M-aș fi încumetat să repet invocările, chiar fără ajutorul Renatei, dacă nu m-ar fi oprit gîndul că nu pot aduce nimic nou în procedeele studiate și, deci, nu pot trage nădejdea că aș putea obține alt rezultat.

În această stare de delăsare și neîncredere licări dintr-o dată o lumină, ca ochiul unui far în negura ce învăluie țărîmul. Găsisem o cale care mi se păru la început o năzărare, o încercare sortită eșecului, dar care pe măsură ce gîndurile mi se limpezeau, mi se păru vrednică de a fi luată în seamă. Știam de la Jacob Glock că scriitorul a cărui lucrare de magie fusese pentru mine piesa cea mai de preț din comoara de cărți agonisită, capabilă să-mi ofere acel fir al Ariadnei ce mă călăuzise prin labirintul de formule, de nume și aforisme ininteligibile, doctorul Agrippa

de Nettesheim¹, locuia doar la câteva ore de locul unde ne aflam noi: în oraşul Bonn², pe malul Rinului. Tot gîndindu-mă, mi-a intrat în cap că ar fi singurul căruia aş putea să mă adresez pentru a-mi împrăştia neîncrederea, singurul om iniţiat în toate tainele ştiinţelor hermetice, cunoscînd din propria-i experienţă şi cercetările altor savanţi multe lucruri pe care n-ar fi avut rost să le comunice prin intermediul tiparului *profano vulgo*. Îmi ziceam însă că ar fi necuviincios să tulbur activitatea sau tihna înţeleptului, pentru rezolvarea unor probleme personale, dar şovăiam mai ales pentru că în adîncul inimii nu mă consideram demn să-l întîlnesc, fiind încredinţat că o convorbire cu mine i s-ar părea ridicolă şi lipsită de interes.

Neştiind încă ce hotărîre să iau, m-am dus să caut sfat la librăria lui Glock, pe care nu-l vizitasem de mult şi care s-a bucurat văzîndu-mă, s-a bucurat din toată inima deoarece ţinea la mine, ştiind că-l preţuiesc. De astă dată am fost nevoit să ascult un panegiric prolix în cinstea lui Bernard de Trevizana, unul dintre puţinii bărbaţi care avuseseră fericirea să dibuiască piatra filozofală, şi după ce Glock şi-a epuizat rezerva de superlative — sau poate că i se uscaseră gîtlejul — i-am spus ce-aveam de spus. I-am dat a înţelege, pe ocolite, că studiile mele de magie se apropie de sfîrşit, că trăseseam concluzii diferite, dacă nu opuse concepţiilor comune, şi că înainte de a-mi aşterne opiniile pe hîrtie, aş vrea să le supun unei autentice somităţi în acest domeniu. Am pronunţat numele lui Agrippa şi mi-am exprimat speranţa că Glock, a cărui activitate rodnică era bine cunoscută în toată Germania, ar fi cel mai indicat să-mi dea o mîină de ajutor. Spre marea mea mirare, Glock mă ascultă cu cea mai mare atenţie şi se arată gata să mă sprijine, făgăduindu-mi că-mi va înmîna, pe loc, o scrisoare de recomandare către Agrippa, ca din partea editorului operei sale, pe care-l onora cu prietenia sa. Am luat notă de această promisiune *de omen bonum*, întrebîndu-mă dacă nu cumva zeiţa Fortuna împrumutase chipul senin al bătrînului librar pentru a-mi da curaj, aşa cum zeiţa Minerva împrumutase chipul bătrînului Mentor în rapsodiile divinului aed orb.

Ținându-și făgăduiala, Glock mi-a trimis după două zile un plic purtînd adresa : Doctissimo actornatissimo viro, Henrico Cernelio Agrippae, comprimis amico Godefridus Hetorpius...³. Acum, aflîndu-mă în posesia acestei scrisori, mi se părea de-a dreptul necuviincios să renunț la planul pe care-l concepusem. Mă întrista, desigur, faptul că trebuia s-o părăsesc pe Renata, dar îmi dădeam seama că, chiar aflîndu-mă lîngă ea, n-aș fi putut să-i fiu întru nimic de folos și n-aș fi putut să nimicesc viermele care-i rodea viața din rădăcină. Am încercat să stau de vorbă cu Renata și să-i arăt ce am de gînd să fac, dar și-a astupat urechile, și, cu un gest de implorare, mi-a cerut să n-o mai chinuiesc cu explicațiile mele, iar eu mi-am văzut de treabă și am hotărît să procedez după cum m-o tăia capul. Am cumpărat un cal și am scos, din ungherul unde-l zvîrlisem, sacul de drumeție. Cînd, în ziua plecării, dis-de-dimineață, am venit în camera Renatei să-mi iau rămas bun și i-am spus că plec totuși în interesul cauzei noastre comune, ea mi-a răspuns :

— Noi doi, nu putem avea o cauză comună : tu ești viu, iar eu sînt moartă. Adio !

I-am sărutat mîna și am părăsit odaia, avînd într-adevăr impresia că înlăuntrul se află un sicriu în jurul căruia fumegă lumînări funerare.

Dacă ai un cal bun și urmezi șleahul imperial, ajungi de la Köln la Bonn în cîteva ore. Cum însă vremea se răcise — te puteai aștepta în orice clipă să înceapă ninsoarea — pe drumul obișnuit, desfundat de ploii și plin de hîrtoape, călătoria a durat o zi întreagă, din zorii zilei pînă seara. Am făcut mai multe popasuri la hanurile de țară din Godorf, Wessoling, Widdig, Gersel, ba chiar mă bătea gîndul să trag peste noapte la hanul aflat în apropierea orașului. Menționez că haina mea de postav maron închis cusută la Köln, pe care o îmbrăcasem pentru prima dată în vederea vizitei la Agrippa, ajunsese într-o stare de plîns. Degeaba încercasem s-o protejez, învelind-o cu pelerina de marinar, credincios tovarăș de drum care înfruntase furtunile Atlanticului. În ciuda acestor neplăceri, călătoria nu m-a obosit, dimpotrivă eram plin de încredere și optimism, cum nu mi se mai întîmplase de mult. După luni de zile aflîndu-mă pentru prima dată

singur, fără Renata, mi se părea că mă regăsisem. Parcă ieşisem dintr-un beci adînc la lumina zilei şi drumul parcurs de-a lungul Rinului pînă la Bonn, în deplină singurătate, mi se părea continuarea neînteruptă a drumului pe care-l străbătusem, la fel de singur, plecînd din Brabant, iar zilele petrecute cu Renata îmi apăreau ca un vis chinuitor, care-mi tulburase somnul la unul din popasurile mele.

Dar nu uitasem o clipă scopul călătoriei şi eram nerăbdător să-l văd pe Agrippa de Nettesheim, unul dintre cei mai mari savanţi şi mai remarcabili scriitori ai timpului. Lăsîndu-mă pradă jocului fanteziei, cum se-ntîmplă de obicei, îmi imaginam toate detaliile întrevederii şi repetam în gînd, cuvînt cu cuvînt, ce îmi propusesem să-i spun, încercînd să ghicesc unele din răspunsurile lui, pe care mi-am dat chiar silinţa să le traduc în limba latină. Îmi plăcea să-mi închipui că mă voi înfăţişa nu ca un învăţăcel lipsit de experienţă, ci ca un tînăr şi modest savant demn de a fi luat în seamă, dar mereu dornic să înveţe şi să cunoască pentru a pătrunde în sferele superioare ale ştiinţei, în regiunile neclare încă şi nu îndeajuns explorate. Îmi închipuiam că Agrippa va asculta distrat la început reflecţiile mele, apoi din ce în ce mai atent, şi în cele din urmă, impresionat de inteligenţa şi cunoştinţele mele multiple şi temeinice, va întreba uimit, cum de-am izbutit la vîrsta mea să urc pe treptele cele mai de sus ale erudiţiei, iar eu îi voi răspunde că cel mai bun îndreptar au fost pentru mine operele lui... Vanitatea infantilă care răsărise de undeva, din adîncurile sufletului în timp ce străbăteam anevoie şesurile reci şi pustii ale arhiepiscopatului, m-a îndemnat să plăsmuiesc şi alte scene la fel de neverosimile, de fanteziste şi de stupide.

Răzbit de frig şi obosit, dar nicidecum descurajat, am ajuns la porţile Bonnului cînd clopotul din turn bătea a treia oară. Căzuse noaptea şi paznicul porţii a stat mult în cumpănă pînă să-mi dea voie să trec şi, nemaiputînd găsi un loc bun de popas, m-am mulţumit cu odaia ce mi s-a oferit într-un han, pe a cărui firmă, dacă îmi aduc bine aminte, scria : „La viţa de aur“.

A doua zi dimineată, aşa cum se obişnuieşte în hanurile mici, hangiul veni să mă întrebe dacă nu cumva am

nevoie de ajutorul lui. La drept vorbind îl mîna curiozitatea : vroia să afle cu cine are de-a face. Nu mi-a părut rău că am avut prilejul să stau de vorbă cu el, căci am putut afla unde locuiește Agrippa. Pe de altă parte trebuie să spun că nu-mi displăcea să se știe de ce venisem în oraș. Cum hangiuul își petrecuse toată viața la Bonn, pe lingă adresa lui Agrippa, am putut afla și ce spune lumea despre el.

— Cum să nu-l cunosc pe Agrippa ? îmi spuse hangiuul. În orașul ăsta îl cunosc și copiii, dar, la drept vorbind, toți îl ocolesc. Umblă felurite zvonuri pe socoteala lui, și bune, și rele. Cică s-ar îndeletnici cu niscai vrăji și ar fi în cîrdășie cu Necuratul... Ce-o fi ce n-o fi, vorba e că stă singur ca un huhurez și nu iese din casă cu săptămînilor. Nu e lucru curat. Păi a băgat în mormînt două neveste, iar a treia s-a despărțit de el, cam acum o lună de zile. Rog să fii iertat de domnia voastră dacă vă este cumva bun prieten. Spun și eu ce aud de la oameni. Gura lumii e slobodă, oamenii vorbesc vrute și nevrute.

M-am grăbit să-l asigur pe hangiu că nu întrețin nici un fel de relații de prietenie cu Agrippa, și că voiam să-l văd doar pentru a rezolva unele chestiuni bănești. Hangiuul a prins curaj și, coborînd glasul, începu să-mi îndrume fel de fel de năzbîtii care circulau pe seama acestui ciudat locuitor al urbei⁴. Se zvonea, printre altele, că Agrippa are o suită formată din demoni de casă, cu înfățișare de cîini ; că citește în lună tot ce se petrece pe pămînt, de la un cap la altul, că știe tot fără să aibă nevoie de curieri ; că deține secretul transformării metalelor și că deseori plătește în monede care par adevărate, dar care se prefac mai tîrziu în bucăți de corn sau în pulbere ; că le arată oamenilor de vază într-o oglindă magică viitorul ; că în tinerețe, făcîndu-și serviciul militar în Italia și ajungînd mîna dreaptă a generalului spaniol Antonio de Leyva, îi asigurase victoriile bătăliilor făcînd farmece ; că într-o zi Agrippa fusese văzut în orașul Friebourg ținînd o prelegere publică la ora zece dimineața, dar că exact la aceeași oră rostea altă prelegere în orașul Pontimussaes, la o depărtare de mai multe mile, precum și alte asemenea bazaconii.

Ascultam cu interes palavrele hangiiului fără să-i cred o vorbă, dar măgulit totuși că voi avea prilejul să mă întrețin cu un personaj atît de deosebit. Cînd după socoteala mea ora cea mai potrivită pentru vizită sosi, mi-am revizuit încă o dată ținuta și am ieșit din hotel cu pas semeț, dorind în taină ca trecătorii de pe stradă să-și dea seama încotro o pornisem. Aducîndu-mi aminte acum de visele mele vanitoase, mă încercă un zîmbet plin de amărăciune la gîndul că Destinul căruia-i place să se joace cu soarta omului, cum se joacă mîța cu șoarecele, nu mă cruțase nici de astă dată bătîndu-și joc de mine într-un mod crud și perfid. În loc să-mi rezerve un rol principal, pe care orgoliul meu îl solicita, m-a retribuit în roluri de a doua mînă, unele de-a dreptul înjositoare, ca de pildă : bătăuș într-o încăierare de stradă, chefliu nărod sau biet școlar greoi la minte care merită din plin muștrarea dascălului.

Urmînd indicațiile date, nu mi-a fost greu să găsesc casa în care locuia Agrippa. Se afla la marginea orașului, chiar lîngă zid, era destul de mare, deși n-avea mai mult de două etaje, înconjurată cu tot felul de acareturi. O casă veche cu înfățișare severă, izolată de celelalte clădiri. Am bătut la intrare, și neprimind răspuns, am mai ciocănit o dată. Nici un răspuns. În cele din urmă am împins ușa, care spre mirarea mea, nu era încuiată, și am intrat într-o sală mare și goală. Auzind zvon de glasuri, am pășit mai departe și am pătruns în camera următoare. Aici în jurul unei mese mari, avînd în față străchini din care ieșeau aburi, flecăreau veseli, rîzînd în hohote, patru tineri pe care i-am luat drept slugi. Auzind scîrțîitul ușii și-au întrerupt flecăreala și s-au întors spre mine pe cînd, de sub masă, se iviră trei cîini de rasă rînjindu-și colții.

Am întrebat cît mai cuviincios :

— Mi-ar fi îngăduit să-l văd pe doctorul Agrippa de Nettesheim, care, după cîte știu, locuiește în această casă ?

Unul dintre tinerii care stăteau la masă, un vlăjgan voinic, semănînd la față cu un italian și vorbind cu accent italianesc, se rătoi la mine.

— Cum îndrăznești să intri într-o casă străină fără să bați la ușă ? Aici nu-i birt, nici primărie ! Pleacă, dacă nu vrei să-ți arătăm noi drumul !

Această primire, cu totul neașteptată, avu asupra mea efectul unei lovituri în plină față. Mi-am ieșit din fire și, cuprins de mînie, nu i-am rămas dator cu răspunsul, vorbindu-i la fel de tăios.

— Te înșeli, amice, i-am spus. N-am intrat fără să bat la ușă ! Dar în casa asta lacheii se îmbată în loc să-și facă datoria ! Du-te de-l întreabă pe stăpînul tău cum trebuie să te porți cu un oaspe și înmînează-i această scrisoare din partea unui prieten de-al său.

Cuvintele mele i-a scos din sărite. Unul dintre tinerei, răsturnînd scaunul pe care sta, s-a năpustit asupra mea cu pumnii ridicați, strigînd și înjurînd cît îl ținea gura. Cel de lîngă el se repezi să-l ajute, pe cînd cel de-al treilea, încercă dimpotrivă să-i domolească. Cîinii săriră și ei la mine lătrînd și mîrîind. Văzînd că se îngroașe gluma, am scos din teacă spada, mea încercată și, rotind-o prin aer, am făcut un pas înapoi, spre perete, atrăgîndu-le tuturor atenția că cel care va încerca să se apropie de mine va fi străpuns fără cruțare. Scena amintea întrucîtva casa regelui Ulise înainte de măcelărirea pețitorilor și s-ar fi putut ușor întîmpla, dată fiind inegalitatea forțelor, să plătesc cu viața aroganța mea, cu atît mai mult cu cît nimeni nu s-ar fi sinchisit de moartea unui străin.

Din fericire, cearta n-a luat proporții pentru că au învins cei sănătoși la minte, izbutind să-i convingă pe zurbagii că n-avem nici un motiv să ne vărsăm sîngele. Unul dintre tineri care, după cum am aflat mai tîrziu, se numea Aureliu⁶, a pus lucrurile la punct, rostind următoarea cuvîntare :

— Domnule oaspe ! Prieteni ! Nu-l lăsați pe Marte, zeul războiului, să triumfe în această casă consacrată Minervei, zeița înțelepciunii. Onoratul oaspe poartă vina că ne-a tratat ca pe niște slugi, dar și noi sîntem vinovați, căci în loc să-l întîmpinăm cum se cuvine, l-am insultat și l-am înjosit. Să ne cerem reciproc scuze și să lămurim pricina neînțelegerii, așa cum le șade bine unor oameni care cugetă.

La drept vorbind, m-a bucurat această întorsătură a lucrurilor, care m-a scutit de o încăierare absurdă și primejdioasă. Dîndu-mi seama că cei din fața mea nu sînt slugile lui Agrippa, ci discipolii lui, le-am adus la cu-

noștință, folosind un limbaj civilizat, scopul vizitei mele, le-am spus cum mă cheamă, le-am arătat scrisoarea de recomandare, adăugînd că bătusem atîta cale, pe timp de iarnă, anume pentru a sta de vorbă cu Agrippa.

Aureliu mi-a răspuns :

— Nu știu dacă veți izbuti să dați ochii cu maestrul. De obicei lucrează zile și nopți în șir, fără să părăsească odaia, răstimp în care nimeni, nici cei ai casei n-au voie să-l tulbure. Hrana i se aduce în camera vecină și tot acolo scrisorile pe care le primește, așa încît și scrisoarea dumneavoastră îi va fi transmisă în același fel.

N-aveam nimic mai bun de făcut decît să-i înmînez lui Aureliu scrisoarea lui Hetorpius și să mă retrag, mulțumit că prima mea vizită în casa lui Agrippa se terminase cu bine și că demnitatea mea rămăsese neștirbită. Se vede însă că ziua aceea se număra printre zilele nefaste — *dies nefasti* — ale vieții mele. Atît eu cît și Aureliu, căutînd să înlăturăm urmele certeii absurde, am uitat de zicătoarea : „Cine vrea să recîștige ce-a pierdut, pierde dublu“. Aureliu i-a îndemnat pe prietenii săi să-mi întindă mîna și mi s-a recomandat pe rînd.

— Acesta, spuse el, arătîndu-mi-l pe cel care stîrnise certa, este cel mai vîrstnic dintre noi, se numește Emmanuel și este originar din Italia ; așadar un meridional irascibil și nestăpînit. Acesta este micul Hans, cel mai tînăr dintre noi, iar numele de Ioan i se potrivește nu numai pentru că așa a fost botezat, ci și pentru că el este discipolul îndrăgit al maestrului nostru. Acesta este un băiat de treabă, deștept și voinic cum puțini sînt, pe numele lui Augustin. În sfîrșit îl aveți în fața dumneavoastră pe Aureliu — om blînd după cum ați avut prilejul să vă convingeți — și care nădăjduiește să moștenească pămîntul.

Cît despre mine, după ce le-am strîns tuturor mîinile, m-a pus dracul să-i invit să bem împreună o cană cu vin într-un birt, sperînd că astfel se va șterge orice urmă de neînțelegere între noi. Sfătuindu-se între ei cu jumătate glas, tinerii au primit invitația mea și fără înțîziere am pornit toți cinci din casa lui Agrippa, oprindu-ne sub acoperișul primitiv al celui mai bun han din oraș, care purta firma „La cocoșii grași“⁷.

Ne-am așezat în jurul mesei într-o încăpere mare și complet goală la acea oră timpurie, cu paharele pline în care scînteia vesel vinul Scharlachberger⁸ și, tăind dintr-o roată de brînză, bună cum numai în sudul Germaniei găsești, am uitat foarte repede cuvintele grele pe care, nu prea demult, ni le adresasem. Vinul, așa cum scrie Horatius Flaccus, „*explicuit contractae seria frontis*“⁹, a netezit brazdele de pe frunțile noastre, glasurile noastre au devenit mai sonore, mai vii, mai voioase, așa încît cineva care ne-ar fi văzut, ar fi putut crede că sîntem niște vechi tovarăși de chefuri, care nu mai au nimic de ascuns unul altuia. În zadar însă am încercat să aduc vorba despre cunoștințele oculte și despre magie, sperînd că învățăceii marelui vraci se vor apuca după un păhărel să se laude, vorbindu-mi de strînsele lor legături cu demonii. Ei se gîndeau la cu totul altceva. Zdraveni și plini de viață, flecăreau despre cîte-n lună și-n stele, ca de pildă : triumful religiei luterane, aventuri amoroase, apropiatele sărbători ale Sfintei Ecaterina și Sfîntului Andrei cu datinile lor hazlii¹⁰, așa încît mi se părea că sînt din nou în anii studenției, printre vechii mei tovarăși de petreceri. Numai junele Hans era mai retras, bea puțin și semăna cu o fată mare care spune, din pudoare : „indispensabili“ în loc de „izmene“.

Și cînd m-am hotărît, în sfîrșit, să-i întreb de-a dreptul cine este și ce viață duce Agrippa, din gurile lor au început să se reverse plîngerii, cu totul neașteptate pentru mine. Augustin mi-a mărturisit că sînt la mare ananghie, că maestrul este presat de creditori și că nu are alte venituri, decît cele obținute din vînzarea cărților sale. Aureliu a adăugat că din cauza lipsei de bani, Agrippa s-a văzut nevoit să intre în serviciul arhiepiscopului, care își bate joc de el, punîndu-l să organizeze felurite serbări și făcîndu-l răspunzător de buna lor reușită. În sfîrșit, Emmanuel o luă în tîrbacă pe cea de-a treia soție a lui Agrippa, de care acesta se despărțise recent, găsind-o vinovată de toate nenorocirile ce se abătuseră asupra maestrului, ridicînd-o în slavă pe răposata lui nevestă, Jeanne-Louise, pentru care nutrise, după cîte mi s-a părut, o deosebită simpatie. Emmanuel începu să evoce frumoasele zile pe

care le cunoscuseră cu toții la Anvers, cînd Agrippa ducea o existență prosperă sub ocrotirea prințesei Margareta de Austria, răposată întru Domnul¹¹. Pe atunci casa lor era plină de viață, de veselie, de rîsete și glume. Maestrul, soția, copiii și discipolii săi formau o singură familie înfrățită... Din păcate, nava discuției noastre era călăuzită de zeul Bacchus, așa încît sfîrșitul istorioarei lui Emmanuel n-a mai ajuns în portul spre care se îndrepta, ci a naufragiat pe drum, răsturnat de puzderia de ironii și zeflemeli pe care, spre uimirea mea, i le adresa Augustin. O singură concluzie am putut trage cu certitudine : chiar dacă Agrippa se pricepea să fabrice aur pentru alții și să asigure succesele altora, el însuși nu profita cu nimic de pe urma artei sale. ●

După un timp însă ne-am întors din nou spre țărmurile care ne interesau, deoarece convivii mei, amețiți de băutură, au ținut cu tot dinadinsul să afle cu ce treabă venisem la Agrippa. N-ar fi avut nici un rost să le vorbesc acestor tineri ușuratici de Renata, așa că le-am spus doar că venisem cu gîndul să-i cer maestrului cîteva sfaturi în legătură cu problemele magiei active.

Spre marea mea uimire, pe deplin justificată, spusele mele fură întîmpinate cu hohote de rîs.

— Ei bine, amice, mi-a spus Aureliu, ai nimerit-o ca nuca-n perete ! Ai să te-ntorci acasă așa cum ai venit !

— Nu cumva, am întrebat eu, Agrippa își păzește atît de strașnic comoara de cunoștințe oculte încît nu vrea s-o arate nimănui ?

În discuție se amestecă Hans, care tăcuse aproape tot timpul :

— Ce păcat, zise el, că maestrului i s-a dus vestea cum că ar fi mag ! Oare Agrippa de Nettesheim, unul din spiritele cele mai luminate ale secolului nostru, va trebui să plătească o viață întreagă pentru nebuniile tinereții și va fi cunoscut doar ca autorul unei cărți de valoare îndoielnică *Despre filozofia ocultă* ?

Foarte mirat, am obiectat că nu poate fi considerată în nici un caz de valoare îndoielnică lucrarea de magie a lui Agrippa, mai ales că fusese recent tipărită, ceea ce înseamnă că autorul o prețuiește și că-i acordă o deosebită importanță.

Hans mi-a răspuns indignat :

— Dar n-ai citit prefața cărții lui ? N-ai citit explicațiile maestrului ? Această carte s-a bucurat de o largă răspîndire în toată Europa, dar a circulat în copii inexacte, însoțite de adăugiri stupide, ca de pildă așa-zisa : „a patra carte“ cu desăvîrșire absurdă ¹². Maestrul a socotit absolut necesar să tipărească textul original, singurul care îi aparține și pentru care poate da oricînd socoteală. Această carte nu conține altceva decît expunerea diverselor teorii pe care maestrul le-a studiat din punct de vedere filozofic. Ne-a mărturisit, nu o dată, că nici prin cap nu i-a trecut să-și piardă timpul cu fleacuri sau absurdități, cum ar fi invocarea demonilor !

Înainte ca Hans să-și termine impulsivă tiradă, tovarășii îl și luaseră în bășcălie, amintindu-i că nu de mult el însuși mai credea în puterea incantațiilor. Hans se înroși pînă-n albul ochilor, încît ai fi zis că e gata să izbucnească în lacrimi, și încercă să se scuze zicînd că pe atunci era un tînăr necopt la minte. Neînțelegînd prea bine despre ce-i vorba i-am rugat insistent să mă lămurească. Atunci Augustin, rîzînd cu poftă, mi-a povestit că puțin timp după ce Hans își făcuse apariția în casa lui Agrippa, luase pe ascuns din cabinetul acestuia cartea cu incantații și grimoare ¹³, și, trăsînd pe dușumea cercurile respective, își dădu silința să invoce duhurile necurate.

— Lucrul cel mai amuzant, adăugă Hans, care își venise în fire, este că povestea asta circulă pretutindeni. Toată lumea știe că ucenicul vrăjitor a furat a carte, a invocat demonul, dar n-a mai fost în stare să-l alunge. Demonul i-a făcut de petrecanie ucenicului. Chiar în clipa aceea Agrippa se întorsese acasă. Pentru a nu fi considerat autorul acestui omor, i-a poruncit demonului să intre în trupul discipolului său și să umble pe una din străzile animate ale orașului. Acolo, demonul ar fi abandonat trupul discipolului, vremelnic înviat de el, așa încît moartea ucenicului, ucis a doua oară, s-a petrecut în văzul mulțimii. N-ar fi de mirare ca povestea asta prostească să fie inclusă cu timpul în biografia maestrului, găsindu-și mai multă crezare decît relatările demne de luat în seamă asupra activității și vieții lui.

Cei patru învățăcei mai vorbiră cîtva timp despre demoni și invocări, cu vădită ironie, și nu fără malițiozitate m-au întrebat în ce ținut depărtat culesesem semințele credinței în magie, zvîrlite acolo ca ceva de prisos. Ascultînd aceste cuvinte ușurate, mă simțeam întocmai ca Luther, venit din orașelul său îndepărtat la Roma, unde credea că se afla centrul evlaviei, și unde nu întîlni decît desfrîu și blasfemie.

Între timp, stăpînul birtului „La cocoșii voinici“ aducea mereu căni pline cu vin în locul celor golite. Însoțitorii mei beau cu voie bună și pofta nepotolită a vîrstei tinere, dar eu beam mai mult ca să-mi înec dezamăgirea și rușinea. Treptat flecăreala noastră veselă degeneră, devenind un amestec sălbatic de cuvinte. Limbile ni se împleticeau, capetele ni se învîrteau, și prin ceața trandafirie, care ne împăienjenea privirea, vedeam totul în roz. Am lăsat baltă magii și incantațiile și-am adus în discuție lucruri mai potrivite pentru starea în care ne aflam și capacitatea noastră de a gîndi.

Mai întîi am discutat în contradictoriu despre calitățile diverselor soiuri de vin : *rheinfall*-ul italian și *canarian*-ul spaniol, *gensfüsser*-ul din Spayer și *lilfinger*-ul din Wirttemberg, și multe altele¹⁴. Trebuie să recunosc că discipolii lui Agrippa se dovediră mai experți decît unii călugări. Disputa amenința să se transforme într-o bătaie în regulă, din pricină că Emmanuel susținea sus și tare că cel mai bun vin provine din Istria și că îi va sparge țeasta celui care va îndrăzni să-l contrazică, oricine ar fi el. Aureliu ne-a împăcat, propunîndu-ne să cîntăm cîntecul :

*Klingenberg am Main,
Württemberg am Stein,
Bacharach am Rhein,
Wachsen die besten Wein ! **

Aceste versuri prin care străbătea glasul Muzei, avură darul de a ne liniști pe toți. Dar iată că o nouă ceartă iz-

* *Klingenberg la Main, / Würtzburg la Stein, / Bacharach la Rin, / Cel mai strașnic vin !* (trad. din lb. germ.).

bucni, iscată, de data aceasta, de întrebarea : „Unde se află cele mai frumoase femei ?“ Emmanuel nu pierdu ocazia să-și laude iar țara, însoțita Italie, și mai ales casele de petrecere din Veneția, dar Augustin fu de părere că nici un loc din lume nu se poate compara cu Nürnbergul, ținînd seama de faptul că de curînd fusese închisă o mănăstire de maici și că toate călugărițele trecuseră în casele publice ¹⁵. Vorbeau pe rînd sau toți deodată, sărînd de la una la alta, și cînd, fără nici o intenție de laudă, le-am spus că am fost la Roma, Emmanuel, cuprins de un entuziasm nemărginit, m-a prins în brațe și m-a sărutat strîgînd : „A fost în Italia ! Auziți ? A fost în Italia !“ Pentru a potoli pasiunile dezlănțuite, tot Aureliu veni cu o soluție de compromis, și făcînd un apel călduros, ne-a propus să cădem de acord că cele mai frumoase femei sînt totuși cele din Bonn, afirmație care ar trebui imediat verificată. Comparșii lui acceptară cu bucurie, declarînd că nu văzuseră în viața lor un *quodlibetarius* ¹⁶ mai abil.

Intonînd un cîntec vesel și mergînd cam pe șapte cărări, ne-am îndreptat, călăuziți de Aureliu, spre celălalt capăt al orașului, sperînd trecătorii pașnici. Aerul rece și proaspăt de afară mi-a limpezit destul de repede mintea și cînd la o cotitură micul Hans mi-a făcut semn cu ochiul, l-am înțeles îndată și m-am grăbit să-l urmez. Stratagema lui a reușit : în curînd am rămas singuri pe-o ulicioară pustie.

— Mi s-a părut, spuse Hans, că nu ți-a suris perspectiva de a continua petrecerea. Eu unul consider asemenea îndeletniciri dăunătoare și lipsite de sens. Și dacă n-ai nimic împotrivă, te voi conduce acasă.

I-am răspuns :

— Ai ghicit ! Îți mulțumesc și îți rămîn îndatorat că-mi faci acest serviciu, pentru că în acest oraș vinul mi se pare de două ori mai tare decît oriunde în lume și fără ajutorul dumitale sînt sigur că aș fi nimerit într-un șanț.

Micul Hans rîse cu poftă și se arătă foarte îndatoritor cu mine. M-a condus la han, m-a însoțit pînă în cameră și m-a culcat în pat, unde am adormit cît ai clipi. După cîteva ore de somn m-am trezit, cu dureri de cap desigur, dar cu mintea limpede. Spre surprinderea mea am dat cu ochii de Hans, care-mi pregătise ceva de băut și de mîncat.

— Sînt medic, îmi explică Hans, și n-am putut să te părăsesc în starea în care te aflai, deși n-am uitat maxima lui Hippocrate : „*Si quis ebrius repente obmutescat...*”

Din întîmplare era unul dintre aforismele reținute de memoria mea pe cînd eram copil încă, așa că nu mi-a fost greu să continui :

— „*...quo tempore crapulae solvi solent vocem edat*” ¹⁷.

Am izbucnit în rîs amîndoi, rostind acest adevăr clasic, iar rîsul acesta ne-a apropiat mai mult decît toate discuțiile la care luasem parte.

Hans să tot fi avut vreo douăzeci de ani. Era scund de statură și nu prea chipeș ; ochii bulbucați, care te priveau de sub sprîncenele groase și arcuite, împrumutau figurii lui, inteligente și plăcute, ceva hazliu. Discuția se legă de la sine și acest tînăr imberb dădu dovadă de un spirit pătrunzător, de solide cunoștințe științifice și chiar de o profundă cunoaștere a vieții. Furat de căldura entuziasmului, care călăuzește faptele noastre mai des decît rațiunea rece, și poate încă sub influența aburului beției, i-am povestit micului Hans ceea ce tănuisem prietenilor săi mai vîrstnici : i-am spus ce-aș vrea să discut cu Agrippa și ce mi se întîmplase în ultimele luni, fără să pomenesc, bineînțeles, numele Renatei. Pentru a mă justifica cît de cît, i-am mărturisit că de mult timp nu mai avusesem prilejul să stau de vorbă deschis cu cineva și că sufletul meu, apăsător de aceste gînduri, nu-și mai găsea tihnă.

Hans a ascultat lungă și pătimașă mea spovedanie cum ascultă un medic mărturisirile bolnavului și, după un timp de gîndire, mi-a răspuns, adresîndu-mi-se ca un perceptor elevului său :

— Nu pun la îndoială nici unul dintre cuvintele dumitale. Se vede însă că ai studiat puțin medicina și în orice caz nu cunoști recente descoperiri remarcabile din acest domeniu. Eu însă am avut fericirea să studiez medicina sub îndrumarea unui savant de talia maestrului nostru, care deși nu mai practică, rămîne unul dintre cei mai străluciți medici ai secolului. S-a ajuns la concluzia că există o boală de un fel deosebit, care nu poate fi considerată nebunie, deși îi seamănă, o maladie căreia i se potrivește vechea denumire : *melancholia* ¹⁸. Boala aceasta

este mai frecventă la femei decît la bărbați, femeile fiind ființe mai slabe, după cum le arată și numele : *mulier*, cuvînt derivat după Varro de la *mollis* — moale. Senzațiile unui om cuprins de melancolie se schimbă sub acțiunea unui fluid specific și care se revarsă în tot trupul, așa încît bolnavii săvîrșesc fapte inexplicabile pentru cei teferi la minte, iar starea lor de spirit este supusă unor fluctuații bruște și la fel de inexplicabile. Sînt cînd veseli, cînd triști, cînd plini de îndrăzneală, cînd lipsiți cu totul de voință, și toate acestea se petrec fără vreo cauză vizibilă. De asemenea, fără să existe vreo motivare, mint : se dau drept ceea ce nu sînt, își atribuie sau pun în seama altora crime închipuite, dar se complac, mai ales, în rolul de victime, de ființe persecutate și chinuite. Femeile care cad pradă acestei maladii iau drept realitate povestirile lor închipuite și suferă cu adevărat din pricina unor nenorociri închipuite. Pe deplin încredințate că sînt posedate de demoni, se zbat în convulsii și spasme, iar trupul li se frînge și li se răsucește dincolo de orice limită și nu rareori aceste torturi, provocate de fantezia lor bolnavă, le pricinuieste moartea. Din rîndurile acestor nefericite provin așa-numitele vrăjitoare, care ar trebui tratate cu o poțiune calmantă în timp ce papii emit bule împotriva lor, iar inchizitorii le pregătesc rugul. Îmi vine să cred că și dumneata te-ai întîlnit cu una dintre aceste femei. Povestea vieții ei este fără îndoială un basm, iar contele Heinrich nu a existat în mod real niciodată. Mai tîrziu, folosind toate mijloacele accesibile, a făcut tot ce-a putut ca să rămîna o ființă neobișnuită și nefericită în ochii dumitale, fapt pentru care, de altfel, nu o putem condamna, căci a acționat sub impulsul bolii.

Am ascultat pînă la sfîrșit prelegerea, dar i-am amintit lui Hans zborul meu la sabat și încercarea noastră de a-l invoca pe demonul Anael. Hans mi-a răspuns după cum urmează :

— Ar fi timpul să nu mai credem în asemenea basme muieresti, ca de pildă acest sabat. Sabatul nu este decît rezultatul întunecării simțurilor, nu este decît o iluzie ! Te-ai aflat, fără îndoială, sub stăpînirea unui somnifer puternic pe care ți l-a dat prietena dumitale, o alifie în

componenta careia intră, fără îndoială, untdelemnul, pătrunjelul, zîrna, omagul, babornicul și seva cîtorva plante, dar elementul principal îl constituie iarba pe care italienii o numesc *belladonna*, mătrăguna și opiul de Theba. Alifia astfel preparată provoacă, atunci cînd ne frecăm corpul cu ea, un somn letargic, profund, în care apar cu o mare forță de sugestie vedenii în strînsă legătură cu lucrurile la care te-ai gîndit înainte de a te cuprinde somnul. Unii medici au experimentat această alifie magică, punînd femeile care se considerau vrăjitoare să-și ungă trupul, sub supravegherea lor. Ce crezi c-au descoperit? Aceste nefericite cădeau pe podea și rămîneau acolo nemișcate, cuprinse de somn, dar cînd se trezeau, povesteau, convinse că spun adevărul adevărat, tot felul de aventuri imaginare, din care nu lipseau zborurile și dansurile. Este tot atît de absurd să credem că niște cuvinte chaldeene sau latinești, care nu pot avea alte proprietăți decît cuvintele noastre germane, și cîteva linii, așa-numitele caractere, pot influența asupra forțelor naturii și supune voința Diavolului. Sînt convins că în experiența dumitale de invocare fumul substanțelor aromate ți-a sugerat chipurile demonilor și că prima candelă n-a fost sfărîmată de un duh rău, ci de asistenta dumitale în prada delirului.

N-am știut ce să-i răspund, pe de-o parte pentru că fiind foarte absent, mintea mea nu funcționa cum trebuie, pe de altă parte pentru că mă dezvășasem să duc dispute savante. Stăteam în fața micului Hans ca un adversar căruia îi scăpase spada din mînă, sau ca un elev rușinat, pedepsit de profesor. Această stare de spirit nu m-a împiedicat însă să apreciez ingeniozitatea expunerii lui Hans. I-am spus chiar că dacă va reuși să-și fundamenteze opiniile, sprijinindu-le cu exemple convingătoare, sînt sigur că va elabora o lucrare remarcabilă și fără îndoială utilă. Am adăugat că sper din toată inima să pot citi această carte, care va face celebru numele tînărului meu amic, Johann Weyer.

Ne-am continuat seara luînd în discuție chestiuni mai puțin importante, dar conversația nu-și pierdea din farmec datorită inteligenței firești a lui Hans și ingeniozității minții sale, sporite de o lectură vastă și asiduă, în pofida

vîrstei lui tinere. Pentru mine această convorbire a fost de mare însemnătate, căci m-a smuls din acel cerc de idei în care mă zbăteam și mi-a amintit cît este de ridicol să reduci destinul uman la voința misterioasă a forțelor infernale. Luîndu-și rămas bun de la mine, Hans m-a rugat insistent să vii să-i vizitez a doua zi, mai ales că fiind duminică, era de așteptat ca Agrippa să-și părăsească în sfîrșit cabinetul. Gîndeam, ca și el, că ar fi fost necuviincios, ca după ce-i transmisesem scrisoarea de recomandare, să dau bir cu fugiții, deși, după cît înțeleses din convorbirile cu discipolii lui Agrippa, întîlnirea cu el nu mai avea pentru mine cine știe ce importanță. Această a doua noapte petrecută la Bonn a fost lipsită de visuri și toate speranțele mele s-au plecat spre pămînt, ca florile pălite de secetă.

2

A doua zi, la un ceas după liturghia de amiază, am bătut din nou la ușa casei lui Agrippa. Emmanuel, Augustin și Aureliu m-au întîmpinat ca pe un bun prieten, dojenindu-mă doar pentru că-i părăsisem în seara precedentă pe furiș, ceea ce nu se face. Cu o zi mai înainte, sîmbătă, fusesem aproape dat afară din casa lui Agrippa, iar acum, duminică, după nici douăzeci și patru de ore, discipolii săi mă băteau pe umăr, îmi spuneau în glumă *amicissime*, ceea ce dovedea încă o dată că nu există un mijlocitor mai bun între oameni ca Bacchus. Mai mult decît atît : poate pentru că Aureliu și prietenii săi țineau într-adevăr la mine, sau poate pentru că voiau să dreagă ce stricaseră sîmbătă, sau pur și simplu pentru că, plictisindu-se în izolarea lor, erau bucuroși să mă vadă, dintr-o pricină sau din alta, au petrecut cu mine toată ziua făcînd tot posibilul ca șederea la Bonn să mi se pară cît mai plăcută.

Aureliu s-a oferit să-mi arate casa. Am făcut ocolul celor douăsprezece sau cincisprezece odăi, unele nelocuite și lipsite de mobilier. Altele însă erau pline cu mobile

pînă la refuz, unele de foarte bună calitate, deși demodate, altele ieftine și de prost gust, cumpărate la repezeală pentru diferite nevoi. În încăperile pe care le ocupase cu puțin înainte cea de a treia soție a lui Agrippa, domnea o dezordine de nedescris, încît ai fi zis că locuința fusese devastată de o trupă de mercenari germani ; dar chiar și odăile, în care lucrurile se aflau la locul lor, semănau mai degrabă cu un atelier de dulgher, decît cu locuința unui filozof.

Aureliu mi-a făcut cunoștință cu locatarii casei, în primul rînd cu cei doi fii ai lui Agrippa, Heinrich și Johann, în vîrstă cam de vreo zece ani, care mi-au făcut impresia că nu sînt nici prea deștepți, nici prea bine crescuți. Agrippa mai avea încă doi băieți care lipseau de acasă ¹⁹. Copiilor le purta de grijă o slujnică bătrînă, blajină și cam sărmană cu duhul, Maria. Slujea în casa lui Agrippa de peste cincisprezece ani, dar nu era în stare să lege trei vorbe. Margareta, o altă slujnică, era puțin mai tînără și puțin mai deșteaptă, iar feciorul, un zdrahon cu numele de Anteu, mi s-a părut a fi cu desăvîrșire idiot. Nu era, deci, greu să ghicești că viața nu e prea veselă în casa asta, și dacă îi lăsăm de-o parte pe învățăcei, trebuia să recunosc că printre cei mai vioi locatari se numărau cei șase sau șapte uriași ciini de rasă, cu nume răsunătoare : Taro, Cicconius, Balssa, Muza etc. Aceste lighioane rătăceau prin casă după bunul lor plac, socotind-o pesemne proprietate personală.

Aureliu, care nu scăpa nici o ocazie pentru a mă încredința că Agrippa nu se îndeletnicește cu vrăjitoria, mi-a spus :

— Maestrul ține atît de mult la ciinii ăștia, încît nu se desparte nici noaptea de ei. Cu unii doarme în pat. Cînd a murit ciinele său favorit, un zăvod cu numele de Filiolus, prietenii lui Agrippa i-au scris cîteva epitafe în versuri latinești ²⁰. Iată de ce lumea a scornit că Agrippa ține în casa lui demoni cu înfățișare de ciini.

Arătîndu-mi odaia de lîngă cabinetul lui Agrippa, acolo unde i se aducea mîncarea și corespondența, Aureliu mi-a spus :

— Poșta imperială primește venituri frumușele datorită maestrului : în fiecare zi îi sosesc cîteva scrisori. Prin-

tre corespondenții săi se află Erasmus, mai multe capete încoronate, arhiepiscopi și chiar papa, fără să mai punem la socoteală oamenii de știință și admiratorii ²¹. Din scrisorile lor maestrul află ce se întâmplă în toată Europa, dar cei neștiutori și superstițioși își închipuie că folosește în acest scop magia.

După ce am vizitat casa și am prânzit, un prânz alcătuit din mâncăruri modeste, dar servite din abundență, proaspeții mei prieteni m-au luat la plimbare prin oraș. Din stradă în stradă, am străbătut în scurt timp Bonnul, oraș nu prea întins, și am trecut dincolo de poarta lui, oprindu-ne în locul de unde se deschide o măreață privediște spre *Cei Șapte Munți*. Am admirat de asemenea bisericile Bonnului, mai cu seamă catedrala cu cele cinci turle, una dintre cele mai frumoase opere ale vechii noastre arhitecturi. În ziua aceea străzile erau pline de lume, de parcă ar fi fost sărbătoare și-mi era plăcut să pășesc agale prin mulțimea îmbrăcată în haine pestrițe, viu colorate, să fac cu ochiul fetelor, să mă uit la tineri îmbrăcați în pelerine de iarnă, purtând pălării împodobite cu pene. Augustin îi știa pe nume aproape pe toți locuitorii orașului și mai că nu lăsa să treacă un băiat sau o fată fără să le spună la ureche vreo povestioară plină de haz ca *Facețiile* ²² lui Poggio, făcându-i pe toți să râdă.

Pe la cinci după amiază ne-am întors acasă și Aureliu, aflând că Agrippa nu deschisese încă ușa cabinetului său, mi-a propus să jucăm o partidă de șah. Am cedat în favoarea lui Emmanuel, și în timp ce așezau piesele pe tablă, eu și Augustin am pariat fiecare pentru un jucător. Feciorii lui Agrippa au venit din camera lor să privească jocul și peste puțin Maria, care considera că face parte din familie. Ne-am strâns grămadă în jurul măsuței la care se așezaseră jucătorii. Între timp se alăturară privitorilor doi dintre cei șase cîini uriași care urmăreau cu deosebită atenție mișcările pionilor și ale cailor. Privindu-i pe cei doi șahiști absorbiți de joc, pe chibiții care puseseră prinsoare, pe cei doi băiețași care-și sugeau degetele și pe bătrîna doică, sărmană cu duhul, nimeni nu ar fi crezut că această familială scenă idilică, demnă de pana lui Sannazzaro ²³, se petrece în casa marelui mag

Agrippa, despre care se zvonea că e în stare să coboare luna pe pământ și să trezească morții din morminte.

Pariasem pentru Emmanuel care mi se părea plin de imaginație, dar Aureliu s-a dovedit a fi mai îndemânic în arta lui Damian²⁴, jucînd tacticos și chibzuit, nu-l lăsa să răsufle. Lui Emmanuel îi lipsea stăpînirea de sine. Se supăra și nu vroia să se dea bătut în ruptul capului. Totuși, n-ar fi scăpat de mat, dacă din camera lui Agrippa nu s-ar fi auzit deodată un clinchet de clopoțel, ca o chemare. Toți cei din odaie începură să se agite : băieții o zbughiră speriați pe ușă, urmați de Maria, Hans se repezi să urce scările, iar Emmanuel, profitînd de hăr-mălaie, amestecă ca din greșeală piesele de pe tablă, așa că sfîrșitul partidei a rămas învăluit în mister.

După cîteva minute Hans se înapoie din cabinetul maestrului și-mi spuse că Agrippa citise scrisoarea, că e gata să mă primească imediat și că, totodată, îi pofteste la el pe toți discipolii săi.

Iată că mi se-ndeplinea dorința ! Îmi atingeam scopul pentru care venisem la Bonn ! Nu mai speram să aflu soluții pentru îndoielile care mă chinuiau, ci eram în situația unui călător care examinează, plin de curiozitate, tot ce i se pare interesant în jurul lui. Cu acest sentiment am urcat scara îngustă care ducea la etaj, unde își avea cabinetul Agrippa. Discipolii lui mă înconjurau cu simpatie și-mi dădeau tot felul de sfaturi, explicîndu-mi cum trebuie să mă comport, recomandîndu-mi să vorbesc tare, pentru că maestrul era fudul de-o ureche, atrăgîndu-mi atenția că nu-i poate suferi pe călugări, că trebuie neapărat să mă adresez lui Agrippa cu vorbele *magister doctissime* etc.²⁵, etc. În fața ușii care dădea în cabinet ne-am mai oprit o dată. Hans intră înăuntru și abia după aceea ușa se dădu în lături și furăm primiți, în sfîrșit, în sanctuar.

Cabinetul lui Agrippa la prima vedere semăna mai curînd cu un muzeu sau cu biblioteca unei mănăstiri, atît era de ticsit cu dulapuri pline de cărți și dosare, cu pupitre, rafturi de cărți și animale împăiate, diverse aparate și in-

strumente de fizică. Pînă și pe bănci și pe podea erau împrăștiate manuscrite, planșe cu desene, și fel de fel de hîrtii. Pe alocuri praful se așezase în straturi, în odaie plutea un aer greu, îmbîcsit, dar soarele, ale cărui raze pătrundeau prin fereastra gotică îngustă, scâldea cabinetul într-o lumină vie și prietenoasă. În fața unei mese de mari dimensiuni pe care erau de asemenea îngrămădite cărți și caiete, stătea înfundat în fotoliu, și parcă îngropat în hîrtii, un om între două vîrste, scund, slab, cu barba rasă, cu o bonetă zmeurie pe capul cărunt, de umerii căruia spînzura o pelerină largă, tivită cu blană. L-am recunoscut îndată pe Agrippa, care semăna foarte bine cu portretul imprimat pe coperta cărții sale *De occulta philosophia*. Mi s-a părut doar că expresia feței se deosebea întrucîtva : pe portret ea apărea blajină și deschisă, pe cînd în realitate, pe fața lui Agrippa se citea un fel de descurajare sau dezgust, poate și din pricină că buzele lui atîrnau în jos, ca la bătrîni, iar pleoapele, obosite, coborau și ele, acoperind pe jumătate privirea ochilor vioi și ageri. La picioarele lui Agrippa, sprijinindu-și botul pe genunchiul lui, stătea cîinele favorit, un cîine negru, nu prea mare, lăptos, ai cărui ochi uimitor de inteligenți, aveau privire omenească. După cum am aflat mai tîrziu, acest cîine se numea Monseigneur.

Intrînd pe ușă, m-am înclinat adînc și m-am oprit lîngă prag, dar Agrippa mă salută, clătînînd din cap asemenea unui suveran obișnuit să acorde audiențe, și-mi spuse :

— Bine ai venit, domnule oaspe ! Îmi scrie despre dumneata prietenul meu Hetorpiu. La bătrînețe mi-au rămas puțini, prea puțini prieteni, în schimb, fiecare cuvînt al lor mă obligă. Stai jos și fii binevenit în această casă, deși îmi aduci vești proaste.

Ultimele cuvinte m-au cam pus pe gînduri și, așezîndu-mă printre discipoli, lîngă masă, n-am știut ce să-i răspund. Agrippa începu însă din nou să vorbească. Luînd de pe masă scrisoarea de recomandare pe care i-o adusesem, ne-o arată tuturor, după care rosti o lungă cu-

vîntare lipsită de flori retorice, adresată exclusiv mie, de vreme ce discipolii o cunoșteau, fără îndoială, pe de rost.

— Hetorpiu, începu el, recomandîndu-te, îmi scrie totodată că nu se decide să tipărească lucrarea mea *Scri-soare apologetică către Senatul din Köln* și că, în general, nici o tipografie din Köln nu va accepta s-o tipărească ! Recunosc vechea armă a adversarilor mei, care m-au urmărit cu uneltirile lor toată viața. Pe vremuri, erudiții din An-vers au făcut ce-au făcut și m-au împiedicat să practic medicina, deși îngrijeam bolnavii în timpul molimei, cînd medicii din orașe se împrăștiaseră care încotro. La Köln am fost împiedicat să-mi țin prelegerile, deși la Doll, la Torino și la Pavia am avut o audiență mai mare decît toți ceilalți profesori ! Împăratul, al cărui istoriograf eram, n-a găsit de cuviință să-mi plătească leafa, iar la Bruxelles creditorii au cerut să fiu întemnițat din pricina datoriilor ! În sfîrșit, cînd am încercat să-mi editez operele, au coborît asupra-mi nenorociri și mai mari : la Paris cartea mea a fost arsă pe rug în urma sentinței Sorbonei, iar în Germa-nia, inchiizitorul în persoană s-a opus imprimării ei, neso-cotind privilegiul ce-mi fusese acordat. Împotriva opere-lor mele urlă doctorii, licențiații, profesorii, bacalaureații, retorii de tot felul și toată puzderia de netrebnici care poartă rasa, gluga și pelerina, desculți sau încălțați cu sandale, negri, albi, oacheși — de toate culorile : într-un cuvînt toți alcătuitoarii de silogisme și toți sofiștii năimiți pe care adevărul îi orbește ca lumina zilei pe bufnițe. Mie însă nu mi-e frică de uneltirile lor, voi ști să mă apăr și împotriva acuzațiilor deschise și împotriva calomniilor ascunse. Acum nu mi se îngăduie să tipăresc o scrisoare cu un conținut destul de moderat. Ei bine, voi scrie alta, necruțătoare, o voi condimenta cu oțet și muștar, dar voi scurge untdelemnul pe care îl conține și totuși o voi tipări într-un alt oraș, poate la Londra, poate la Constantinopole !

Rostind în fața mea aceste teribile diatribe, Agrippa spera, de bună seamă, că prin mine vor ajunge la urechea anumitor persoane considerîndu-mă prieten cu Hetorpiu. Eu însă, văzîndu-mă silit să răspund, am rostit cu prudență

că nu-mi îngădui să fiu judecător în disputa lui Agrippa cu clerul și cu atît mai puțin cu majestatea sa Împăratul, dar că, desigur, toate persecuțiile la care s-a referit îi fac cinste, și că împotriva unui om fără însemnătate nu și-ar fi îndreptat atacurile nici Inchiziția, nici teologii, nici învățații.

Profitînd de o clipă de tăcere, Aureliu îi aminti maestrului că venisem cu un scop precis : să-i cer un sfat. Agrippa, părăind să-și amintească în sfîrșit că exist, s-a întors spre mine și, aruncînd mînios scrisoarea lui Hetorpiu pe masă, întrebă :

— Ei bine, tinere prieten, ce dorești de la mine ? Cu ce poate să te ajute Agrippa, încolțit așa cum vezi, din toate părțile, ca o vulpe de o haită de cîini ?

M-am grăbit să-i răspund că mă simt ca Marsyas, în timp ce Apollo îi punea întrebările sale, că îndrăzneala mea se justifica prin faima de care se bucura în toată Europa, și că pentru a lămuri niște probleme care nu-și au răspunsul în cărți, oricît ai căuta, am îndrăznit să fac apel la cunoștințele, înțelepciunea și experiența lui. I-am povestit apoi că împrejurările vieții m-au îndemnat să mă ocup de magia activă, că printre toate cărțile referitoare la acest domeniu cea mai de seamă socotesc a fi lucrarea lui Agrippa, că i-am studiat temeinic toată opera, dar că au mai rămas o mulțime de puncte obscure asupra cărora aș dori să-mi dea unele lămuriri. Agrippa mă ascultă, încruntă din sprîncene și zise înciudat :

— Se vede că n-ai citit prea atent cartea mea, sau n-ai înțeles-o. Altfel n-ai vorbi cum vorbești. În prefață am spus clar și răspicat că un mag nu trebuie să fie nici superstițios, nici urzitor de rele, nici căutător de demoni, ci un înțelept, făptuitor de lucruri sfinte și profet. În ochii mei un mag adevărat a fost Sybilla care pe vremea păgînismului a proorocit venirea lui Christ, precum și cei trei crai care, dezlegînd tainele și minunile lumii, au aflat despre nașterea mîntuitorului omenirii și s-au grăbit să vină cu daruri la ieslea lui. Dumnezeu însă cauți pesemne

în magie, ca dealtfel majoritatea oamenilor, nu cunoaște-rea intimă a naturii, ci diversele mijloace abile pentru a le face rău semenilor, spre dobândire de bogății sau pentru a afla ce va aduce ziua de mâine. Dar pentru asemenea lucruri adresează-te scamatorilor și șarlatanilor, nu filozofilor. Cartea mea despre filozofia ocultă a fost scrisă în tinerețe și are multe lipsuri. Poate fi considerată o sinteză a celor ce s-au spus despre magie, întocmită pentru ca o minte curioasă să poată cerceta toate ramurile acestei științe ; n-am îndemnat însă pe nimeni să se aventureze în experiențele obscure și reprobabile ale goetei.

Văzînd că Agrippa se eschivează să-mi dea un răspuns direct, m-am hotărît să-l silesc să mi-l dea, folosind chiar și mijloace extreme. I-am răspuns deci :

— De ce oare, maestre, cercetînd cu atenție domeniile magiei și găsind atîtea erori, n-ați încercat să-i feriți pe alții de cazna sterilă a studierii acestei științe, ci dimpotrivă, v-ați grăbit să tipăriți acea lucrare pe care o considerați imperfectă. E drept că ați scris-o în tinerețe, dar nu uitați că este însoțită de două prefete scrise recent, ba chiar foarte recent, în care acordați magiei o deosebită atenție, sau, în orice caz, nu-i arătați dispreț. Nu ispitiți oare, procedînd astfel, cititorii curioși, și oare n-am dreptate să vă amintesc spusa Evangheliei, potrivit căreia nu-i păcat să atîrni o piatră de moară de gîtul celui care duce în ispită pe semenul său, zvîrlindu-l în apa mării ?

Pe cînd vorbeam, Aureliu îmi făcu de mai multe ori semn cu ochiul să tac. Eu însă n-am vrut să mă las înjosit și, fără grabă, mi-am dus gîndul pînă la capăt. Cuvintele mele l-au afectat profund pe Agrippa. Înfățișarea î s-a schimbat dintr-o dată, iar chipul său plin de aroganță și încredere în sine, păli. Vorbi, abia stăpînindu-și supărarea :

— Am avut motive importante să-mi editez opera, de care dumneata, tinere, probabil că n-ai habar. Ar fi cu totul deplasat să ți le expun acum, fără să mai vorbesc de faptul că un jurămint osebit îmi interzice să mă refer la o serie de probleme în fața celor neinițiați.

Acest răspuns, aspru și dur, mă stârni și mai mult. Eu, cel care nu mă sfiisem să-l întreb pe mai marele sabatului, n-aveam de ce să șovăi în fața lui Agrippa de Nettesheim. Fără a-i da răgaz, i-am adresat o nouă întrebare și mi s-a părut că glasul meu limpede răsuna ca două zaruri care se rostogolesc pe tăblia mesei în momentul hotărîtor al jocului :

— *Magister doctissime !* Nu vin cu rugămintea de a-mi dezvălui taine ce se cer pecetluite ! Fiind însă unul dintre cei mai atenți cercetători ai cărții dumneavoastră, vă rog doar să-mi răspundeți ce este, totuși, magia : adevăr sau eroare, știință sau neștiință ?

Agrippa își țintui privirea asupra mea, eu însă nu-mi plecai ochii și, în timp ce privirile noastre se-nfruntau, mi se părea că ne aflăm în fața unei prăpăstii, ținîndu-ne de mîini. O clipă am crezut că Agrippa va rosti ceva cu totul ieșit din comun, dar în fața mea, în jilțul înalt, stătea același savant între două vîrste, cu pelerină largă și scufie de culoarea zmeurei, care stăpînindu-și indignarea, răspundea întrebărilor mele îndrăznețe, cu un glas puțin iritat, totuși sever și egal :

— Există știință și știință, tinere. Există știința care se practică în zilele noastre la Universitate, a cărei metodă are în vedere studierea separată a obiectelor, rupînd în bucăți floarea unică a Universului, cercetînd rînd pe rînd rădăcina, tulpina, frunza, corola — o știință care ne oferă, în loc de cunoștințe, silogisme și comentarii. În cartea mea *Despre neautenticitatea cunoașterii*, care mi-a cerut mulți ani de trudă, și de pe urma căreia n-am avut parte decît de bățjocuri și învinuiri de erezie, arăt cu de-amănuntul ce înțeleg eu prin pseudoștiință. Adepții ei — pseudofilozofii — au făcut din gramatică și retorică instrumente pentru a trage false concluzii, au transformat poezia în ficțiuni copilărești, pe baza calculelor matematice au născocit profeții deșarte, o muzică ce moleșește și corupe în loc să-ți dea putere, au transformat politica într-o artă a înșelăciunii și folosesc teologia ca arenă pentru logomanie — vorbărie fără miez. Ei bine, acești pseudofilozofi au deformat și magia, pe care anticii o considerau culmea cunoașterii umane, așa încît, în zilele noastre, magia naturală nu este decît o culegere de rețete pentru otrăvuri,

băuturi soporifice, jocuri de artificii și alte lucruri asemănătoare, iar magia ceremonială, o sumă de sfaturi care îți recomandă cum să intri în legătură cu forțele inferioare ale lumii spirituale, sau cum să le atragi de partea ta, luîndu-le prin surprindere. Așa cum nu voi obosi să contest falsa știință, voi respinge neîncetat și falsa magie. Și totuși, omul este înnobilit de gîndire și prin puterea gîndirii el poate urca pînă-n suprema culme olimpiană, de unde să contemple facerea lumii și chiar planurile Creatorului ei. Dar trebuie să nu scapi o clipă din vedere că în această lume totul se îndreaptă spre un singur țel, că totul se învîrtește în jurul aceluiași ax, și că, deci, toate se îmbină între ele, aflîndu-se într-un raport de interdeterminare, toate : stelele, îngerii, oamenii, animalele și plantele ! Același suflu pune în mișcare și Soarele, determinîndu-l să execute cursa lui în jurul Pămîntului, spiritul ceresc supus poruncii divine, omul plin de neastîmpăr și fiecă boțovan rostogolit de pe munte. Acest suflu nu se manifestă cu o egală tensiune în diversele sale acțiuni. Știința care examinează și studiază aceste relații cosmice, care stabilește sistemul de conexiune între lucruri și căile influențelor reciproce, este tocmai magia — magia adevărată, magia anticilor. Ea își propune să coordoneze viața oarbă a sufletului său și, în măsura posibilului, a altor suflete, cu planul divin al Creatorului lumii și reclamă pentru realizarea sa o viață exemplară, o credință pură și o voință puternică, întrucît nu putem afla în lumea noastră o forță mai bine dotată decît voința, capabilă să săvîrșească adevărate minuni ! Adevărata magie este știința științelor, întruchiparea celei mai perfecte filozofii, explicarea tuturor misterelor dobîndite prin revelații de către cei inițiați de-a lungul secolelor, în diverse țări și la diverse popoare. Această magie, tinere prieten, pe cît mi se pare, ți-a fost străină pînă acum, drept care, încheind discuțiile noastre îți recomand să renunți la profeții și vrăji și să binevoiești a te întoarce la adevăratul izvor al cunoașterii ²⁹.

După această cuvîntare, destul de echivocă, nu-mi rămînea decît să mă ridic, să-mi cer încă o dată scuze pentru deranjul pricinuit și să-mi iau rămas bun. Am

aruncat o ultimă privire spre Agrippa și discipolii săi care, strînși grămadă în jurul fotoliului pe care sta, își exprimau entuziasmul, și am părăsit încăperea crezînd că nu voi mai avea prilejul să-i revăd, fără a bănuî că-mi va fi dat să-l întîlnesc pe marele mag în niște împrejurări cît se poate de stranii !

Pe platforma scării m-au ajuns din urmă Hans și Aureliu, dornici, după cum mi s-a părut, să atenueze impresia neplăcută pe care mi-a lăsat-o audiența, deoarece căutau în fel și chip să explice comportarea aspră a lui Agrippa prin faptul că scrisoarea lui Hetorpiu îl supăraseră din cale-afară. În scurta convorbire pe care am avut-o pe platforma scării, Aureliu mi-a spus :

— Nu m-aș fi așteptat ca maestrul să creadă pînă și azi, pe ascuns, în magie !

Iar Hans adăugă, plin de infatuarea tinereții :

— E un mare om și savant, dar aparține altei generații.

Atît Hans cît și Aureliu au căutat să mă convingă să mai rămîn la Bonn, asigurîndu-mă că a doua zi maestrul îmi va acorda mai multă bunăvoință. Le-am spus că nu mai vreau să-l mai deranjez pe Agrippa, mai ales că pierdusem orice speranță să mă sprijine în problemele care mă interesau. Le-am mulțumit celor doi tineri pentru amabilitatea lor. Hans m-a condus prietenește pînă la han. La despărțire, ne-am făgăduit să ne scriem.

A doua zi dimineța am făcut cale-ntoarsă, pornind spre miazăzi. Ninsese. Cîmpia se-acoperise cu zăpadă, bătea un vînt rece, dar drumul se îndreptase simțitor și călătoria mi s-a părut mai lesnicioasă decît cu trei zile în urmă. Calul alerga voios pe covorul alb și moale, care acoperea solul tare și înghețat.

Cînd, mai tîrziu, mi-am fixat amănunțit în minte vizita mea la Agrippa și am cumpănit sensul spuselor sale, mi-am dat seama că n-ar fi trebuit să dau crezare tuturor cuvintelor pe care le-a rostit. Căci eu eram pentru el un oaspe străin. Cum ar fi putut, deci, să-și deschidă sufletul, în scurtul răstimp al întîlnirii noastre, încredințîndu-mi gîndurile lui secrete în domeniul atît de controversat al magiei ? Avusesem impresia că se ferea să-și dea în vileag gîndurile în prezența discipolilor săi, și-mi spuneam că scepticismul pe care-l arborase, nu exprima opinia

filozofului, ci doar necesitatea de a se izola, la care sînt condamnați mereu oamenii mari, siliți să-și ascundă gîndurile chiar de prietenii lor cei mai apropiați. Azi, după ce am avut prilejul să-l întîlnesc a doua oară pe Agrippa, sînt sigur că el credea în magie mult mai mult decît ar fi vrut să arate și că îndelungile ore petrecute în singurătate erau poate consacrate tocmai goetei.

Dar, cînd făceam cale întoarsă, nu mă gîndeam deloc la toate astea. Dimpotrivă, atunci mi se părea că severa alocuțiune rostită de Agrippa și intuițiile lucide ale lui Hans, împrăstiaseră, ca un vînt proaspăt, misterioasa pîclă a miracolelor care mă chinuiseră în ultimele trei luni. Mă întrebam, plin de uimire, cum putusem să rămîn ferecat un pătrar de an în cercul demonilor și al diavolilor, eu, om obișnuit cu viața practică de marinăr, obișnuit cu milităria ? Mă întrebam, cu aceeași nedumerire, cum de am ajuns eu, care în trecut fusesem în stare de atîtea ori să-mi vindec inima rănită de micul zeu înaripat, să devin sclavul unei femei care-mi arăta numai dispreț și rareori îmi accepta prezența ? Amintindu-mi viața mea cu Renata, mi se aprindeau obraji de rușine, și nu puteam să-mi iert purtarea ridicolă și prostească, mă disprețuiam că devenisem robul capriciilor unei femei, pe care nici măcar n-o cunoșteam bine și care poate nici nu merita să-i dau atenție.

Mi-am amintit cu acest prilej și de jurămîntul pe care mi-l făcusem mie însumi la Düsseldorf și la care nu mă mai gîndisem în ultimele săptămîni. Jurasem să nu rămîn în preajma Renatei mai mult de trei luni, în orice caz, nici o zi mai mult după ce voi cheltui a treia parte din banii strînși de mine. Din dimineața aceea se scurseseră trei luni și încă șase zile, iar din suma maximă de bani pe care o fixasem, mai rămăsese foarte puțin. Apăsător de aceste gînduri, era cît pe-acum să nu mă mai întorc la Köln, ci să dau pîteni calului și să pornesc spre sud de Bonn, în direcția orașelului meu natal, Lossheim, lăsînd-o pe Renata să-și ducă singură povara soartei. Dar n-am fost capabil să iau o hotărîre, în primul rînd pentru că mă chinuia dorul s-o văd pe Renata, iar pe deasupra, simțul onoarei mă oprea să săvîrșesc o astfel de faptă.

Mi-am pus, deci, în gînd ca, îndată ce voi ajunge acasă, să stau de vorbă cu Renata pe față, să-i arăt, fără menajamente, că tentativa ei de a-l găsi pe contele Heinrich e o adevărată nebunie, să-i mărturisesc încă o dată că o iubesc din toată inima și s-o rog să accepte să-mi devină soție. Dacă, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, va fi în stare să jure că-mi va fi soție credincioasă, vom pleca împreună la Lossheim și, după ce vom căpăta binecuvîntarea părinților mei, vom străbate Oceanul pînă în Noua Spanie, unde tot trecutul Renatei va fi dat uitării, ca un vis urît.

Legănîndu-mă în visurile mele de fericire pașnică, mă simțeam liber și voios. Fredonam încet veselul cîntec spaniol *A Mingo Revulgo, Mingo* și-mi îmboldeam neîncetat calul, așa încît încă înainte de a se întuneca, văzui în fața mea zidurile Köln-ului, negre, pe fundalul alb al omătului.

CAPITOLUL VII

Cum l-am întâlnit pe contele Heinrich
și din ce pricină l-am provocat la duel

Am ajuns acasă obosit, dar plin de voie bună. Am bătut la poartă, am chemat-o pe Luiza, i-am dat să țină căpăstrul calului, și am întrebat-o :

— Ce face doamna Renata ?

Spre mirarea mea, Luiza îmi răspunse :

— Se pare că se simte mai bine, domnule Ruprecht. Cît ai lipsit dumneata, s-a plimbat în fiecare zi prin oraș și ieri s-a întors acasă seara târziu.

Știam că Luiza nu o prea avea la inimă pe Renata, știam deci că nu trebuie să iau drept bune vorbele ei și, totuși, înțepătura n-a dat greș. „Cum, mi-am spus eu, Renata care, atunci cînd sînt de față, nu se clintește din pat ca și cum ar fi paralizată, Renata care, săptămîni în șir, refuză să treacă pragul camerei sale, ca și cum ar opri-o un legămînt, cînd rămîne singură o ia razna prin oraș, bate ulițele înghețate pînă târziu noaptea ! ? De ce nu i-aș da crezare lui Hans Weiber, care susține că boala ei nu este decît o iluzie și suferințele ei un joc de scenă ! “

Indignat, furios aproape, am urcat în grabă scara ce ducea la etaj, dar aici, pe platformă, rezemată de balustradă, mă aștepta Renata, și pe fața ei palidă se citea o tulburare neobișnuită. Veni spre mine cu mîinile întinse, îmi cuprinse umerii și, înainte de-a deschide gura, fără să spună o vorbă de salut, rosti :

— Ruprecht, el e aici !

Am întrebat-o :

— Cine ? Care el ?

— Heinrich e aici ! L-am văzut. Am și vorbit cu el. Încă nu prea încrezător în vorbele Renatei, i-am spus :

— Nu cumva te înșeli ? Ți s-o fi părut ! O fi fost alt-cineva ! Ți-a spus, cînd ai vorbit cu el, că este într-adevăr contele Heinrich ?

Renata m-a dus în camera ei, m-a silit să mă așez și, lipindu-se de mine, apropiindu-și obrazul de obrazul meu, a început să-mi povestească, abia trăgîndu-și sufletul, ce i se întîmplase la Köln în cele două zile cît lipsisem.

După spusele ei, simbătă, la ceasul vecerniei, stătea ca de obicei la fereastră, copleșită și înfiorată de dor, cînd deodată auzi un glas șoptit, dar limpede, asemenea unui glas de înger, rostind de trei ori : „El e aici, lîngă Dom. El e aici, lîngă Dom. El e aici, lîngă Dom.“ Renata nu s-a mai gîndit la nimic, și fără a zăbovi o clipă, s-a repezit să-și ia pelerina, pornind spre piața din fața Domului, plină de lume la ora aceea. Peste cîteva minute, îl zări pe contele Heinrich, la brațul unui tînăr. Tulburată din cale afară la vederea acestui chip visat atîta vreme, Renata fu cît pe-acî să leșine, dacă o forță care venea parcă din afară n-ar fi susținut-o. Se luă după cei doi și se ținu după ei, pînă-i văzu intrînd într-o casă care aparținea lui Eduard Stein, prieten al umaniștilor.

A doua zi, duminică, Renata se postă dis-de-dimineață, în fața casei, ferm hotărîtă să stea acolo pînă se va ivi Heinrich. Deși a trebuit să aștepte toată ziua, sub privirile mirate ale trecătorilor și sub ochii bănuitori ai paznicilor, nu s-a clintit din loc, înfiorată la gîndul că Heinrich ar fi putut să părăsească orașul în cursul nopții. Soarele coborîse cînd ușa s-a deschis și a apărut Heinrich, discutînd animat cu tînărul care îl însoțise și în ziua precedentă. Renata merse în urma lor, ascunzîndu-se pe după zidurile caselor. Cînd au ajuns pe malul Rinului, cei doi prieteni s-au despărțit : tînărul necunoscut s-a îndreptat spre port, unde erau ancorate niște nave, iar Heinrich se părea că vrea să se întoarcă în oraș. Atunci Renata ieși la iveală și-l strigă pe nume.

Renata mi-a spus că Heinrich a recunoscut-o imediat, deși pentru ea ar fi fost mai bine să nu se-ntîmple așa

pentru că, în clipa cînd și-a dat seama cine se află în fața lui, chipul lui Heinrich se-ntunecă, plin de indignare și ură. Renata îl prinse de mîna, dar el își smulse mîna cu o tresărire de dezgust și, dînd la o parte degetele întinse spre el, încercă să se îndepărteze. Atunci Renata îngenunche în fața lui pe cheiul murdar, îi sărută poalele pelerinei și începu să-i vorbească, să-i spuie tot ce repetase de atîtea ori în fața mea : că-l așteaptă de atîta timp cu nerăbdare, că l-a căutat pretutindeni, că-l iubește nespus de mult și că-l imploră s-o ucidă pe loc, pentru că de mîna lui ar muri fericită, intrînd în rîndul sfinților. Heinrich i-a răspuns însă că n-are ce vorbi cu ea, că nu vrea s-o vadă, că nu are măcar dreptul s-o ierte ; în cele din urmă, se desprinse din mîinile ei și se depărtă aproape în goană, lăsînd-o singură în întuneric, pe cheiul pustiu.

Renata îmi povesti toate acestea dintr-o suflare, cu glas sigur, alegîndu-și cuvintele pentru a fi cît mai exacte și mai sugestive, dar, cînd sfîrși de povestit, o părăsiră puterile și izbucni în lacrimi ; ai fi zis că vîntul care mînase corabia sufletului ei încetase să bată și pînzele atîrnau jalnic, lovind vergile. Se lăsă să cadă pe podea, căci deznădejdea o trăgea întotdeauna spre pămînt și, acoperindu-și fața cu mîinile, începu să plîngă și să se zbată, repetînd mereu aceleași cuvinte, fără să asculte vorbele mele consolatoare și fără a-mi răspunde la întrebări.

Mărturisesc că deși în ziua aceea Renata îmi era mai străină ca oricînd, spusele ei mi-au răscolit sufletul, inima îmi bătea cu putere și întreaga ființă parcă-mi fusese invadată de fumul negru produs de o explozie. Gîndul că cineva îndrăznise să se poarte atît de brutal și disprețuitor cu femeia în fața căreia îngenuncheasem de atîtea ori mi se părea de nesuportat. Totuși, nu m-am lăsat pradă furiei și geloziei, ci am încercat să-mi păstrez obiectivitatea, deși cele petrecute mă trăgeau la fund, ca un vîrtej năvalnic și tumultuos. Cînd Renata și-a venit în fire și a fost în stare să lege două vorbe, am rugat-o să repete cît mai exact cuvintele lui Heinrich.

Ea exclamă, printre suspine :

— O, cum m-a înjosit ! Cum m-a jignit ! Mi-a spus că am fost geniul rău al vieții lui. Că eu l-am nenorocit. Că eu l-am despărțit de cer. Că sînt trimisul Diavolului. Mi-a spus că mă disprețuiește. Că amintirea dragostei noastre îl umple de spaimă și dezgust. Că am păcătuit iubindu-ne și că eu l-am împins, folosind tertipuri mîrșave, să săvîrșească această murdărie. Mi-a spus că... scuipă pe dragostea noastră !

Am întrebat-o pe ce se-ntemeia Heinrich atunci cînd afirma că ea, Renata, îl despărțise de cer ? N-o adusese el de bună voie în castelul lui, dornic să trăiască împreună, ca soț și soție, pentru totdeauna robii dragostei ? La auzul acestor cuvinte în sufletul Renatei toate s-au rupt, sfărîmate de puhoiul durerii, și, incapabilă să-mi răspundă sau să se apere, se prăbuși lipindu-și obrajii de genunchii mei și strigă, într-un acces de sinceritate supremă, atît de neobișnuit la ea :

— Ruprecht ! Ruprecht ! Ți-am ascuns adevărul ! Heinrich n-a căutat niciodată dragoste omenească ! Făgăduise să nu se atingă niciodată de o femeie ! Eu l-am silit să-și calce jurămîntul ! Eu l-am despărțit de cer, eu i-am furat cele mai frumoase vise. Iată de ce mă disprețuiește și mă urăște !

Dorind să știu întregul adevăr, mi-am luat toate precauțiile, apropiindu-mă pe furiș, ca o fiară urmărindu-și prada, și insistînd cu întrebările, am aflat tot ce-mi ascunsese în legătură cu Heinrich în prima ei relatare și ce-mi ascunsese în cele trei luni de cînd eram împreună. Am descoperit astfel că Heinrich fusese membrul unui ordin secret, din care nu puteai să faci parte decît dacă-ți luai, sub jurămînt, angajamentul că vei rămîne cast. Membri acestui ordin aveau menirea să lege creștinătatea mai strîns decît Biserica și să conducă întreaga lume, cu o mîină mai sigură decît a Împăratului și a Sfîntului Părinte. Heinrich visa să fie ales mare maestru al ordinului și să ducă arca omenirii la liman, smulgînd-o din noianul răului și îndrumînd-o pe calea adevărului și a luminii. Făcuse apel la Renata, socotind că-i va fi de ajutor pentru experiențele lui de magie nouă, divină, căci avea nevoie de acea forță tainică ce sălășluiește în unii

oameni. Renata însă, văzînd în Heinrich întruparea îngerului său păzitor, Madiel, s-a dedicat unui singur țel — acela de a-l poseda și, folosind toate mijloacele, a triumfat, îndeplinindu-și dorința. Dar după un scurt răgaz, în timpul căruia mintea îi fusese orbită de patimă, Heinrich fu cuprins de groază, gîndindu-se la cele săvîrșite, și se hotărî să-și ispășească păcatul, fugind din castelul său ca dintr-un loc ciumat.

Această relatare mi se păru mult mai verosimilă decît cele anterioare și, împletind într-un singur tot diversele fire ale povestirii, am întrebato :

— Dacă-ți dai seama că ești vinovată față de contele Heinrich, că l-ai lipsit de cel mai frumos vis și i-ai răpit țelul sfînt al vieții lui, atunci de ce te miri că te urăște ?

Renata se ridică încet de pe podea, mă privi cu ochii secați de lacrimi și rosti cu alt glas, cu glas cu totul nou, ferm, parcă turnat în oțel :

— Poate că nu mă mir deloc, poate că-mi pare bine că Heinrich mă urăște. Nu de el mi-e jale, ci de mine. Nu regret că-l pierd, dar mi-e rușine și scîrbă că l-am putut iubi cu atîta devotament. Eu am dreptul să-l urăsc, nu el ! Am aflat în sfîrșit ceea ce bănuiam de mult. Heinrich m-a înșelat ! Nu este decît un om, un biet om, care poate fi oricînd înșelat și împins spre pierzanie, în timp ce eu, în nebunia mea, îmi închipuiam că este îngerul meu ! Nu, nu, Heinrich nu este decît contele Otterheim, marele maestru ratat al ordinului său, în timp ce Madiel, îngerul meu iubit, se află în ceruri, pururea curat, pururea frumos și inaccesibil !

Renata își împreună mîinile ca pentru rugăciune. Socotind că venise momentul să-i mărturisesc ce-mi urzise mintea și la ce visasem în timp ce mă întorceam de la Bonn spre casă, i-am spus :

— Renata ! Acum nu mai ai nici o îndoială că îngerul tău păzitor, Madiel, nu s-a întrupat în contele Heinrich, un simplu muritor de care te-ai îndrăgostit și l-ai iubit un timp, lăsîndu-te furată de o iluzie. Această dragoste s-a stins în inima lui, ca și în inima ta, și acum tu ești liberă, Renata. Ei bine, n-ar trebui să uiți că în preajma ta se află un om, un om pentru care inima ta prețuiește mai

mult decît toate minele de aur din Mexic ! Dacă poți cu sufletul curat, fie și fără patimă, să-mi întinzi mîna și să-mi făgăduiești că în viitor vei rămîne lîngă mine, aș primi-o ca un biet cerșetor o pomană regească, aș primi-o ca sihastrul harul ceresc ! Cad în genunchi în fața ta, Renata, și-ți spun că stă în puterea ta să dai uitării trecutul spăimîntător, ca pe un vis urît !

Renata se ridică, își îndreptă statura și, așezîndu-și mîinile pe umerii mei, rosti :

— Voi fi soția ta, dar trebuie să-l ștergi dintre vii pe Heinrich !

Am dat un pas înapoi, întrebîndu-mă dacă auzisem bine, căci cu cele cîteva cuvinte Renata răsturnase încă o dată imaginea pe care mi-o făcusem despre ea, așa cum un copil răstoarnă un sac deșertînd pe pămînt tot ce are înăuntru. Renata repetă cu o voce calmă, deși se vedea că e zguduită de emoție :

— Trebuie să-l ștergi pe Heinrich dintre vii ! Cum îndrăznește să mai trăiască după ce s-a dat drept altcineva, drept o ființă superioară ? Mi-a furat dezmiertările și dragostea ! Ucide-l, Ruprecht, ucide-l și voi fi a ta ! Îți voi fi credincioasă, te voi iubi, te voi urma pretutindeni și în această viață și în focul veșnic, acolo unde vom ajunge amîndoi !

I-am răspuns :

— Nu sînt un ucigaș care poate fi tocmit, Renata ! Nu-l pot pîndi pe contele Heinrich după un colț și nu-i pot împlînta pumnalul între umeri. Nu-mi îngăduie conștiința.

Renata zise :

— Vei găsi un pretext pentru a-l provoca la duel ! Du-te la el, așa cum te-ai dus la Agrippa, batjocorește-l sau silește-l să te batjocorească el pe tine... Nu se găsesc oare destule motive ca bărbații să se ucidă între ei ?

M-a surprins auzind-o că-l pomenește pe Agrippa, fiind încredințat că Renata, nepăsătoare față de tot ce se petrecea pe lume, habar n-avea de scopul călătoriei mele. În ceea ce privește dorința ei de a-l ucide pe contele Heinrich, aș minți dacă aș spune că mi s-a părut nefirească. Nefirești mi s-au părut poate cuvintele Renatei, dar în străfundul inimii ele găsiră imediat răsunset, ca și

cum cineva, lovind într-un scut de aramă în fața unei peșteri, ar stîrni deodată un ecou prelung, repetat din boltă în boltă. Și cînd Renata începu să mă hărțuie, cum își hărțuie dușmanul victima aflată la strimtoare, încercînd să-mi smulgă consimțămîntul, cum smulge pantera o halcă de carne din ghearele altei fiare, m-am împotrivit de formă și i-am dat jurămîntul dorit.

Îndată după acest act decisiv, purtarea Renatei s-a schimbat simțitor. Își aduse, în sfîrșit, aminte că sînt zdrobit de oboseală după călătoria mea lungă și anevoioasă ; cu o grijă pe care și-o manifesta destul de rar, mă ajută să-mi scot hainele de călătorie, îmi aduse apă, îmi turnă să mă spăl și puse masa. Parcă mi-ar fi fost într-adevăr nevastă, și eu bărbat, parcă mi-ar fi fost soră și eu frate mai mare, obosit și bolnav. Nu mai vorbi nimic de contele Heinrich, ca și cum, după legămîntul meu, uitase că există. În timpul cinei, voi să aflu cum călătorisem, ascultă cu deosebit interes tot ce-i spuneam, își dădu cu părerea, făcînd rezerve la diatribele lui Agrippa, într-un cuvînt, mă simțeam ca în zilele fericite, cînd studiam împreună cărțile de magie. Fără să vreau, mi-am aruncat privirea spre fereastră și, văzînd întunericul compact, mi-am dat seama că trecuse de miezul nopții. Am vrut să-i sărut mîna Renatei și să mă retrag în camera mea, dar ea, plecîndu-și ochii ca o mireasă, mi-a spus în șoaptă :

— Nu vrei să rămîi cu mine ?

Am simțit o împunsătură în inimă. De săptămîni de zile Renata nu-mi mai îngăduia să petrec nopțile cu ea și mă gîndeam la apropierea de altădată dintre noi, ca la un paradis pierdut. Și iată că în momentul cînd nu mai cutezam nici măcar să visez că am putea rămîne împreună, cînd învingîndu-mi tristețea îmi luam rămas bun de la ea, Renata mă ruga să n-o las singură, ca și cum plecarea mea ar fi jignit-o și ar fi îndurerat-o.

Nu țin minte ce i-am răspuns Renatei ; știu doar că am rămas împreună și că Renata nu m-a lăsat să mă culc pe podiumul de lemn de lîngă patul ei, ci m-a chemat să mă întind în pat, alături de ea, ca în primele zile. Mai mult decît atît, Renata se lipi de mine cu tot trupul, ca o iubită, mă sărută, îmi căută buzele, mîinile, răsco-

lindu-mi ființa. Și când, păstrîndu-mi firea, i-am spus că n-ar trebui să mă ispitească prea mult, Renata mi-a răspuns :

— Ba da ! Ba da ! Azi vreau să fiu cu tine ! Azi ești al meu !

Astfel, când mă așteptam mai puțin, s-a săvîrșit prima contopirea trupească dintre mine și Renata. Am fost bărbat și femeie, când nimic nu prevestea această comuniune, în urma unei discuții care ar fi trebuit să ne înstrăineze. Petrecusem multe nopți în același așternut, stînd alături ca frate și soră, multe luni împărțisem patul ca niște prieteni candidi, dar iată că sosise și noaptea nupțială. Dar când, cuprins de dulcea suferință a neașteptatei fericiri, îmbătat de gîndul că se-mplinise ceea ce mi se părea de neîmplinit, mi-am lipit buzele de buzele Renatei cu patimă și recunoștință, am văzut că pe obraji ei se rostogolesc lacrimi și că buzele ei sînt schimonosite de un surîs nespus de trist. Am strigat :

— Renata ! Renata ! Plîngi ! De ce oare ?

Îmi răspunse cu glas înăbușit :

— Sărută-mă, Ruprecht ! Dezmiardă-mă, Ruprecht ! M-am dăruit ție, nu-i așa ? Ți-am dăruit trupul meu ! Dezmiardă-mă, Ruprecht !

Înspăimîntat, aproape căzui pe pernă, gata să plîng și eu și să scrișnesc din dinți, dar Renata mă silea prin toate mijloacele să mă lipesc de ea, transformîndu-mă într-un instrument viu al torturii ei, într-un călău benevol, dar cuprins de înfiorare. Își frîngea trupul cu o sete nepotolită pe roata mîngîierilor, se răstignea pe crucea voluptății. Mă amăgea iar și iar printr-o pornire simulată, mă ispitea cu o patimă, dacă nu artificială, oricum destinată altuia și lăsîndu-și trupul pradă flăcărilor și colților unui fierăstrău invizibil, gemea de fericirea chinului îndurat și plîngea, încercînd suprema bucurie a disprețului cărnii. Acest joc monstruos de-a dragostea și fericirea, în care sărutările erau pumnale ascuțite, chemările voluptății amenințările unui jude, sudoarea patimii sînge, iar patul nupțial o cameră de tortură, a ținut pînă dimineata.

Seara aceea, când în numele dragostei mi s-a cerut să ucid, și noaptea aceea, când în numele pasiunii mi s-a

cerut să mă chinui, înseamnă cel mai îngrozitor dintre coșmarurile mele, și somnul istovelii, care m-a scutit de vedeniile diabolice, a fost pentru mine cea mai mare binefacere din câte sînt pe lume.

M-am deșteptat dimineața mai chinuit decît un om care e silit să trăiască jumătate de an închis în beci. Ochii mei aproape că nu erau în stare să privească lumina, iar conștiința îmi era încețoșată, ca un geam de calitate proastă. Renata însă, ca și altădată, părea o lamă de metal : tare și totuși flexibilă, nu părea de loc obosită și cînd i-am întîlnit privirea, nu mi s-a părut de loc tulbure. Pentru mine totul devenise confuz, nici nu mai știam bine dacă trăim, în timp ce Renata mă și îndemna cu o stăruință nemiloasă :

— Ruprecht ! Hai, să nu pierdem timpul ! Să mergem la Heinrich ! Vreau să-l ucizi cît mai repede, azi sau mâine !

Nu mă lăsa să răsuflex, mă zorea ca și cum ne-am fi aflat pe o corabie în primejdie de-a fi înghițită de valuri și cînd fiecare clipă prețuiește cît viața întregă. Mă supuneam cu o resemnare vrednică de androidul lui Albertus Magnus. Nu i-am spus nimic, m-am îmbrăcat cum am putut mai corect, mi-am încins spada și am urmat-o pe Renata, care m-a condus pe străzile pustii, taciturnă, refuzînd să răspundă, mînată parcă de o voință străină, căreia nu-i putea rezista. În sfîrșit, ne-am apropiat de casa lui Eduard Stein, mare și arătoasă, cu balcoane meșteșugite și ciubuce sculptate sub ferestre. Renata nu zise decît : „Aici“ — și-mi arată ușa masivă, cu încrustături, apoi se întoarce și plecă, lăsîndu-mă față-n față cu propria-mi conștiință. Dar, fără s-o urmăresc cu privirea, mi-am dat seama că Renata nu plecase de tot, știam că se va ascunde după primul colț și va aștepta acolo, pînă cînd voi ieși pe această ușă, spre a se repezi la mine nerăbdătoare, să afle cum se sfîrșise întrevederea.

La drept vorbind, eram atît de copleșit de vîrtejul evenimentelor, încît contrar obișnuințelor, nici n-apuca-sem să cuget cum trebuie la ceea ce făceam. De-abia în momentul cînd am apăsat clanța ușii masive și fin încrustată, pregătindu-mă să ciocănesc, mi-am dat seama că

nici nu știam ce să-i spun lui Heinrich, că în general nu știam ce am de făcut, după ce voi intra în această casă bogată. Nu mai aveam însă timp de gîndit și, cu hotărîrea omului care închizînd ochii se aruncă în valuri, am lovit cu putere mînerul de metal, iar cînd servitorul mi-a deschis ușa, i-am spus că trebuie neapărat să-l văd pe contele Heinrich von Otterheim, avînd de rezolvat o treabă importantă și urgentă.

Servitorul m-a condus printr-un antreu mobilat cu dulapuri mari, frumos lucrate, apoi pe o scară largă cu o balustradă tot atît de frumoasă, printr-o altă cameră de trecere, împodobită cu tablouri reprezentînd diferite animale ; în sfîrșit, bătui într-o ușă mică și o deschise. Am văzut în fața mea o odaie strîmtă, un tavan de lemn bogat împodobit, cu frize pe pereți, cu polițe pentru cărți și niște pupitre de lemn, de după care îmi ieși în față un tînăr îmbrăcat cu mult rafinament, ca un cavaler, purtînd o haină de mătase cu mînele scurte, lanț de aur pe piept și o mulțime de mici podoabe de aur. Am înțeles că este contele Heinrich.

Înainte de a deschide gura, l-am cercetat îndelung pe acest om care, de atîta vreme, fără ca el s-o știe, dispunea în chip bizar de soarta mea, a cărui înfățișare încercasem de atîtea ori s-o ghicesc, și pe care-l socotisem sau un spirit ceresc, sau plăsmuirea unei imaginații bolnave. După înfățișare, Heinrich n-avea mai mult de douăzeci de ani, ființa lui revărsa un val de prospețime și de tinerețe, pe care nici o putere din lume nu le putuse înfrînge. Aproape că m-a cuprins frica și fără voie mi-am amintit de veșnica tinerețe pe care, potrivit credințelor, le-o dă oamenilor o băutură misterioasă în care a fost dizolvată piatra alchimică a înțelepților ¹. Fața lui Heinrich, imberbă și juvenilă, nu era prea frumoasă, dar îți rămînea întipărită în minte ; ochii albaștri, adînci, umbriți de niște gene nu prea dese, păreau crîmpeie ale cerului azuriu, pe buzele, poate prea pline, îi flutura mereu un zîmbet, asemeni zîmbetului îngerilor din icoane, iar părul, care părea într-adevăr împletit din fire de aur, fiind deosebit de fin și strălucitor, se răsfirea într-un mod ciudat, înălțîndu-se deasupra frunții ca un nimb. Mișcările lui Heinrich erau de o impetuozitate care-ți amintea nu o aler-

gare, ci un zbor. Și dacă cineva ar fi susținut mai departe că el este o ființă cerească, ce luase chip de om, aş fi văzut poate, prinse de umerii lui de adolescent, două aripi de lebădă.

Contele Heinrich a întrerupt cel dintîi tăcerea care nu durase prea mult, deşi mie mi se păruse nesfîrşită, întrebîndu-mă cu ce-mi poate fi de folos. Glasul, pe care i-l auzeam pentru întîia oară, mi s-a părut însușirea cea mai de preţ a fiinţei sale : un glas melodios, ușor și care parcurgea cu repeziciune toată scara gamei muzicale.

Chemînd în ajutor întreaga mea prezență de spirit, căutînd să vorbesc cît mai nesilit, dar neștiind cel puțin cum voi sfîrși fraza în timp ce rosteam primele cuvinte, i-am adresat o alocuțiune respectuoasă. I-am spus că auzisem multe despre el, știu că e un savant remarcabil, care din tinerețe pătrunsese ascunsele taine ale naturii, precum și doctrinele oculte, de la Pitagora și Plotin pînă la maeștrii din vremea noastră ; că din fragedă copilărie am simțit o atracție irezistibilă pentru cunoașterea înțelepciunii supreme, pentru căutarea cauzei prime a tuturor lucrurilor ; că prin studii sîrguincioase și îndărătnice atinsesem o anumită treaptă a înțelegerii, dar sînt pe deplin convins că prin eforturi individuale nu poți pătrunde ultimele taine, deoarece încă de pe timpul lui Hiram² arhitectul lui Solomon, cei inițiați transmit adevărurile supreme din gură în gură discipolilor ; că numai în societățile în care revelațiile celor mai vechi popoare — evrei, chaldeenii, egipteni și greci — se transmit prin tradiție, asemeni grației divine, e posibil să ajungi la țel, urmînd calea cunoașterii ; că întrucît știu că interlocutorul meu este o persoană influentă și importantă în cea mai însemnată dintre aceste societăți, legate între ele prin unitatea misiunii și a cauzei, vin cu rugămintea de a mă ajuta să fiu primit, ca un supus novice, în una din aceste societăți.

Spre marea mea mirare, această cuvîntare infatuată și pe jumătate ipocrită, în care căutasem să fac paradă de modestele mele cunoștințe privitor la misterioasele ordine ale celor inițiați, fu ascultată de contele Heinrich cu multă atenție. Luîndu-mă probabil drept unul dintre cei inițiați, dar aflați în afara acestor societăți, Heinrich îmi

arăță cu cea mai mare politețe și grabă o bancă, se așează și el și privindu-mă cu ochii lui triști și sinceri, începu să-mi vorbească așa cum îi vorbești unui prieten.

— Te rog să-mi răspunzi mai întâi, spuse el, dacă ai afinități cu noi prin năzuințele esențiale ale spiritului dumitale. Ești oare pătruns, ca și noi, de ură împotriva fiarelor Răsăritului și Apusului ? ³ Ai adoptat, oare, ca un prim și veșnic îndreptar, emblema fiului lui Dumnezeu, scăldată în raze de lumină ? ⁴ Ești însetat, oare, să te ridici spre porțile cerești, urcînd cele șapte trepte de plumb, alamă, cupru, fier, bronz, argint și aur ? ⁵

Recunosc că am înțeles prea puțin ce se ascundea după aceste stranii întrebări, totuși felul acesta de a vorbi nu era nou pentru mine, de vreme ce citisem de curînd o mulțime de cărți de magie. Deși ceasul acela mi se părea atunci cel mai important în viața mea, nu am rezistat ispitei viclene, care m-a îndemnat să verific în ce măsură inițiații se înțeleg între ei. Amintindu-mi cîteva expresii enigmatice, pe care le întîlnisem în *Pemandros* ⁶ și în alte lucrări de acest gen, mi-am dat silința să-i răspund lui Heinrich, păstrînd structura cuvîntării sale, dar avînd grijă ca vorbele mele să nu aibă nici o legătură cu ale lui, întrucît remarcasem acest lucru la toate întrebările și răspunsurile tainice. I-am răspuns :

— Tabla de smarald a lui Hermes Trismegistul spune : ceea ce se află sus este asemenea cu ceea ce se află jos. Dar pentagrama, avînd capul îndreptat în sus, e un semn al victoriei ternarului, asupra dualului, al victoriei spiritului asupra trupului, la fel pentagrama, avînd capul îndreptat în jos, înseamnă victoria răului asupra binelui. Toate numerele sînt misterioase, dar cele simple exprimă mai ales divinul, zecile cerescul, sutele pămîntescul, iar miile viitorul ⁷. Cum îți închipui că aș fi venit aici dacă n-aș ști să disting abisul de sus de abisul de jos ?

Dar după ce am rostit aceste cuvinte, absolut goale de sens, m-am căit de gluma mea, pentru că Heinrich le-a primit cu o încredere copilărească și a exclamat în extaz, de parcă î-aș fi revelat ceva necunoscut și cu totul uimitor :

— Ah, ai dreptate, ai dreptate ! Așa este fără îndoială. Fără îndoială ! Am înțeles imediat că amîndoi vorbim

despre același lucru. Și n-am vrut deloc să te pun la încercare ! Am vrut doar să te pun în gardă, să-ți atrag atenția că pe drumul spre care năzuiești sînt mai mulți mărăcini decît mure dulci. La adunările tainice, adevărul adevărilor nu poate fi deschis ca o casetă oarecare. Primul cuvînt pe care trebuie să-l spunem unui neofit, este „jertfa“. Numai cel ce e decis să se sâcristice poate deveni discipol. Ai reflectat, oare, asupra cunoscuteleor pilde : luminosul Osiris nimicit de întunecosul Tifon ? Divinul Orfeu sfîșiat de bacante, minunatul Dionisos ucis de Titan ? Baldur al nostru, fiu al luminii, răpus de săgeata vicleanului Loki ? Abel omorît de mîna lui Cain ? Crist cel răstignit ? Cavalerii templieri⁸ care acum două sute de ani au plătit cu viața pentru țelurile lor nobile și pentru îndrăzneala de-a fi rostit în fața stăpînitorilor : „Vei fi rege cît timp ești drept.“ Virgiliu Maro descrie cele două uși ce se deschid spre lumea umbrelor : prima e din fildeș, dar prin ea zboară doar nălucile înșelătoare ; a doua e din lemn de corn. Te-ntreb : te îndrepti oare de bunăvoie spre ușa cu mai puține podoabe ?

Heinrich rostise toate acestea cuprins de o frenezie pătimasă, pronunțînd fiecare cuvînt ca și cum i-ar fi fost deosebit de scump sau ca și cum i-ar fi venit pe buze pentru prima dată. Privindu-l pe tînărul acesta, copil aproape, în care ardea un foc lăuntric atît de puternic, încît un prilej neînsemnat, ca întrebările ușurate ale unui vizitator întîmplător, fuseseră de ajuns pentru a dezlănțui văpaia, am simțit că toată ura, pe care o nutrisem împotriva-i, se preface în scrum și că nu-i port nici un fel de dușmănie. Ascultam frumoasele modulații ale vocii lui, care-ți deschideau parcă orizonturi albastre, îi priveam ochii triști, deși vorba îi era vioaie, ochii aceștia care ascundeau în adîncul lor o disperare secretă, și-mi spuneam că semăn cu un șarpe, furișat de sub o piatră, pentru a sări la atac, vrăjit însă de melodia îmblînzitorului. N-a lipsit mult să strig : „Iartă-mă, conte, mi-am bătut joc de dumneata într-un mod nedemn !“ Dar îngrozit de gîndul acesta, care m-ar fi dus pe un drum plin de primejdii, am strigat la mine : „Ia seama !“ — și m-am grăbit să-mi înfrînez pornirile sufletului, cum

își înfrînează călărețul calul. Ca să-mi pot veni în fire, i-am spus lui Heinrich îndată :

— Nu mi-e teamă de încercări ! De mult nu mai pot suporta cunoașterea noastră care, după cum spune un învățat, este asimilarea celui care cunoaște cu ceea ce cunoaște : *assimilatio scientis ad rem scitam*⁹. Eu caut acea cunoaștere despre care vorbește Hermes Trismegistul, echivalentă cu sacrificiul rațional al sufletului și al inimii. Și oare cel ce o caută se va speria de mărăcinii de lângă drum ?

Heinrich a primit și aceste cuvinte ca pe un giuvaer găsit pe neașteptate și, părind bucuros de orice prilej care-i îngăduie să-și exerseze puterea vocii, revarsă asupra-mi o cuvîntare tot atît de lungă și de însuflețită ca precedenta. Și iarăși, împotriva voinței mele, această cuvîntare, rostită cu o vădită dorință de a convinge și de-a împărtăși gîndurile cuiva pe care-l considera bun prieten, mi s-a întipărit în memorie atît de clar, încît pînă și în ziua de azi nu mi-ar fi greu s-o reproduc aproape cuvînt cu cuvînt.

— Te înțeleg, te înțeleg, zise el. Numai că totuși greșești, crezînd că sîntem în stare să împărțim cunoașterea autentică cum am împărți daruri. Cunoștințele oculte se numesc astfel nu pentru că sînt ascunse oamenilor, ci pentru că se ascund ele însele, devenind simboluri. Nu dispunem de nici un fel de adevăruri, ci numai de simboluri pe care le-am moștenit din vremurile străvechi, de la cel dinlîi popor ivit pe pămînt, care s-a întreținut cu Dumnezeu și cu îngerii. Oamenii aceia nu cunoșteau umbrele lucrurilor, ci lucrurile în sine, și de aceea simbolurile lăsate de ei redau exact însăși esența ființei¹⁰. Dreptatea eternă a avut însă nevoie ca noi, pierzînd această cunoaștere directă, să parvenim la fericire, trecînd prin cristelnița orbirii și a ignoranței. Acum trebuie să îmbinăm tot ce-a dobîndit rațiunea noastră cu revelația antică și numai din această contopire va rezulta cunoașterea perfectă. Dar, crede-mă, sufletul pur și inima curată ne vor ajuta să ajungem aici mai mult decît toate sfaturile înțelepților. Virtutea, iată adevărata piatră filozofală !

Ajungînd la acest punct al cuvîntării sale, Heinrich se opri, apoi, schimbat la faţă şi privind undeva departe, adăugă încet şi răspicat :

— Doar ştii şi dumneata că vremurile şi soroacele s-au împlinit. Doar auzi şi dumneata, îndată ce se face linişte, se deschid porţile. Chiar şi acum, ia seama ! Auzi ? Se apropie paşi. Auzi ? Cad frunzele din arbori !

Ultimele cuvinte, Heinrich le-a rostit cu voce stinsă, făcînd un semn să păstrez linişte, încordat cu toată fiinţa lui, ca şi cum într-adevăr ar fi auzit zgomot de paşi şi frunze foşnind în cădere. Îşi aţintise asupra mea ochii mari şi smintiţi, şi mă privea cu atîta insistenţă, încît m-a cuprins spaima. Mi-am desprins privirea de privirea lui Heinrich şi dintr-o dată, lăsîndu-mă înapoi pe speteaza fotoliului, i-am spus cu brutalitate :

— Ajunge, conte ! Am înţeles ! Acum ştiu tot ce-am vrut să ştiu !

Heinrich mă privi nedumerit şi mă întrebă :

— Ce ai înţeles şi ce ai vrut să ştii ?

I-am răspuns :

— Am înţeles că eşti un mincinos şi un şarlatan, care s-a înfruptat din cărţile de cunoştinţe oculte ! Am înţeles că foloseşti un lucru de furat, pentru a te da drept iniţiat şi magistru !

În faţa unui asemenea atac neaşteptat, Heinrich se ridică fără vrere de pe bancă şi, continuînd să mă privească drept în ochi, făcu 'cîţiva paşi înainte, vrînd parcă să-mi ceară explicaţii. Am aşteptat nemişcat, fără să-mi plec privirea, dar, înainte de a ajunge lîngă mine, Heinrich îşi stăpîni tulburarea şi spuse blînd :

— Dacă aşa crezi, atunci nu mai avem ce ne spune ! Adio !

Eu însă, dîndu-mi drumul la vale, am strigat :

— Greşeşti, crezînd că vei plăti înşelăciunea atît de ieftin ! Cu lucrurile sfinte nu ţi-e îngăduit să glumeşti ! Şi nu ţi-e îngăduit să te joci cu vorbele ! Pentru toate astea vei plăti, conte Heinrich von Otterheim !

Cu faţa schimonosită de mînie, Heinrich strigă :

— Cine eşti dumneata, de-ţi îngădui să strigi la mine ? De ce-ai venit ! Aş fi putut să nu te primesc.

I-am răspuns solemn :

— Cine sînt eu ? Sînt glasul conştiinţei dumitale. Sînt glasul răzbunării.

Rostind aceste cuvinte, mă uitam la ochii lui Heinrich şi-mi aminteam că Renata i-a iubit, îi priveam mîinile şi-mi spuneam că ea i le-a sărutat, îi cercetam trupul şi căutam să-mi închipui cum i-l dezmierda în clipele de irenezie. Cu nişte foale imaginare, aţîtam în sufletul meu focul geloziei şi ca un comandant de oşti ordonam cuvintelor : „Mai mult curaj !“

Între timp Heinrich, luîndu-mă probabil drept nebun, îmi spuse : „Vom sta de vorbă mai tîrziu !“ — şi dădu să iasă din cameră. Eu însă, temîndu-mă că voi scăpa acest prilej, care n-avea nici o şansă să se mai repete, i-am tăiat calea şi am răcnit, de data asta pornit de-a binelea :

— Te acuz de necinste pe dumneata, care vorbeşti despre virtute ! Te acuz că ai avut o purtare josnică faţă de o anumită doamnă ! Ai adus prin înşelăciune în castelul dumitale o fată tînă, pentru scopuri mîrşave şi poate criminale. Ți-ai bătut pe urmă joc de ea şi ai părăsit-o. Iar cînd aici, pe stradă, ți-a cerut îndurare, ai jignit-o cum niciodată un bărbat n-a jignit o femeie. Îți arunc mînuşa ! Dacă ești om de onoare, ridic-o !

Impresia produsă de cuvintele mele nechibzuite, pe care orice s-ar fi întîmplat n-ar fi trebuit să le rostesc, a depășit toate așteptările. Heinrich sări la o parte ca un cerb rănit ; apoi din cale afară de tulburat, luă o carte de pe poliță şi, cu degetele tremurînde, începu s-o frunzărească în neştire. În sfîrșit, își înălță fruntea şi mă întrebă cu glas sugrumat :

— Nu știi cine ești. Pot primi o provocare numai de la un egal...

Aceste cuvinte m-au scos cu desăvîrșire din fire. Deși n-avea de ce să-mi fie rușine că mă trag din familia unui medic cinstit, dintr-un orașel oarecare, mi s-a părut că deslușesc în cuvintele lui Heinrich o jignire nemeritată, mai ales că nu pentru prima dată eram tras la răspundere că nu sînt urmașul unei familii nobile. În clipa aceea n-am găsit nimic mai bun de făcut, decît să-i spun cu o mîndrie rece, dîndu-mi capul pe spate :

— Sînt cavaler ca și dumneata. Așadar nu e nici o înjosire pentru dumneata să mă înfrunți în luptă cinstită.

Te rog să-mi trimiți mâine doi dintre prietenii dumitale, la amiază, lângă Dom, pentru a lua înțelegere cu prietenii mei. Altfel nu-mi rămîne decît să te ucid ca pe un laș, care nu știe ce înseamnă onoarea.

Chiar înainte de-a sfîrși, mi s-a făcut rușine că sînt în stare să mint în felul acesta și, furios pe mine însumi, am ieșit aproape fugind din camera lui Heinrich, am coborît cu repeziciune somptuoasa scară și i-am făcut semn servitorului să-mi deschidă ușa dinspre stradă.

Era o zi senină de iarnă, cu cer albastru, și vîntul proaspăt îmi scălda ochii și fața, ca un izvor cu apă rece. Am rămas descumpănit multă vreme, nefiind sigur că cele petrecute s-au întîmplat aievea. Apoi am pornit pe stradă, atingînd în neștire cu mîna zidurile, ca un orb care dibuie drumul, cînd, dintr-o dată, în fața mea răsări Renata, speriată și palidă, cu pupilele dilatate. A vrut să mă întrebe ceva, dar eu am îmbrîncit-o cu atîta putere, încît era gata să cadă și să se lovească de un colț de casă. Am fugit, fără să rostesc un cuvînt.

CAPITOLUL VIII

Cum l-am aflat pe Matthäus Wiessmann
și cum m-am bătut în duel cu contele Heinrich

După ce am străbătut cîteva străzi, înviorat de mișcare și de aerul rece, mi-am recăpătat facultatea de a gîndi și, deci, de a trage concluziile de rigoare. Mi-am spus :

„Vasăzică duelul cu contele Heinrich este un fapt. Înapoi nu mai pot da, și nici n-ar fi cazul. Trebuie să văd însă cum să procedez ca s-o scot la capăt.“

Adept al duelurilor n-am fost niciodată, și nu-mi pare bine că în zilele noastre au dobîndit o răspîndire atît de nefastă, în Franța de pildă¹. Deși apreciez cuvintele, într-adevăr remarcabile, ale lui Johann Reuchlin „bunul cel mai de preț pe care-l avem este onoarea“², niciodată nu am fost de părere că onoarea trebuie să se sprijine pe ascuțișul spadei și nu pe noblețea faptelor și a dovezilor. Dar, într-o vreme în care nici capetele încoronate nu se dau în lături de a-și trimite reciproc provocări³, n-am considerat că mă pot eschiva să mă bat în duel și, pe cînd eram soldat mercenar, am avut prilejul să mă bat nu o dată. Acum însă situația era mai complicată, mai întîi, pentru că cel care provoca la duel, la drept vorbind fără un motiv plauzibil, eram eu, și în al doilea rînd, pentru că eram hotărît să-mi curăț adversarul. Toate acestea îmi dădeau o stare de spirit apăsătoare și tulbure, mi se părea că sînt chemat să îndeplinesc misiunea unui călău.

În acele clipe nu mă îndoiam cîtuși de puțin că avantajul și superioritatea înfruntării îmi vor aparține mie, pentru că deși nu aveam exercițiu, fusesem totuși unul

dintre cei mai apreciați luptători cu floreta, pe cînd contele Heinrich, care își închinase viața studiului și meditațiilor filozofice, nu dispunea de prea mult timp (așa mi se părea atunci) pentru a se perfecționa în arta lui Ponce și a lui Torrès⁴. Mă puneam pe gînduri doar faptul că în tot orașul, în afară de moș Glock, nu cunoșteam pe altcineva căruia aș fi putut să mă adresez, potrivit regulilor duelului, pentru a duce tratative cu reprezentanții adversarului meu în vederea organizării întîlnirii noastre. După multe ezitări, m-am hotărît să bat la ușa unuia dintre vechii mei colegi de universitate, Mathaus Wiessmann, a cărui familie, după cîte știam, locuia la Köln din moși strămoși, la care puteam, prin urmare, după atîția amari de ani, să apelez mai curînd decît la altul, cu atît mai mult cu cît aflasem că locuia în vechea casă părintească.

Într-adevăr, nu mă înșelasem : familia Wiessmann nu-și schimbase domiciliul. Cu toate astea nu mi-a fost deloc ușor să găsesc căsuța scundă, de modă veche, cu trei caturi, printre noile clădiri înalte, pline de podoabe, înălțate în secolul nostru febril. Spre norocul meu, Matthäus era acasă. Dar cînd dădui cu ochii de el, am fost nevoit să fac eforturi pentru a recunoaște pe tînărul cam neîndemînic, dar totuși cu o înfățișare atrăgătoare, care-mi fusese rival — deși învins — pe cînd îi dam tîrcoale nevestei chipeșe a brutarului, în grăsunul buhăit și plin de sine, cu ochii somnoroși și barbișonul caraghios, care-i lăsa bărbia goală. Bineînțeles că nici el nu a recunoscut pe studentul imberb și zvăpăiat, din vremurile fericite ale juneței noastre, în bărbatul din fața sa, ars de soarele ecuatorial și bătut de uraganele oceanului. Cînd i-am spus însă lui Matthäus cine sînt și i-am amintit de prietenia noastră de altădată, am citit în ochii lui o bucurie neprefăcută, fața i s-a luminat de un surîs binevoitor și prin cutele de grăsime am întrezărit, ca printr-un geam tulbure, o privire tinerească.

După ce mă îmbrățișă și mă sărută cu buzele lui unsuroase, Matthäus îmi spuse :

— Mă întrebi dacă-l țin minte pe Ruprecht ! Nu-i chef să nu te pomenesc, frățioare ! Îți jur pe sîngele curat al lui Cristos, că din cercul nostru de altădată tu-mi

lipsești cel mai mult. Haide, ia loc în bîrlogul meu, stai jos și dezleagă-ți limba ! Așteaptă numai să spun să ne-aducă două cîni cu vin bun.

Spre părerea de rău a lui Matthäus, am refuzat să beau și mult timp n-am fost în stare să-i spun pentru ce venisem. După multe ezitări, m-am văzut nevoit să-i povestesc lui Matthäus prin cîte trecusem, să-i vorbesc despre anii petrecuți la Lossheim, despre serviciul meu ca soldat mercenar, despre peregrinările prin Italia, călătoria în Spania Nouă și campaniile la care participasem acolo. Apoi veni rîndul lui Matthäus, care îmi mărturisi că s-a lăsat de șotiile din tinerețe și că repurtează succese în dificila profesie de asistent universitar. A pierdut mai mult de cinci ani pentru a asimila mai întîi „cunoștințele artistice“ și a purta dispute întru apărarea cîtorva „sofisme“, ceea ce i-a adus titlul de bacalaureat. Tot atîția ani a cheltuit pentru a dobîndi o victorie asupra cărților lui Aristotel, a se dovedi bun orator și a deveni licențiat. În sfîrșit, anul acesta speră că i se va conferi titlul de magistru⁵, care-i va deschide drum spre orice facultate. Matthäus se lăuda atît că participă la ședințele consiliului împreună cu doctori și cu rectorul universității, își exprima cu atîta sinceritate teama în legătură cu „promovarea“ care-l aștepta și sublinia atît de naiv calitatea lui de savant, încît nu m-am încumetat să-l iau în deridere și n-am găsit de cuviință să reiau vechea dispută dintre „poeti“ și „sofiști“⁶.

În sfîrșit, am reușit să întrerup relatarea profesorului încîntat de succesul său și să-i arăt, pe-ndelete, rugămintea mea, ascunzînd adevărata cauză a duelului. Matthäus făcu o grimasă de parc-ar fi înghițit sare amară, apoi i se păru că descoperă totuși ceva atrăgător în propunerea pe care i-o făcusem și își manifestă din nou bucuria :

— Nu-i o treabă pentru mine, frățioare ! îmi spuse el. Astăzi, ce-i drept și studenții se împung cu spada, eu însă mă țin de principiul bătrînesc, după care învățatul trebuie să fie un călugăr, și că arma i se potrivește ca unui asin ochelarii⁷. Ei, dar n-am încotro. Ce nu fac eu pentru un vechi prieten ? Unde mai pui că nu-i înghit pe domnișoriiăștia care se uită la noi de sus. Noi trudim și asudăm pînă

dobîndim titlul de doctor, pe cînd lor, prințul sau împăratul, le acordă gradele științifice, emițînd bule. Pasămite și contele tău tot așa o fi fost decretat doctor ! Dacă te faci forte să-l pui la frigare, am să încerc să te ajut !

I-am spus unde am convenit să se întîlnească martorii, i-am explicat unde locuiesc, apoi mi-am luat rămas bun, iar Matthäus m-a condus pînă la ieșire. Cînd am trecut prin sufrageria, mobilată cu piese vechi în stil german, din odaia de alături apăru o fată tînără, îmbrăcată într-o rochie roz, cu un șorț verzui și o cingătoare aurie. Dînd cu ochii de noi se opri parcă speriată, neștiind ce să facă. Statura ei zveltă și gingașă, fața ovală, copilărească, genele lungi ce se zbăteau, umbrindu-i ochii albaștri, cosițele aurii ca tortul de in, strînse sub o broboadă albă — viziunea aceasta, mie, obișnuit cu imagini îndurerate și chinuite, cu trăsături deformate de pasiune și disperare, mi se păru asemeni unui înger plutind prin fața sufletelor condamnate să intre în Infern. M-am oprit și eu fîsticit, neștiind dacă trebuie să trec nepăsător sau s-o salut și să intru în vorbă cu ea, iar Matthäus rîdea în hohote, văzîndu-ne atît de descumpăniți.

— Surioară, spuse el, acesta este Ruprecht, un băiat minunat, despre care ți-am mai vorbit. Iar ea, dragă Ruprecht, este sora mea, Agnes. Ai cunoscut-o cînd era mică de tot, acum treisprezece ani. Dar de ce vă uitați unul la altul cum se uită cîinele la pisică ? Faceți cunoștință ! Cine știe, poate o să iasă de-aici și-o nuntă ! Sau ești însurat, frate ? Spune drept.

I-am răspuns, nu știu de ce :

— Nu sînt însurat, dragă Matthäus, dar nu are rost să ne pui în încurcătură cu vorbele tale, pe mine și pe domnișoara. Te rog, să mă scuzi, domnișoară Agnes, îmi pare foarte bine că ne întîlnim după atîția ani, dar mă grăbesc, avînd de rezolvat o problemă foarte importantă.

M-am înclinat pînă-n pămînt și am ieșit repede din casă.

Nu știu dacă sub impresia acestei întîlniri sau poate din altă pricină, la gîndul că trebuia să mă întorc acasă, am încercat un sentiment de respingere, cam așa cum s-ar întîmpla cu doi magneți avînd polii de același semn. Mi

s-a părut că n-aş mai putea suporta să fiu singur cu Renata, să-i privesc ochii, să-i aud glasul, să vorbim iar şi iar despre Heinrich.

Am rătăcit multă vreme pe străzi, oprindu-mă, fără vreun motiv, pe la colţuri sau traversînd grăbit pieţele, apoi, cînd m-a pătruns frigul, am intrat în prima cîrciumă întîlnită în cale, m-am aşezat într-un colţ la o masă şi am comandat bere şi brînză. Cîrciuma era plină de ţărani şi de femei de moravuri uşoare, căci era zi de tîrg. Țipetele, certurile, sudălmile, şi blestemele nu mai conteneau, hărmălaia fiind sporită cu înghionteli. Eu însă mă simţeam bine în aerul acesta îmbîcsit, în hărmălaia stîrnită de beţivi. Feţele lor grosolane, sălbaticе, graiul lor violent şi barbar, gesturile necuviincioase se potriveau într-un fel cu starea mea sufletească, tulbure, aşa cum se acordă într-un cor strigătele naufragiaţilor cu urletul furtunii.

La un moment dat, s-a aşezat lîngă mine un vlăjgan cu faţa bărbierită de mîntuială, îmbrăcat în straie pestriţe de sărbătoare, care-mi ţinu un logos în legătură cu viaţa mizeră a ţăranilor. Cuvintele lui nu erau nici noi, nici lipsite de adevăr. Se plîngea de pacostea dărilor, a dijmelor, amenzilor şi feluritelor angarale, se arăta indignat de lăcomia cămătarilor, de iterdicţia de a practica meşteşugurile la ţară, îşi amintea de răzmeriţa care avusese loc cu zece ani în urmă, însoţindu-şi indignarea cu ameninţări pe care se părea că mi le adresează mie, ca şi cum eu aş fi fost vinovat de toate relele. Am fost nevoit să-i atrag atenţia că şi eu mă consider, în mare măsură, ţăran şi că tot ce am, a fost agonisit cu sudoarea frunţii, dar spusele mele n-au avut nici un ecou, aşa că am continuat să ascult resemnat, cum interlocutorul meu întîmplător îşi varsă focul, blestemîndu-i pe cavaleri şi pe burghezi, cărora le prevestea jugul sau ştreangul...

Şi pentru că eu făceam cinste, interlocutorul meu profită de ocazie să se îmbete criţă, aşa încît mă simţii din nou singur în vuietul acela de glasuri. Privind în jurul meu, m-a apucat scîrba şi jalea : ici, beţivi întinşi pe podeaua murdară, dincolo cîţiva inşi care se încăieraseră şi-şi smulgeau părul, tăvălindu-se prin băltoacele de bere şi vărsături, pe cînd alţii, indiferenţi la acest oribil spec-

tacol, goleau pahar după pahar, glumind fără perdea cu tîrfele bete moarte și ele, sau plesneau pe masa murdară niște cărți de joc soioase. Deodată mi se păru ciudat că stau în acest ungher întunecos și plin de duhoare. Am plătit în grabă și am ieșit în aerul rece de iarnă. Amurgise. Am pornit în silă spre casă.

Cînd am bătut la ușa locuinței noastre mi s-a părut că sufletul mi-e gol, ca o fîntînă secătuită, dar cînd am pătruns în casă m-a învăluit liniștea severă și m-am simțit din nou atras în cercul cunoscut de idei și sentimente. Îmi dădeam seama că de pe fața mea dispar schimele care-o schimonosiseră toată ziua, pe buze înflorește iar zîmbetul blînd, conferit ochilor albaștri ai Renatei. Cu inima plină de neliniște, ca în prima zi, am deschis ușa care dădea în camera Renatei și cînd o văzui la locul ei obișnuit, lingă fereastră, cu obrajii lipiți de ochiurile de geam rotunde, reci, nu m-am putut opri să nu îngenunchez în fața ei.

Renata nu m-a dojenit pentru purtarea mea grosolană din timpul dimineții, nu mi-a făcut nici un reproș că întîrzasem atît de mult și nici măcar nu încercă să afle ce vorbisem cu Heinrich, ci mă întrebă doar, ca și cum știa tot ce se întîmplase între noi :

— Ruprecht, cînd are loc duelul ?

Iar eu, fără să mă arăt cîtuși de puțin mirat de întrebarea ei, i-am răspuns :

— Nu știu. Se va hotărî mîine...

Renata n-a mai scos o vorbă, coborîndu-și genele, iar eu am rămas îngenuncheat la picioarele ei, nemișcat, cu fruntea rezemată de pervaz, dar cu ochii îndreptați asupra femeii care ședea în fața mea, privindu-i trăsăturile neregulate, dar atît de dragi mie, mereu subjugat de vraja în care mă scufundam, ca într-o bulboană fără fund. Privind-o pe această femeie, pe care ieri încă o dezmiardam și o sărutam, ca un amant fericit, și de a cărei mînă azi nu îndrăzneam să-mi ating pios buzele, simțeam cum întreaga ei făptură răspîndea o atracție magică, care-mi subjugă dorințele. Toate gîndurile, care mă îndemnaseră s-o înfrunt, toate ispitele întîmplătoare ale zilei se împrăștiau și piereau ca pleava în vînt, în timp ce în ogorul

sufletului se-mplîntau grăunțele pline ale dragostei și pasiunii mele. Nu vroiam să mă gîndesc nici la Heinrich, nici la mine. Eram fericit că pot să ating abia simțit mîinile Renatei, și că minutele trec unul după altul lăsîndu-ne alături.

Aș fi putut astfel să rămîn în tăcere pînă dimineța, fără să îndrăznesc să tulbur liniștea printr-un cuvînt imprudent, simțindu-mă la ușa Edenului. Dintr-o dată însă Renata înălță capul, îmi atinse părul cu mîna și spuse duios, ca și cum ar fi continuat o discuție începută :

— Dragă Ruprecht, n-ai voie să-l omori !

Am tresărit, smuls cu violență din cercul vrăjii, și am întreat-o :

— Cum ? N-am voie să-l omor pe contele Heinrich ?

Renata își întări spusele :

— Nu. N-ai voie să-l omori. E un suflet luminos, minunat, îl iubesc ! Toată vina o port eu, nu el. I-am retezat toate speranțele. Trebuie să ne închinăm în fața lui, să-n-cercăm să-l îmbunăm. Mă auzi, Ruprecht ? Dacă îi vei cînti un fir de păr, un singur fir din părul lui auriu, dacă din pricina ta va curge o singură picătură din sîngele lui, niciodată n-o să mai auzi de mine.

Mi-am îndreptat genunchii, mi-am încrucișat mîinile la piept și am întreat-o :

— De ce nu te-ai gîndit din vreme la toate astea, Renata ? De ce-ai pus la cale comedia cu duelul încredințîndu-mi un rol ridicol ? De ce te-ai purtat cu atîta ușurință cînd e vorba de viață și moarte ?

Simțeam că mă înăbuș de emoție, dar Renata îmi răspunse cu asprime în glas :

— Degeaba mă dojenești ! N-am să te ascult ! Îți interzic, însă, mă auzi, îți interzic să te atingi de Heinrich ! E al meu și-i doresc numai fericire. Nu ți-l cedez, și n-am să-l cedez nimănui în lume !...

Făcînd o ultimă încercare, am întreat :

— Așadar ai uitat cum te-a înjosit ?

Renata exclamă :

— Ce frumos a fost ! Ce minunat ! M-a blestemat ! A vrut să mă lovească ! O, de m-ar fi călcat în picioare ! Mi-e drag, mi-e drag ! Îl iubesc !

Abia am mai putut îngîna :

— Voi face cum dorești, Renata, dar altceva nu mai avem a ne spune. Adio !

M-am dus în camera mea și m-am trîntit în pat. Mi se părea că sînt ca o fiară hăituită, încolțită într-un tufiș de mărăcini, prin care nu mai are putere să răzbată, prăbușită la pămînt și așteptînd ca vînătorul să-i aplice lovitura de grație. Aș fi vrut să nu mai fiu, sau să mă trezesc într-o altă lume, și pentru prima oară am înțeles de ce ești uneori ispitit să-ți faci singur seama. Meditînd la soarta mea, îmi spuneam că orice discuție cu Renata este exclusă, și că a doua zi, cînd mă voi bate în duel, voi coborî spada, așteptînd, ca pe o supremă fericire, să-mi străpungă pieptul oțelul celui alt. Închipuindu-mi propriul meu trup zăcînd însîngerat pe iarba înzăpezită, m-a cuprins înduioșarea și mila pentru mine însumi, cum i se întîmplă unui copil, care află din cărți chinurile îndurate de mucenici.

Dimineața însă, la lumina razelor soarelui, mai puțin pornit, am chibzuit din nou ce aveam de făcut și am hotărît să stau totuși de vorbă cu Renata pe față, temeinic și fără cruțare, căci deciziile ei erau nestatornice ca norii cerului și lesne s-ar fi putut schimba în cursul nopții. Dar Renata se trezise înaintea mea și plecase de-acasă. M-am dus la Matthäus să-l rog ca în cursul tratativelor să aleagă condiții mai puțin grele, căci, supunîndu-mă instinctului de conservare, continuam să mă îngrijesc de viața mea, deși pe atunci se părea că nu mai e bună de nimic. Dar nici pe Matthäus nu am reușit să-l văd. Atunci, cuprins de un fel de nepăsare, m-am întors acasă și am lăsat totul în voia celor trei Parce, ca un osîndit la moarte, căruia nu-i mai pasă dacă pierde de secure sau de ștreang.

După-amiază mă caută acasă Matthäus. Era ciudat să-l vezi pe acest grăsun zdravăn și blajin în odăile noastre, obișnuite cu tristețea și singurătatea, era ciudat să-i auzi rîsul zgomotos și vesel între aceste ziduri, obișnuite cu jalea și suspinele. Matthäus m-a salutat cu următoarele cuvinte :

— Ehei, frățioare, degeaba făceai ieri pe mironosița ! Am aflat că nu stai singur aici. Dar să n-ai nici o teamă. Cînd e vorba de un prieten, știu să tac mîlc. Nici unul din

noi nu e sfânt. Dar află că nu e frumos să te ascunzi de prieteni. Nu sînt eu omul care să încerce să-ți sufle drăguța. Nu-mi stă în fire.

L-am rugat, în sfîrșit, pe Matthäus să-mi spună cum au decurs tratativele în vederea duelului. Mi-a spus :

— A mers ca pe roate ! În mine poți avea încredere. Nu-mi las eu prietenii de izbeliște. Din partea contelui tău s-a prezentat un filfizon cu părul ondulat, făcîndu-mi reverențe ca o muiere, ei, dar eu l-am pus la punct ! I-am tăiat pofta s-o mai facă pe fudulul, în calitate de nobil cavalier, în fața unui burghez onest ! Te anunț că o să vă întîlniți chiar azi, la ora trei — n-avea nici un rost să mai amîn — nu-i așa ? — în pădurea de lîngă Lindental. Acolo n-o să vă deranjeze nimeni, poți să-l faci zob pe flăcăul ăsta !

Am ascultat sentința de osîndire la moarte fără a da vreun semn de emoție sau de nemulțumire. După ce am aflat de la Matthäus o serie de amănunte în legătură cu duelul, l-am rugat să vină să mă însoțească pînă la locul întîlnirii. Mi-am luat rămas bun de la Matthäus, și am rugat-o pe Luiza să-mi dea ceva să mănînc, gîndindu-mă că trebuie oricum să-mi întăresc trupul în vederea înfruntării acesteia. Apoi, luîndu-mi spada, am început să-mi exerseze mîna, dîndu-mi toată silința să-i redau elasticitatea de altădată. În timpul acestor exerciții Renata intră pe ușă, înfășurată în pelerină, asemeni unei stafii. Mă fixă cu o privire dojenitoare.

— Ruprecht, spuse ea, mi-ai jurat ieri !

I-am răspuns :

— Mă voi ține de cuvînt, Renata ! Dar ce se va întîmpla dacă voi muri de mîna contelui Heinrich ?

Lăsîndu-și capul pe spate, Renata spuse cu glas ferm :

— Vom vedea atunci ce va fi !

M-am înclinat ceremonios, cum se înclină unul în fața altuia cei doi adversari înaintea duelului, mi-am vîrît spada în teacă și am părăsit camera, așa cum făcusem și în ajun. N-aveam puterea să mă împotrivesc, dar nici nu vroiam să fiu cel din urmă sclav.

Mi-am petrecut timpul, care-mi mai rămăsese pînă la duel, scriindu-i mamei, căreia nu-i dădusem nici un semn

de viață în decursul celor șapte ani, de cînd părăsisem casa părintească. Mi-am întocmit de asemenea testamentul în favoarea Renatei. O rugam să rețină din suma de bani ce-mi rămăsese cît va crede de cuviință, iar restul să-l expedieze la Losheim familiei mele. Lucru ciudat, toate rudele mele, tatăl și mama, frații și surorile, la care nu mă gîndisem atîta timp aproape de loc, mi-au năvălit în minte, îmi aminteam cu drag chipurile, vocile, ardeam de dorință să-i îmbrățșez și să le spun că nu i-am uitat. Probabil că apropierea morții, înmoaie sufletul, cum înmoaie focul metalele. Mă grăbesc totuși să adaug că scrisoarea adresată mamei n-a fost expediată.

Pe la două și jumătate veni să mă ia Matthäus, mereu bine dispus. Începu să mă zorească prietenește, deși nu aveam altceva de făcut decît să-mi pun pelerina călduroasă și să-mi prind spada la cingătoare. Înainte de a pleca, i-am spus lui Matthäus că mai am o mică problemă de rezolvat, iar el îmi făcu șiret cu ochiul, arătîndu-mi camera Renatei. Într-adevăr, nu m-am putut stăpîni să nu intru s-o văd. Încercam pentru a treia oară să-i atrag atenția asupra mea, să-i smulg, fie și cu forța, măcar un cuvînt prietenos și, găsind-o în fața pupitrului, ca și cum s-ar fi rugat, i-am spus :

— Renata, plec ! Am venit să-mi iau rămas bun. S-ar putea să ne vedem pentru ultima oară...

Renata întoarse către mine fața palidă, iar eu mi-am agățat privirea de ea, sperînd să descopăr cel puțin în expresia feței o urmă de părere de rău, dar ochii și buzele ei îmi anunțau parcă sentința condamnării la moarte, iar cuvintele rostite s-au prăvălit asupra-mi ca o lespede pe mormînt.

— Ruprecht, ține minte ! Ai jurat !

Curios însă. Purtarea ei crudă și nemiloasă îmi da mai multă putere decît o vorbă duioasă și nici o temere nu mă mai încerca, dîndu-mi seama că nu mai am nimic de pierdut. M-am întors la Matthäus aproape vesel și cînd am încălecat caii, pregătiți de el (aveam de făcut un drum relativ lung), am rîs cu poftă, văzîndu-l cît de caraghios se ține în șa. Pe drum Matthäus, ca să-mi dea curaj, a glumit povestindu-mi istorioare hazlii, iar eu făceam haz de necaz, alungînd gîndurile negre. S-ar fi putut spune

că sîntem niște negustori care încheiaseră o afacere bună în oraș, băuseră aldămașul și se-ntorceau acasă, în satul de baștină, cu daruri pentru neveste.

După ce am mers destul de mult, pe un drum desfundat și troienit, am zărit în sfîrșit, în lumina sură, iernatică, a zilei care se apropia de sfîrșit, o costișă lină, în apropierea pădurii, și la poalele ei doi călăreți.

— Vai, am întîrziat ! spuse Matthäus. Domnul cavalier nu are răbdare. A sosit primul, dar s-ar putea să plece ultimul !

Ne-am salutat în tăcere. Contele Heinrich purta o pelerină neagră, iar prietenul său, un tînăr zvelt cu chip gingaș de fată, purta pe cap o beretă împodobită cu o pană. Semăna cu un portret de Hans Holbein⁸. Am descălecat. Eu și contele Heinrich am rămas unul în fața altuia, în timp ce martorii noștri se retrăseseră să discute ultimele condiții. Heinrich stătea în fața mea nemișcat, cu obrazul pe jumătate acoperit, sprijinit de mînerul spadei, parcă turnat în metal, și nu-mi puteam da seama dacă era liniștit, revoltat, sau năpăstuit de soartă, ca mine.

În sfîrșit, martorii se înapoiază. Matthäus, ridicînd din umeri și lăsîndu-mă să înțeleg că îndeplinește o simplă formalitate, mi-a adus la cunoștință că domnul Lucian Stein, secundantul contelui, propune să ne împăcăm. Mărturisesc, și nu mi-e teamă că voi fi suspectat de lașitate, că inima mi-a săltat de bucurie, iar tînărul sclivisit, cu pelerină de catifea, mi s-a părut un trimis al cerului.

Adresîndu-mi-se, Lucian Stein rosti următoarele :

— Din discuțiile purtate ieri, a reieșit că dumneata, stimat domn, ești de obîrșie modestă, nu te tragi dintr-o familie de cavaleri, din care pricină prietenul meu, contele Heinrich, după legile onoarei, ar fi putut să nesocotească jignirile pe care i le-ai adus și să respingă provocarea. Dar văzînd că ești un om cu educație și de aleasă cultură, n-a respins provocarea, fiind gata să dovedească, pe calea armelor, netemeinicia afirmațiilor dumitale. Înainte de-a vă înfrunta în duel, crede de datoria lui să-ți propună să cumpănești dacă n-ați putea pune capăt acestui conflict, împăcîndu-vă. Căci, în afară de cazurile extreme, omul, ființă creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, nu trebuie să amenințe viața unui seamăn al său. Și dacă

dumneata, stimat domn, ești de acord să recunoști, că ai fost indus în eroare, că-ți pare rău de cele petrecute și că-ți ceri scuze pentru cuvintele rostite ieri, prietenul meu îți va întinde bucuros mâna.

Deși tonul mi s-a părut plin de aroganță, n-aș fi ezitat, poate, să mă cobor pînă la a-i cere scuze, aceasta fiind de altfel cea mai bună soluție în ce mă privea, dacă în cele spuse de Lucian n-ar fi existat o anumită aluzie la obîrșia mea. Lucian ținea să-mi aducă aminte că afirmația mea, cum că aș fi cavaler, era o afirmație mincinoasă. Acest lucru a făcut să mi se urce sîngele la cap, fiind gata să-i dovedesc pe loc că, deși în vinele mele nu curgea sînge nobil, brațul meu e în stare să-l ucidă. Cuprins de această tulburare care-mi întuneca judecata, i-am răspuns :

— Sînt gata să răspund pentru fiecare din cuvintele mele. Repet : contele Heinrich von Otterheim este un mincinos, un ipocrit și un om lipsit de onoare. Dumnezeu să ne judece !

Auzindu-mi răspunsul, Matthäus răsuflă ușurat, iar Lucian se duse să se așeze lîngă Heinrich.

Ne-am aruncat pelerinele și ne-am scos spadele, în timp ce martorii trasau, pe pămîntul ușor albit de brumă, un cerc pe care nu aveam voie să-l depășim. Heinrich părea încordat și chipul lui exprima curaj ; trăsăturile lui angelice se înăspriseră, încît semăna cu un pămîntean. M-am gîndit că așa trebuie să fi arătat cînd răspundea, ca bărbat, la dezmierdările Renatei. Apoi, în timp ce schimbam salutarile de rigoare, am constatat că e mlădios ca un adolescent, că mișcările lui sînt firești, armonioase, ca cele surprinse la statuile antice, și mi-am amintit fără vrere cuvintele pline de admirație ale Renatei. Dar îndată ce ne-am încrucișat armele și oțelul lovi oțelul, se trezi în mine sufletul de ostaș : trebuia să lupt, să lupt și atîta tot. Viața mea se concentrase acum în intervalul îngust, care mă despărțea de adversarul meu, și în puținele minute, cît putea să dureze înfruntarea noastră. Amănuntele cele mai mici pe care le comporta înfruntarea, forța loviturii, iuțeala cu care se ferea fiecare din noi, gradul de flexibilitate al spadei celui din fața mea, luaseră dintr-o dată proporțiile unor evenimente pline de semnificație și fiecare clipă cîntărea cît un an de viață.

Știam că nu-mi voi călca jurământul dat Renatei, care îmi încătușa voința, cu o forță aproape supranaturală, dar speram că voi izbuti, fără să-i fac vreun rău contelui Heinrich, să-i smulg spada din mâini și să închei duelul într-un mod onorabil. Mi-am dat însă repede seama că făcusem o greșeală nesocotind iscusința adversarului meu în mînuirea spadei, căci loviturile mele întîlneau o gardă dibace, promptă și abilă. La toate șiretlicurile mele, Heinrich răspundea imediat cu dezinvoltura unui maestru și foarte curînd porni la ofensivă, silindu-mă să resping, cu toată vigoarea de care eram capabil, fandările lui primejdioase. Mereu urmărit de gîndul că nu trebuie să-l străpung, călcîndu-mi astfel jurământul, îi param loviturile din ce în ce mai greu și ascuțișul spadei sale mă amenința neconținut, din toate părțile. Nemaiavînd speranța că voi termina cu bine lupta, îmi pierdeam treptat stăpînirea de sine. Degetele mi-au înțepenit din pricina frigului, spada a încetat să asculte de voința mea. Vedeam în fața mea o roată de tășuri de foc și, printre ele, figura — tot de foc — a lui Heinrich-Madiel. La un moment dat, a început să mi se pară că ochii lui Heinrich strălucesc undeva, în slava cerului, deasupra mea, că lupta noastră se desfășoară în spațiile libere, supratereestre, că nu eu resping atacurile dușmanului, ci că, din înaltul cerului, sfîntul arhistrateg Mihail se năpustește asupra lui Lucifer, duhul întunericului, și-l prăvale în bezna Infernului.

Deodată, după o mișcare greșită de parare, contele Heinrich îmi respinse cu putere spada și lama spadei lui fulgeră lîngă pieptul meu. Simții efectul loviturii ceva mai tîrziu, cum se-ntîmplă totdeauna cînd ești rănit de-o armă albă. Spada îmi căzu din mînă și m-am prăbușit la pămînt, în timp ce un nor roșu îmi acoperea privirea.

Cum am petrecut luna decembrie
și cum am sărbătorit Crăciunul

După cum am aflat ulterior, îndată ce am căzut leșinat pe pământul rece, se repezică să mă ajute nu numai Matthäus, ci și adversarul meu cu prietenul lui. Conteul Heinrich fu cuprins de o deznădejde fără margini : se căia amarnic că-mi acceptase provocarea. Spunea că dacă voi muri nu-și va afla liniște toată viața. După ce-mi oblojiră rana, cei trei încropiră un fel de targă și luară hotărîrea să mă transporte în oraș, pe jos, ducînd chiar ei targa, deoarece drumul era prost și se temeau că dacă îl voi parcurge pe cal, zdruncinăturile îmi vor dăuna. Eu nu știam ce se petrece cu mine, fiind aproape lipsit de cunoștință, cufundat într-un leșin întrerupt la răstimpuri de o durere ascuțită, care mă silea să deschid ochii ; simțeam mereu o înțepătură în trup dar, văzînd deasupra mea cerul albastru, credeam — nu știu de ce — că mă aflu într-o barcă și, liniștindu-mă, îmi plecam din nou capul, lăsîndu-mi sufletul cuprins de delir.

Nu mai țin minte cum am ajuns acasă și cum m-a înțîmpinat Renata, dar Matthäus mi-a spus mai tîrziu că în acele clipe ea a dat dovadă de mult curaj și totodată de spirit practic. În zilele următoare, așa cum se-ntîmplă întotdeauna cînd rana se inflamează și cînd pierzi mult sînge, am rămas într-o stare de inconștiență și nici nu aș putea să descriu aici halucinațiile provocate de febră ; de altfel cuvintele folosite pentru lucrurile raționale nu se potrivesc pentru nălucirile demenței. Știu numai că, ori-

cît de ciudat ar părea, amintirea Renatei nu intervenea deloc în delirul meu. Așa cum ștergi cu buretele slovele scrise cu creta pe tablă, din memoria mea se șterseseră toate întîmplările din ultimul timp, iar eu mă vedeam așa cum fusesem în anii vieții mele petrecuți în Noua Spanie. Foarte rar, cînd îmi veneam în fire și vedeam plecat asupra-mi chipul Renatei, mi se părea că este chipul Angelicăi, o fată de indieni botezată, cu care trăisem un timp la Cempoalla¹ și de care, nu fără strîngere de inimă, fusesem nevoit să mă despart din pricina faptelor ei urite. De aceea, în delirul meu, respingeam mereu cu indignare mîinile Renatei și, în pofida îngrijirilor ei, mă răsteam mînios : „Ce cauți aici ? Pleacă ! Nu vreau să te văd !” Iar Renata îndura, resemnată aceste brutale cuvinte de om bolnav.

Duelul dintre mine și Heinrich avusese loc miercuri și de-abia sîmbătă, la ceasul vecerniei, mi-am revenit pentru prima dată și am fost capabil să deslușesc pereții odăii care mă despărteau de lume, să-mi dau seama prin ce trecusem și, în sfîrșit, să recunosc obrazul Renatei, jacheta ei roz, cu podoabe albe și albastre, rochia pe care-o îmbrăcase în prima zi a cunoștinței noastre. Ea îmi urmărea cu atenție expresia feței și, înțelegînd că mi-am venit în fire, se repezi la mine cu un strigăt de bucurie și speranță :

— Ruprecht ! Ruprecht ! M-ai recunoscut !

Totul mi se înfățișa încă foarte tulbure, așa cum de departe, în zarea încețoșată, catargele ți se par tunuri, dar acum știam că mă bătușem în duel cu contele Heinrich și, încercînd să respir, am simțit deodată o durere chinuitoare în tot pieptul. Mi se părea că voi muri în urma rănii și că am o ultimă străfulgerare a memoriei, care adesea prevestește sfîrșitul. Călăuzit de acea ciudățenie a sufletului uman care îl îndeamnă pe condamnat să glumească cu călăul pe treptele eșafodului, am încercat să-i spun Renatei cuvintele care mi s-au părut cele mai nimerite în acele împrejurări, deși nu porneau din inimă :

— Renata, uite, eu mor, mor ca să rămînă teafăr scumpul tău Heinrich...

Renata căzu în genunchi, plîngînd, lingă pat, își lipi buzele de mîna mea și rosti sau mai curînd răcni, ca și cum ne-ar fi despărțit un zid :

— Ruprecht, te iubesc ! Nu știi oare că te iubesc ? ! Te iubesc de mult ! Numai pe tine ! Nu vreau să mori !

Mărturisirea Renatei a fost ultima rază care îmi mai lumina conștiința ; apoi totul se scufundă din nou în întuneric, iar deasupra-mi, ca un reflex al unui rug nevăzut, începură să dănțuiască iar diavoli roșii, agitîndu-și mînele largi și împletindu-și cozile lungi. Dar în jocul lor monstruos, mi se părea că-i aud repetînd în cor cuvintele Renatei : cîntau, strigau și urlau deasupra mea : „Te iubesc, Ruprecht ! Te iubesc de mult ! Numai pe tine !“ Și prin labirintul delirului, prin hrubele abrupte, prin prăvălișurile năvalnice repetau neprețuitele vorbe a căror povară îmi strivea umerii și pieptul : „Te iubesc, Ruprecht !“

M-am trezit a doua oară cînd clopotele chemau la liturghia de dimineață și de data aceasta, în pofida slăbiciunii și a durerii pricinuite de rană, am simțit că trecusem de hotar, că viața e în mine și că eu sînt sortit vieții. Renata era alături și i-am făcut cu ochii semn că o recunosc, că țin minte cuvintele pe care le rostise, că-i mulțumesc și că sînt fericit. Iar ea, înțelegîndu-mă, îngenunche din nou pe podea, plecă spre mine capul, așa cum și-l pleacă credincioșii în biserică în timpul rugii. Conștiința că sînt ca sculat din morți, senzația pe care mi-o dădeau gingașele gene ale Renatei, atingîndu-mi mîna, razele blînde ale dimineții și dangătul clopotelor care pătrundea lin prin ferestre, împrumutau acestei clipe un farmec nespus, nepămîntean, ca și cînd cineva ar fi contopit dinadins la un loc tot ce era mai frumos și mai scump pentru mine.

Din acea zi a început convalescența. Țintuit la pat, într-o totală nemișcare, priveam plin de admirație cu cită îndemînare și pricepere rezolvă Renata problemele vieții casnice. Îmi purta de grijă, o silea pe Luiza să asculte de voința ei și nu îngăduia vizitatorilor să mă deranjeze. Trebuie să spun că vizitatorii băteau la ușa noastră mult mai des decît ne-am fi putut aștepta. În fiecare zi venea Matthäus, puțin cam rușinat de insuccesul meu, dar

fără să-și fi pierdut optimismul sănătos și voioșia blajină. Aproape tot atât de des venea Lucian Stein, care ținea neapărat să afle cum evoluează boala mea, spre a-l informa pe contele Heinrich. În sfârșit, mai în fiecare zi venea doctorul trimis de Matthäus, un personaj care purta o pelerină neagră și o pălărie cu boruri mari², pedant și ignorant, și care cred că a contribuit mai puțin decît toți ceilalți la însănătoșirea mea.

Nefiind cu totul străin de medicină, și avînd destulă practică din perioada campaniilor mele, cînd oblojisesem felurite răni, îndată ce am fost în stare să-mi strîng gîndurile și să judec, am pus să se arunce afară toate unsoarele și alifiile dezgustătoare ale acestui slujitor al lui Esculap și mi-am îngrijit rana, folosind doar apă caldă, spre marea neliniște a Renatei, și spre indignarea doctorului negru. Fiind însă conștient de faptul că în joc e viața, am găsit în mine destulă voință pentru a-mi îmbrăca hotărîrea într-o platoșă capabilă să reziste tuturor amenințărilor și rugămintilor, demonstrînd, cu fiecare zi ce trecea, eficacitatea metodei mele de tratament, atît în calitate de medic cît și în calitate de bolnav.

Cînd rămîneam singur cu Renata, îmi uitam boala, căci ea venea să-mi spună mereu că mă iubește; dar pentru mine era o fericire prea mare să ascult aceste mărturisiri care făceau să-mi bată inima atît de tare, încît rana începea să mă doară. O întrebam pe Renata pentru a suta și a mia oară: „E adevărat că mă iubești? Atunci de ce nu mi-ai spus-o mai demult?“, iar ea răspundea pentru a suta și a mia oară:

— Te iubesc de mult, Ruprecht. Cum de n-ai luat seama? De atîtea ori am rostit în șoaptă acest cuvînt: „Iubesc!“ Tu însă nu-l înțelegeai și mă întrebai ce am spus, iar eu îți răspundeam: „Nimic. Am spus ceva numai pentru mine“. Te admiram, îți admiram chipul aspru și sever, sprîncenele împreunate, mersul hotărît, dar cînd ți se întîmpla să întîlnești privirea mea plină de dragoste, începeam să-ți vorbesc de Heinrich. De cîte ori noaptea, atunci cînd dormeam singură, mă furișam în odaia ta în vîrfurile picioarelor și-ți sărutam mîinile, pieptul, picioarele, tremurînd ca nu cumva să te trezesc! Adeseori intram la tine și, atunci cînd lipseai de-acasă, îți sărutam

lucrurile, perna pe care îți puseseseși capul. Dar cum aş fi putut îndrăzni să-ți mărturisesc dragostea mea, după ce-ți spuseseam atâtea despre Heinrich ? Îmi ziceam că ai să mă disprețuiești, că n-ai să pui nici un preț pe iubirea mea, socotind-o, pe drept cuvînt, o minge ușoară pe care o arunc de la un bărbat la altul. Ah ! dar ce sînt eu vinovată că m-ai învins prin gingășia ta, prin devotamentul tău, prin forța dragostei tale neabătută și năvalnică, asemeni torentului de munte ! ?

O întrebam pe Renata :

— Atunci cum de m-ai trimis la moarte ? Mi-ai interzis să mă ating de Heinrich și m-ai silit să-mi las pieptul descoperit în fața loviturilor lui ! N-a lipsit mult să-mi înfigă spada în inimă !

Renata răspundea :

— A fost ultima încercare : vrerea Domnului. Ții minte cum m-am rugat cînd ai plecat să te bați în duel ? Îl întrebam pe Dumnezeu dacă îmi îngăduie să te iubesc. Dacă aceasta-i era vrerea. El avea puterea să-ți păstreze viața, deși era amenințată de spada dușmanului. Și mai mult decît atît, doream să pun pentru ultima dată la încercare dragostea ta, să văd dacă ea poate înfrunta moartea. Dar dacă ai fi căzut, să știi că în aceeași zi m-aș fi dus să-mi sfîrșesc zilele într-o chilie de mănăstire, pentru că n-aș fi îndurat viața fără tine !

Nu știi cît adevăr conțineau cuvintele Renatei. E de la sine înțeles că nu spunea totul chiar așa cum se întîmplase, ci așa cum i se păruse în clipa aceea. Dar atunci nu mă gîndeam să-i cîntăresc vorbele, căci de-abia îmi ajungeau puterile pentru a le sorbi, așa cum soarbe o floare uscată de arșiță picăturile de ploaie. Mă asemuiam cu un cerșetor care, după ce, ani în șir, cerșise în zadar la ușa bisericii cîțiva bieți gologani, se pomenește dintr-o dată stăpîn peste bogățiile lui Cresus, regele Lydiei, liber să ia, cu amîndouă mîinile, oricît dorește din mormanul de aur, diamante și safire. Eu, care altădată ascultasem, întunecat la față, crudele răspunsuri ale Renatei, nu găseam acum destulă putere să suport dovezile ei de dragoste și adesea obrajii mei, nu ai ei, se umezeau de lacrimi.

Apropierea noastră era în același timp dorință și chin, pentru că zile întregi rana mea nu ne îngăduia să sorbim pînă la fund din cupa pasiunii. La început, abia dacă aveam putere să-mi ridic puțin capul și să-mi apropii buzele de-ale Renatei care ardeau ca jarul. Apoi recădeam istovit și fără suflare pe perne. Mai tîrziu, cînd izbutisem să mă așez pe pat în capul oaselor, Renata trebuia să mă rețină cu o insistență blîndă de la elanurile nebune, căci doream s-o cuprind în brațe, s-o strîng la piept și s-o sărut, s-o dezmierd și s-o copleșesc cu dragostea mea. Dar, lăsîndu-mă în prada patimii dezlănțuite, puterile m-au trădat, legătura se înroși de sînge, în fața ochilor începură să-mi joace cercuri colorate, urechile începură să-mi vîjîie, miinile îmi căzură neputincioase de-a lungul trupului, iar Renata, zîmbind îngăduitor, mă culcă în pat ca pe un copil, șoptîndu-mi :

— Dragul meu, dragul meu, ajunge ! Avem înaintea noastră toată viața ! Toată viața !

La sfîrșitul primei săptămîni a lunii decembrie m-am întremat în așa măsură, încît puteam să umblu de ici colo prin cameră sau, așezat într-un fotoliu încăpător, să frunzăresc cu o mînă slăbită, voluminoasele tratate de magie. Odată cu convalescența mea, viața noastră își relua vechiul făgaș. Vizitatorii dispărură unul după altul : Lucian Stein, care nu mai avea de ce să se intereseze de sănătatea mea, doctorul negru, pe care l-am rugat chiar eu să-mi dea pace, și, în sfîrșit, credinciosul Matthäus, care nu se împăca prea bine cu Renata. În jurul nostru începu să se caște golul cu care fuseserăm obișnuiți, dar mi se părea acum cu totul altfel decît cel în care ne scufundam înainte ! S-ar fi zis că deasupra mea se boltea un alt cer, cu alte stele, că toate obiectele din jur se transformaseră ca prin farmec, atît de mult se deosebea traiul meu de acum de viața petrecută înainte între aceste ziduri, care mă apăsau ca un coșmar ce revenea întruna !

Astăzi, amintindu-mi de acel decembrie, pe care l-am trăit cu Renata ca doi proaspeți însurați, sînt gata să-i mulțumesc în genunchi Creatorului, pentru clipele care mi-au fost hărăzite. În zilele acelea însă, un singur gînd mă obseda și mă neliniștea : mi se părea că viața atinsese punctul culminant, culmea dincolo de care începe cobo-

rîșul, că și eu, asemenea lui Phaeton, surugiul carului solar, mă înălțasem spre zenit și, scăpînd din mînă hățurile cu care mînam caii, n-aveam altă scăpare decît să mă prăbușesc plin de rușine în abis, ajungînd pe pămînt. Cu o grabă înfrigurată căutam să sorb din plin fericirea piscului pe care mă aflam și, cuprins de extaz, îi spuneam Renatei că cel mai potrivit lucru ar fi să mor, să părăsesc viața fericit și învingător, fiind încredințat că în viitor mă așteptau, ca de atîtea ori în trecut, măștile tragice ale nefericirii și înfrîngerii.

Renata însă îmi răspundea :

— Vai, se vede că nu ești obișnuit cu fericirea ! Crede-mă, iubitele, sîntem abia în prag, n-am intrat încă în prima sală ! Te-am călăuzit prin subteranele suferințelor și tot eu te voi conduce acum prin palatul fericirii. Numai să rămîi cu mine, numai să mă iubești, și ne vom ridica împreună, tot mai sus și mai sus ! Eu am semănat în tine această teamă, dar vreau să uiți totul, vreau să te răsplătesc, pentru fiecare clipă de suferință, cu zile lungi de bucurie, căci prin iubirea ta m-ai răsplătit pentru toate zilele de deznădejde și chin, îndurate în viață !

În timp ce spunea aceasta, Renata avea o înfățișare de parcă s-ar fi hrănit o viață întreagă cu fericire, cum se hrănesc cu aer păsările paradisului ³.

Așa cum Renata nu cunoscuse limite în deznădejdea ei, n-avea acum hotare în dezlănțuirea dragostei. Pe galera ce purta steagul zeiței Venus, nu eram deloc un novice navigator în oceanul amorului, dar pentru prima dată în viață întâlneam atîta lăcomie a simțurilor. Dezmierdările i se păreau prea slabe, nici o apropiere nu era destul de intimă pentru ea, nici o voluptate nu-i potolea pe deplin dorințele. Parcă dorea să-și răscumpere cruzimea cu care îmi respinsese dragostea, căci pasiunea ei era plină de umilință și supunere. Trebuia să mă împotrivesc din răspuseri ca să nu-mi sărute picioarele, ca Magdalena tălpile lui Cristos, sau să facă lucruri pe care nici măcar nu le pot așterne pe hîrtie.

A fost luna noastră de miere. După vreo două săptămîni m-am înzdrăvenit de-a binelea și totodată mi s-a limpezit judecata, după părerea mea însușirea cea mai de preț dintre toate. A dispărut și acea încordare a simțurilor

pe care o alimentaseră relațiile mele echivoce cu Renata, permanenta înfrigurare și neliniște în așteptarea nu știu cărui eveniment, iar sufletul meu și-a găsit pacea, asemenea unui arc, prea mult timp încordat, a cărui săgeată și-a luat în sfârșit zborul, atingându-și ținta. De altfel, chiar și în primele zile ale neașteptatei noastre contopiri senzuale, pe care Renata ar fi vrut s-o transforme într-un neîntrerupt și pătimaș delir, mai păstrasem o urmă de judecată, căci în pofida freneziei și jurămintelor noastre de dragoste, a dezmierdărilor și mângâierilor care se țineau lanț, întrezăream, ca un luminiș în desișul pădurii, aspra realitate și nu uitam, nici măcar un ceas, că nu sîntem altceva decît niște pelerini rătăciți pe o insulă vrăjită. Cînd, în sfârșit, desfătarea cu obișnuitele-i bucurii mi-a saturat ființa, iar coșmarul negru și arzător al lunilor de chin s-a mistuit, învăluit de ceața trandafirică a prezentului, am început a scruta, cu mîntea trează, viitorul.

În primul rînd, am constatat că din banii strînși de mine dincolo de Ocean cheltuisem mai mult de jumătate și ce-mi mai rămăsese se topea văzînd cu ochii. Apoi, în afară de faptul că nu cîștigam nimic, mă supăra mai ales inactivitatea, care dura de mai multe luni. Visam la muncă și la acțiune, ca la o adevărată izbăvire. În sfârșit, păstram mereu convingerea, la care ajung cînd trec de anii primei tinereți toți oamenii cu scaun la cap, că nu poți trăi toată viața numai în desfătare și nici s-o sorbi, așa cum nu poți sorbi marea cu pocalul din care bei la un ospăț vesel. Pentru a mă apuca de vreo muncă, trebuia să-mi aranjez temeinic viața. Țineam bine minte că Renata primise să-mi fie soție în zilele cînd își ascundea iubirea sub masca severității ; nu mă îndoiam că și acum, cînd își dezvăluisese dragostea, își va da consimțămîntul.

Am pîndit așadar prilejul ca să-i spun Renatei :

— Draga mea, cred că ai înțeles, din spusele mele, că nu putem continua la nesfîrșit această existență lipsită de griji, pe care o ducem acum, și că se impune să mă apuc neapărat de treabă. Aș prefera o îndeletnicire la care mă gîndesc mai de mult și anume să fac negoț cu semințiile păgîne din Noua Spanie. Iată de ce astăzi, după ce tu mi-ai dat nenumărate dovezi de dragoste, reînnoiesc rugămîntea mea, pe care înainte abia îndrăzneau s-o

rostesc : fii soția mea, căci vreau ca prietena mea să poată privi fără să-i fie rușine în ochii tuturor femeilor. Dacă vei rosti acel „da“ pe care-l aștept, vom pleca fără întârziere în orașelul meu natal, Losheim. Sînt sigur că părinții mei nu-mi vor refuza binecuvîntarea, iar dacă nu vor voi să ne-o dea, ne vom lipsi de ea, căci de multă vreme îmi croiesc singur drum prin hățișurile vieții. Vom porni ca soț și soție în Lumea Nouă, pentru a trăi acolo anii de lumină și fericire la care visezi.

Spre uimirea mea, această rugămintă, care mi se părea cît se poate de firească, a fost primită de Renata într-un fel foarte ciudat. Fața ei păru umbrită ca de aripa unei păsări care zburase deasupra noastră. Trebuie să spun că aceeași umbră îi întuneca figura oricîte ori aduceam vorba despre părinții mei și despre casa părintească. În ce o privea, niciodată, nici chiar în clipele celei mai intime apropieri a două ființe unite în dragoste, nu-mi vorbise nimic despre părinții ei sau despre locul ei de baștină. Încruntată la față, ea îmi răspunse :

— Dragă Ruprecht ! Am făgăduit să-ți fiu soție, dacă îl vei răpune pe Heinrich. Lucrul acesta nu s-a întîmplat, poate din vina mea, dar eu nu mai sînt legată prin jurămînt, așa că să nu ne grăbim, făcîndu-ne planuri de viitor. Oare nu poți gusta fericirea fără gînduri lăturalnice, nu poți s-o iei așa cum iei un pahar de vin, sorbindu-l pînă la fund ? Cînd vom fi nevoiți să ne îngrijim de viață, o vom face și, crede-mă, vei găsi în mine un ajutor statornic. Acum însă, îți dăruiesc întreaga mea dragoste și-ți cer un singur lucru : ca brațele tale să fie destul de puternice pentru a o primi întreagă.

Rostind aceste neașteptate cuvinte, Renata se lipi de mine drăgăstos și încercă să mă tragă în grădina fermecată a dezmierdărilor ei, dar nu izbuti să-mi împrăstie îndoielile. Oricît ar părea de ciudat, acest scurt schimb de cuvinte a însemnat un moment de răscruce în cursul evenimentelor, iar ziua aceea poate fi socotită ultima zi a lunii noastre de miere. Insuccesul propunerii mele îl atribuiam, cum era și firesc, unor cauze ascunse și sentimentul meu pătimaș pentru Renata se întunecă dintr-o dată, iar în străfundul sufletului meu începu să se acu-

muleze o vagă nemulțumire, picătură cu picătură, așa cum crește un stalactit într-o peșteră. Din ziua aceea în viața noastră se răspîndiră pe furiș, ca niște șoareci scăpați din pălăria scamatorului, tot felul de neînțelegeri, adesea absurde și nedemne de noi.

Se apropiau sărbătorile Crăciunului. Renata, mereu capricioasă, își exprimă dorința să petrecem sărbătorile într-o societate veselă. Începu să lege cunoștințe, să ia parte la spectacole, să-și exerseze vocea, iar eu, amintindu-mi cu cîtă hărnicie studia pe vremuri textele latine, nu mai puteam de mirare, văzînd cu cîtă copilărească naivitate se dedica acestor preocupări distractive.

În primul rînd, am asistat la toate serviciile divine. În noaptea de Ajun, am admirat în Biserica Sf. Cecilia imaginea Sfintei Iesle și a celor trei Magi îngenunchiați în fața ei, imagine care îmi aminti zilele copilăriei. În ziua Sfîntului Ioan Evanghelistul, am ascultat liturghia de amiază, de asemenea în ziua celor 40.000 de prunci și în ziua Tăierii împrejur a Domnului. Am participat la toate procesiunile religioase din oraș. Renatei îi făcu plăcere să-i cheme în casă pe colindători care umblau cu Vicleimul și Steaua, să le asculte cîntecele, să stea cu ei de vorbă și să le dea colindețe. Apoi, Renata mă duse prin toate bîlciurile și panoramele de pe chei și din piețe, unde puteai vedea tot felul de ciudățenii. Cînd îi aminteam cu cît dezgust îmi vorbise de gloata de pe stradă, rîdea. Petreceam astfel ore întregi printre țărănoii beți și grosolani, ascultam cîntecele cobzarilor și cimpoierilor, stam să-i privim pe acrobații care umblau în mîini, pe scamatorii care scoteau șerpi din nări, pe înghițitorii de săbii, pe pehlivanii din gura căror țîșneau trîmbe de apă, pe femeia cu barbă, giumbușlucurile elefanților, rinocerilor, dromaderilor ; precum și alte minunății cu ajutorul cărora oameni, veniți de cine știe unde, storc banii naivilor, cîștigați cu trudă.

Își făcură apariția în casa noastră două femei cu aspect burghez, Katharina și Margareta, după spusele Renatei vecine de ale noastre, pe care le cunoștea foarte bine. Mi s-au părut a fi niște femei mărginite, cu totul lipsite de interes, și nu puteam înțelege ce rost avea să ne tulbure, după ce ne cucerisem cu chiu cu vai singurătatea. Am

trăncănit cu ele o oră întreagă, luînd în discuție calitățile și defectele preoților de la diverse parohii, plictisindu-mă de moarte și nu m-am putut opri s-o dojenesc pe Renata, că leagă asemenea prietenii. Dojana s-a transformat în ceartă. Renata mi-a răspuns, răstindu-se la mine, că n-o pot opri să-și aleagă prietenii după cum crede de cuviință și mă întrebă, dacă nu cumva, de-o fi s-o iau cu mine în Lumea Nouă, am de gînd s-o țin închisă între patru pereți. N-am pregetat să-i spun Renatei că vorbește ca să se afle în treabă, iar ea, supărată foc, mă improșcă cu reproșuri, amenințîndu-mă că va părăsi casa, care devenise pentru ea o închisoare.

Ce-i drept, după ce ne-am ciondănit și ne-am împuns cu vorbe aspre, ne-am dat seama că cearta noastră e o neghiobie și ne-am grăbit să stingem focul gîlcevei cu vîntul nebunatic al jurămintelor și al mărturisirilor, cu o ploaie de săruturi și dezmierdări, dar sub cenușă mocneau încă scînteile. La două zile după această întîmplare, Renata mă anunță netam-nesam că după amiază are de gînd să-i facă o vizită uneia dintre vecinele ei și că mă roagă s-o însoțesc. Am răspuns, indignat, că nu vreau să întretin relații de prietenie cu asemenea ființe stupide. Renata n-a luat în seamă vorbele mele, s-a îmbrăcat și a plecat. Ca să mă răzbun într-un fel, m-am dus și eu la Matthäus, pe care doream de mult să-l văd. Ne despărțeam pentru prima dată după boala mea.

Matthäus mi-a deschis ușa, bombănind și prefăcîndu-se supărat, iar Agnes, care, judecînd după toate semnele, știa ce rol joacă Renata în viața mea, s-a ținut deoparte, sfioasă și neîncrezătoare. Am încercat să sparg gheața dintre noi, povestindu-i ce văzusem și cum trăisem în Noua Spanie, istorisiri care stîrneau întotdeauna interesul ascultătorilor, ca de pildă despre templele mayașilor, despre cactușii uriași, sau vînătorile de urși, pline de primejdii. Ne-am despărțit ca doi buni prieteni și cînd, întorcîndu-mă acasă, am auzit-o pe Renata vorbind în șagă despre feciorul unui negustor din oraș, invitat și el în casa vecinei, care se ținuse scai de ea, n-am putut rezista să nu-i spun cît de drăguță mi se păruse Agnes. Din acest al doilea duel al nostru, în care foloseam armele geloziei,

am ieșit victorios, pentru că Renata, după ce s-a prefăcut un timp că spusele mele n-o interesează cîtuși de puțin, a trecut la reproșuri și învinuiri, abia reținîndu-și lacrimile, încît, ca s-o împac, am fost nevoit să jur că Agnes îmi e cu totul indiferentă, jurămînt în urma căruia mi-a mărturisit că feciorul negustorului există doar în imaginația ei.

Cu toate acestea, după cîteva zile, Renata m-a anunțat din nou că a acceptat invitația unei vecine, iar eu, drept ripostă, m-am dus să-l văd iar pe Matthäus. Acest joc a continuat și-n zilele următoare, așa că devenisem un musafir obișnuit în casa familiei Wiessmann și, lăsîndu-l pe Matthäus cu bucoavnele lui, îmi petreceam timpul stînd de vorbă ore îndelungate cu Agnes. Îmi plăcea mult fata asta blîndă și tăcută care voia să afle tot ce există în lume, pentru care toate erau noi și care credea tot ce-i spuneai cu o naivitate de copil. În capul ei basmele, pe care i le povestise bunica, se împleteau în mod bizar cu datele și noțiunile științifice, pe care le auzea de la frațele ei, și din contopirea aceasta se închegau cele mai amuzante și absurde imagini și reflecții, care mă distrau ca jucăriile pe copii. Agnes mă întreba, cît se poate de serios, dacă este adevărat că pe chipul omenesc stă scris cu litere latine cuvintele *Homo Dei*, cei doi ochi fiind literele O, nasul litera M etc., dacă Isus Cristos fusese într-adevăr răstignit pe cruce chiar în centrul pămîntului, Ierusalimul fiind centrul Lumii, așa cum inima este centrul trupului omenesc, dacă pe pămînt sînt tot atîtea specii vegetale cîte stele se află pe cer, întrucît fiecare plantă se naște cu ajutorul unui astru care-și exercită influența asupra combinațiilor dintre elementele naturii, dacă smaraldul este piatra Sfintei Fecioare și dacă această piatră se sfarmă de la sine, atunci cînd în prezența ei se săvîrșește păcatul dragostei, și multe alte asemenea lucruri ⁴.

Trebuie să precizez că în relațiile mele cu Agnes, nici atunci, nici mai tîrziu, nu a existat nimic din ceea ce s-ar putea numi dragoste, deși firește, îmi făcea plăcere să-mi petrec timpul în tovărășia unei fete atît de blîndă și de pură, în contrast cu firea pătimașă și experiența Renatei.

Trebuie să mărturisesc totodată că în adâncul sufletului meu nu mai păstram în acele zile fidelitatea fără rezerve care mă lăsa dezarmat, pradă dorințelor Renatei, nici patima nebună, care mă încătușa în lanțuri de trandafiri în timpul convalescenței mele. În luna noastră de miere, patima ajunsese la culme și crescuse, ca o mare în timpul fluxului. Acum venise refluxul și valurile se retrăgeau neputincioase, lăsând un urma lor, pe nisip, stele de mare, scoici și alge.

Conștiința, sau poate intuiția, îmi spuneau că venise vremea unui nou flux și de aceea poate nu conteneam să-i jur Renatei credință și să-i spun mereu cuvinte de dragoste. I-am adus aminte de câteva ori că o cerusem în căsătorie și că aș vrea să părăsim Köln-ul, căci în acest oraș trecusem prin prea multe încercări și mi-ar fi venit greu să încep o viață nouă. Renatei însă nu-i putea scăpa schimbarea ce se petrecuse cu mine. Ea mă întreba cu amărăciune, dacă nu cumva văpaia patimei se potolise, pentru că-mi mărturisise cât de mult mă iubea, dovedind-o cu prisosință. În ce privea căsătoria noastră, îmi spunea că mă iubește prea mult și nu vrea, pentru nimic în lume, să vadă chipul pe care se obișnuise să citească, datorită ei, suferința și fericirea, blazat și plictisit.

Atunci, în perioada când dragostea își micșora puterea, treceau uneori zile întregi fără să ne vedem, alteori ne aruncam unul în brațele altuia, cuprinși de dorință nepotolită, sau cădeam pradă vrajbei și ațîțării. Cîteodată vrajba lua proporții și atunci, înverșunată cum n-o mai văzusem, Renata îmi arunca în obraz cuvinte urâte, mă amenința că noaptea, în timpul somnului, îmi va tăia beregata sau că o va pîndi pe stradă pe Agnes și-o va ucide, sau izbucnea în plîns și, prăbușindu-se pe podea, se lăsa cuprinsă de deznădejde, torturîdu-se ca pe vremea cînd era obsedată de contele Heinrich. Erau însă și zile de totală dăruire, cînd ne simțeam iar amanți fericiți : ca Antoniu și Cleopatra în Egipt, sau ca Tristan și frumoasa Isolda în peștera lor, cînd neînțelegerile de ieri ni se păreau caraghioase și absurde, ca fetele demonilor răi pe care Renata îi numea „cei mici“.

Această nestatornică perindare a clipelor de bucurie și de înstrăinare mă obosea mai mult decît suferințele de altă-dată, pricinuite de dragostea mea respinsă, mai mult ca oricînd rîvneam să duc o viață de liniște și de muncă și dorul acesta creștea în mine, ca o furtună ce se apropie. Dar fulgerele acestei furtuni trebuia să le aștept încă multă vreme, pentru că tot Renata domnea în sufletul meu și după fiecare neînțelegere o căutam din nou, îi căutam privirea și sărutul, ca rădăcina apa din pămînt. Firea Renatei respingea însă cursul lent al evenimentelor. Îmboldită de simțirea și gîndurile ei, a schimbat brusc viața noastră, îndreptînd-o pe un alt făgaș.

Cum din nou Madiel i s-a arătat Renatei
și apoi cum ea m-a părăsit

1

Într-o seară, pe care am petrecut-o cu blînda Agnes, am întîrziat peste ora fixată, așa încît a trebuit să-i miluiesc cu ceva pe paznicii de noapte, ca să nu-mi stea în drum. Apropiindu-mă de casă, mi s-a părut că văd prin întuneric o mogîldeață, chircită în prag ca o pisică, și cînd am ajuns mai aproape mi-am dat seama că era Luisa. Cînd îmi auzi pașii, sări speriată și-mi povesti îngrozită, că doamnei Renata i se întîmplase, pe neașteptate, ceva înfricoșător și se teme că aici și-a băgat coada Necuratul. Am înțeles, din istorisirea ei plină de amănunte, că Renata fusese cuprinsă iar de un acces asemuiitor celor la care asistasem, cînd o văzusem zvîrcolindu-se, chinuită de duhul care-i pătrunsese în trup. Mi-am amintit că în ultimele zile Renata mi se păruse tristă și foarte agitată, și mă muștram pentru nepăsarea mea.

Simții o împunsătură în inimă și dragostea mea pentru Renata îmi aprinse dintr-o dată sufletul ca o vîlvătaie. M-am repezit să urc scările, gata să-i cer iertare, să-i sărut mîinile și să-mi răscumpăr vina, plătind oricît de scump. Renata zăcea în pat istovită, ca totdeauna după criză, mai mult moartă decît vie, iar fața ei, la lumina slabă a lumînării, părea o mască de ceară. Cînd mă văzu, nu zîmbi, nu-și manifestă în nici un fel bucuria sau supărarea. Am îngenuncheat lîngă pat și i-am spus :

— Renata, iartă-mă ! Știu că în ultimul timp purtarea mea a lăsat de dorit ; sînt vinovat că te-am lăsat mereu

singură. Nu știu nici eu bine cum s-a întâmplat, dar ce-a fost a fost. N-o să se mai repete, ți-o jur.

Renata mă întrerupse, rostind cu un glas slab, dar răspicat și hotărît :

— Ruprecht, lasă-mă pe mine să vorbesc și tu ascultă ce-ți spun. Mi s-a întâmplat azi ceva atît de neașteptat și de important, încît mintea mea nu poate înțelege. Viața mea s-a rupt azi în două și tot ce mi se va întîmpla în viitor n-o să mai aibă nici o legătură cu trecutul.

După acest început solemn, Renata întoarse către mine fața ei galbenă ca ceara și-mi povesti cele ce urmează :

În ultima săptămînă, cînd se părea că o dădusem uitării, chinuită de singurătate, plîngea zile întregi, ascunzîndu-și cu grijă lacrimile. Dar adîncă mîhnire slăbindu-i puterile, rămase fără apărare în fața atacurilor demonilor ostili și vechiul ei dușman, care o persecutase și o chinuise pe cînd se afla în castelul contelui Heinrich, își înteei asalturile, torturînd-o cumplit, pînă căzu istovită la pămînt. Cum stătea așa întinsă, aproape fără cunoștință, zări deodată un nour luminos în mijlocul căruia răsări chipul Îngerului de foc, pe care nu-l mai văzuse din copilărie. Renata îl recunoscuse îndată pe Madiel, care nu se schimbaseră la înfățișare : fața strălucitoare, ochii albaștri ca cerul, părul împletit parcă din fire aurii, iar veșmîntul țesut parcă din pale de foc. Fu cuprinsă de extaz, asemenea Apostolilor pe muntele Tabor în clipa schimbării la față a Domnului, dar Madiel se-ntunecă la chip și-i spuse :

„Renata ! Din ziua cînd, lăsîndu-te tîrîtă de poftele trupului, ai încercat să mă atragi prin înșelăciune și perfidie la săvîrșirea păcatului, te-am părăsit și nu m-am înfățișat ție niciodată, deși de-atîtea ori ți s-a părut că mă vezi. Conte Heinrich, care mi-a împrumutat chipul, ți-a fost trimis de Cel ce ne duce-n ispită pentru a-ți strica și nărui sufletul. În grădinile fericirii, în fața chipului Atoateștiutorului, acolo unde hălăduiesc îngerii, nu o dată am vărsat lacrimi amare, văzîndu-te pornită pe calea pierzaniei, spre infernala bucurie a dușmanilor tăi și ai noștri. Nu o dată ruga mea s-a înălțat către Cel de Sus, ca fumul de tămîie, cerîndu-i îngăduința să-ți prind brațul, oprindu-te pe marginea prăpastiei, dar de fiecare

dată un glas se auzea, zicînd : „Se cuvine ca ea să coboare și această treaptă !” Acum mi s-a îngăduit, în sfîrșit, să-ți dezvălui tot adevărul, să-ți arăt cît de greu trag păcatele tale în cumpăna Dreptății și să te lămuresc că sufletul tău este pe jumătate cuprins de vîlvătăile iadului. Nu mai poți visa la cununa sfintei Amalia de Lorena, ci la o cunună de martiră, care va spăla cu sîngele-i curat tina fărădelegii. Sora mea iubită ! Îngrozește-te, căiește-te, roagă-te neîncetat Domnului și îmi va fi din nou îngăduit să te ocrotesc și să-ți dau tărie !”

În timp ce Madiel vorbea, prin fața ochilor Renatei se perindau viziuni care întrupau cuvintele sale. Vedea perindîndu-se cînd grădinile Paradisului —, în care îngerii înalță imnuri de slavă Creatorului și, străbătînd văzduhul, îmbină prin alăturarea aripilor slovele mistice D, I, L, ¹, — cînd treptele unei scări înfățișînd viața ei pămîntească și pe care urca și scobora, împresurată de șerpi, vasilisci, dragoni și alte lighioane, cînd, în sfîrșit, își vedea trupul cuprins pînă la brîu de flăcările Iadului, în timp ce diavolii jucau și săreau, în jurul ei. Cînd Madiel își sfîrși rostirea plină de mînie, Renata, sugrumată de-o cruntă deznădejde, simți că suflarea vieții o părăsește. Madiel, văzînd-o gata să piară, se schimbă dintr-o dată, chipul lui luă o expresie blîndă și duioasă și se comportă față de ea ca un frate mai mare, așa cum se întîmpla în jocurile lor de copii. Apropiindu-se de Renata, care zăcea ca moartă, o sărută pe gură, învăluind-o într-o fișie de foc dulce, lipsită de dogoare. Renata scoase un țipăt de bucurie și dădu să-l îmbrățișeze, dar mîinile ei atinseră trupul bătrînei Luiza, care urcase în grabă, auzind larmă și gemete.

Povestirea Renatei mă lăsă, și de astă dată, nedumerit : oare ce era adevăr și ce era nălucire în ce spunea, născocire a minții ei fatal înclinată spre fabulație ? În ziua aceea nu aveam decît o singură grijă : s-o liniștesc și să-i risipesc gîndurile negre, s-o fac să nu se mai gîndească la cele întîmplate. Am căutat s-o alin făgăduindu-i că îi voi închina numai ei toate orele și toate minutele vieții mele. Renata însă dădea leneș din cap ascultîndu-mi cuvintele și zîmbea cu indulgență, așa cum o mamă îi zîmbește copilului care încearcă s-o înveselească oferindu-i jucăriile

lui. Totuși, răpusă de oboseală și legănată de cuvintele mele mîngîietoare, Renata adormi curînd, iar eu mă culcai la picioarele ei, ca în zilele cînd eram încă departe și străini trupește unul de altul.

M-am convins, chiar în noaptea aceea, că Renata nu aruncase vorbe în vînt cînd îmi spusese că viața ei s-a rupt în două. Renata se trezi dis-de-dimineață și, luînd un aer bizar și solemn, mă rugă s-o ajut să se scoale din pat și s-o însoțesc la utrenie. M-am supus fără voia mea, impresionat de tonul solemn al cuvintelor ei în liniștea acelei ore matinale, iar Renata, îmbrăcîndu-se în grabă, deși abia se ținea pe picioare, mă sili s-o însoțesc pînă la biserica Sfînta Cecilia. Acolo, ingenunche în fața amvonului, în mijlocul odăjdiiilor și troparelor aurite, și se rugă îndelung, cu fața scaldată în lacrimi, pînă la sfîrșitul slujbei, ca o femeie împovărată de păcate, care cerșeste iertarea Domnului. Văzînd-o cu cîtă smerenie se roagă, mi-am dat seama că schimbarea petrecută în sufletul Renatei nu e nicidecum trecătoare, că, dimpotrivă, se petrecuse o transformare profundă, a întregii sale ființe, dînd alt curs gîndurilor, simțămîntelor și dorințelor ei.

Într-adevăr, începînd cu ziua aceea, viața Renatei, și deci și a mea, luă o nouă întorsătură, dar de astă dată schimbarea era atît de hotărîitoare, încît în zadar încercam să stabilesc o relație, lucru care altădată nu era cu desăvîrșire exclus, între ceea ce fusese și ce era acum Renata. Părea să fi fost plămădită din nou. Își însușise un alt fel de a gîndi, o altă logică, un al mod de viață, ba chiar și un alt fel de-a vorbi, de-a se purta cu oamenii, de-a acționa, nu-i mai recunoșteam nici glasul, nici mersul și într-o măsură nici înfățișarea. Mi-am adus aminte că Renata îmi povestise cum, pe cînd era copilă, se rugase nopți în șir uitînd de sine, sau ieșise dezbrăcată în frigul iernii, sau se flagelase, însîngerîndu-și pieptul. Mi-am amintit ce-mi spusese cînd pornisem cu barca spre Köln : „Fiecare dintre noi ar trebui să se retragă, îngrozit, într-o chilie de mănăstire, cum fuge cerbul de vînat !” Înțelegeam acum că schimbarea nu era întîmplătoare, ci că mocnea de mult în sufletul Renatei, împrumutînd felurite aspecte.

Pentru a înfățișa măcar în linii generale această ultimă perioadă a vieții noastre trăită împreună, trebuie

să arăt în primul rînd că pocăința ei se manifesta cu aceeași frenezie ca altădată deznădejdea și pasiunea. Abia trecuseră cîteva zile după ce i se arătase vedenia, și ea simți nevoia să se spovedească. I-am spus că ar putea avea neplăceri, dar ea nu voi să renunțe și se înfățișă duhovnicului parohial. Nu știu cît de sinceră i-a fost spovedania, căci dacă și-ar fi mărturisit păcatele n-ar fi fost de mirare să sfîrșească pe rugul vrăjitoarelor, știu însă că se înapoie acasă cu fața scaldată în lacrimi și-mi spuse că preotul îi fixase o reclusiune. Dornică să-și ispășească vina, fu nelipsită de la slujba de dimineață, se ruga cînd clopotele băteau utrenia și vecernia, ingenunchea în fiecare seară în fața crucifixului, ținea cu sfințenie miercurile, vinerile și sîmbetele, precum și posturile prescrise de biserică, iar uneori sărea din pat în toiul nopții, implorînd mila Domnului, frîngîndu-și mîinile printre suspine. Nu se mulțumi cu reclusiunea la care fusese supusă de preot, ci, dorind cu tot dinadinsul să se pedepsească, se umilea în fel și chip, sperînd să obțină mai curînd mila și iertarea. De cîte ori n-a trebuit s-o opresc, căci altfel și-ar fi zdrobit capul de pereți, s-o ridic de jos cînd leșina istovită de îndelungile-i rugi. O dată, a trebuit să-i smulg din mîini pumnalul, cu care își scrijelise pe piept o cruce de sînge. În asemenea momente, chipul Renatei exprima o fericire copilărească, și-mi spunea cu blîndețe :

— Lasă-mă, Ruprecht ! Mi-e bine așa, mi-e bine !

În acele prime zile ale pocăinței ei, Renata se arăta față de mine prietenoasă, era grijulie, cum sînt de obicei surorile față de frații călugări în mănăstirile care țin de ordinul Sfintei Brigita ². Nu-mi răspundea niciodată tăios și îmi asculta sfaturile doar atunci cînd era vorba de ceva important. Încolo proceda cum credea de cuviință. Între noi nu mai exista nici un fel de intimitate. Renata nu-mi îngăduia nici să mă ating de ea și cînd venea vorba de dragoste discuta ca un profesor de morală.

Voia neapărat să particip și eu la actul ei de pocăință, uneori, vorbindu-mi ca o soră, cădea în genunchi și mă ruga să n-o las singură, alteori trecea la amenințări, ținîndu-mi predici, dar în sufletul meu, în care-și aruncase

semințele Jacob Wimpheling³, apelurile ei nu-și mai găseau răsunet. De-a lungul vieții mele mi-am păstrat credința în Creatorul și Călăuzitorul lumii, în harul Lui și în jertfa divinei ispășiri a Mîntuitorului Cristos, dar niciodată n-am crezut că adevărata credință are nevoie de manifestări exterioare. De vreme ce Dumnezeu le-a dăruit oamenilor pămîntul, făcîndu-i stăpîinii lui, pămîntul acesta, unde numai prin luptă și muncă poți să-ți îndeplinești datoria și unde numai îndeplinirea datoriei aduce bucuria, nu El ne va cere să renunțăm la muncă, la luptă și la pasiune. Și dacă ne gîndim la călugări — lupi în piele de oaie — care de mult au devenit peste tot ținta batjocurilor, ne putem da lesne seama cît de puțin îl apropie pe om de sfințenie o viață trîndavă de parazit, chiar dacă unii dintre ei sînt slujitorii altarului și nu lipsesc niciodată de la slujba religioasă. Mărturisesc că sinceritatea și devoțiunea Renatei, în dorința de a-și ispăși penitența, mă tulburaseră în așa măsură încît, vreo săptămînă sau zece zile, m-am prefăcut că încerc aceleași emoții ca și ea, pentru a-i fi pe plac și a rămîne mereu în preajma ei. Colindam împreună bisericile și-n timp ce ea stătea plecată asupra molitfelnicului o urmăream sprijinit de coloane. În deznădejdea mea, confundam sunetul ritmic al orgii cu foșnetul pădurilor mexicane. Uneori Renata mă chema să mă rog împreună cu ea, mă puneă cu blîndețe să îngenunchez și mă îndemna să repet după ea cuvintele psalmilor și imnurilor. Nu mă împotriveam nici atunci cînd, cuprinsă de dorința de a se pocăi de toate păcatele săvîrșite în viață, Renata rămînea îngenuncheată în fața mea zile întregi, cu chipul scăldat în lacrimi, și blestemîndu-și viața îmi povestea faptele rușinoase pe care le făptuise în trecut, simțind o deosebită plăcere, după cît mi s-a părut, să ia asupra ei crime oribile, de care nici nu era vinovată, și să-și atribuie cu tot dinadinsul cele mai rușinoase fapte.

Potrivit spuselor Renatei, viața ei cu contele Heinrich fusese un lanț neînterupt de orori, iar societatea secretă, al cărei mare maestru visa să devină Heinrich, cîntovărășire de vraci mîrșavi, care oficiau în numele Diavolului, folosind ierburi pregătite după rețetele vrăjitoarelor. Conform relatărilor sale, în acea vreme i-au fost dezvăluite căile

spre sabat și tainele magiei, așa că atunci cînd mă asista, studiindu-le împreună cu mine, se prefăcea numai. Dar Renata vorbea în același chip și de viața noastră comună, făcînd unele afirmații cărora nu puteam să le dau crezare. În general viața noastră dusă laolaltă apărea deformată, ca și cum ar fi fost răsfrîntă într-o oglindă concavă. Renata povestea, de pildă, că înainte de a se fi întîlnit cu mine, nu dorea altceva decît să-și sfîrșească viața într-o mănăstire de maici. Dar auzi un glas, care nu putea fi decît al Vrăjmașului omenirii, șoptindu-i că demonii hotărîseră să i-l redea pe Heinrich, dacă îi va ajuta să prindă în mrejele lor un alt suflet. În concluzie, Renata folosea toate mijloacele pentru a mă determina să săvîrșesc păcate de moarte, printre care minciuna și prefăcătoria, fără să-i pese cîtuși de puțin că mă trage pe sfoară. Dacă ar fi fost să-i dau crezare, ar fi trebuit să admit că scena spiritelor, care ciocniseră în perete, fusese pusă la cale de ea și interpretată de ea însăși, în scopul de a-i sluji pe demoni, că viziunile din timpul sabatului de ea îmi fuseseră sugerate, că Johann Weyer avusese dreptate, atunci cînd susținea că Renata și nu altcineva sfărîmase candela în timpul experienței noastre de magie etc., etc.

Între altele, Renata mă rugă insistent să distrug toate cărțile de magie aflate pe masa din odaie ei, deși m-am opus din răspuțeri ca lucrările lui Agrippa de Nettesheim, Pierre d'Apona, Roger Bacon, Anselmuă de Parma și ale altora să fie supuse unui asemenea tratament brutal. Neavînd încotro, am luat maldărul de cărți și le-am ascuns în cel mai întunecos ungher al camerei mele, căci mi se părea o blasfemie să urmez pilda Papei, care zvîrlise în foc operele lui Titus Livius, nimicind cu mîna mea comoara cea mai de preț a omenirii. În locul lor au apărut în curînd pe masa Renatei alte cărți, legate și ele în scoarțe de pergament, cu încuietori strălucitoare, al căror conținut se deosebea însă de al celorlalte, cum se deosebește mărul de pară, deși cercetau cu de-amănuntul lumea demonilor și a spiritelor. Și întrucît mai toate operele de care era însetată acum Renata erau scrise în limba latină, am fost nevoit să-mi asum din nou rolul de tîlmaci. Am reluat orele de

studiu în comun cu Renata : stînd la masă, plecați asupra paginilor, căutam să pătrundem înțelesul cuvintelor tipărite.

Misiunea de a procura noi cărți mi-a revenit binențeles mie. Puteam fi din nou văzut în dugheana lui Jacob Glock, răscolind sînguincios rafturile de cărți bogate în zăcăminte. Renata mi-a interzis să-i aduc operele lui Martin Luther sau ale adepților și imitatorilor lui, pe cînd eu n-aș fi îngăduit pentru nimic în lume ca pe masa noastră să apară vreuna din cărțile acelor „oameni obscuri“ ca alde Pfefferkorn sau Hogstraten⁴, așa încît, eliminînd întreaga operă contemporană a celor două tabere în luptă, a trebuit să ne limităm cercetările la cărțile de teologie prăfuite și la tratatele de scolastică vechi și noi. Avusesem norocul să-mi cadă în mînă cartea generoasă și interesantă a lui Thomas de Kempis *Despre imitarea lui Cristos*, superioară diverselor *Manuale și expuneri ale credinței*, sau *Enchiridion*, în care am găsit adnotări de felul acesta : „*eyn Handbuechlein eyner jetzlichen Christenfest nützlich bei sich zuhaben*“ *, precum și un număr de lucrări cu titluri captivante, celebre, dar care nu-și meritau faima, cum ar fi *Die Hiemelstrass* de Lanzkranna sau *Despre rugăciune* de Leandro de Sevilla, precum și viețile sfinților Bernard de Clairvaux, Norbert de Magdeburg, Francesco d'Assisi, Elisabeta de Turingia, Ecaterina de Siena și alții⁵, în sfîrșit — operele unor somități în acest domeniu — două foliante, unul mai mic, celălalt enorm, cumpărate cu bani grei, dar care totuși nu mi-au folosit prea mult : cartea lui Johann Bonaventura⁶, supranumit „doctorul serafic“, intitulată *Itinerarium mentis*, pe alocuri destul de interesantă, și cartea lui Thomas d'Aquino, supranumit „doctorul universal“, purtînd titlul *Summa Theologiae*⁷ — o lucrare de erudiție, moartă și îngropată. Renata se oprea, ca pe un țarm salvator, cînd la una cînd la alta dintre aceste lucrări și mă zorea să-i traduc o pagină din viața vreunui sfînt, sau să-i lămuresc o dispută teologică, se extazia în fața miracolelor descrise, se înfiora citind de-

* Cărticică folosită de purtat cu tine, sărbătorind creștine datini apropiate ție (trad. din lb. germ.).

scrierea chinurilor Infernului, luînd drept adevăr, cu o naivitate surprinzătoare, născocirile absurde ale doctorilor scolastici.

Nu mai țin minte sumedenia de năzbitii și scorneli descoperite în cursul sîrguincioaselor noastre studii, pe care s-ar fi convenit să le îndreptăm pe un făgaș mai util. Voi cita însă aici cîteva pilde de povestiri care au tulburat-o în mod deosebit pe Renata, storcîndu-i lacrimi. Renata citise cu groază descrierea pe care Tomas d'Aquino o face Infernului, în cartea sa mai completă decît a poetului Dante Alighieri, întrucît aflăm, indicate cu exactitate, locurile unde vor fi trimiși păcătoșii de diverse categorii, precum și caznele la care vor fi supuși : patriarhii care și-au dat duhul înainte de a veni pe lume Cristos, copiii care au murit nebotezați, tîlharii, ucigașii, desfrînații, hulitorii lui Dumnezeu. Renata se înduioșă pînă la lacrimi aflînd că Mîntuitorul, după ce fusese dat pe mîna soldaților, îndurase 1667 de lovituri de bici, 800 de pumni și 110 palme peste obraz⁸. Din aceeași sursă am aflat că Cristos vărsase pe Muntele Măslinilor 62.200 lacrimi și 97.307 picături de sudoare amestecată cu sînge. Spinii din cunună îi răniseră fruntea senină în 303 locuri, iar gemetele și suspinele se ridicau la cifra de 900 etc. Cu aceeași emoție ascultă Renata cum Maicii Domnului îi apăru în vis Ecatrina de Siena : Sfînta Fecioară a atras-o spre Fiul său, care-i dăruie sfintei, ca legămînt de logodnă, un inel cu un briliant și patru perle, în timp ce regele David cînta la harpă. Tot astfel am aflat cum Cristos i se arată în vis sfintei Iuta în Turingia, îngăduindu-i să-și lipească buzele de coapsa lui străpunsă de lance și să-i sugă sfîntul sînge. Pe deplin încrezătoare citi Renata povestirea potrivit căreia din mormîntul Sfîntului Adalbert din Boemia, atunci cînd fusese deschis de episcopul de Praga, se răspîndise o mireasmă atît de întăritoare, încît toți cei de față n-au mai avut nevoie de hrană timp de trei zile, sau afirmația că într-o mănăstire cisteriană din Franța, călugărițele duceau o viață atît de evlavioasă și plăcută Domnului, încît, în sfînta-i grijă de a spori neamul omenesc, deși nici unui bărbat străin nu-i era îngăduit să pășească pragul mănăstirii, călugărițele născură fiecare cîte o fetiță, pentru a nu fi lipsite de urmași. Nu știu dacă întotdeauna

credința e în discordie cu rațiunea și dacă este adevărat că studiul teologiei molește creierul, dar văzînd cu cîtă evlavie ascultă Renata toate aceste istorii, ea care dăduse cu prisosință dovezi că știa să mînuiască logica, nu puteam decît să repet cuvintele sfîntului Bernhard de Clairvaux : „Toate păcatele se nasc din păcatul necredinței“.

Cît despre mine, nu prea deprins cu aiurelile scolastice, am făcut haz în primele zile, dar pentru că toate lucrările teologice au la urma urmei o trăsătură comună, și anume mediocritatea, semănînd între ele ca două picături de apă, orele de lectură în compania Renatei au devenit în curînd un fel de obligație. De asemenea, afecțiunea mea pentru Renata, care se înviorase în urma influenței pe care vedeniile le avuseseră asupra ei, începu să-și piardă din elan, asemenea unei mingi care, rostogolindu-se pe o alee presărată cu pietricele, se oprește, lipită de impuls. Foarte curînd modul de viață monastic pe care Renata îl impusese în casa noastră, regimul de rugăciuni, îngenuncheri, suspine și respectarea posturilor cerute de biserică, începu să mi se pară o mascaradă inadmisibilă. Mă eschivam s-o însoțesc pe Renata la biserică, plecam de acasă sub diferite pretexte în orele dedicate lecturii, întrerupeam brutal discuțiile pioase, iar noaptea, cînd auzeam venind din odaia Renatei suspine întretăiate de plîns, nu mă grăbeam să-i alin suferința. Încet-încet sosi și ziua cînd dorința de a-o vedea pe Agnes n-a mai putut fi înfrîntă, căci îmi era dor de ea ca de o gură de aer proaspăt, ca de o pajiște verde, scăldată în soare, după ce atîta timp îmi jucase în fața ochilor lumina întretăiată de raze albastre și purpurii, care pătrunde în biserici prin vitraliile colorate.

2

Oricît mi-aș fi dat silința n-aș fi putut bănuî că aceea zi, dacă n-a determinat, a fost în orice caz prevestitoare pentru soarta noastră. Renata plecase de dimineață la Dom, iar eu, după ce o așteptasem pînă la amiază, fără să-mi dau prea bine seama ce fac, am ieșit din casă și

m-am îndreptat, oarecum jenat, spre locuința familiei Wiesmann. Am bătut în ușă, nu fără un sentiment de vinovăție, și Agnes m-a primit, prietenoasă ca totdeauna, spunându-mi cu reproș :

— N-ați mai venit pe la noi de mult, domnule Ruprecht ! Am crezut că vi s-a întâmplat iar ceva neplăcut. Fratele meu mi-a interzis să vă pun întrebări. Mi-a spus că ați putea avea necazuri, pe care, din anumite motive, nu se cade să le cunoască o fată ca mine. Să fie adevărat ?

I-am răspuns :

— Fratele dumitale glumește. Au dat peste mine niște zile rele și n-am vrut să vă mîhnesc cu mutra mea tristă. Asta-i tot. Azi însă mi-am simțit inima grea și am venit aici să zăbovesc puțin și să-ți aud glasul.

Într-adevăr am tăcut aproape tot timpul și am lăsat-o pe Agnes să vorbească, iar ea, obișnuindu-se repede cu prezența mea, ciripea ca o rîndunică sub streășină, povestindu-mi măruntele noutăți din ultimele zile : moartea cățelului unei vecine, o scenă hazlie petrecută în timpul liturghiei de duminică, cum nu de mult profesorii, colegii fratelui său, fuseseră invitați la ei și chefuiseră în lege, că cineva îi trimisese din Franța o mătase care își schimba culoarea în contact cu lumina, și alte asemenea minunății care mă făceau să zîmbesc fără vrere. Agnes vorbea așa cum ar curge un pîrîu de munte. Vorbea cu multă ușurință, depănînd impresiile pe care le culesese din cele văzute în juru-i, fără să le complice, fără să le împrumute podoabe străine, iar eu mă simțeam în largul meu ascultînd-o, căci n-aveam nevoie să-mi frămînt mintea, nici să-mi încordez atenția, ci-mi lăsam sufletul, de atîtea ori încătușat, să zburde în voie. Am plecat de la Agnes înviorat, ca după o plimbare în larg, mîngîiat de briza mării, liniștit și senin, ca un lan auriu presărat cu albăstrele.

Acasă am găsit-o pe Renata aplecată asupra cărților, studiînd cu zel o predică a lui Berthold de Ragsburg⁹, scrisă într-o limbă vetustă, greu de înțeles. Chipul sever și concentrat al Renatei, privirea ei neutră și rece, glasul ei dinadins blajin și stăpînit, contrastau atît de izbitor cu felul de a fi naiv și copilăros al Agnesei, încît mi-am simțit inima strînsă ca-n clește. Și m-a apucat dorul, un dor nebun, să-mi răsară în față Renata de altădată, femeia

pe care o cunoscusem nu demult, cu ochi înflăcărați, cu mișcările ei frenetice, cu mîngîierile ei fără frîu, cu vorbele-i alintătoare, și așa fi fost gata să fac orice ca dorința să mi se împlinească. Nu mint dacă spun că în clipa aceea așa fi fost în stare să-mi dau viața pentru o dezmiertare, deși dorința mea mi se părea irealizabilă.

Am alergat spre Renata, am îngenuncheat în fața ei ca în zilele noastre fericite, i-am sărutat mîinile, jurîndu-i că o iubesc nespus, am încercat s-o fac să înțeleagă cît de cumplit m-a chinuit în ultimul timp prin purtarea ei aspră, care înălțase între noi un zid de netrecut. I-am spus că la început mi se părea că ieșisem din smoala Infernului în Edenul scăldat de lumină, că asemeni lui Adam, n-am știut să mă bucur de fericirea asta nesperată și acum stau la poarta Raiului, unde paznicul cu paloș de foc nu-mi mai îngăduie să intru, că sînt gata să-mi dau viața numai să pot sorbi încă o dată, pînă în adîncul ființei mele, mi-reasma crinilor Paradisului. Rostind aceste cuvinte, îmi dădeam bine seama că sînt departe de adevăr, că nu fac altceva decît să repet niște fraze care aparțineau trecutului, și-mi dădeam bine seama că numai minciuna mă putea ajuta să mai am parte de privirile drăgăstoase și mîngîierile fierbinți ale Renatei. Nu m-am dat în lături de la nimic, recurgînd și la alte mijloace demne de dispreț, ca s-o ispitesc, să-i întunec conștiința, să-i trezesc patima senzuală de altădată, căci aveam nevoie de ea și așa fi plătit-o oricît de scump.

Nu știu dacă a învins iscusința cuvintelor mele sau în ființa mea ardea un foc molipsitor, a cărui vilvătaie a cuprins-o și pe Renata, sau poate a izbucnit dintr-o dată în ea flacăra pasiunii înăbușită atîta vreme de rațiune, dar știu că în seara aceea a triumfat zeița Dragostei și copilul ei înaripat a suflat din nou în torța-i nocturnă. Ne-am îmbrățișat cu atîta înfocare, cu atîta însetare și patimă ne-am dăruit buzele, ca și cum pentru prima dată trupurile noastre s-ar fi întîlnit, și beat de fericire, mi s-a părut, dintr-o dată, că zidurile încăperii s-au topit și că ne aflăm undeva, în deșert, într-o grotă împresurată de stînci sălbatice, că fulgerele cerului și nimfele pădurii

aclamă unirea noastră, așa cum proslăviseră odinioară împreunarea Didonei cu Enea :

...fulsere ignes et conscius aether
Connubiis, summoque ulularunt vertice Nymphae *.

Renata își pierduse înfățișarea austeră de călugăriță și mă-nvăluia cu șoptele ei de dragoste, mai dulci pentru mine ca sunetele de vioară și flaut :

— Ruprecht ! Ruprecht ! Nu vreau nimic altceva decît să mă iubești. Nu-mi doresc Paradisul și nu rîvnesc la altă fericire mai mare decît să rămii lângă mine, să fii al meu și eu să fiu a ta. Te iubesc, Ruprecht !

Dar cînd vîlvătaia patimei s-a potolit și ne-am trezit între pereții odăii noastre, printre lucrurile familiare, masa plină cu cărți și manuscrise împrăstiate, și volumul de predici al lui Berthold de Regensburg căzut pe dușumea, cînd ne-am trezit istoviți, în așternutul mototolit, Renata fu cuprinsă de deznădejde. A sărit din pat, s-a repezit la pupitru, a deschis cartea de rugăciuni și a început să se roage în șoptă. Apoi și-a întors spre mine fața palidă, rostind minioasă :

— Ruprecht, Ruprecht ! Ce-ai făcut ? ! Știu că nu te interesează decît lucrul ăsta, știu că nimic altceva nu vrei și nu dorești de la mine. Atunci de ce nu mă lași în pace ? Du-te undeva, într-o casă publică, și găsește acolo o femeie. Te costă și mai puțin. Sau dacă nu, caută-ți o nevastă, o fată cumsecade care îți va sta la dispoziție în fiecare noapte. Dar tu vrei dinadins să mă ispitești pe mine, tocmai pentru că mi-am închinat trupul și sufletul Domnului, și-ți faci din asta o plăcere.

I-am spus :

— Renata, fie-ți milă de mine. Nu mă nedreptăți ! Amintește-ți cum am trăit luni întregi lângă tine, fără să-ți caut dezmierdările, atunci cînd am crezut că ești logodită cu altul. Atunci nu m-am plîns că ești rece cu mine. Dar acum, acum cînd știu că mă iubești și cînd de-atîtea ori mi-ai mărturisit dragostea, mai pot eu oare

* „...jocuri străluciră și eternul / Prielnic (era) de împreunare, iar de pe înălțimi au dat glas Nimfele“ (trad. din lb. lat.).

să rămîn indiferent în preajma ta ? Și crezi oare că Domnului Dumnezeu nu-i sînt pe plac îmbrățișările a două ființe care se iubesc, tu, care, mai adineauri, spuneai că ești gata să plătești cu fericirea vieții de apoi dragostea noastră pămîntească ?

Renata nu-mi dădu nici un răspuns și se porni pe plîns. Plîngea ca întotdeauna, cu deznădejde și fără oprire. În zadar am încercat s-o liniștesc și s-o mîngîi, în zadar îi ceream iertare, luînd asupra-mi toată vina, făgăduindu-i solemn că niciodată n-o să se mai întîmple ce se întîmplase în ziua aceea. Renata nici nu mă asculta și suspina ca după mort, sau ca o fată care pierduse tot ce avea mai scump, fiind ademenită prin mijloace necinstite de un seducător de profesie, sau poate cum plîngea mama noastră, Eva, cînd și-a dat seama de perfidia șarpelui. Iar eu, văzînd atîta jale, nu încetam să mă jur în sinea mea, că orice s-ar întîmpla n-o să mă mai las niciodată ispitit de farmecele Renatei, că mai bine mă despart de ea decît să fiu privit ca un om de nimic, rob al desfătărilor vulgare, căci nu pentru asta căutam în ochii Renatei o privire prietenoasă și un cuvînt tandru din parte-i.

Dar în ciuda solemnelor jurăminte pe care i le făcusem Renatei și mie însumi, ziua aceea a fost un tipar pentru multe alte zile, modelate poate din alt lut, dar după același calapod și cu atîta precizie, încît în fiecare dintre ele Agnes își avea rezervat un loc al ei. De obicei, lucrurile se petreceau astfel : ziua mă duceam la Agnes, îi ascultam vorbele naive și liniștitoare, îi priveam cozile de culoarea inului și mă întorceam cu sufletul împăcat, ca marea scutită de furtună, la Renata, ferm hotărît să mă stăpînesc din răputeri. Ajuns acasă, deschideam de obicei o carte instructivă și începeam să citim, iar eu biruindu-mi plictiseala încercam să lămuresc pasajele care i se păreau Renatei interesante. Încetul cu încetul însă, apropierea trupului ei mă atrăgea ca un magnet puternic și aproape fără vrere îmi lipeam buzele de părul ei sau îi prindeam mîna într-a mea. Azi, după atîta timp, înclin a crede că nu întotdeauna eu făceam primul gest, ci Renata, încercînd aceeași atracție ca și mine, se lăsa ispitită împotriva voinței sale, împinsă de dorință sau

incitată de niște ființe invizibile, ostile nouă. În orice caz, din ziua aceea de pomină, lecturile noastre se sfârșeau, fără excepție, în același fel : mîngîieri pătimașe și jurăminte fierbinți, apoi scena desperării cu hohotele de plîns ale Renatei, crudele reproșuri întretăiate de suspine, urmată de scena învinuirii și pocăinței mele. Scenele acestea, semănătoare între ele ca frunzele unui copac, își sporeau numărul cu fiecare zi ce trecea.

Astfel viața noastră, altădată ca undele unui rîu învolburat care-și mîna apele spre zarea largă, se retrăgea, închizîndu-se într-un cerc din ce în ce mai strîmt. În primele zile ale vieții mele cu Renata eram străini unul de altul. Apoi, timp de două săptămîni, după duelul meu cu contele Heinrich, ne-am simțit cei mai apropiați oameni din lume. În următoarea perioadă a vieții noastre, pînă la vedenia Renatei, atracția și ostilitatea se amestecau și se succedau, așa încît în cursul unei singure săptămîni puteam fi, rînd pe rînd, dușmani înverșunați sau amanți pătimași. Acum, aceste schimbări fundamentale se produceau la intervale mult mai mici, în răstimp de douăzeci și patru de ore. Din zori pînă seara ciclul trecea prin toate fazele, de la apropierea frățească, prietenia încrezătoare și dragostea înfocată ce ajungea chiar la uitarea de sine, pînă la ura înverșunată și tăioasă ca un pumnal. În fiecare zi sufletele noastre deveneau cînd două lame înroșite pînă la alb de văpaia patimii, cînd două sloiuri de gheață, și nu era greu de prevăzut că, sub presiunea acestor uriașe salturi de temperatură, vor ceda, sfărîmîndu-se.

Viața aceasta mă chinuia și mă istovea de puteri într-atît încît nutream în taină gîndul s-o părăsesc, să plec undeva departe, în altă țară, deși lipsa mîngîierilor ei mă îngrozea și nu-mi puteam închipui că aș mai fi în stare să trăiesc fără ele. Cît despre Renata, în timpul certurilor noastre, îmi mărturisea tot mai des că nu mai poate rămîne cu mine, că o ispitește Diavolul care pesemne pătrunsese în mine, că ar fi mai bine pentru ea să moară de dorul meu, decît să săvîrșească păcate de moarte, de dragul apropierii dintre noi, și că se va duce să-și afle azil într-o mănăstire. Nu dădeam prea mare importanță pe atunci vorbelor ei, deși viața pe care o ducea mi se

părea o încăpere căreia chiar noi îi zidisem uşile şi feres-trele şi, închîşi înăuntru, dădeam din colţ în colţ, izbin-du-ne de ziduri.

Şi totuşi catastrofa, care trebuia să dărîme zidurile şi să mă arunce în alt abis, plin cu pietre ascuţite, n-a întîrziat să sosească, apropiindu-se pe furiş, ca şi cum destinul, păşind în vîrfurile degetelor, s-ar fi apropiat tiptil de noi, înşfăcîndu-ne de grumaz.

Ţin minte ziua aceea de parcă ar fi azi, ştiu exact că era o duminică, în paisprezece februarie, ziua Sfîntului Valentin. În ziua aceea mă înduioşase pînă-n adîncul sufletului purtarea prietenoasă a Agnesei. Mathăus ne ţinuse tovărăşie şi glumeam toţi trei pe socoteala datinilor şi a semnelor legate de această zi. Mă îndreptam spre casă bucuros şi senin şi-mi spuneam : „Renata a îndurat prea mult de asta se chinuieşte atît. Are nevoie de pace şi linişte, ca bolnavul de leacul tămăduitor, şi poate că, după cîteva luni de viaţă tihnită, dragostea şi pocăinţa se vor contopi, aflîndu-şi o singură albie, şi vom putea trăi laolaltă, fericiţi, cum abia mai îndrăznesc să visez, ca soţ şi soţie, încununăţi de bucuria muncii.“

Plin de încredere în viitor, am intrat în camera Renatei şi am găsit-o ca de obicei în mijlocul cărţilor, citind un foliant latin, al cărui sens încerca zadarnic să-l pătrundă. Era atît de preocupată de conţinutul obscur pentru ea al cărţii, încît nici nu mi-a auzit paşii. Abia cînd am sărutat-o pe umăr şi-a întors, tresărind, spre mine ochii luminoşi.

Parcă uitînd dojenile aspre şi suspinele din ajun, Renata mi-a spus cu glas prietenos :

— Vai, Ruprecht, de cînd te aştept ! Ajută-mă ! Îmi dau seama că ce scrie aici este foarte important, dar nu dezleg deloc înţelesul. Sînt nişte formule revelatorii care ne vor feri de multe rele, dacă vom izbuti să le memorăm.

M-am aşezat lîngă Renata. Citea o carte pe care Glock mi-o procurase nu demult, cu destulă greutate, volumul fiind epuizat : un volum frumos, tipărit în secolul trecut, la Lübeck, şi purtînd titlul : *Sancte Brigittae Revelationes ex Recensione cardinalis de Turrecremata*¹⁰. Cartea era deschisă la pagina unde se descria trecerea Sfintei Brigitta de Suedia prin Purgatoriu, precum şi diversele cazne pe care le văzuse acolo. Se spunea, de

pildă, că unui suflet păcătos țeasta îi fusese strînsă atît de tare în cătușele lanțului, încît ochii îi ieșiseră din orbite și spînzurau de rădăcinile lor, pînă în dreptul genunchilor, iar din țeasta plesnită creierul i se scurgea prin urechi și prin nas. Erau descrise pe urmă, cu lux de amănunte, chinurile unui alt suflet păcătos, a cărui limbă smulsă trecea prin nări și pătrundea din nas în gură. Se vorbea și de alte torturi îngrozitoare : jupuirea pielii, felurite metode de flagelare, care de care mai rafinate, pîrjolirea în foc, scufundarea într-un cazan cu untdelemn clocotit, străpungerea cu piroane, retezarea membrelor cu ferăstrăul.

Nu am ajuns să citesc în această carte cum erau chinuiți păcătoșii în Infern. În zugrăvirea Purgatoriului mă surprindea puterea fanteziei neînfrîinate care pierdea, ce-i drept, mult din pricina expunerii imperfecte a cardinalului, destul de slab cunoscător al stilisticii latine. În schimb, viziunile Sfintei Brigitta au produs asupra Renatei o impresie zguduitoare. Zvîrlind cît colo această carte înspăimîntătoare, ea se lipi de mine, tremurînd, închipuindu-și desigur că torturile, pe care le va îndura în viața de apoi, vor fi aidoma cu cele descrise în carte. Cuprinsă de groază, ca un copil rămas singur pe întuneric într-o cameră, strigă în cele din urmă :

— Mi-e frică ! Mi-e frică ! Iată ce ne așteaptă pe fiecare din noi : pe mine, pe tine ! Vino să ne rugăm, Ruprecht, și fie ca bunul Dumnezeu să ne dea destule zile ca să ne putem ispăși păcatele.

În clipa aceea Renata, naivă și timidă, semăna cu o fată de la țară, speriată de vreun călugăr rătăcitor care spera să-i vîndă, folosind acest șiretlic, un număr cît mai mare de indulgențe. Îmi devenise nespus de dragă și apropiată. Am urmat-o bucuros pînă la micul altar care se afla în odaie și am îngenuncheat, repetînd cuvintele sacre : *Placare Christe servulis...* Această rugăciune rostită în comun în timp ce stăteam alături, ca două icoane într-o biserică, și glasurile noastre se îngînau, amestecîndu-se ca mireasma unor flori gemene, hotărî soarta noastră, căci nu ne-am putut înfrînge dorințele, care s-au

ridicat dintr-o dată din fundul sufletului nostru, cum își ridică șarpele capul atunci cînd aude fluierul împlînzitorului.

Nu vreau s-o învinuiesc pe Renata pentru această din urmă faptă și nici nu-mi pot asuma singur întreaga vină. Să ne judece Cel căruia îi este dat să judece și să dezlege și în mîinile căruia se află dreapta cumpănă a judecării, Cel care înțelege slăbiciunile ființei noastre. Dar oricare dintre noi ar fi fost vinovat de această ultimă cădere în păcat, dezolarea care a cuprins-o pe Renata, îndată ce amețeala patimii s-a risipit, a întrecut tot ce cunoscusem pînă atunci. Renata s-a desprins de mine cu atîta uimire și cu atîta înfiorare, de parcă aş fi posedat-o pe furiș, în somn, sau cu de-a sila, ca Tarquiniu pe Lucretia, și primele cuvinte rostite de ea m-au lovit mai tare decît dojenile care au urmat. Aceste două cuvinte, pline de o nemărginită dezolare, au fost :

— Ruprecht ! Iarăși !

I-am prins mîinile într-ale mele, am vrut să i le sărut, și am început să vorbesc grăbit :

— Renata ! Îți jur pe Sfîntul Dumnezeu și pe mîntuirea sufletului meu, că nici eu nu știu cum de s-a întîmplat ! S-a întîmplat poate pentru că te iubesc prea mult și nu m-aș da în lături să îndur caznele Brigitei, ca să-ți sărut buzele.

Renata însă, desprinzîndu-și degetele, fugi spre mijlocul camerei, ca și cum ar fi vrut să fie cît mai departe de mine și strigă, pierzîndu-și firea :

— Minți ! Fățarnicule ! Iar minți ! Ticălosule ! Ticălosule ! Tu ești Satana ! În tine a pătruns Diavolul ! Doamne, Isuse Cristoase, ocrotește-mă și scapă-mă de omul acesta !

Am încercat să mă apropiu de ea, am întins mîinile spre ea, am încercat să mă justific, m-am jurat că nu port nici o vină, dar toate au fost zadarnice, căci ea fugea de mine, strigînd :

— Lasă-mă ! Te urăsc ! Mi-e silă de tine ! Numai cuprinsă de nebunie te-am putut iubi, cuprinsă de nebunie și de deznădejde, pentru că altceva nu-mi mai rămînea de

făcut. Dar să știi că mi-era scîrbă de mine cînd îți simteam îmbrățișarea ! Te urăsc ! Piei, blestematele !

Am izbutit totuși să-i spun :

— Renata, de ce mă învinuiești numai pe mine ? Tu n-ai nici o vină ? Nu ești tot atît de vinovată că te-ai lăsat ispitită de mine pe cît sînt eu de vinovat că m-am lăsat ispitit de tine ? Sau, ca să fim drepți, bunul Dumnezeu, care i-a plăsmuit pe oameni dar nu le-a dat putere ca să lupte împotriva păcatului, El oare e lipsit de vină ?

La auzul acestor cuvinte, Renata se opri ca fulgerată, îmi aruncă o privire sălbatică și se repezi să apuce cuțitul, care se afla pe masă, ca pe o armă izbăvitoare.

— Iată, iată, privește ! strigă ea cu glas răgușit. Iată cum ne îndeamnă Cristos să ne izbăvim sufletul, atunci cînd trupul ne ispitește !

Zicînd acestea, Renata își împlîntă cuțitul în umăr, iar sîngele țîșni din rană și se prelinse prin mîneca rochiei. Am crezut că în urma acestui gest desperat, la care furia o împinsese, Renata va cădea sleită de puteri și am dat s-o prind în brațe. Dar contrar așteptărilor mele, sîngele care curgea îi spori furia. Dînd dovadă de o forță pe care nu i-o bănuiam, mă îmbrînci cît colo, sări într-o parte și strigă din nou :

— Pleacă ! Pleacă ! Să nu mă atingi !

Îneebunită de-a binelea sau poate stăpînită de duhul rău, Renata aruncă cu putere spre mine cuțitul, pe care îl ținea încă în mînă, și numai printr-un noroc am scăpat teafăr. Apoi luă un teanc de cărți de pe masă și începu să le arunce în mine, ca pe niște proiectile. După cărți, veniră la rînd și alte lucruri aflate în cameră.

Mă feream cum puteam de grindina abătută asupra-mi și, încercînd să-i vorbesc, am făcut apel la rațiune, dar fiecare cuvînt al meu o irita și mai mult, fiecare mișcare a mea îi ațîța furia. Îi priveam obrazul mai palid ca oricînd. schimonosit de convulsii și devenit de nerecunoscut, ochii cu pupilele dilatate, îi priveam trupul cuprins de tremur și-mi spunea că altcineva îi dirijează mișcările, altcineva dispune de trupul și de voința ei. Și pentru că Renata răcnea fără oprire : „pleacă ! pleacă !”,

văzînd că prezența mea îi sporește neconținut furia, am luat o hotărîre, poate nesăbuită, dar pentru care astăzi nu-mi pot face reproșuri : m-am decis să plec de-acasă, presupunînd că în absența mea Renata își va veni repede în fire și că se va calma. Pe lîngă asta, nu puteam rămîne la infinit nepăsător ca stîncă marpesiană ¹¹, ascultînd neîncetat jignirile cu care mă împrôșca, pentru că, deși pricepeam că Renata este iresponsabilă, abia mă puteam stăpîni să nu-i răspund la acuzații.

Așadar, am preferat să ies cît mai repede din cameră. În urma mea am auzit hohotul de rîs al Renatei, ca și cum ar fi celebrat o victorie mult așteptată. I-am spus Luizei să meargă sus și să aștepte dispozițiile doamnei, mi-am pus pelerina și am ieșit să sorb aerul curat și primăvărat, în crepusculul înserării. Cît de ciudată mi s-a părut în acel moment strada strîmtă cu înaltele clădiri ale Kôlnului, luna albă care plutea deasupra lor, părăsind casa de nebuni în care auzisem cu cîteva clipe înainte urlete, scrișnete și hohote de rîs ! Mergeam înainte fără să mă gîndesc la ceva, trăgînd din plin aerul în piept și scrutînd cu ochii albastrul întunecat al cerului. Am rămas mirat văzîndu-mă dintr-o dată în fața casei unde stătea Agnes, spre care pașii mă duseseră fără voie. N-am îndrăznit să intru pentru a doua oară în ziua aceea, dar, traversînd strada mi-am aruncat privirea spre fereastră și mi s-a părut că zăresc chipul drag și gingaș al Agnesei. Plimbarea și, mai ales, chipul răsărit la fereastră m-au liniștit și m-am îndreptat încet spre casă.

Am găsit-o pe Luiza descumpănită în camera goală a Renatei. Pe jos erau împrăștiate lucruri de-ale ei, cîteva obiecte de îmbrăcăminte, petice, capete de sfoară... totul arăta că cineva își făcuse bagajele în graba mare. N-a fost greu să ghicesc ce se întîmplase și m-a cuprins groaza, așa cum i se întîmplă unui vrăjitor lipsit de experiență care, invocînd în taină un demon, cade la pămînt înfricoșat cînd acesta apare în fața lui. Tulburat, i-am pus cîteva întrebări Luizei, care n-a știut să-mi dea prea multe lămuriri.

— Doamna Renata, a bolborosit Luiza, mi-a spus că v-ați luat rămas bun de la ea și că pleacă pentru cîteva

zile. M-a rugat s-o ajut să-și strângă lucrurile, dar nu mi-a dat voie s-o urmez. Eu nu discut niciodată cu domnii, fac ce mi se poruncește. M-a mirat numai că mîna doamnei Renata era toată plină de sînge. I-am legat rana cu o fișie de pînză curată.

Ar fi fost inutil să mai discut cu slujnica bătrînă și grea de cap sau s-o dojenesc. Fără să mai iau seama la văicărelile ei, am ieșit în grabă în capul gol pe stradă. Îmi ziceam că Renata n-ajunsese prea departe și speram s-o găsesc și s-o înduplec să se întoarcă. Îmbrînceam puținii trecători care se aflau pe stradă la această oră, mă loveam de pereți și, în timp ce inima-mi bătea ca ciocanul fierarului, străbăteam buimăcit stradă după stradă, pînă cînd am auzit zăngănitul lanțurilor, cu care se închideau străzile, și pînă cînd în întuneric au început să licărească felinarele purtate de trecători. Atunci am înțeles că ar fi zadarnic să-mi continui căutările și m-am întors acasă, zguduit și dezorientat.

Deși încercam să mă consolez, gîndindu-mă că Renata n-apucase să iasă din oraș înainte ca paznicii să fi închis poarta, totuși, prima noapte petrecută fără ea a fost cu adevărat înspăimîntător. M-am aruncat pe pat tot așteptînd, contrar oricărei probabilități, să aud o bătaie în ușă și în prag să se ivească Renata, și orice zvon, oricît de neînsemnat, îmi dădea o nouă speranță. Apoi, sărind din pat, am îngenuncheat și am început să mă rog cu aceeași îndîrjire cu care se ruga Renata, conjurîndu-l pe Cel de Sus să mi-o redea, să mi-o redea orice ar fi, cu orice preț. Îi făgăduiam și mă juram că voi face orice dacă Renata se va întoarce : mă juram să plătesc o mie de liturghii, să bat zece mii de mătănii, să merg pe jos pînă la Mormîntul Domnului, eram gata să dau în schimb toate bucuriile care mă mai puteau aștepta în viață. Înțelegeam prea bine absurditatea jurămintelor mele și totuși le rosteam, frîngîndu-mi mîinile. Apoi, am alergat în camera goală a Renatei, unde totul mai păstra amintirea ei vie, m-am culcat pe patul ei, pe cearșaful de care ieri încă își lipise trupul, am sărutat pernele și le-am rupt cu dinții și, închipuindu-mi că o strîng în brațe, murmuram toate cuvintele pasionate și tandre, pe

care nu apucasem să le rostesc în zilele cît fusesem împreună, și mă loveam cu capul de perete pentru ca durerea să-mi redea conștiința. Nu știu cum de nu am înnebunit în noaptea aceea.

La revărsatul zorilor, eram în picioare și o căutam pe Renata prin oraș, am pîndit-o la poarta orașului și la debarcaderele de unde plecau bărcile. Nu am găsit-o însă nicăieri. Zadarnic am așteptat-o și acasă. Nu s-a întors la mine nici în ziua aceea, nici în ziua următoare, nici în șirul de zile care s-au scurs apoi. Nu s-a mai întors nicio dată în odaia ei.

CAPITOLUL XI

Cum am trăit fără Renata și cum
l-am întâlnit pe doctorul Faust

1

Mi-ar fi cu neputință să descriu în amănunt cum am dus-o în primele zile după plecarea Renatei. În amintirea mea ele se contopesc toate într-o singură pată difuză, așa cum vezi prin ceață contopite într-o singură imagine portul, casele din jur și oamenii de la debarcader. Dar niciodată în trecut, chiar dacă mă gîndeam că poate într-o zi mă voi despărți de Renata, nu mi-aș fi putut închipui cu cîtă sălbăticie dorul mă va prinde în ghearele lui, ca pe un biet miel înhățat de vultur. Niciodată nu mi-aș fi putut închipui că voi fi atît de neajutorat și atît de lipsit de apărare în fața atacului dorințelor nebune și imposibil de realizat. În acele zile sufletul meu era plin pînă la refuz de ființa Renatei, eram convins că soarta vieții mele este în mîinile ei, că numai ea îmi poate da fericirea, că fără ea lumina zilei sau întunericul nopții nu mai au nici un rost pentru mine. Lunile petrecute cu Renata mi se păreau o fericire paradisiacă, și la gîndul că am putut s-o pierd cu atîta ușurință, îmi venea să urlu de furie, mă blestemam cum era mai rău, lovindu-mă singur peste față, ca ultimul mizerabil vrednic de tot disprețul.

Am făcut, bineînțeles, tot ce mi-a stat în putință ca s-o regăsesc. Împărțind cu dărnicie bacșișuri paznicilor de la porțile orașului, i-am pus să-și aducă aminte dacă nu văzuseră trecînd pe lîngă ei o femeie cu înfățișarea Renatei. Am făcut toate investigațiile posibile la hanuri, mănăstiri și în toate locurile unde ar fi putut găsi adă-

post. Mărturisesc că în nebunia mea am întreprins cercetări și în casele publice. Nu mi-a fost rușine să-mi mărturisesc dezonoarea în public : am adresat rugăminți și vecinilor noastre, Katharina și Margareta, cu care într-un timp Renata întreținuse acele ciudate relații de prietenie. Dar, la întrebările mele, toți ridicau din umeri, iar în unele cazuri, când dădeam dovadă de o tulburare excesivă, sau stăruiam prea mult, mă alegeam cu batjocuri și jigniri.

În același timp, agățându-mă de fiecare speranță, oricît de iluzorie, în nădejdea că s-ar putea s-o întîlnesc la vreun colț de stradă, colindam în neștire ulițele orașului, mă învîrteam ore întregi în jurul debarcaderului, mă opream lîngă tejghelele din piață, intram în bisericile unde obișnuia să se roage Renata și cercetam, înfrigorat, chipurile celor îngenucheați în fața altarului, nădăjduind că voi putea zări chipul atît de cunoscut al celei pe care o căutam. De o mie de ori îmi închipuiam cum voi da pe neașteptate de Renata în vreo ulicioară îngustă, cum o voi prinde de pelerină, dacă ea va încerca, zorită, să dispară, cum voi cădea în genunchi, fără să-mi pese de noroiul de pe stradă, și-i voi spune : „Renata ! sînt al tău, sînt al tău pentru totdeauna, cu întreaga mea ființă ! Lasă-mă să-ți fiu rob, îngăduie-mi să stau în preajma ta ca un lucru oarecare, fie-ți milă de sufletul meu ! Fă ce vrei cu mine ! Frămîntă-mă cum frămîntă olarul argila, poruncește-mi să-mi dau viața pentru tine și voi fi fericit să mor !“ Pe scurt, am trecut prin toate încercările prin care trecuse Renata cînd îl căuta înnebunită pe Heinrich al ei pe străzile Kôlnului și cred că eram la fel de înverșunat și la fel de absurd ca și ea în acele zile.

În timpul nopții se deschideau în fața mea nemărginitele întinderi ale desperării, și pînă dimineața trăiam o tortură cumplită, căreia mă supuneam conștient. Mi se părea înjositor să-mi ogoiesc chinul într-un fel oarecare, nu-mi îngăduiam să beau nici măcar un pahar cu vin, hotărît să înfrunt suferința cu viziera ridicată, ca un adevărat cavaler, decît să-mi cumpăr o liniște vremelnică, scăpînd chiar pentru scurt timp de amintirea Renatei. Închis în casă, treceam dintr-o odaie în alta, cum făcusem în noaptea cînd mă părăsise. Uneori rămîneam

închis în camera mea pentru ca să nu mai văd lucrurile de care se atinsese Renata, a căror priveliște îmi era insuportabilă, alteori mă aruncam pe patul în care dormise, sărutam perna de care-și lipise obrazul, amintindu-mi cuvintele de dragoste pe care le rostise. În cele din urmă, mă doboră oboseala, mi se închideau ochii și atunci mi se arăta în vis, mă cuprindea în brațe, își lipea de pieptul meu trupul tremurător și gingaș, sau îmi ieșea întru întâmpinare în săli împodobite cu uriașe oglinzi, triumfătoare ca o regină încoronată, sau, dimpotrivă, rășărea în fața mea palidă, bolnavă, istovită, întinzînd implorător spre mine brațele. Mă trezeam cu senzația că mă prăbușesc de pe turnul înalt al fericirii în bezna și frigul singurătății mele...

Starea de reverie a ținut cîteva zile, după care m-a cuprins cea mai cruntă desperare, și suferința aceasta nemărginită m-a slăbit într-atît încît n-am mai avut putere să-mi continui căutările. Rămîneam în locuința mea, ziua și noaptea, singur cu dorul meu, ca un ucigaș închis în temniță în tovărășia unei maimuțe sălbatice, care îl hărțuie în fiecare clipă, repezindu-se să-l sugrume cu labele ei fioroase. Uneori o chemam pe Luiza și pentru a suta și a mia oară o puneam să-mi povestească ce făcuse și ce spusese Renata înainte de a pleca, adresîndu-i cu o insistență bolnăvicioasă aceeași întrebare : „Ți-a spus, nu-i așa, că pleacă doar pentru un timp ?“ O chinuiam pe biata bătrînă care mă părăsea, dînd din cap a jale. Atunci mă lăsam pradă amintirilor, și prin mintea mea se perindau zilele și ceasurile pe care le petrecusem împreună, semănam cu un zgîrcit care-și toarnă dintr-o palmă în alta monedele strînse de-a lungul anilor. Uneori rîdeam de bucurie ca un netot, atunci cînd în memorie îmi răsărea dintr-o dată un cuvînt uitat, o privire uitată a Renatei. Cîteodată născoceam tot felul de semne, unul mai absurd decît altul, dar nu izbuteam să mă amăgesc, deși găseam în asta un fel de mîngîiere. Astfel, stînd lîngă geam, îmi spuneam : „Dacă pe strada va apărea cîm partea dreaptă un bărbat, înseamnă că Renata se va întoarce.“ Sau : „Dacă voi reuși să număr pînă la un milion, fără să pierd șirul, înseamnă că se mai află în Köln“. „Dacă îmi voi aminti numele tuturor colegilor mei din

Universitate, înseamnă că o voi întâlni mâine." În starea asta de neputință și de abulie, zilele treceau una după alta și mi se părea tot mai ciudat gândul că aș mai putea să mă întorc printre oameni. Chipul Renatei nu-mi mai apărea ca amintirea unui om viu, ci ca un fel de simbol sacru.

Într-o zi am născocit un nou joc : stînd în fotoliu, închideam ochii și-mi închipuiam că Renata se află acolo, în odaie, că trece de la fereastră la masă, de la pat la altar, că se apropie de mine, că-mi atinge părul. În extazul meu auzeam parcă cu adevărat pași, un foșnet de rochie, simțeam atingerea unor degete gingașe și această amăgire era chinuitor de dulce. Sorbeam roadele fanteziei mele ore întregi și adesea lacrimile îmi umpleau ochii, dar într-o zi, simții că inima mi s-a oprit o clipă și apoi începe să-mi zvîcnească nebunește, iar mîinile mi se răciră : auzisem limpede un foșnet de rochie și pași de femeie în odaie.

Am deschis ochii. În fața mea se afla Agnes.

Cu pași ușori și parcă fără voia ei, Agnes se apropie de mine, îngenunche în fața mea, cum îngenuncheam eu, pe vremuri, în fața Renatei, îmi luă mîna în mîinile ei și-mi șopti :

— Domnule Ruprecht, de ce nu mi-ai povestit tot ce s-a întîmplat cu dumneata ?

Era atîta blîndețe în glasul ei, atinse cu atîta grijă rănile inimii mele, încît nu mai simțeam nici rușine pentru întristarea mea, nici teamă că cineva străin pătrunsese în cameră. I-am strîns mîna și-am rostit, tot atît de blînd ca și ea :

— Rămii cu mine, Agnes. Îți mulțumesc că ai venit.

Și cum, în acel ceas, nu puteam să mă gîndesc la nimic altceva, am început să-i vorbesc Agnesei despre Renata, despre dragostea noastră și deznădejdea mea. Pentru prima dată împărtășeam cuiva, răspicat și fără cruțare, simțămintele mele, nu mă sfiam să-i descriu starea jalnică în care mă aflam și cuvintele îmi veneau pe buze fără să le chem, parcă independente de voința mea, în meștire, ca într-un delir. Vedeam că Agnes pălește ascultîndu-mi mărturisirile, vedeam cum lacrimile îi încețoșează privirea senină și încrezătoare, dar nu mai aveam putere să mă

opresc, deoarece priveleştea suferinţei altuia uşura într-un fel propria mea suferinţă. Iar dacă Agnes încerca să intervină să-mi spună o vorbă de mîngîiere, îi luam vorba din gură şi continuam cu şi mai multă înverşunare, ca purtat de aripile unui demon.

Izbucnirea mea dementială a durat probabil o oră întreagă. În sfîrşit, Agnes, nemaiputînd suporta tortura la care am supus-o, căzu jos şi, izbucnind în plîns, îngîină : „Dar la mine, la mine nu te-ai gîndit niciodată ?“ Auzind-o mi-am venit întru-cîtva în fire, am ridicat-o de jos, am aşezat-o în fotoliu şi i-am spus că simt faţă de ea o recunoştinţă nemărginită pentru bunătatea ei şi în adevăr, în clipa aceea, o iubeam cu duioşia unui frate mai mare. Cînd se mai linişti, îşi şterse ochii ei frumoşi, îşi strînse părul despletit şi vru să plece cît mai repede acasă, dorind ca absenţa ei să rămînă neobservată. Am implorat-o în genunchi să revină adoua zi, cel puţin pentru cîteva minute. După plecarea Agnesei, am simţit că m-a cuprins un calm ciudat, ca un rănit care zăcuse părăsit multă vreme pe cîmpul de luptă, pierzîndu-şi nădejdea, dar care totuşi, pînă la urmă, avusese norocul să primească îngrijirile unui medic atent care îi spală şi-i obloji rănilor.

Agnes veni şi a doua zi, şi a treia zi, şi a patra zi. Izbutea, în fiecare zi, să înşele într-un fel sau altul vigilenţa fratelui său şi ochii de Argus ai cumetrelor din vecini. N-am să mint spunînd că nu ghicisem de ce venea la mine. De altfel, tremurul care o cuprindea ori de cîte ori o atingeam, resemnarea din priviri şi sfiala din vorbe, adevereau cu prisosinţă că numai dragostea o mîna spre mine, văpaia primei iubiri. Înţelegeam, desigur, şi totuşi nu încetam s-o chinuiesc cu mărturisirile mele, pentru că aveam nevoie de cineva care să mă asculte, de cineva căruia să-i pot vorbi slobod despre tot ce-mi frămînta sufletul, în faţa căruia să rostesc cu glas tare numele scump al Renatei. Astfel, ca o imagine răsturnată într-o oglindă, ascultam ore întregi, povestită de mine, istoria Renatei şi a lui Heinrich. De data aceasta nu mai jucam însă rolul victimei, ci rolul călăului. Privind-o pe micuţa Agnes, care venea zilnic să-şi îndure supliciul, mă gîndeam că noi patru — contele Heinrich, Renata, eu şi

Agnes — sîntem legați între noi ca roțițele unui mecanism de ceasornic, obligate să se îmbine între ele cu zimții lor ascuțiți.

Trebuie să spun că Agnes suporta aceste încercări dînd dovadă de o tărie uimitoare, căci dragostea pare să insufle puteri titanice fiecăruia dintre noi, chiar și celor mai slabi. Uitîndu-și pudoarea feciorelnică, ea asculta cu resemnare amănuntele zilelor de fericire petrecute lîngă Renata, relatări care nu ocoleau scenele cele mai intime. Învîingîndu-și gelozia copilărească, ea mă urma în odaia Renatei spre a putea vedea unde-și petrecea timpul iubita mea, fotoliul în care obișnuia să șadă, altarul la care se ruga, patul lîngă care dormisem nu o dată, neîndrăznind să ridic ochii și s-o privesc. O sileam pe Agnes să chibzuiască împreună cu mine cum ar fi mai bine să procedăm, iar ea, cu glas sfios, încerca să-mi arate că nu are nici un rost să-mi continui cercetările cutreierînd țara, mai ales că nu cunoșteam nici locul de baștină al Renatei și nici unde locuiau rudele ei.

Se întîmpla uneori să întrec măsura și atunci Agnes, biata mea victimă, își lăsa deodată mîinile în jos și-mi șoptea : „Nu mai pot !“ Ochii i se umezeau de lacrimi, amuțea, se chircea toată și luneca pe podea, sau își lipea rușinată fața de spătarul fotoliului. Mi se rupea inima văzînd cum se chinuiește biata fetiță, o îmbrățișam, o mîngîiam, părul ei se împletea cu al meu și buzele noastre se împreunau, dar pentru mine acest sărut nu trecea dincolo de compasiune și înduioșare. Și poate tocmai pentru aceste clipe fugitive venea la mine Agnes, fiind gata să accepte toate umilințele în așteptarea lor.

Trecură astfel vreo zece zile. Tot mai zăboveam în Kôln, în primul rînd, pentru că nu aveam unde mă duce, în al doilea rînd, pentru că îmi lipsea voința și nu pregetam să mă despart de ultimul lucru de preț care-mi mai rămînea pe pămînt : prietenia Agnesei. Sufletul îmi era atît de moleșit după toate prin cîte trecusem, încît nimeni n-ar fi recunoscut în mine pe asprul tovarăș de arme al marilor conchistadori, pe cel care altădată condusesese expediții prin pădurile virgine ale Noii Spanii. Dimpotrivă, cufundat în gînduri și cuprins de marasm, semănam mai degrabă cu acel „cortegiano“ atît de fin zugrăvit de

spiritualul Baldassare Castiglione¹. Incapabil de a lua o hotărîre, mi-aş mai fi continuat poate încă mult timp ciudatul meu fel de viaţă, dacă nu i-ar fi pus capăt o întâmplare, concluzie firească a celor petrecute mai înainte.

Într-o zi, şi anume într-o sîmbătă, era la şase martie, pe la asfinţit cînd Agnes, nemaiputînd suporta încercările la care o supusesem din nou, stătea istovită pe genunchii mei, iar eu, ruşinat de cruzimea mea, o sărutam pe obraz, cînd deodată uşa camerei se dădu în lături şi în prag se ivi Matthaus. La vederea acestui tablou neaşteptat, ră-mase înmărmurit de uimire. Agnes, cînd îl văzu intrînd, sări în picioare şi scoase un ţipăt, apoi, neştiind ce să facă, fugi şi îşi lipi faţa de perete. Simţindu-mă vinovat şi neştiind nici eu ce trebuie să spun şi ce să fac, am rămas încremenit, ca într-o scenă mută dintr-o pantomimă jucată de vreun teatru ambulant. Matthaus, căruia îi pierise graiul, îşi veni în fire şi rosti mînios :

— La asta nu m-aş fi aşteptat niciodată din partea ta, frate ! Aş fi putut crede orice despre tine, dar te socoteam om cinstit ! Mă tot întrebam, de ce nu mai vii pe la noi ? Într-o vreme veneai în fiecare zi, şi iată că s-au împlinit două săptămîni de cînd nu ţi-am mai văzut mutra ! Care va să zică ai ademenit păsărica ? Şi ce ţi-ai spus ? Las-o să zboare ea la mine ! Nu, frate ! Greşeşti. De data asta, n-o să-ţi meargă !

Spunînd acestea, mereu mai mînios pe măsură ce-şi asculta propriile-i cuvinte, Matthaus se apropia de mine, gata să mă lovească, deşi îmi dădeam toată silinţa să-l potolesc. Apoi se repezi la Agnes şi o făcu albie de porci, împrôşcînd-o cu ocări şi vorbe urîte, pe care niciodată n-aş fi cutezat să le rostesc în prezenţa unei femei. Jignită pînă-n adîncul sufletului, Agnes se porni pe plîns, zbătîndu-se cu şi mai multă desperare, ca un fluture cu aripile pîrjolate de flacără, şi se prăbuşi pe podea pe jumătate leşinată. N-am mai putut răbda şi luîndu-i apărarea pe faţă, i-am spus lui Matthaus, plin de hotărîre :

— Dragă Matthaus ! Am o mare vină, deşi nu sînt aşa de vinovat precum crezi tu. Cît despre sora ta, nu-i poţi reproşa nimic. Las-o în pace şi ascultă cele ce-ţi spun. Domnişoara Agnes ar fi bine să plece acasă, iar tu stai jos şi ascultă.

Tonul meu ferm îşi făcu efectul : Matthauss tăcu şi se lăsă cu trupul său greoi în fotoliu, bombănind :

— Ia să te-aud !

Am ajutat-o pe Agnes să se ridice, căci biata de ea nici nu-şi mai dădea seama ce face, am condus-o pînă la uşă, apoi am zăvorît-o. M-am aşezat în faţa lui Matthauss şi am început să vorbesc, căutînd să-mi păstrez calmul. Aşa cum mi se întîmpla totdeauna în clipa cînd trebuia să acţionez, mi-am recăpătat luciditatea gîndirii şi fermitatea voinţii.

I-am explicat lui Matthauss, în măsura în care e posibil să-i explici unui om dintr-o bucată şi cam mărginit la minte, în ce hal de deznădejde mă aduseseră năprasnicele lovituri ale soartei şi l-am convins că vizitele Agnesei nu erau decît un act de caritate, asemeni vizitelor la spital sau la închisoare, pe care le încurajează şi biserica. Am stăruit asupra faptului că între mine şi Agnes n-a fost nimic din ceea ce se cheamă dragoste, că n-am căzut pradă dorinţelor josnice, că niciodată nu am trecut dincolo de limita relaţiilor permise între frate şi soră. Scena la care asistasem Matthauss nu dovedea decît bunătatea excesivă a sorei lui, care, mişcată pînă-n străfundul sufletului de zbuciumul şi suferinţele mele, mi se aruncase la piept, izbucnind în lacrimi. Am făcut uz de întreaga mea forţă de convingere şi cred că însuşi Marcus Tullius Cicero, părintele oratorilor şi al ipocriţilor, ascultîndu-mi discursul făţarnic, m-ar fi bătut binevoitor pe umăr.

Ascultîndu-mi lămuririle, Matthauss se linişti întrucîtva şi-mi spuse :

— Uite ce-i, frate ! Jură-mi pe trupul curat al lui Cristos şi pe fericirea din Rai a Neprihănitei Fecioare că între tine şi Agnes nu s-a întîmplat nimic rău.

I-am jurat fără să stau pe gînduri.

— Şi acum, ascultă, rosti Matthauss, ascultă ce-ţi spun : nu mă prea pricep la încurcături sentimentale, şi nici nu caut aşa ceva, dar trebuie să încetezi să te şi gîndeşti la Agnes. Dacă i-ai cere mîna, poate nu ţi-aş refuza-o, dar amestecul ăsta de afecţiune şi compătimire nu-i pentru ea. Ea n-are nevoie de un prieten, ci de un soţ. Ar fi mai bine să nu te mai vadă şi te rog să nu-i scrii, căci din toate astea n-o să iasă nimic bun !

Zicînd acestea, Matthaus se ridică din fotoliu și dădu să plece, dar se răzgîndi și, apropiindu-se de mine, zise cu blîndețe în glas :

— Vreau să mai adaug ceva, Ruprecht : pleacă din oraș de bună voie. De fapt, venisem la tine să-ți dau acest sfat. Ieri am auzit vorbindu-se despre tine niște lucruri care m-au băgat în sperieți. Spun oamenii că tu, împreună cu drăguța ta care a fugit, te-ai ocupat nu numai cu magia, ci și cu lucruri mai rele. Eu unul, de bună seamă, nu prea cred așa ceva, dar gîndește-te că tortura poate face pe oricine să recunoască orice. În oraș, unii sînt de părere că ar trebui să fii luat la rost. Tu n-ai nici o treabă aici și se știe că un om care nu are treabă își face de cap. Într-un cuvînt, ascultă-mi sfatul pe care ți-l dau din toată inima : pleacă de aici și cît mai repede.

Apoi Matthaus, fără măcar să-mi dea mîna, se întoarse pe călcîie și ieși, lăsîndu-mă singur. Mărturisesc că această scenă, care n-a ținut mai mult de zece-cincisprezece minute și în care tragicul s-a îmbinat cu o ușoară nuanță de comic, a avut asupra mea un efect înviorător. Ca și cum cineva ar fi zvîrlit asupra-mi o căldare cu apă rece : eram încă buimăcit, încă tulburat, dar mă trezisem la realitate. M-am întrebat, cînd emoția s-a risipit :

— Nu e oare lesne de înțeles că această întîmplare e un dar al soartei, care vine astfel să mă ajute să mă smulg din lîncezeală, din mlaștina în care mi se împotmolise sufletul ? Încă puțin și tot ce mai rămăsese bun și curat în simțirea mea ar fi pierit năpădit de bălăriile și lîntița bălții. Aveam de ales : viața sau moartea. Din două una. Ori să-mi pun capăt zilelor, dacă nu mai aveam pentru ce trăi, ori să mă hotărăsc să trăiesc mai departe, dar nu tîrîndu-mă ca un melc ce-și duce casa în spinare. Căci, așa cum prea bine spune Pico della Mirandola², nu e demn de ființa umană — centrul lumii și al vieții — să te jelui în fiecare zi, trăind din mila și bunătatea semenilor.

Aceste simple gînduri, care ar fi trebuit să-mi vină în minte și fără predica lui Matthaus, m-au adus la realitate și m-am simțit dintr-o dată mai tare pe picioarele mele. Era clar : sosise momentul să părăsesc orașul Kôln, unde nu mai aveam nici un motiv să rămîn și unde, așa cum mă vestise Matthaus, mă așteptau serioase neplăceri.

Fără să zăbovesc, am început să mă pregătesc de plecare, să pun de-o parte lucrurile pe care voiam să le iau cu mine, din tot ce bruma strînsesem în aceste ultime luni, și să văd cîți bani mai aveam. Mai aveam o sută și ceva de florini de Renania, o sumă destul de frumoasă pentru un om ca mine. Mi-a fost greu să mă hotărăsc încotro s-o apuc, dar eram ferm hotărît să ocolesc orașelul meu natal, Lossheim, și casa părintească. Mă încrîncenam la gîndul că aș putea să apar în fața părinților ca un înfrînt lovit de soartă, fără bani, fără speranțe în viitor, și parcă-l auzeam pe tata aruncîndu-mi în obraz : „Netrebnic ai fost, netrebnic ai rămas“.

Ciudat lucru : deși perspectivele mele de viitor se pierdeau în negura necunoscutului, hotărîrea de a părăsi Kôlnul m-a liniștit dintr-o dată și noaptea care a urmat după vizita lui Matthaues a fost prima noapte relativ calmă de cînd plecase Renata.

2

Ziua următoare, duminică, m-am gîndit s-o consacru despărțirii solemne de Kôln, oraș de care mă legau atîtea scumpe amintiri și pe care nu-l puteam părăsi ca pe un sat oarecare unde, din întîmplare, poposisem o noapte. Ascultînd dangătul clopotelor, mi-am îmbrăcat cele mai bune haine, amintindu-mi cu tristețe de vremea cînd o însoțeam pe Renata la slujba liturghiei. M-am îndreptat spre biserica noastră parohială, biserica Sfînta Cecilia, plină de lume pestriță. Rezemat de o coloană, am ascultat sunetele grave ale orgii, am încercat să trezesc în sufletul meu piosul simțămînt al evlaviei, să mă contopesc măcar așa cu Renata, care în clipa aceea se ruga, desigur, într-o biserică necunoscută mie. Tot astfel încearcă să-și contopească sufletele două ființe care se iubesc cu adevărat și care, despărțite de ocean, contemplă seara licărul aceleiași stele.

După ce liturghia s-a terminat, am cîntăreț multă vreme străzile orașului, evocînd întîmplările din ultimele luni, și nu era piatră de care să nu mă lege o amintire. Colo, după debarcaderul Hansei, stăteam uneori cu Renata,

privind în tăcere apele întunecate ale Rinului ; dincoace, în biserica Sfîntul Petru, avea banca noastră ; aici, la poalele turnului Sfîntul Martin, Renata aşteptase mult timp, încrezătoare, să-i iasă întru întîmpinare Heinrich ; pe uliţa asta mersesem, însoţit de Matthaus, să mă bat în duel cu Heinrich ; în cîrciuma de peste drum, cu un pahar de vin pe masă, visasem ore în şir la Renata şi la Agnes. Amintirile se desprindeau din zidurile oraşului, răsăreau ca din pămînt la răscrucile străzilor, îmi făceau semne de la ferestrele caselor, mă pîndeau de după tejghelele prăvăliilor, coborau spre mine din vîrfurile turnurilor care încununau bisericile. Mi se părea că împînzisem oraşul cu umbrele dragostei noastre, şi inima mi se strîngea la gîndul că trebuie să părăsesc acest loc, ca şi cum m-aş fi despărţit de Pămîntul Făgăduinţei.

Colindam străzile, cuprins de nostalgie şi visare, şi cînd am ajuns în dreptul Domului, m-am oprit în umbra lui, lîngă uriaşele vitralii care împodobesc zidul dinspre miazăzi. Dintr-o dată, din mulţimea de oameni se desprinseseră doi inşi, care mă urmăriseră probabil şi care veneau spre mine. I-am privit cu uimire şi trebuie să recunosc că de la prima vedere înfăţişarea lor mi s-a părut ieşită din comun. Unul din ei, cam de vreo treizeci şi cinci de ani, era îmbrăcat cum se îmbracă de obicei medicii, purta o barbă creată, parc-ar fi fost un rege travestit. Avea o ținută distinsă, mişcări sigure, i se putea citi pe faţă oboseala unui om care se plictisise să tot poruncească. Însoţitorul lui purta straie de călugăr, era înalt şi slab, dar în fiecare clipă îşi schimba expresia feţei şi întreaga sa înfăţişare. Cînd l-am văzut venind spre mine, mi s-a părut că abia îşi stăpîneşte rîsul, pregătindu-se să facă o glumă bună ; apoi m-am gîndit că nutreşte gînduri rele împotriva mea şi mi-am luat toate măsurile de apărare ; şi cînd, în sfîrşit, s-a oprit şi i-am zărit mai bine chipul, am desluşit un zîmbet cît se poate de respectuos.

Călugărul mi se adresează cu o politeţe fără cusur :

— Amabile domn, după cum am observat, vă petreceţi timpul colindînd acest frumos oraş, pe care se pare că-l cunoaşteţi îndeajuns de bine. Noi sîntem nişte călători, care am poposit aici pentru prima dată, şi am fi foarte bucuroşi dacă cineva ar binevoi să ne arate tot ce este demn de

văzut în Kóln. N-ați vrea să ne acordați bunăvoința dumneavoastră și să acceptați să fiți în cursul zilei de azi călăuza noastră ?

Glasul călugărului avea niște inflexiuni neobișnuite, onctuoase, și exercita un fel de înriurare magică asupra mea : mă simții îndată prins în năvodul cuvintelor lui și în loc să curm convorbirea, printr-un refuz tăios, am răspuns în felul următor :

— Vă rog să mă scuzați, stimați domni, dar mă miră că adresați o asemenea rugămintă unui necunoscut, care s-ar putea să aibă ceva mai bun de făcut decît să fie ghidul celor care vizitează orașul.

Călugărul îmi răspunse cu o amabilitate prefăcută, luîndu-mă parcă peste picior :

— N-am vrut în nici un caz să vă supărăm. Dar, judecînd după înfățișare, nu sînteți prea bine dispus, iar noi sîntem niște oameni veseli, gustăm fiecare clipă, fără să ne gîndim la cea care vine, și dacă ați accepta să ne însoțiți n-ați fi în pierdere, căci serviciul pe care vi l-am face n-ar fi mai mic decît cel pe care-l așteptăm din partea dumneavoastră. Dacă faptul că nu ne cunoașteți constituie o piedică, această piedică poate fi ușor înlăturată, ținînd seama că toate lucrurile și ființele au un nume. Dumnezeului este prietenul și protectorul meu, bărbat foarte destoinic și erudit, doctor în filozofie și medicină, cercetător al elementelor, Johann Faust³ despre care poate ați auzit. Iar eu sînt un învățăcel modest, care de mulți ani studiază reversul lucrurilor și pe care prisosul de erudiție îl împiedică să devină un bun teolog. În copilărie purtam numele de Johann Müllin, dar sînt mai bine cunoscut sub porecla glumeață de Mefistofeles, pe care v-aș ruga s-o rețineți.

Cei doi necunoscuți mi se părură oameni demni de încredere și m-am gîndit că n-ar fi rău să-mi petrec timpul în societatea acestor călători, încercînd să-mi împrăstii tristețea apăsătoare, lăsîndu-mă învăluit de veselie lor sănătoasă. Păstrîndu-mi întreaga demnitate, am răspuns că sînt dispus să le vin în ajutor, cu alît mai mult cu cit orașul Kóln mi-a devenit scump și sînt bucuros că voi avea prilejul să le arăt comorile lui. Pactul fusese semnat așa că mi-am asumat îndată rolul de ghid, propunîndu-le să începem prin a vizita Domul în fața căruia ne aflam.

Cei care au poposit în Kôln cunosc desigur acest monument arhitectonic, despre care am mai pomenit de cîteva ori în povestirea mea, și nu mă îndoiesc că și cei în trecere prin oraș au auzit despre uriașa construcție începută cu trei secole în urmă, sub aspectul ei actual mărturie vie a slăbiciunii forțelor omului în raport cu avîntul fanteziei sale. Le-am povestit însoțitorilor mei tot ce știam în legătură cu zidirea acestui sfînt lăcaș, despre bolta sfințită la un secol după inițierea lucrărilor, naosul pus la dispoziția preoților pentru oficierea slujbei cu cincizeci de ani mai tîrziu și turlele, mai puțin înalte decît în proiectul inițial, în care clopotele fuseseră fixate abia cu optzeci de ani în urmă. Domul se înalță în centrul orașului ca o arcă a lui Noe pregătită pentru un viitor potop, iar macaraua de pe acoperișul ei părea un deget gigantic amenințînd omenirea⁴. Cînd mi-am sfîrșit explicațiile, Mefistofeles spuse :

— Cît de slabi au devenit oamenii ! Templul lui Solomon nu a fost mai puțin vast decît această clădire și a putut fi totuși durat în șapte ani și jumătate ! Ce-i drept, la înălțarea lui au contribuit, pe lîngă truda sclavilor, și duhurile stihilor. Cînd bătrînul rege ridica amenințător degetul lui împodobit cu inele, tremurau de groază, ca frunzele în bătaia vîntului. .

M-am uitat cu uimire la acest om care vorbea despre regele Psalmist ca despre o persoană cunoscută, apoi m-am gîndit că făcuse o glumă și i-am invitat pe însoțitorii mei să intre în Dom și să privească îndeaproape cele șapte capele care înconjoară bolta. Pe cînd le arătam capela celor Trei Magi unde, potrivit legendei, se află îngropate trupurile magilor, aduse la Kôln după pîrjolirea orașului italian Milano⁵, doctorul Faust, care pînă atunci tăcuse aproape tot timpul, zise :

— Oameni buni ! Nu cumva ați rătăcit drumul ajungînd aici în loc să mergeți în Palestina, la Betleem ? Sau poate că ați fost aruncați după moarte în Mare și valurile Rinului v-au adus în cele din urmă la Kôln ca să vă găsiți aici mormîntul ?

Am rîs de gluma lui, iar Mefistofeles adaugă pe același ton :

— N-ați prea avut noroc, bieții de voi, Melhior, Baltazar și Gaspar ! V-a botezat apostolul Toma, care nici el nu prea credea în Isus Cristos, iar după moarte, ați fost aduși să dormiți somnul de veci într-o biserică, și ea destul de agitată.

Ieșind din Dom, am pornit spre vechea biserică Sfântul Kunibert, apoi la Sfânta Ursula, și la Sfântul Gereon, la ruinele Zidului roman, vizitînd rînd pe rînd locurile istorice ale Kōlnului. De fiecare dată însoțitorii nu pierdeau prilejul să arunce o glumă sau o vorbă de duh, doctorul Faust mai blajin, Mefistofeles mereu batjocoritor și malițios. Umblînd de ici colo în tovărășia acestor doi interlocutori neobosiți, norul negru al tristeții, care apăruse din nou la orizontul sufletului meu, începu să se împrăstie, așa că, obosit după atîta cale, am primit cu plăcere, la propunerea lui Mefistofeles, să intrăm într-o vinărie să bem o cană cu vin.

Ne-am așezat într-un ungher lîngă fereastră și, în timp ce birtașul și ajutorul său — după ce pusese ră la frigare un boboc de gîscă — ne aduceau vin, am deschis vorba în dorința de a afla unele amănunte privitor la proaspetele mele cunoștințe. Mefistofeles mi-a răspuns astfel :

— Prietenul și ocrotitorul meu, doctorul Faust, obosit de povara cunoștințelor și sătul de erudiție, a dorit să vadă cu ochii lui dacă lumea este într-adevăr întocmită potrivit legilor științei. Cutreierînd țări și vizitînd orașe, ne convingem totodată că vinul îmbată pretutindeni și că pretutindeni bărbații aleargă după femei.

Doctorul Faust adăugă cu tristețe :

— Ar fi bine să adaugi că oriunde pe întinsul pămîntului fericirea nu poate fi cumpărată cu bani și dragostea nu poate fi dobîndită cu forță.

I-am întrebat pe unde au umblat, și Mefistofeles mi-a răspuns îndată :

— La început, am călătorit prin Italia, am trecut prin Milano, Veneția, Padova, Florența, Neapole și Roma⁶. La Roma prietenul meu a fost cuprins de invidie, vînzîndu-l pe preasîntul Părinte, și mi-a făcut reproșuri amare pentru că nu l-am așezat în scaunul papal. De acolo am plecat în Panonia, apoi în Grecia. În această din urmă țară, prietenul meu și-a arătat regretul că nu i-a fost

dat să trăiască în epoca lui Ahile și a lui Hector. Am străbătut marea și am ajuns în Egipt, unde i-am arătat doctorului piramidele, iar el simți dorința să devină neapărat faraon. Din Egipt am plecat în Palestina, o țară pe care n-o prea iubesc, și de aici la Constantinople, unde domnește sultanul Soliman⁷, cel mai glorios dintre toți cîrmuitorii lumii. Dacă nu l-aș fi oprit, doctorul Faust ar fi trecut pe loc la islamism. Din Constantinopol am pornit spre Moscovia, unde doctorul și-a dovedit erudiția la curtea kneghinei Elena⁸, dar n-am vrut să rămînem acolo din pricina iernilor prea aspre. Acum au venit la rînd orașele germane. Am vizitat Viena, München Augsburg, Praga, Leipzig, Nürnberg și Strassburg. Ne vom duce la Trier, iar de acolo în Franța și în Anglia.

În timp ce Mefistofeles îmi făcea cunoscut acest lung itinerariu, ni s-a adus vin. Convorbirea noastră s-a înviorat, după ce am ciocnit paharele cu vin de Renania. Căutam mereu să-mi dau seama în ce măsură noii mei prieteni mă amăgesc și în ce măsură spusele lor corespund adevărului, dar ei îmi răspundeau în doi peri. Mefistofeles glumea mereu și se strecura printre întrebări ca un șarpe, iar doctorul Faust vorbea puțin, ca și cum toate i-ar fi fost indiferente : nu tăgăduia nimic, nu afirma nimic. Ce-i drept, cînd am aflat că doctorul Faust nu este străin de domeniul magiei și i-am povestit întrevăderea cu Agrippa de Nettesheim, el m-a ascultat cu o vădită curiozitate și mi-a spus următoarele :

— Am citit lucrările lui Agrippa, care mi se pare a fi un om foarte sîrguincios, dar nu prea înzestrat. S-a ocupat de magie ca de istorie, sau de oricare altă știință. E ca și cum ți-ai da silința să atingi gradul de perfecțiune al lui Homer și profunzimea gîndirii lui Platon. Operele lui Agrippa nu se bazează pe experiențele de magie care deschid o poartă spre această știință, ci pe studiarea conștiințioasă a diverselor texte, atît și nimic mai mult.

Am pledat, cum m-am priceput mai bine, în favoarea lui Agrippa, deoarece consideram opera lui *De occulta philosophia* un triumf al spiritului uman, dar Mefistofeles a intervenit, curmînd discuția noastră cu următoarele cuvinte :

— Oricît ați transpira, domnii mei, inventînd formule, și oricîte exerciții ați face practicînd experiențele magice, nu veți fi în stare să prindeți în plasa voastră decît vreo jigodie nenorocită din lumea demonilor, pentru care nu face să te zbuciumi atît. Cît despre demonii mai de seamă, nu puteți pune mîna pe ei de vreme ce nici Adam, nici Solomon, nici Albertus Magnus n-au fost în stare să-i supună. Ei, dar destul cu filozofia și cu plăsmuitorii de sisteme. Pe cîntea mea, nu mai pot suporta nici o mutră savantă ; să ne înveselim, așa cum de altfel i-am făgăduit oaspelui nostru !

Vinăria era aproape plină. Mefistofeles își părăsi dintr-o dată înfățișarea serioasă și, împrumutînd chipul unui bufon, le adresă celor prezenți vorbe de duh, invitîndu-i să cîntăm un cîntec. Cîțiva inși se apropiară de masa noastră, iar Mefistofeles, așezîndu-se pe tăblia mesii, începu să cînte, cu un glas tare și destul de plăcut, niște cuplete îndrăcite, din care nu mai țîn minte decît refrenul, pe care curînd începu să-l intoneze toată sala, țînîndu-i isonul.

*Wein ! Wein !
Von dem Rhein ! **

Cînd sîrși cîntecul, Mefistofeles se adresă asistenței cu următoarea propunere :

— Stimați domni ! Poposind aici, în timpul călătoriei noastre prin acest oraș a cărui priveliște ne-a încîntat, am dori să vă mulțumim într-un fel dumneavoastră celor ce-l locuiți. Îngăduiți-mi deci să ofer fiecăruia dintre dumneavoastră un ciorchine proaspăt de struguri aurii !

Toți luară cuvintele lui drept o glumă, căci ne aflam abia la începutul primăverii și vița de vie nici măcar nu se acoperiseră cu frunze, dar Mefistofeles, luînd ba înfățișarea unui om serios. ba înfățișarea unui bufon, părea că ține morțiș să-și împlinească promisiunea. Luă două tăvi și, ridicîndu-le deasupra capului, se apropie de fereastra întredeschisă pentru a se primeni aerul stătut din încă-

* *Vin ! Vin ! De la Rin !* (trad. din germ.).

pere. În același timp, luîndu-și o mutră comică și misterioasă, rosti niște cuvinte lipsite de sens, asemănătoare incantațiilor. Clienții se uitau la el și rîdeau, ca și cum în fața lor s-ar fi aflat un veritabil scamator, dar după cîteva minute Mefistofeles puse cele două tăvi pe masă. Tăvile erau pline cu struguri albi și negri.

Bineînțeles, nu mă îndoiam că această minune ascundea doar un vicleșug de prestidigitator îndemînatic, dar în acel moment am rămas uimit nu mai puțin decît ceilalți și am scos fără voie, odată cu ei, o exclamație de mirare. Mefistofeles ne-a îmbiat să gustăm și cei care s-au încumetat s-o facă au constatat că strugurii păreau într-adevăr chiar atunci culeși din vie. Mefistofeles deveni obiectul admirației generale ; toți îl priveau ca pe un mag, sau un vrăjitor, cu teamă amestecată cu respect, în timp ce el cu brațele încrucișate la piept plana semeț peste această adunătură de burghezi, ca un idol asemenea lui Lucifer.

Dar cînd, treptat-treptat, uimirea generală se topi, ca un val ajuns la țarm, cei de față căzură la bănuială și începură a se gîndi că nu e treabă curată. Patronul vinăriei, ultimul căruia i-ar fi convenit ca mușteriii să consume niște alimente dobîndite pe cale miraculoasă, își manifestă, în mod fățiș, neîncrederea. Un țaran cam cherchelit îl înfruntă pe Mefistofeles și-i porunci, înjurînd, să sărute crucea, pentru a dovedi că este într-adevăr bun creștin. Un tînăr, după toate aparențele student în teologie, strigă în gura mare că strugurii sînt otrăviți.

Mefistofeles ascultă imperturbabil și oarecum disprețuitor sudălmile și atacurile. Apoi cînd îi veni bine le dădu tuturor următorul răspuns :

— Dacă strugurii oferiți de mine nu sînt pe placul unor oameni amețiți de băutură ca dumneavoastră, n-am de ce să insist.

Zicînd acestea, ridică poalele pelerinei și acoperi tăvile cu struguri. Cînd le dădu la iveală, tăvile erau goale, ca și cum ciorchinii de struguri n-ar fi existat decît în închipuirea celor de față, ca fata morgana în pustiu.

Se stîrni o zarvă de nedescris : se sculară toți în picioare și se îmbulziră la masa noastră, gata să ne ia la

bătaie. Strigau că sîntem niște potlogari, că ar trebui să fim dați pe mîna autorităților municipale, agitau pumnii deasupra noastră, așa încît s-ar fi putut s-o sfîrșim prost, cu atît mai mult cu cît ne pomenirăm înghesuiți într-un ungher. Aș fi vrut să am la îndemîină o armă sau ceva asemănător, căci se părea că astfel voi fi nevoit să-mi apăr demnitatea, dar intervenția patronului, care se temea că s-ar putea făptui un omor în localul său, potoli într-un fel cearta. Mefistofeles aruncă pe masă o monedă care acoperea cu prisosință tot ce consumasem și, ocrotiți de ospătar, am ajuns pînă la ușă însoțiți, ce-i drept, de exclamații prea puțin măgulitoare.

Cînd ne-am aflat în sfîrșit pe stradă, doctorul Faust i-a spus lui Mefistofeles cu glas aspru :

— Cum de nu te-ai plictisit să tot repeți aceleași giumbușlucuri învechite ? Parc-ai avea în tine un drăcușor care nu te lasă să trăiești pînă nu faci o pozna. Am impresia că nici fața ta n-are liniște și trebuie neapărat să se strîmbe din cînd în cînd, schițînd grimase. Mi-e rușine să-mi amintesc de șotile și poznele tale !

Mefistofeles îi răspunse exagerat de respectuos :

— Ce să-i faci, mult stimat domnule doctor ? Nu-i este dat oricui să fie un savant de talia dumitale, cercetător al elementelor. Pe lîngă asta, vă rog nu uitați că ne-am luat angajamentul să-l amuzăm pe însoțitorul nostru !

— Și ce-ar fi fost, îl întrebă Faust, dacă patronul n-ar fi intervenit la timp în favoarea noastră ? Am fi făcut cunoștință cu pumnii cetățenilor din Kōln.

— Aș, de unde ! obiectă Mefistofeles. Le-aș fi jucat o festă nu mai prejos ca bețivanilor din pivnița lui Auerbach, din Leipzig, și ne-am fi distrat de minune.

Pentru a schimba cursul discuției, l-am întrebat pe Mefistofeles ce este de fapt scamatoria lui : prestidigitație sau iluzie optică ? Mi-a răspuns :

— Greșești ! Nu este nici una, nici alta, ci priceperea de a folosi legile naturii. Cunoașteți, desigur, că anotimpurile anului sînt determinate de mișcarea de rotație a pămîntului și că atunci cînd la noi e iarnă, în India Sabeică este vară și invers. Așa stînd lucrurile, dacă aveți la dispoziție un spiriduș, care știe să zboare cu repezi-ciune, el vă poate procura în orice lună, fără dificultate,

fructele dorite, care s-au și pîrguit în anotimpul respectiv undeva, la celălalt capăt al pămîntului ⁹.

Ca totdeauna, nu puteai să-ți dai seama dacă Mefistofeles vorbește sau nu în bătaie de joc, așa încît am renunțat să-i cer explicații mai amănunțite. Între timp am ajuns la o răscruce de străzi unde trebuia să ne despărțim și atunci, instantaneu, pentru că noii mei prieteni îmi stîrniseră nespus de mult curiozitatea, un gînd mi-a încolțit în minte. M-am adresat doctorului Faust :

— Stimat doctore ! Azi dimineață v-am satisfăcut cu plăcere rugămintea, nu tocmai obișnuită pentru mine : am acceptat să vă fiu ghid. Acum că se înserează, aș vrea să vă adresez la rîndul meu o rugămintă, care s-ar putea să vă pară lipsită de modestie. Mi-ați spus că intenționați să vă continuați călătoria și că vă îndreptați spre orașul Trier. Am și eu ceva treburi în acest oraș. Îmi veți îngădui oare să mă alătur domniilor voastre ? Bineînțeles, toate cheltuielile mă privesc. Pe drum o spadă bună nu strică nimănui și nici măcar tristețea mea nu va fi un lucru de prisos, dată fiind permanenta bună dispoziție a tovarășului dumneavoastră de călătorie.

Cum am rostit aceste cuvinte, chipul lui Mefistofeles, care în general avea facultatea de a-și schimba expresia așa cum cameleonul își schimbă culoarea pielii, deveni îngîmfat și disprețuitor. Mi-a răspuns ca un prinț care vorbește cu un curtean lingușitor :

— Să ne fie cu iertăciune, domnule Ruprecht. Nu avem nevoie nici de spada, nici de banii dumitale. Călătoria asta o facem noi doi și n-avem loc pentru al treilea. Mai bine v-ați alipi unei caravane de negustori.

N-apucați să răspund acestei jigniri, că Faust, care se purtase pînă atunci cu cea mai mare politețe, se arătă dintr-o dată extrem de iritat și începu să țipe furios la prietenul său, așa cum țipă stăpînul la cîinele său :

— Ține-ți gura și dă-mi voie să-mi aleg singur tovarășii de drum ! Crezi că-mi face plăcere să-ți văd mereu mutra și schimonoselile tale ? Doamne, va fi o fericire pentru mine să aud în apropierea mea un glas de om !

Ascultîndu-i vorbele pline de minie, Mefistofeles rîse ca de o glumă bună și-i zise :

— Treaba dumitale, doctore, e să poruncești și a mea să-ți ascult poruncile. Sînt supusa dumitale slugă, atîta timp cît nici o schimbare nu va interveni în relațiile dintre noi. M-am împotrivit să ne întovărășească pentru că mi-era teamă să nu te simți stînjedit ; altfel sînt și eu cît se poate de bucuros să avem un brav tovarăș de drum și de chef și pe deasupra un interlocutor isteț. Căci vinul și logica sînt cele două slăbiciuni ale mele, fără de care pentru mine viața nu-i viață. Mefistofeles se întoarce spre mine și continuă :

— Pornim la drum mîine în zorii zilei. Ne veți găsi la hanul „Cei trei magi“.

Ne-am salutat cît mai cuviincios cu putință și ne-am despărțit, vîzîndu-și fiecare de drum.

Era încă devreme și nu știu cum mi-a dat prin gînd să mă abat pe la casa lui Matthaus Wiesmann, să arunc cel puțin o privire pe fereastră. Dar am simțit îndată că hotărîrea pe care o luasem în ajun de a părăsi orașul și întîmplările din ziua aceea, acoperiseră cu un vîl de ceață chipul Agnesei în sufletul meu ; am căutat în zadar în inima mea afecțiunea și prietenia de altădată, căci ele se șterseseră, asemeni urmelor de pași pe nisipul tărîmului spălate de valuri. N-am mai încercat să aflu ce s-a întîmplat cu Agnes și nici pînă în ziua de azi nu știu care i-a fost soarta ; poate că fratele său a trimis-o într-o mănăstire să-și ispășească vina, poate s-a mulțumit cu o pedeapsă blîndă, sau, dînd crezare balivernelor mele, s-a îndurat s-o ierte. De atunci n-am mai văzut-o niciodată pe Agnes, n-am vorbit cu nimeni despre ea și doar acum, cînd aștern pe hîrtie istorisirea aceasta, ființa ei, care se odihnea ca într-un sicriu într-unul din ungherele întunecoase ale memoriei mele, mi-a revenit în minte.

Cînd am ajuns acasă, i-am plătit Luizei tot ce-i datoram, iar ea nu scăpă prilejul să verse lacrimi amare. I-am încredințat spre păstrare lucrurile mai greu de transportat, între care și cărțile, mi-am făcut bagajul și m-am culcat, obosit după o zi plină de întîmplări neobișnuite. La ora fixată, dis-de-dimineată, eram în picioare și, aruncîndu-mi sacul de drum în spinare, m-am grăbit spre „Cei trei magi“, unul dintre cele mai renumite hanuri din oraș. În fața porții hanului se afla o trăsură închisă, la

care erau înhămați patru telegari, iar de sus, din pridvor, doctorul Faust și Mefistofeles dădeau indicații slugilor care aranjau bagajele.

Doctorul m-a salutat cu amabilitate, iar Mefistofeles cu oarecare ironie. De altfel, nici nu putea vorbi cu cineva fără să-l ia în zeflema. Modesta mea boccea fu atârnată îndărătul coșului, eu și doctorul Faust ne-am așezat pe banchetă, iar Mefistofeles pe capră, lângă vizitiu. Se auzi un pocnet de bici, caii porniră și trăsura se urni, înaintînd pe strada Bonn-ului, care duce spre poarta Sfîntul Severin. Mă gîndeam că părăsesc poate pentru totdeauna orașul Köln, unde trăisem zile de neuitat pentru toată viața.

CAPITOLUL XII

Cum am călătorit cu doctorul Faust
și cum am petrecut primele două zile
în castelul contelui von Wellen

1

A**b**ia într-un târziu, cînd zidurile orașului rămaseră cu mult în urma noastră și privirile mele începură să scruteze întinderea cîmpurilor acoperite cu verdeața primăverii, am simțit deodată absurditatea situației în care mă aflu și m-am privit cu ochii cuiva care m-ar fi văzut acum într-o trăsură, alături de niște necunoscuți, pornind fără nici o noimă spre orașul Trier. Am rîs în sinea mea. Într-adevăr, pas cu pas, treaptă cu treaptă, destinul mă silise să cobor din ce în ce mai jos, nimicindu-mi planurile și dorințele, așa încît viața mea din trecut îmi apărea acum ca o culme înzăpezită ascunsă de nori.

Întrucît, însă, de multă vreme îmi fixasem ca regulă să nu regret niciodată fapta odată săvîrșită, m-am silit să privesc și călătoria mea în tovărășia doctorului Faust sub aspectul ei cel mai favorabil pentru mine. Treptat, în pofida hurducăturilor, deoarece coșul trăsurii nu era suspendat pe curele, așa cum se face astăzi pentru înlesnirea călătoriei, am izbutit să-l atrag pe tovarășul meu de drum într-o discuție care părea să-l învioreze. În curînd, orice urmă de părere de rău că mă aventurasem în această călătorie dispăruse, căci doctorul Faust s-a dovedit a fi un interlocutor deosebit de interesant. Vorbeam cu el *de omni re scibili* *, ca să folosesc expresia îndrăgită de Pico della Mirandola ¹ și mi-am dat seama numaidecît că

* Despre toate lucrurile ce pot fi cunoscute (trad. din lb. lat.).

tovarășul meu de drum este un bun cunoscător al gramaticii și al filosofiei naturale, matematicii și fizicii, astronomiei și jurisdistricției astrologice², al medicinei în întregul ei, al dreptului, teologiei, magiei, economiei, al artei și al științei, așa cum un bun agricultor își cunoaște temeinic ogorul. La început, n-am prea fost de acord cu observațiile doctorului, apoi am început să-l întrerup făcând o remarcă ici și colo, pînă cînd, în cele din urmă, convorbirea noastră s-a transformat într-un monolog, iar eu m-am mulțumit cu rolul unui respectuos ascultător. Așa au continuat lucrurile pînă în momentul cînd, Mefistofeles, întorcînd către noi de pe capră fața sa plină de schime, mi-a abătut atenția, retezînd-o cu tăișul unei glume neroade.

Asta s-a întîmplat puțin înainte de a intra în orașul Brüll, unde am lăsat caii să se odihnească și am petrecut cîteva ceasuri într-un han mizerabil. Am întîlnit aici cîțiva lollarzi³, care au intrat în vorbă cu noi, ridicînd în slăvi luteranismul și alte învățături semuitoare, lăudînd Uniunea Protestanților din Schmalkalden, a cărei putere era, după părerea lor, mai presus de a împăratului în Germania, arătîndu-și admirația față de regele Angliei, care cutezase să se proclame căpetenia Sfintei Biserici în locul Papei, față de isprăvile regilor Suediei și Danemarcei, care secularizaseră averile clericilor și, în sfîrșit, față de rezistența îndîrjită pe care noul profet Johann Bockold din Münster o opunea oastei catolice⁴. Mefistofeles, angajîndu-se în discuție, apără cu căldură demnitatea Sfintei Biserici, afirmînd printre altele :

— Aceste noi erezii se bucură de succes pentru că principii au adulmecat aici mirosul pradei, așa cum adulmecă cîinii mirosul cărnii. Cît despre Luther, un drac iscusit îl duce de nas. Aceste noi religii și catehisme vor slăbi pînă la urmă într-atît creștinismul, încît puterile întunericului vor putea mai ușor pescui în apele lui tulburi.

În curînd, cititorul va înțelege de ce am găsit de cuviință să notez aceste vorbe rostite de Mefistofeles.

De la Brüll am pornit pe drumul care duce la Ewskirchen, dar atît eu cît și doctorul Faust ne simțeam tare

obosiți, așa încît această parte a drumului am parcurs-o aproape în tăcere. În zadar încerca Mefistofeles să ne înve-selească cu vorbele lui hazlii, în zadar îi dădea ghes să cînte vizitiului nostru, om ursuz din fire, pe buzele căruia orice vorbă de haz părea nelalocul ei. Am ajuns la Ewskirchen seara, visînd la un pat bun, fără să bănuim că ne așteaptă o aventură, al cărei erou s-a dovedit a fi iarăși neobositul poznaș Mefistofeles.

Orașul era plin de călători, așa că după lungi dispute abia am obținut să ni se pună la dispoziție, la hanul „Zwey Schlüssel“, niște paturi în sala comună, după ce clienții vor pleca. Trebuia să ne mulțumim și cu atîta. Ne-am aciuiat într-o odaie mare de la etaj, plină de oameni ca o cală de corabie comercială, ca să ne potolim foamea. Întrucît nu se găsea nici o masă liberă, ne-am pregătit să luăm cina pe niște scînduri puse pe două poloboace. Între vizitatorii care se ospătau aici, mai toți beți turtă, hangiul și unica lui slugă alergau zăpăciți în toate direcțiile, fără să stea locului o clipă. După ce am așteptat ce-am așteptat, văzînd că nimeni nu se uită la noi, Mefistofeles i-a pus mîna în gît slugii și, strîmbîndu-și înspăimîntător fața, începu să urle la el, poruncindu-i să ne aducă imediat vin și friptură de oaie.

După un timp flăcăul, care părea prost ca noaptea, apăru în fața noastră cu părul asudat lipit pe frunte și ne întinse o ulcică plină cu vin și trei pahare.

L-am întrebat îndată unde e friptura de oaie ; el însă, pesemne întăritat de hărțuială și sătul de dojenile pe care le primea din partea clienților, ne-a răspuns obraznic :

— Mai aveți răbdare ! Așteaptă și alții mai de soi !

Cîtiva mușterii, auzindu-l, izbucniră în rîs, beți cum erau, iar unul de la o masă mai îndepărtată strigă : „Bine le-ai zis ciocoilor !“, deși nici unul dintre noi nu se distingea prin niscaiva veșminte mai arătoase. N-ar fi fost, desigur, o dovadă de inteligență din partea noastră să ne formalizăm de cuvintele unui bețiv, dar neputîndu-mă sustrage unei porniri spontane, așa cum ridici fără voie mîna cînd cineva te amenință, m-am răstit, apostrofîndu-l pe bețivan. Mefistofeles mi-o luase însă înainte. Scălimbăindu-și trupul ca un clown sau ca un saltimbanc

ambulant, apucă cu o mînă de umăr pe ospătar și zbieră cu voce tunătoare :

— Mă pezevenghiule ! Cum vrei să bem pe burta goală ? ! Un pahar de vin nu merge fără o îmbucătură și dacă nu te grăbești să ne-aduci friptura de oaie, te înfulec pe tine !

Cei din jur începură să rîdă cu și mai multă poftă. Mefistofeles dădu de dușcă un pahar plin cu vin și, schimonosindu-și iar fața, deschise o gură cît o șură, ca și cum s-ar fi pregătit să-l înghită și mai multe nu pe bietul flăcău. Și oricît de ciudat și de fantastic s-ar părea, jur cu mîna pe inimă că în aceeași clipă ospătarul se făcu nevăzut, ca și cum nici n-ar fi dat pe acolo, iar Mefistofeles închise gura, hăpăind ca după o bună înghițitură, și luînd loc la masă, ne făcu semn să-i umplem paharul ⁵.

Întreaga asistență rămase înmărmurită în fața acestei minuni. Unii stăteau cu gura căscată și pentru un timp zarva obișnuită, care umple o cîrciumă plină de oameni beți, făcu loc unei tăceri desăvîrșite, cum se întîmplă pe mare în momentul totalei acalmii, cînd apa nemișcată seamănă cu o oglindă verde.

În mijlocul acestei tăceri, doctorul Faust îi spuse cu jumătate de glas prietenului său :

— Ți se pare într-adevăr atît de amuzant să treci drept vrăjitor în ochii acestor ignoranți ?

Mefistofeles îi răspunse de asemenea cu jumătate glas :

— Scumpe doctore ! Fiecare dintre noi își joacă rolul : eu rolul vrăjitorului, dumneata al savantului blazat. Fiecare om, așa cum a spus pe vremuri Moise, nu este decît un simulacru al lui Dumnezeu. Și aş vrea să ştiu, în genere, ce cunoaştem noi în afară de simulacre ?

Între timp veni în fugă hangiuul, buimac și speriat, cu pălăria în mînă, ingenunche în fața noastră, ca în fața unor prinți atotputernici, și ne adresă următoarea rugă :

— Prea bunilor și preamilostivilor domni ! Vă rog să-l iertați pe nătărăul ăsta ! de mic copil s-a dovedit a fi sărman cu duhul. Vom face tot ce ne stă în putință spre a vă mulțumi și drept dovadă vă pun la dispoziție pentru noaptea asta camera mea. Milostiviți-vă și dați-mi-l înapoi pe nătărăul ăsta, căci azi am treabă pînă peste

cap ! În alte împrejurări nu v-aş fi supărat cu asemenea nesăbuite rugă, dar uitaţi-vă şi dumneavoastră : pot oare face faţă singur atîtor cerinţe ?...

Mefistofeles rîse răguşit şi, făcînd o strîmbătură de loc veselă, zise :

— Fie, amice, de data asta te iert ! Du-te jos. Ai să-ţi găseşti sluga sub scară.

Hangiul şi toţi clienţii, printre care şi eu, alergarăm jos şi într-adevăr, sub scară, unde fuseseră stivuite lemnele, îl văzurăm pe bietul flăcău tremurînd ca un viţel nou născut, parcă scuturat de friguri. Hangiul îl trase după el, iar noi ceilalţi îl împulzirăm cu întrebările, nerăbdători să aflăm ce i se întîmplase. Dar nu i-am putut smulge nici un cuvînt : se pare că din pricina spaimei îşi pierduse ţinerea de minte. Întorcîndu-mă în salonul de la etaj, m-am ferit să-l întreb ceva pe Mefistofeles, ştiînd că o să-mi răspundă, ca de obicei, printr-o glumă oarecare.

Cît despre hangiu, se ţinu de cuvînt şi, într-adevăr, ne puse la dispoziţie camera sa, în care se se afla un pat de lemn pentru două persoane, iar el cu nevastă-sa dormiră într-o cămară. Acest pat conjugal ne-a ocrotit somnul, mie şi doctorului Faust, cele cîteva ore cîte mai rămăseseră pînă la revărsatul zorilor. Mefistofeles îşi găsi culcuş în altă parte. Înainte de a adormi, îi spusei doctorului, cu un aer nepăsător, ascunzîndu-mi curiozitatea :

— Cred că îndemînarea prietenului dumneavoastră vă fereşte de multe neplăceri ?

Doctorul Faust îmi răspunse :

— Aş dori să cunosc în timpul călătoriei noastre, ca şi în viaţă, cît mai multe neplăceri de tot felul, mari sau mici. Poate aş avea parte atunci şi de bucurii.

Rosti aceste cuvinte pe un ton mult mai serios decît ar fi cerut-o întrebarea mea. Apoi, doctorul închise ochii, prefăcîndu-se că doarme. Peste puţin, oboseala întrerupse şi gîndurile mele încîlcite, prilejuite de ciudatele întîmplări din ziua aceea.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, petrecuţi cu temenle de hangiu, ne-am continuat drumul, îndreptîndu-ne spre Münstereifel, un tîrg pitoresc aşezat pe malul rîului Erft cu o veche biserică, o adevărată podoabă arhitecturală⁶. Aici am reuşit să ne odihnim ca lumea şi nu s-a întîm-

plat nimic deosebit. Am cotit apoi spre est, îndreptându-ne spre munții Ahr, aflați pe pământurile arhiepiscopului de Trier, unde la fiecare pas se simțea că óamenii duc o viață îmbelșugată, datorită înțeleptei cîrmuirii a răposatului arhiepiscop, Richard von Greiffenklau⁷. În ziua aceea am căutat din nou să-l fac pe doctorul Faust să vorbească, voiam să-i aud monologurile, căci simțeam nevoia să-mi îndrept atenția asupra altor subiecte pentru a înăbuși în suflet dorul chinuitor după Renata și după fericirea pierdută care, în pofida acestui voiaj plin de peripeții, urca în mine, stăpînindu-mi ființa, cum urcă la anumite ore apele fierbinți în izvoarele din Islanda.

Pe la chindie, trecînd prin Freisheim, am început să ne întrebăm unde ar fi mai bine să înnoptăm, cînd un eveniment neașteptat schimbă cursul gîndurilor noastre, împingîndu-mă pe o cale neprevăzută și întortocheată, spre deznodămîntul tristei istorisiri cuprinsă în aceste pagini. Acest eveniment înseamnă o verigă în lanțul de întîmplări care, prin îmbinarea lor, mă fac să cred că viața nu-i un joc al stihilor oarbe, ci opera unui artist iscusit, modelată după un plan bine determinat și înfăptuit în chip miraculos.

De cîțva timp curiozitatea, ne fusese atrasă de un castel frumos care se ridica pe malul înalt al rîului Wischel. Drumul nostru urma valea acestui rîu, iar castelul domina orizontul cu turnurile sale pătrate, construite în stilul arhitecturii vechi. Trecînd un cot al rîului, ne apropiam de castel, cînd deodată văzurăm în fața noastră un călăreț care-și agita pălăria și ne făcea, semne vădit. Mefistofeles îi porunci vizitiului să oprească, iar călărețul, îmbrăcat ca un crainic la turnir, se înclină adînc și zise :

— Conte Adalbert von Wellen, stăpînul meu și proprietarul acestui castel, mi-a poruncit să vă întreb : nu cumva sînteți vestitul doctor în teologie, filozofie, medicină și drept, Johann Faust din Wittemberg, care trebuia să treacă prin acest ținut în drum spre orașul Trier ?

Doctorul confirmă că el este într-adevăr, iar curierul continuă :

— Stăpînul meu vă roagă, pe dumneavoastră și pe însoțitorii dumneavoastră, să-i faceți cîstea de a poposi

în castelul nostru și să primiți a fi oaspeții noștri în noaptea aceasta sau să rămâneți mai multe zile, după voia dumneavoastră.

Auzind aceste cuvinte, Mefistofeles exclamă :

— Scumpe doctore ! Observi la ce grad de celebritate am și ajuns *noi* în țară ? Dacă ar fi să hotărâsc eu, n-aș respinge propunerea contelui. Și de m-ai întreba de ce, ți-aș răspunde că e cu mult mai plăcut să te lăfăi în paturile aristocraților, decît să hrănești ploșnițele unui han de țară, sau să petreci noaptea în patul conjugal al hangiuului, ca la florentini.

Intrucît nici eu nici doctorul n-aveam nici un motiv să nesocotim o invitație atît de amabilă, i-am răspuns curierului că ne simțim la rîndul nostru foarte onorați, și trăsura se îndreptă spre castel.

Am trecut peste podul suspendat deasupra unui șanț plin cu apă, ne-am oprit în prima curte, am lăsat caii și trăsura în seama slugilor, apoi am intrat prin poarta a doua în curtea principală a castelului, transformată prin grija stăpînului într-o grădină în stil italian. Aici, în fața scării care ducea în interiorul castelului, ne întîmpină contele von Wellem în persoană, înconjurat de suita sa. Era un om tînăr, cu o înfățișare atrăgătoare : un chip luminos încadrat de o mică barbă, ca în portretele maestrului venețian Tiziano Vecellio. Contele îl salută pe doctorul Faust, rostind o caldă și patetică alocuțiune în care fură menționați, rînd pe rînd, Hermes Trismegistul, Albertus Magnus, Zeii Olimpului și profeții Biblici, cuvîntare a cărei emfază am înțeles-o abia mai tîrziu. Doctorul i-a răspuns scurt și demn ; apoi, la un semn al contelui, pajii ne poftiră să-i urmăm în odăile pentru musafiri, unde ne-am spălat și ne-am pus în ordine ținuta, deranjată după o zi de drum.

Străbătînd camerele, am putut să observ un lucru pe care l-am verificat mai tîrziu, după mai multe zile de găzduire, și anume că frumosul castel constituia o excepție nobilă în comparație cu acele cuiburi de cavaleri care astăzi seamănă din ce în ce mai mult cu niște spelunci de tîlhari. Precum se știe, în epoca noastră aspră și realistă, cînd în război nu se prea cere vitejie personală, ci disciplină soldățească și cît mai multe tunuri, arcebuze

și muschete, cînd în viață nu decide obîrșia, oricît de mobilă, ci puterea banului, cînd bancherii își dispută cu regii stăpînirea lumii, cavalerismul nu mai are nici o valoare și paladinii de altădată — oricît s-ar strădui să-i apere Ulrich von Gutten — constituie tagma cea mai înapoiată în societatea contemporană⁸. În castelul contelui von Wellen, întîlneai la fiecare pas dovezi ale bunului gust cultivat și mai ales ale unei vieți rafinate. Nu era greu de înțeles că stăpînul castelului își da silința să fie un om al veacului nostru, despre care tot Ulrich von Gutten spune : „Ce bucurie să trăiești într-o asemenea epocă !”⁹ Mobila italiană elegantă care împodobește unele camere, tablourile pictate, după cum puteai ghici, de discipoli ai vestitului colorist Matthias Grünewald, statuetele turnate poate de însuși Peter Vischer¹⁰ și multe altele, păreau decoruri noi pe somptuoasa țesătură a vechii construcții, datînd de pe timpul expedițiilor în Palestina, greoaie, dar nu lipsită de măreție. În sfîrșit, în camerele care ne fuseseră rezervate, am găsit cele mai rafinate ustensile de toaletă, parfumuri, unsori, piepteni, perii, pile de unghii, ca și cum contele ne-ar fi confundat cu niște curtezane romane.

După ce m-am spălat cu apă aromată și un servitor m-a ajutat să-mi schimb haina de drum cu alta, din mătase albastră, oferită de conte, m-am simțit măgulit, nu fără o vanitate ridicolă, că într-un asemenea loc sînt primit ca un oaspe de vază, uitînd că nu eram decît un tovarăș de drum întîmplător al doctorului Faust. Acest sentiment de vanitate nu m-a părăsit nici atunci cînd am fost condus jos, în sufragerie, unde o masă mare, cît teigheaua unui vînzător ambulant, era încărcată cu tot felul de mîncăruri și vinuri. În jurul mesei se strînseră toți cei din castel, în frunte cu contele și soția lui, contesa Luiza, care părea mai bătrînă decît soțul ei, dar avea o ținută impunătoare, de-a dreptul măreață. Marea sală, folosită fără îndoială în trecut de seniori pentru primirea vasalilor, era împodobită cu fresce inspirate din războiul troian și puternic luminată cu torțe și lumînări de ceară. Aici, în mijlocul cetei de cavaleri eleganți, purtînd pe cap pălării împodobite cu pene de struț, în

foşnetul hainelor de mătase şi de atlas, printre doamnele cu pielea neobişnuit de roză, scăldate în aur şi dantele, m-am simţit o clipă — ce meschin e omul ! — aproape fericit.

Dar foarte curînd veni dezamăgirea. În primul rînd, m-am convins repede că nimeni n-are de gînd să-mi acorde vreo atenţie, iar eu, obişnuit mai degrabă cu viaţa de campanie sau cu lungi convorbiri molcome în doi, nu m-am priceput să particip la înviorata discuţie din jurul meu. Pe lîngă asta, mi-am dat seama că, în ciuda poli-teţei şi a semnelor de respect, oferite din abundenţă atît de conte cît şi de prietenii lui, ori de cîte ori se adresau doctorului Faust, sau unuia dintre noi, nu-şi puteau ascunde o doză de ironie. Îmi venea să cred că fusesem invitaţi de conte în calitate de bufoni, spre a-l înveseli în timpul plicticoaselor săptămîni de primăvară, şi această bănuială, la început firavă ca o mlădiţă, a crescut cu repeziciune, prefăcîndu-se într-un arbore rămuros.

Cînd ne-am aşezat la masă, mi-am aflat loc la un capăt al ei, între capelanul castelului şi un domn taciturn, îmbrăcat într-o haină de catifea, preocupaţi în primul rînd să-şi soarbă paharele, ceea ce mi-a permis să-mi continui nestîngherit observaţiile. Atenţia întregii societăţi era concentrată asupra doctorului Faust, care fu poftit să se așeze lîngă contesă. Lui i se adresa neîncetat contele servindu-l, făcînd risipă de complimente la adresa erudiţiei lui şi punîndu-i tot felul de întrebări, cu un aer cît se poate de serios. Cînd Faust începea să spună ceva, contele le făcea semn tuturor să tacă din gură, ca şi cum s-ar fi pregătit să audă cine ştie ce revelaţii extraordinare. Dar şi atenţia generală exagerată, şi elogiile pompoase ale contelui, şi, mai ales, întrebările pseudo-savante, puse doctorului, aveau ceva de parodie şi ironie ascunsă. Ba am auzit chiar, de două sau de trei ori, rîsete înăbuşite, ceea ce dovedea că asistăm la un complot pus la cale de întreaga societate. Cînd m-am convins că bănuiala mea este pe deplin întemeiată, am încercat un sentiment de ruşine faţă de mine însumi, de profundă jignire pentru doctor, şi n-a lipsit mult să adresez distinsei societăţi cîteva cuvinte tăioase, să mă ridic de la masă şi să părăsesc castelul. M-am stăpînit însă,

gîndindu-mă că nu eu, ci însoțitorii mei s-ar cuveni să facă lucrul acesta.

Mi s-a părut, totuși, că doctorul Faust își dăduse seama cum stau lucrurile chiar înaintea mea, căci el, care cu puțin mai înainte fusese atît de bucuros să-mi dezvăluie comorile înțelepciunii sale, deși nu eram decît un tovarăș de drum întîmplător, acum devenise dintr-o dată zgîrcit la vorbă, ca eroul lui Accius Plautus¹¹. Înfocatele complimente ale contelui se stingeau în contact cu politețea lui rece și de cele mai multe ori se eschiva să răspundă la întrebările viclene, pe care convivii se grăbeau să i le adreseze ca unui oracol. În schimb, Mefistofeles, fără să-i pese de nimic, intercepta bucuros întrebările, ca pe niște mingi, și arunca drept răspuns săgeți, care uneori nimereau drept în ochiul celui care pusese întrebarea ipocrită.

Astfel, cavalerul Robert, tînărul văr al contelui, îi adresă lui Faust, cu un aer foarte serios, următoarele cuvinte :

— Aș vrea să aflu de la dumneavoastră, preaînvățate doctor, în ce fel te poți face nevăzut ? Unii afirmă că ar fi destul să porți la subsuoara stîngă un medalion conținînd inima unui liliac, a unei găini negre și a unei broaște. Cei care au încercat această experiență spun însă că, în majoritatea cazurilor, procedeul nu dă rezultate. Alții propun o metodă mult mai complicată. Adică : într-o miercuri, înainte de răsăritul soarelui, să iei un cap de mort, să înfigi în găvanul ochilor, în urechi, în nări, și în gură un bob de fasole neagră, apoi să faci pe craniu un semn triunghiular, să-l îngropi în pămînt și să uzi locul în care l-ai îngropat timp de opt zile. În ziua a opta, ți se va arăta un demon care te va întreba ce anume faci ; îi vei răspunde : „Stropesc floarea“. Demonul te va ruga să-i dai lui stropitoarea, întinzîndu-ți mîna ; dacă pe mîna lui vei vedea același semn ca cel de pe capul de mort, atunci îi vei da stropitoarea și demonul va continua să ude locul cu pricina ; în ziua a noua va răsări un vrej de fasole și va fi de ajuns să iei un bob în gură ca să te faci nevăzut. După cum vedeți, un procedeu foarte complicat. Alții, în sfîrșit, afirmă că ar exista un singur mijloc pentru a te face nevăzut :

să-ți pui pe deget inelul lui Hyges¹², despre care vorbesc Platon și Cicero, dar care n-a fost găsit niciodată.

Îndată ce cavalerul tăcu, Mefistofeles exclamă :

— Eu, stimată cavalier, cunosc un procedeu mai simplu pentru a mă face nevăzut !

Bineînțeles, la auzul acestor cuvinte toate privirile se îndreptară spre Mefistofeles, ca și cum ar fi fost Enea, care se pregătea să le povestească cartaginezilor cum căzuse Ilionul. Și el rosti într-o tăcere mormântală.

— Pentru a te face nevăzut e destul să te ascunzi după un obiect opac, de exemplu după un zid.

Gluma lui Mefistofeles dezamăgi pe toți cei de față. După un timp însă seneșalul castelului îi adresă doctorului următoarea întrebare :

— Ați călătorit mult, stimată domnule doctor. Spuneți-ne, este oare adevărat că rămășițele pămîntești ale asinului pe care a călătorit Isus Cristos, intrînd în Ierusalim, se odihnesc în orașul Verona ? Și că un alt asin, pe care a călărit o dată profetul Balaam, trăiește și astăzi și se află ascuns într-un loc tainic din Palestina, pentru a-l transporta din cer pe Sfîntul Ilie, în ziua cînd Mîntuitorul va coborî pe pămînt ?¹³

Mefistofeles își luă iar sarcina de a răspunde :

— N-am verificat, zise el, faptele despre care vorbiți, stimată domn. Dar de ce n-am crede în nemuirea măgarului lui Balaam, de vreme ce, de-a lungul mileniilor, dintre oameni n-au dispărut *măgarii* ?

Această glumă se bucură de mare succes printre comeseni, dar de pretutindeni își luau zborul noi și noi întrebări adresate doctorului Faust, iar în toiul ospățului, cînd toți se îmbătară de-a binelea, întrebările deveniră tot mai obraznice și nu rareori insultătoare. În același timp, de la postul meu de observație, puteam vedea cum cavalerii, înfierbîntați de vin, începuseră să se poarte mai liber decît s-ar fi convenit : unii se agățau de mîinile și sîinii vecinilor lor, iar alții, umflați de băutură, își deschiau pe furiș nasturii spre a se simți în largul lor. Contele, care în tot cursul serii păstrase buna cuviință și măsura, puse cap orgiei ce abia începuse, rostind următoarele :

— Mi se pare, prieteni, că ar fi timpul să acordăm un răstimp de odihnă musafirilor noștri. Am plătit destul tribut lui Bacchus, lui Comos și Minervei. Se cuvine să-l cinstim și pe Morfeu cu o libațiune. Să le mulțumim oaspeților noștri pentru înțeleptele lor lămuriri și să le urăm să aibă parte de sfaturi bune din partea zeului Phantasos.

Vocea clară și fermă a seniorului îi făcu pe toți cei prezenți să-și regăsească stăpânirea de sine și, ridicându-se de la masă, își luară rămas bun, dînd dovadă din nou de cuviință și bună creștere. Noi, cei trei, ne-am înclinat în fața contelui și a contesei, le-am mulțumit pentru ospățare, iar pajii ne conduseră în odăile noastre, unde ne aștepta tot confortul: perne moi, halate de noapte, papuci, tichii și chiar oală de noapte¹⁴. Mai lipsea doar ca amabilul și serviabilul conte să le ofere oaspeților săi niscaiva femei de moravuri ușoare, așa cum le oferiseră pe vremuri locuitorii orașului Ulm împăratului Sigismund și suitei sale¹⁵.

După ce m-am întins pe pat, în odaia unde poate se odihnise cîndva un tovarăș de cruciadă al lui Godefroy de Bouillon, m-am jurat, înainte de a mă prinde somnul, că a doua zi voi părăsi acest castel, chiar dacă însoțitorii mei vor fi de altă părere. Dar, am luat această hotărîre pesemne fără să cunosc voința Domnului, căci totul a ieșit altfel. Soarta nu mă adusese la castelul contelui Adalbert ca să-mi arate frumoasa priveliște și ospățul acestor nobili cheflii, ci urmărea alte scopuri care ținteau mult mai departe.

2

Ca de obicei, m-am trezit a doua zi foarte devreme și ferindu-mă să deranjez pe cineva, am coborît tiptil jos și am ieșit pe balcon, un fel de loggia italiană, cum se pot vedea adesea în vechile noastre castele cavalierești. Acolo, rezemat de o coloană, respirînd aerul proaspăt al dimineții de martie și lăsîndu-mi privirea să lunece de-a lungul cîmpiilor ce se pierdeau în depărtare, fără vrere am început să mă gîndesc la soarta mea, și suferința,

rupînd zăgazul înălțat de rațiune, se revărsă cu furie în sufletul meu. În fața ochilor mi se arătă Renata, care gusta, poate, într-un oraș necunoscut clipe de bucurie în tovărășia altcuiva. Sau poate, dimpotrivă, îmi ziceam eu, era cuprinsă de dor, se gîndea la mine și se căia că m-a părăsit, dar nu știa unde să mă caute și va rămîne pentru totdeauna despărțită de mine ; sau, o vedeam bolnavă, pradă obișnuitei deznădejdi, înconjurată de oameni străini, grosolani, care își băteau joc de suferințele ei și de ciudatele ei vorbe... Și nimeni nu se apropia de ea pentru a-i ușura sufletul mîhnit cu o vorbă bună sau cu o mîngîiere, cum aș fi făcut eu.

Durerea mea nevindecată se năpusti asupra-mi, ca un talaz mînios, cu atîta cruzime, încît m-a doborît și, lipindu-mi fața de parapetul de piatră, am dat frîu liber lacrimilor care-mi curgeau pe obraz neputincioase.

În timp ce plîngeam astfel, rezemat de o coloană, pe balconul castelului von Wellen, crezîndu-mă singur, o mîină îmi atinse dintr-o dată umărul și, ridicîndu-mi capul, văzui că lîngă mine se afla chiar contele. Deși era mai tînăr ca mine, mă cuprinsese pe după umeri cu o grijă părintească și, conducîndu-mă spre galerie, mă întrebă, cu discreție și prietenie, din ce pricină sînt atît de îndurerat. Mă supărase poate vreunul din oamenii lui sau era vorba de necazuri personale ? Rușinat și fisticit, mi-am învins emoția și i-am răspuns contelui că-mi port tristețea cu mine odată cu bagajul, și că nu mă pot plînge de purtarea nimănui din castel. Dar contele nu vru, totuși, să mă lase singur ; am stat mai departe de vorbă, plimbîndu-ne pe balcon.

Din una în alta, am ajuns să-i spun contelui că nu fac parte din suita doctorului Faust, pe care-l cunoșteam abia de trei zile. Auzindu-mă, contele își spori bunăvoința față de mine. În același timp, cuvintele contelui în care scăpăra, poate cu o strălucire excesivă, aș putea spune ca argintul viu, frumoasa cultură pe care o dobîndise, m-au îndemnat să dau uitării faptul că în ajun luase parte la glumele de prost gust făcute pe socoteala noastră și să-i acord toată încrederea mea. Iar atunci cînd în cursul discuției am înțeles că avem preferințe comune pentru anumiți autori și anumite cărți, și cînd s-a oferit să-mi

arate imediat biblioteca sa, nu am găsit vreun motiv sau vreun pretext să-l refuz.

În cabinetul contelui m-am convins din nou că presupunerea mea inițială fusese justă, că face într-adevăr parte din cei mai avansați oameni ai stării sale, deoarece colecția lui de cărți ar fi făcut cinste oricărui savant. Ne-am oprit în fața nenumăratelor rafturi; mi-a arătat prețioase coperte legate în pergament, lemn, piele roșie, verde sau întunecată, și diverse ediții rare provenite din cele mai bune tiparnițe, cât și cărți care servesc de îndreptar în veacul nostru, strînse cu grijă de el, cum ar fi *Epistolae obscurorum virorum*, *Laus Stultitiae*, *Oestrum*¹⁶, titluri pe care le-am întîmpinat ca pe niște buni prieteni după o lungă despărțire. Apoi contele îmi arată diverse ustensile științifice, aflate aici în număr mare: globuri terestre și cerești, astrolabe, armile, torquete¹⁷ și alte instrumente astronomice necunoscute mie. Îmi expuse de asemenea teoria îndrăzneată și uimitoare a lui Nicolaus Copernicus din Frauenburg asupra structurii cerului, teorie pe care o auzeam pentru prima oară, deoarece lucrările acestui astronom nu văzuseră încă lumina tiparului. Contele deschise sertarele și dădu la iveală culegeri manuscrise din operele scriitorilor latini, descoperite de el prin mănăstirile din vecinătate, o colecție de geme frumoase și vechi, pe care le adusese dintr-o călătorie în Italia și, în sfîrșit, îmi arată, într-o casetă, o legătură cu scrisori primite de la vestitul Ulrich Zăsius¹⁸, cu care era în corespondență.

Am luat seama că îmi arată toate aceste colecții nu fără o vanitate copilărească, totuși dragostea contelui pentru științe și arte m-a împăcat definitiv cu el și, vrînd să-i fac o plăcere, i-am spus că pînă și Vaticanul ar putea să-i invidieze tezaurul. Măgulit la culme, contele mă pofti să iau loc, se așeză și-mi spuse:

— Nu mai pot să te consider un străin. Ești și dumneata unul dintre oamenii noi, printre care mă prenumăr, și, pe Hyperion, mi-ar fi rușine să te mint. De aceea, trebuie să te rog în primul rînd să-mi spui sincer, ce crezi despre doctorul Faust.

I-am răspuns că-l socot pe Faust un om de formație veche, dar foarte învățat și inteligent. Am ținut să adaug

că Faust e vrednic de mai multă atenție decît i s-a arătat la castel.

Atunci contele îmi spuse :

— Știi dumneata ce zvonuri umblă privitor la Faust. și prietenul lui ? Se povestește că acest Mefistofeles n-ar fi altcineva decît Diavolul în persoană, și că s-a înțeles cu Faust să-i slujească douăzeci și patru de ani pentru a pune apoi stăpînire pe sufletul lui. Bineînțeles, eu nu cred aceste fleacuri, așa cum nu cred în general că ai putea încheia un pact cu demonii, și dacă Diavolul s-a angajat să presteze servicii reale pentru a lua în stăpînire un suflet de om, socot că a făcut un tîrg prost. Mi se pare că lucrurile stau mult mai simplu și că însoțitorii dumitale, respectiv oaspeții mei, sînt niște șarlatani care nu folosesc forțele Infernului, ci procedează ca niște escroci abili. Umblă din castel în castel, din oraș în oraș dîndu-se drept magi și execută fel de fel de scamatorii, luîndu-le oamenilor banii și făcîndu-și un venit care le îngăduie să ducă o viață fără griji.

Aceste cuvinte m-au umplut de uimire, întrucît eram pe deplin încredințat că doctorul Faust are o fire nobilă. Am început deci să-l apăr cu însufletire, așa încît între noi s-a iscat o dispută îndîrjită și îndelungată. În sfîrșit, contele mi-a spus de la obraz că, aflînd de călătoria doctorului Faust, îl invitase la el, cu unicul scop de a-i demasca manevrele și de a-l prinde cu ocaua mică. Mi-a propus să intru și eu în această conspirație și să-l ajut. Mă afluam ca Hercule la răspîntie, căci îmi era la fel de greu să aleg, cu atît mai mult cu cît nu știam de partea cui se află Virtutea și de partea cui Viciul. Într-adevăr, în cursul convorbirii noastre, contele îmi apărură în culori cît se poate de atrăgătoare, dar și despre doctorul Faust îmi făcusem o părere dintre cele mai bune. Un timp am stat în cumpănă, apoi șovăiala mea a găsit un punct de sprijin și atunci i-am spus contelui :

— Nu pot fi în nici un caz de acord să particip la o conspirație împotriva unui om care nu mi-a făcut nici un rău și pe care-l consider un spirit luminat. Dar din respect pentru dumneavoastră, domnule conte, nu voi întreprinde nimic care să vă zădărnicească planul. Vă făgăduiesc că tovarășii mei nu vor afla de discuția noastră.

Contele se mulțumi cu făgăduiala mea. Ar fi fost deplasat să mai vorbesc de plecare și m-am decis să mai rămân o zi la castel. Recunosc, însă, că întâlnindu-mă cu Mefistofeles și cu Faust m-am simțit stinjenit, ca un vinovat. Fiind acum la mijloc, situat între două țărături, sau între două tabere ostile, mi-a fost și mai greu ca în ziua precedentă să mă arăt un interlocutor vesel, așa încît am căpătat printre cei din castel faima unui om posac și închis în sine. Am observat de altfel că fiecare om își păstrează într-o societate masca pe care și-a luat-o atunci cînd pentru prima dată s-a ivit în mijlocul ei, deși în diverse cercuri sîntem nevoiți să purtăm măști diferite.

Ziua a doua, petrecută de noi la castel, a fost închinată vînătoarei. Contele a organizat o partidă de vînătoare în cinstea oaspeților, pe care însă n-am s-o descriu, pentru a nu abate prea mult cursul povestirii mele. Voi spune numai că, deși eram la începutul primăverii, vînătoreea s-a desfășurat în mod strălucit, spre marea bucurie a participanților. A fost împușcat un mistreț, ceea ce rar se întîmpla pe acele meleaguri. Ca și în ajun, Faust fu din nou ținta a numeroase atacuri, la care de cele mai multe ori a ripostat Mefistofeles, uneori plin de spirit, uneori fără menajamente, jucînd rolul unui *chocarrero*¹⁹, cum spun spaniolii, cucerind mai ales bunăvoința doamnelor.

Ne-am înapoiat tîrziu la castel, ruși de oboseală dar plini de voie bună, după o zi petrecută în aer liber. Ne aștepta o cină copioasă, servită în aceeași sală ca și în ajun. De data aceasta contele nu s-a mai arătat dispus să amîne executarea planului său și, îndată după ce convivii își potoliră foamea, i se adresă doctorului Faust cu următoarea cuvîntare :

— Știm, stimate domnule doctor, că ați obținut succese strălucite în domeniul magiei, și nici unul dintre magicienii contemporani, nici chiar spaniolul Torralba²⁰ (Dumnezeu să-i odihnească sufletul nefericit) nu ar putea fi comparat cu dumneavoastră. Știm, de asemenea, că n-ați refuzat să vă dați în vileag arta, atunci cînd ați fost rugat, și că i-ați dat, de pildă, prințului de Anhalt posibilitatea de a-l vedea cu ochii lui pe marele Alexandru Macedon și

pe soția sa²¹, chemați prin incantațiile dumneavoastră din regatul umbrelor lui Orcos la lumina lui Helios*. Acum întreaga societate se alătură rugăminții mele și vă imploră să ne împărtășiți măcar o fărîmă din arta dumneavoastră mirifică.

Așteptam cu încordare să aud ce va răspunde doctorul Faust, căci în rugămintea contelui deslușisem limpede ițele unei capcane și aș fi vrut ca doctorul să-i dea o replică demnă și tăioasă. Spre mirarea mea, doctorul Faust, care pînă atunci avusese o purtare foarte reținută, rosti, nu fără trufie, aceste cuvinte :

— Preaonorate domnule conte, drept mulțumire pentru ospitalitatea dumneavoastră, aș fi de acord să vă arăt puținul pe care-l pot înfățișa modestele mele cunoștințe și cred că prințul de Anhalt nu s-ar putea lăuda niciodată că a văzut mai mult decît dumneavoastră.

Cînd mă gîndesc astăzi la cele rostite de Faust, îmi vine să cred că, jignit de atitudinea contelui și a prietenilor săi, a ținut cu tot dinadinsul să le demonstreze că într-adevăr stăpînește forțe pe care ei nu le cunosc, și mînat de această vanitate, nu prea demnă de el, a hotărît să coboare magia pînă la treapta unei experiențe publice. Atunci însă, influențat de spusele contelui, mi-am închipuit că doctorul, acceptînd să-și arate arta, s-a comportat ca un șarlatan ordinar, căci numai acest soi de oameni sînt în stare să procure la comandă năluciri, oricînd și oriunde. Eram gata să-l tratez ca pe unul dintre acei potlogari care colindă satele înșelînd oamenii cu diverse amulete, plasturi, leacuri tămăduitoare, pilule fermecate, galbeni care se-ntorc ca prin minune în pungă și alte asemenea minunății. Mefistofeles, sculîndu-se de la locul lui, se apropie de Faust și-i șopti ceva la ureche, pesemne încercînd să-l convingă să se lase păgubaș, dar doctorul ridică supărat din umeri, ca și cum ar fi vrut să spună : „Așa vreau ! Așa fac !”, iar Mefistofeles se depărtă nemulțumit.

În timp ce toată lumea se sculase cu zgomot de la masă, înconjurîndu-l pe doctor și mulțumindu-i pentru

* Zeul Infernului (altă denumire a lui Pluto) și zeul Soarelui, la vechii greci. La romani, Orcus și Helios, Orcus însemnînd și moarte.

bunăvoință, eu, profitînd de zarva care se iscase, am părăsit camera și am ieșit să mă plimb prin galeria pustie, dojenindu-mă că renunțasem cu atîta ușurință la hotărîrea din ajun. Mă simțeam de prisos, ca o vioară dezacordată. Totuși curiozitatea, sau mai bine zis lăcomia de a ști, de care nu mi-e deloc rușine, nu mi-a permis să-mi petrec acea seară în singurătate, așa că după vreo jumătate de ceas m-am întors în sală și am asistat la **experiența magică** săvîrșită de doctorul Faust, experiență pe care o voi descrie aici cu aceeași obiectivitate ca și pînă acum, reproducînd fidel ceea ce îmi dictează memoria, fără să adaug nimic de la mine.

Masa și fotoliile fuseseră îngrămădite într-un ungher, iar comesenii luară loc pe niște bănci așezate de-a curmezișul încăperii. Chicoteau în așteptarea experienței, ca înaintea unei reprezentații distractive. Pe două fotolii din față se așezară contele și contesa. Mefistofeles luase loc alături și le dădea lămuriri, iar doctorul Faust, la oarecare distanță, foarte palid la față, dădea ultimele dispoziții servitorilor. Mi-am găsit un loc pe-o bancă în rîndul al doilea, de unde puteam urmări nestingherit întreaga demonstrație.

Cînd se făcu liniște, doctorul Faust cuvîntă :

— Mult prea stimată doamnă contesă, onorate domnule, conte, amabile doamne și slăviți cavaleri ! Voi face să se ivească în fața dumneavoastră regina Elena, soția regelui Menelaus, fiica lui Tindar și a Ledei, sora lui Castor și Polux, femeia care în Grecia veche era supranumită „Frumoasa Elena“. O veți vedea pe ilustra regină, întocmai cum fusese în viață, va trece cu pas ușor prin fața dumneavoastră, veți avea prilejul s-o admirați și va rămîne aici aproximativ cinci minute, apoi va pieri ca un fum.

Doctorul Faust vorbise fără emfază, dar bănuiam în glasul său un fel de încordare, privirea îi rătăcea fără țintă, așa încît s-ar fi putut presupune că nici el n-avea prea multă încredere că va izbîndi. Cînd își sfîrși alocuția, Mefistofeles se băgă în vorbă și zise cu glas poruncitor :

— Vă avertizez, stimați domni, că atît timp cît fantoma se va afla printre noi, nu vă este îngăduit să roștiți un cuvînt, mai ales să-i spuneți ceva, n-aveți voie să o

atingeți și trebuie să rămâneți neclintiți pe locurile dumneavoastră. Trebuie să fim siguri că veți respecta aceste prescripții.

Contele răspunse în numele tuturor că prescripțiile vor fi respectate cu strictețe și Mefistofeles porunci să se stingă toate torțele și luminările câte erau în încăpere, în afară de o luminare aflată la mare distanță, așa încît în sală se făcu aproape întuneric. Treptat, în atmosfera apăsătoare creată de întuneric și de emoția așteptării, amuțiră ultimele șoapte și chiar foșnetul rochiilor, și toți oei de față se scufundară în tăcere, ca într-un hău negru. Apoi, în diverse colțuri ale încăperii răsunară dintr-o dată acele ciocănituri și trosnituri pe care avusesem prilejul să le aud cînd mă aflam cu Renata, zgomote pe care inima mea le întîmpină cu nostalgie. Prin încăpere începură să plutească niște stele luminiscente, care dispăreau în răstimpuri și, cu toate că nu mai eram novice în ale magiei, fără voia mea mă simții cuprins de fiori.

În sfîrșit, undeva, într-un ungher, un nor alburiu se înalță de la podea, fremătînd și involburîndu-se, începu să urce, să crească și să se întindă, împrumutînd conturul unui corp omenesc. După alte cîteva clipe, din norul acela se împlini un chip, ceața se undui în fișii, asemenea unei mantii, făptura unei femei prinse viață și ea veni spre noi, greu de deslușit, totuși, în obscuritatea ce domnea în sală. Năluca se apropie mai întîi de conte și, șovăind, se opri un pic nemișcată în fața lui. Apoi, tot atît de încet, pluti ca prin văzduh spre stînga, pornind parcă spre mine. Deși tulburat adînc de această priveliște, am avut puterea să-mi concentrez întreaga atenție pentru a cerceta cu de-amănuntul năluca.

După cîte țin minte, Elena era de statură mijlocie și purta o mantie purpuriu-închisă, asemeni celor pe care le zugrăvea pictorul Andrea Mantegna. Părul ei auriu despletit și lung îi ajungea pînă la genunchi. Avea ochii negri ca tăciunele, gura mică și buze foarte roșii, gîtul alb, mlădios, ca al unei lebede, întreaga ei făptură nu avea nimic regesc, dar răspîndea un farmec nespus²². Alunecă foarte repede prin fața mea și, continuîndu-și drumul, se apropie de doctorul Faust, care, pe cît mi-am

putut da seama în semiobscuritate, se repezi foarte emoționat s-o întâmpine și întinse mâinile spre năluca. Această mișcare mă uimi mult și mă făcu să presupun că apariția nălucii era neașteptată chiar și pentru Faust.

Bănuiala mea plutea încă în vag, cînd experiența, care începuse atît de promițător, fu întreruptă pe neașteptate. Elena, depărtîndu-se de doctor, se apropie de vărul contelui, așezat la capătul dinspre stînga al băncii din rîndul doi. Acesta se sculă dintr-o dată, prinse cu îndrăzneală năluca în mâini și strigă cu glas tare : „Faceți lumină !” În aceeași clipă Faust porni spre el, scoțînd exclamații de durere și indignare ; toți ceilalți se ridicară și ei din locurile lor, iar slugile, pregătite dinainte pentru această acțiune, făcură lumină cu făclii, pînă atunci ținute ascunse, și întreaga sală fu scaldată într-o lumină gălbuie.

Cîtva timp n-ar fi putut nimeni să-și dea seama ce se petrecea, părea că distinșii oaspeți s-au încăierat între ei, dar intervenția hotărîtă a contelui îi făcu să se potolească dintr-o dată. Cavalerul Robert ținea în mâini un petic de mătase purpurie și repeta în neștire :

— S-a smuls din mâinile mele ! Căutați-o ! Trebuie să fie pe aici !

Era însă limpede pentru toți că o ființă vie n-ar fi putut să se sustragă atenției atîtor ochi și s-au văzut nevoiți să recunoască cinstit că năluca frumoasei Elena se topise în mâinile cavalerului, pierind odată cu aburul din care se întrupase. Doctorul Faust îi făcea reproșuri amare contelui pentru că își călcase făgăduiala, dar Mefistofeles luă cuvîntul și puse lucrurile la punct.

— Trebuie să fim cu toții mulțumiți, spuse el. Doctorul că a izbutit să ne înfățișeze înocîntătoarea vedenie, în fața căreia cavalerul nu și-a putut reține elanul, iar cavalerul pentru că tentativa lui de a captura pe Elena cea frumoasă a rămas nepedepsită. După cum se știe, Deifobos a fost mai puțin norocos : pentru o încercare asemănătoare i s-au rotezat nasul și urechile.

Fără îndoială, cuvintele lui Mefistofeles erau insolente și ar fi putut s-o pățească. Dar cavalerul și contele însuși se simțeau oarecum rușinați și erau bucuroși să aplaneze neînțelegera. Contele rosti o cuvîntare cam confuză, scu-

zîndu-se și mulțumindu-i lui Faust, iar eu, profitînd de învălmășeală, m-am și strecurat afară și m-am dus în odaia mea, simțindu-mă rușinat și înjosit că participasem la această istorie stupidă. Nu știam ce caracter avea fenomenul pe care-l văzusem, dacă fusese vorba într-adevăr de animarea prin magie a unui personaj care trăise într-o epocă dispărută, sau de o scamatorie de soiul celor în care Mefistofeles se dovedise atît de versat. În orice caz, mi se păruse că noi, spectatorii, jucasem un rol umilitor și voiam să alung impresiile neplăcute ale serii aceleia cum alungi picurii de ploaie scuturînd o pelerină.

M-am întins pe pat și cînd, după cîtva timp, doctorul Faust, trecînd prin fața camerei mele, ciocăni în ușă, m-am prefăcut că dorm și nu i-am răspuns.

Cum am intrat în slujba
contelui von Wellen, cum ne-a vizitat castelul
Arhiepiscopul de Trier și cum am plecat cu el
la mănăstirea Sfintului Ulf

I

Evocarea frumoasei Elena a fost ultima aventură la care am participat cît timp m-am aflat în preajma doctorului Faust. Ne-am despărțit chiar a doua zi. M-a îndemnat să procedez astfel atitudinea tovarășilor mei față de mine și încă ceva.

Trezindu-mă pe la miezul nopții, am auzit în camera vecină, rezervată celor doi tovarăși de drum ai mei, un zvon de glasuri și, încordîndu-mi fără voie auzul, am distins vocea lui Mefistofeles care spunea :

— Mulțumește-i Sfintului Gheorghe și mie că experiența de astăzi ți-a reușit. Există însă lucruri pe care nu trebuie să încerci să le obții a doua oară. Să nu-ți închipui cumva că întregul univers, trecutul și viitorul, sînt niște jucării în mîinile tale.

Faust îi răspunse ridicînd glasul :

— Orice discuție e de prisos ! Vreau s-o văd încă o dată și tu mă vei ajuta ! Iar dacă va fi să-mi pierd capul dînd greș, atîta pagubă.

Mefistofeles obiectă, ironic :

— Muritorilor le place să-și joace viața la zaruri, cum își joacă săracul ultimul ban. Un prost n-are decît să-și frîngă gîtul, dar un om deștept trebuie să se gîndească dacă merită să riște.

Se auzi glasul mînios al lui Faust :

— Dacă refuzi să mă ajuți, ne vom despărți chiar mîine.

Mefistofeles rîse, bizar și neplăcut, și-i răspunse :

— Altă zi n-ai găsit ? Miine ? Nu te gîndești că trebuie mai întîi să scăpăm de flăcăul ăsta din Kōln care îți ascultă cu gura căscată pălăvrăgelile ? Am băgat de seamă că ieri a sușotit o oră întreagă cu contele și n-ar fi de mirare să fi pus ceva la cale împotriva noastră.

Cuvintele jignitoare ale lui Mefistofeles mă lăsară rece, căci nu mă așteptam din partea lui la nimic bun. Dimpotrivă, ascultam cu mare curiozitate discuția, sperînd că în focul ei cei doi vor da pe față secretul ciudatelor lor relații. Deodată însă, nu știu nici eu cum, mă fură somnul și n-am mai auzit nimic, ca și cum Mefistofeles, bănuind că trag cu urechea, m-ar fi amețit prin niscai farmece. Dar și ceea ce auzisem era prea destul pentru ca dimineața, cînd mi-am amintit de tot ce se-ntîmplase, să-mi pun întrebarea dacă mai pot rămîne în tovărășia doctorului Faust, pentru care se părea că devenisem o povară. Am chibzuit și am hotărît că era mai înțelept să mă despart de tovarășii mei de drum.

Știind că în ziua aceea trebuia să părăsim castelul, m-am dus să-l caut pe conte, spre a-i cere voie să mai rămîn cel puțin douăzeci și patru de ore. A trebuit să stărui pentru a consimți să mă vadă.

Contele mă primi foarte rece, ceea ce contrasta uimitor cu purtarea lui din ziua precedentă, dar mi-am explicat imediat purtarea lui. Cînd a aflat pentru ce anume venisem, s-a schimbat la față, a sărit din fotoliu și mi-a strîns mîna exclamînd :

— Așadar, te desparți de tovarășii dumitale de drum, dragă Ruprecht ! Atunci, lucrurile se schimbă ! Bineînțeles, ești în drept nu numai să mă rogi, ci chiar să-mi ceri ospitalitate, în numele zeiței Pallas Athena. Noi ăștia, oamenii noi, formăm un fel de frăție, chiar dacă ursitoarele au tors într-altfel firele destinelor noastre. Avem datoria să ne ajutăm unii pe alții.

Cînd l-am întrebat, surprins, de ce îl bucura atît de mult hotărîrea mea, mi-a răspuns, după o oarecare ezitare, că înaintea mea venise să-l vadă Mefistofeles, care, după ce-i vesti plecarea, îi ceru drept plată pentru experiența de magie săvîrșită noaptea trecută o sută de galbeni renani. Conte, crezînd că mă înfrupt și eu din acești bani, fusese

indignat de purtarea mea. Mărturisesc că această veste a fost ca o lovitură de măciucă, pentru că, deși îmi dădeam seama că magia nu are nimic comun cu alchimia și că cei mai iscusiți necromanți au nevoie, ca orice muritor, de adăpost și de hrană, purtarea lui Mefistofeles mi se păru de-a dreptul înjositoare. Dacă înainte avusesem unele îndoieli și mă întrebam dacă procedez bine despărțindu-mă de doctorul Faust, spusele contelui mi le risipi, cum risipește vîntul ceața, și i-am mulțumit din tot sufletul pentru bunăvoință și ospitalitate.

Contele, înduioșat, pare-se, de propria sa bunătate îmi spuse :

— În definitiv, de ce să te grăbești să pleci din castelul meu ? Te cheamă oare treburi atît de urgente la Trier ? Rămii aici și voi avea grijă să nu duci lipsă de nimic. În afară de aceasta, am nevoie de cineva care să știe latinește, deoarece intenționez să scriu un tratat despre stele.

Această propunere era cu totul neașteptată pentru mine și mi s-a părut întrucîtva jignitoare, căci mă obișnuisem de mult să nu am pe nimeni stăpîn, dar aducîndu-mi aminte în ce situație mă aflam, mi-am zis că n-am de ce să-l refuz. În primul rînd, nu aveam un plan clar cu privire la viața pe care urma s-o duc în viitor, în al doilea rînd, nu disprețuisem niciodată înunca, de orice fel ar fi. În viața mea fusesem și simplu soldat cu simbrerie și om de încredere al unor case comerciale. Așadar, am acceptat propunerea, lăsîndu-mă astfel în voia întortocheatului fluviu al vieții spre a mă tîrî prin meandrele lui, printre insule și bancuri de nisip ; din tovarășul unui vrăjitor dubios devenisem conștopistul unui umanist nu mai puțin dubios.

În aceeași zi doctorul Faust și Mefistofeles au părăsit castelul.

Înainte de a pleca am vrut să-l văd pe doctorul Faust și să-mi iau bun rămas de la el. Am avut o discuție pe care vreau s-o redau parțial aici. În mod firesc, am început prin a discuta experiența de magie din ziua precedentă. Doctorul Faust a rostit un adevărat ditiramb, slăvind frumusețea reginei Elena, folosind cuvinte mai înflăcărate poate decît chiar Alexandru, cel care a răpit-o, la Ilion, în ciuda tatălui și fraților săi. Apoi discuția alunecă spre

necromanție și doctorul Faust, căutînd o analogie a experiențelor sale, se referi la Ulisse, care evocase umbra prevestitorului Theresias, și la vrăjitoarea din Aendora, care-l evocase pe prorocul Samuil. La sfîrșitul discuției, i-am dat să înțeleagă doctorului Faust, pe ocolite, de ce anume sînt nevoit să mă despart de el : i se atribuie o serie de fapte nicidecum de laudă și se crede că puterea pe care o deține a fost obținută pe căi necurate. Doctorul Faust păru să înțeleagă aluziile mele precaute, dar destul de transparente, și după o scurtă tăcere îmi spuse :

— Bûnul meu Ruprecht, te rog să nu dai crezare niciodată celui care-ți va spune că un mag adevărat a încheiat un pact cu demonul ! Un semidocht oarecare poate într-adevăr să renunțe la fericirea veșnică pentru un pumn de monede furate, oferite de demonii mărunți, iar justiția divină nu-l va pedepsi, desigur, pentru o asemenea tranzacție, care poate fi socotită mai curînd ignoranță decît păcat ! Cu ce ar putea însă ispiti demonii pe un om care cunoaște natura lor și limitele puterii lor ? Este adevărat că demonii posedă unele facultăți de care omul nu are parte : ei se deplasează cu repeziciune dintr-un loc în altul, își subțiază ființa, transformînd-o într-un nor de fum ușor, sau o condensează, luînd chipul dorit, se ridică în sferele aeriene, plutind prin văzduh. Dar oare dorințele omului sînt limitate la ceea ce asemenea mijloace îi pot oferi ? Nu este oare însetat omul să cunoască toate tainele universului nesfîrșit și să stăpînească nesecatele-i tezaure ? Pentru un mag adevărat, demonii sînt niște forțe inferioare, pe care le poate folosi, însă ar fi o prostie să li se supună. Nu uita că omul a fost plămădit după chipul și asemănarea Creatorului, și că, deci, are anume calități pe care nici îngerii, nici demonii nu le pot avea. Îngerii și demonii fac tot ce fac spre binele lor, cei dintîi glorificîndu-l pe Dumnezeu, ceilalți pe Stăpînitorul Răului, în timp ce omul poate cerceta suferința, și durerea și chiar moartea. Așa cum Domnul Atoatefăcătorul și-a jertfit unicul Fiu, pentru a mîntui lumea de el plăsmuită, la fel și noi ne jertfim uneori sufletul nemuritor, asemuindu-ne prin aceasta cu Creatorul. Amintește-ți spusele Evangheliei : „Cel ce vrea să-și păstreze sufletul îl va pierde, iar cel ce-l va pierde, îl va păstra“ !

Doctorul Faust roștî plin de însuflețire această cuvîntare de adio, presărată cu precepte la adresa mea. Am fost sincer emoționat, căci de multe ori exprimase propriile mele gînduri, așa încît, ascultîndu-i vorbele, sufletul meu tremura ca o strună, atunci cînd se acordă cu alta. Tocmai mă pregăteam să-i răspund doctorului, cînd Mefistofeles, care se apropiase pe furiș de noi în timpul discuției, exclamă dintr-o dată :

— Admirabil, doctore, minunat ! Ești născut pentru a stoarce lacrimi enoriașelor predispuse la îngrășare, rostind predici din amvonul bisericii. Te poți bizui pe mine : am destui prieteni în Curia Papală și pot să-ți mijlocesc un loc de prelat într-o parohie aducătoare de venituri ! Îmi place mai ales cînd citezi, ca argument, texte din Sfînta Scriptură. Cu spusele Scripturii poți demonstra tot ce poțestești. Căci numai prostia este unilaterală, în timp ce adevărul poți să-l întorci cum vrei.

Prezența lui Mefistofeles mă paraliza întotdeauna, parcă m-ar fi legat cu funii, mă pierdeam cu firea și nu mai știam ce să spun. Se întoarse spre mine și continuă :

— Iar dumneata, domnule Ruprecht, socoți, mi se pare, că noi îți umbrim calea și că fără noi îți va fi mai ușor să-ți faci loc în viață. Vom fi generoși și ne vom retrage.

N-aveam nici un chef să-l înfrunt. M-am înclinat în fața doctorului și am ieșit din cameră, fără a mai roști un cuvînt ceea ce, fără îndoială, nu prea era cuviincios, ba ar fi putut fi interpretat ca o jignire. De aceea, gîndindu-mă că însemnările mele ar ajunge, din întîmplare, în mîinile doctorului Faust sau ale vreuneia dintre prietenii săi, mă grăbesc să declar aici că pentru toate neplăcerile pricinuite mie în timpul călătoriei noastre, îl consider vinovat pe Mefistofeles. Cît despre doctorul Faust, mi-am schimbat de cîteva ori părerea asupra lui, dar în cele din urmă am izbutit să apreciez la justa valoare profunzimea gîndirii și spiritului său așa încît în memoria mea el își profilează și astăzi umbra ca un Goliat.

Am asistat la scena plecării doctorului, ca un spectator oarecare, printre ceilalți locuitori ai castelului, și din nou am avut prilejul să aud destule ironii la adresa celor doi

călători. Cavalerul Robert rosti un discurs batjocoritor, mulțumindu-i doctorului că primise să le fie oaspe, iar doamnele au depus pe capul lui Mefistofeles o coroană împletită din florile pe care le aveau în glastre, și trebuie să notez că această podoabă nu se potrivea de fel .cu înfățișarea sa, făcându-l, dimpotrivă, ridicol. În ce mă privește, îmi dam silința să descopăr pe chipurile foștilor mei tovarăși de drum unele semne, care ar fi putut îndreptăți zvonurile care circulau pe socoteala lor, și trebuie iarăși să recunosc că într-adevăr înfățișarea lor te îndemna să faci tot felul de presupuneri. Oboseala liniștită a doctorului putea fi cu ușurință interpretată drept nepăsarea unui om care-și cunoaște dinainte destinul. În mișcările repezite ale lui Mefistofeles, puteai descoperi, cu oarecare fantezie, ceva străin de firea omului, ceva drăcesc și chiar și vizitiul ursuz, cu barba lui neagră, putea fi luat la nevoie drept un drac împielit, smolit de flacăra iadului, nu atât obișnuit cu hăturile, cât cu văturaiul de răscolit cărbuni în cuptoarele Iadului. Iar când trăsura care mă hurducase strașnic și pe mine cu câteva zile înainte porni, huruind, prin curtea pietruită a castelului și trecu încet peste podul suspendat, pierind și ivindu-se iar pe malul râului Wischel, așteptam, minat de gândurile mele, să se preschimbe, ca în basme, într-o coajă de nucă, iar cei patru telegari să se prefacă în șoareci albi.

În aceeași seară părăsiră castelul și ceilalți oaspeți ai contelui, cavaleri și doamne, așa încât n-au mai rămas decît cei ce-l locuiau în permanență, destul de numeroși. Printre ei se aflau contele și contesa Luiza, cele două doamne de onoare, cavalerul Robert, seneșalul, capelanul și suita, apoi numeroase ajutoare, începînd cu pușcașii și vînătorii și sfîrșind cu slugile de rînd. Am fost primit în rîndul persoanelor din înalta societate, deoarece cultura mea îmi conferea acest drept. Luam masa împreună și participam la discuțiile care aveau loc, seara, în saloanele contesei, dar trebuie să recunosc că situația mea în castel continua să fie neclară. Doar contele se purta cu mine prietenos și, într-o măsură, și capelanul, căruia îi plăcea să stea de vorbă cu mine. Contesa și cavalerul Robert se prefăceau însă că nu mă observă. La rîndul meu nici eu nu căutam tovărășia nimănui, păstrîndu-mi masca severă

pe care o arborasem la venirea în castel și la masă preferam să tac, cu atît mai mult cu cît contele și vărul lui obișnuiau să aducă în discuție probleme politice pe care le cunoșteam prea puțin, de pildă străduințele împăratului de a restabili Uniunea Șvabă, ce se întîmplase la Wittemberg după întoarcerea ducelui Ulrich, iminenta constituire a dietei din Worms, după asediul orașului Münster¹ etc.

Amintindu-mi acum zilele petrecute în castel și situația mea instabilă care mă plasa între cei de sus și servitori, nu mă mir prea mult că puțin îmi păsa : după o jumătate de an de viață chinuită alături de Renata, după încordarea sufletească în care mă aruncase afectuoasa prietenie de scurtă durată cu Agnes și după aventurile prin care trecusem în cele patru zile de călătorie în compania doctorului Faust, sufletul meu fusese cuprins de un fel de somnolență, asemenea amorțelii în care cad omizile în timpul iernii.

După plecarea doctorului Faust, m-am mutat în altă cameră, la fel de frumos aranjată și de confortabilă, în turnul de vest al castelului. Ferestrele dădeau spre povișurile îndepărtate ale colinelor Ahruin și cum contele îmi îngăduise să mă folosesc de cărțile din biblioteca lui, petreceam cea mai mare parte a zilei în singurătate, lîngă fereastră, cu o carte în mînă, silindu-mă să mă întorc la pagina începută ori de cîte ori mă furau fără veste gîndurile. În felul acesta am citit cîteva lucrări pe care nu le cunoscusem înainte, mai ales impresii din călătorii, între altele frumoasa carte a lui Pedro Martire Anghiera² care povestește viu și captivant, în decadele sale, descoperirea Lumii Noi, primele cuceriri în Noua Spanie și tulburarea produsă de aceste evenimente la curtea din Castilia. Dar deși timpul liber nu-mi lipsea, ba dimpotrivă, nu-mi lăsam gîndul să zboare spre dragostea mea pierdută, fiindu-mi teamă să nu zgîndăresc rănile inimii care, mi se părea că încep să se-nchidă, și-mi făceam din refuz o pavăză împotriva amintirii, ca împotriva unor săgeți otrăvite.

Sarcinile pe care mi le asumasem nu s-au dovedit cîtuși de puțin împovărătoare, deoarece contelui îi plăcea mai mult să viseze la doctul său tratat și-i amîna mereu redactarea. În fiecare zi mă invita la el în cabinet și

ascuțeam în fiecare zi o pană nouă, netezeam coala de hîrtie, pregătindu-mă să scriu ce-mi dictează, dar rar mi se întîmpla să aștern mai mult de două sau trei rînduri, căci contele se arăta mai dornic să-mi lămurească următoarele capitole ale tratatului său sau să-mi înfățișeze felurite subiecte care n-aveau nici o legătură cu tratatul. De altfel, aceste discuții nu erau de loc obositoare, iar adeseori le găseam chiar foarte instructive. Cît despre puținele lucruri pe care totuși le-am scris sub promițătorul titlu *Tractatus mathematicus de firmamento septentrionali*, voi trece sub tăcere conținutul lor, deoarece contele mi-a făcut în multe privințe servicii incalculabile, iar în multe alte domenii s-a dovedit a fi un om cu minte ageră, cult și înzestrat.

În ce-l privește, voi mai avea prilejul să vorbesc mai amănunțit. Aici vreau să arăt doar că-i plăcea să facă paradă de ateismul lui extrem și adesea lua în derîdere convingerile mele asupra autenticității fenomenelor magice, izvorîte din experiență. Astfel, în timpul uneia dintre convorbirile noastre, m-a întrebat, printre altele, ce impresie mi-a făcut experiența invocării frumoasei Elena, la care fusesem amîndoi martori. I-am spus sincer că această experiență mi s-a părut cu totul remarcabilă și regret că, din cauza nesăbuirii cavalerului Robert, desfășurarea ei a fost întreruptă. Contele rîse, spunîndu-mi :

— Ești prea credul, Ruprecht ! Crezi că e mare lucru să-ți găsești o complice printre fetele din castel ? Pentru cîțiva galbeni oricare dintre ele ar fi acceptat să joace rolul reginei Elena, care de altfel a fost interpretat fără pic de pricepere ! Aș putea să-ți spun cine a fost. Și aș putea oricînd să-mi dovedesc bănuiala.

Întrucît țineam bine minte maxima că cel ce închide ochii e mai orb ca orbul din naștere, n-am încercat să-l contrazic pe conte, păstrînd tăcerea.

Altădată contele m-a întrebat ce cred despre astrologie. Am citat cunoscutele cuvinte : „*astra non mentiuntur sed astrologi bene mentiuntur de astris*”*. Contele obiectă însă indignat :

* Stelele nu mint, dar astrologii mint strașnic, ghicind în astre (trad. din lb. lat.).

— *Mehercle!* * Nu mă așteptam să aud asemenea cuvinte din partea unui admirator al lui Pico della Mirandola! A căuta să deduci ce se va întâmpla considerînd poziția plantelor e ca și cum ai vrea să-ți fixezi destinul știind că după vară vine toamna, pentru că ambele fenomene se supun legilor fizicei.

Tot aici e locul să notez că deși contele vorbea despre „frăția“ tuturor „oamenilor noi“, și se considera discipolul lui Poggio Bracciolini și al lui Enea Silvio ⁴, totuși mie mi se adresa întotdeauna spunîndu-mi pe nume, fără reticență, după ce ajunsesem într-o anumită stare de dependență, comportare căreia nu am găsit de cuviință să-i acord vreo însemnătate.

2

Așa s-au scurs zilele în castelul contelui von Wellen timp de două săptămîni. Dar nici nu trecuseră aceste paisprezece zile că începusem să simt o stînjeneală și totodată dorința vagă de a provoca o schimbare, cum de altfel mi se întâmplase mereu în viață. Îmi venea să cred că soarta asculta de obscurele mele dorințe, călăuzindu-mă spre ultimele întâmplări cumplite ale perioadei pe care o istorisesc. Într-o zi, pe cînd mă afluam, potrivit funcției mele, la masa din camera contelui și-i ascultam lungă disertație în legătură cu soarele și natura stelelor, își făcu apariția un curier, care fusese lăsat să intre fără a fi anunțat, deoarece aducea o scrisoare importantă. Se spunea în scrisoare că arhiepiscopul Trierului, Ioan, cercetase mănăstirea Sfîntul Ulf, unde luase naștere o nouă erezie, și că ar dori să-și petreacă noaptea în castelul Wellen.

Contele îl privi pe curier cu bunăvoință, rosti cîteva cuvinte amabile și-l concedie. Cînd am rămas din nou singuri mi-a fost dat să aud o avalanșă de plîngerii și de regrete.

* Pe Hercule! (expresie latină dintr-un singur cuvînt compus).

— *Hei mihi !** spunea contele. S-a dus libertatea ! N-am să mai am răgaz să-mi închin timpul muzelor ! Vai, de ce nu sînt un simplu poet fără alte obligații, decît aceea de-a aduce jertfe lui Apollo, de ce nu sînt un învățat sărac, rob al cărților sale !

Contele își vîrșă focul împotriva suzeranului său, comparîndu-l în bătaie de joc cu alt prinț al bisericii, nobilul nostru contemporan, Albrecht, arhiepiscop de Magdeburg și de Mainz⁵, pe care-l prezenta ca pe un om excepțional. Contele era furios mai ales pentru că, avînd titlul de consilier al arhiepiscopului, era dator să-l însoțească pe drum cel puțin cîteva zile. Mă anunță că ar dori să mă ia cu el, căci avea de gînd să lucreze, în timpul călătoriei la tratatul său. Am primit cu bucurie. Nu-mi convenea deloc să rămîn la castel în lipsa contelui, dar nu bănuiam că această călătorie avea să-mi fie fatală, nici că sosirea arhiepiscopului Ioan nu 'era decît o mutare de șah pusă la cale de soartă, care-l folosea pe prințul elector al Imperiului ca pe un simplu pion pentru realizarea unor țeluri misterioase.

La castel, pregătirile începură fără întîrziere, pentru primirea înaltului oaspe. Prin toate coridoarele și galeriile mișunau servitorii și slujnicele, ca furnicile într-un furnicar răscolit. Eu mă țineam departe de această forfotă, preferînd să rămîn în camera mea, în izolarea obișnuită. Și cînd, pe la asfințit, veni un al doilea curier să anunțe că se apropie cortegiul arhiepiscopului, m-am abținut să-i ies întru întîmpinare, așa încît n-aș putea să descriu desfășurarea acestei scene. Stînd în camera mea, mă îndeletniceam cu un joc copilăresc de-a ghicitelea : după sunetele vagi care ajungeau pînă la mine, încercam să ghicesc ce anume se întîmplă în curtea castelului, apoi în marea sală, ce cuvîntări se rostesc, prin ce se deosebește primirea suzeranului de caraghioasa primire hărăzită doctorului Faust. Dar acest joc deșert al închipuirii mele nu merită atenția cititorului binevoitor.

Aș fi rămas poate toată seara să-mi fac astfel de lucru, dacă însuși contele nu ar fi trimis un servitor să mă

* Vai mie ! (trad. din lat.).

poftescă la cină. M-am dichisit cum am putut mai bine și am coborât în Sala Troiană, care, de astă dată, fusese împodobită într-adevăr somptuos. Sala era luminată de nenumărate lumînări de ceară și torțe, iar în fundul sălii se înălțase un podium pentru muzicanții care așteptau semnalul, ținând în mâini trompetele și fluierile. Am remarcat imediat printre noii veniți figura arhiepiscopului, care mi s-a părut destul de impunător în sutana lui liliachie-închisă, la piept cu o parafă de aur bătută în nestemate, și pe cap cu o infulă festivă. În schimb, cei din suita lui, prelații, canonicii și restul, mi s-au părut de-a dreptul respingători. Burțile umflate și chipurile buhăite, pe care se citea mulțumirea de sine, îmi aminteau fără vrere paginile de neuitat ale nemuritoarei satire scrise de Sebastian Brant⁶.

În sală erau cam vreo patruzeci de persoane. Pentru ospătarea lor fuseseră pregătite trei mese separate, fiecare avîndu-și locul potrivit rangului și meritelor. La masa principală s-au așezat alături de arhiepiscop și de persoanele indicate contele cu soția și cavalerul Robert. Pajii îmbrăcați în haine de culori țipătoare și purtînd șervete înnodate la gît, după vechiul obicei, conduceau pe fiecare musafir la locul său. Eu fusesem repartizat la o masă așezată la o parte, unde își aveau tacîmul de asemenea capelanul nostru, seneșalul castelului și încă vreo zece persoane din suita oaspetelui nostru. Eram foarte bucuros că în această mulțime de oameni puteam să trec aproape neobservat.

Nu știu ce se întîmpla la masa arhiepiscopului, căci de data aceasta mă părăsise rîvna observației. La masa noastră toată lumea se năpusti cu lăcomie asupra felurilor mîncări, la pregătirea căroro bucătarii căutaseră să-și arate întreaga artă. Și în timp ce slugile umblau cu tăvi încărcate cu bunătăți, printre care precumpăneau tot soiul de pești : știucă, crap, lin, țipar, cegă, păstrăv, mreană, somon, iar pajii serveau fără încetare cele mai alese soiuri de vin de Rin, nu auzcai decît trosnetul fălcilor și nu vedeai decît obraji umflați de mîncare. Doar spre sfîrșitul cinei se încheagă o discuție între mine, capelanul nostru și vecinul meu de masă, un călugăr dominican rotofei și bondoc. La început mă amestecam în vorbă ca să mă aflu în treabă ;

dar către sfârșit am fost nevoit să pun mult foc în argumentarea mea, ceea ce se pare că mi-a fost de folos mai târziu.

Dominicanul se plîngea că în veacul nostru Sfînta Biserică Catolică este oprimată în Germania și în lumea întreagă. El socotea că protestanții sînt tot atît de cruzi în prigoana lor, ca pe vremea năvălirii barbarilor goți și geți în Europa, sau vandali în Africa, ba chiar că-i întrecuse. Povesti de pildă cum protestanții puseseră mîna pe catolici, mireni și preoți, și cum încercaseră să-i silească să se lepede de credința adevărată, iar cei care rezistaseră fuseseră spintecați cu paloșul, arși pe rug, răstigniți în biserici, înecați în riuri și fîntîni. Protestanții îi supuseseră la cele mai cumplite și rușinoase chinuri, puneau de pildă caii să le mănînce măruntaiele cît încă mai erau în viață, sau umpleau cu praf de pușcă organul genital al femeilor și-i dădeau foc, sfîrtecîndu-le în bucăți. Părintele Filip, capelanul nostru, se arată nespus de indignat de cele auzite. Eu însă, mirat de extazul voluptuos al celui care ne relata aceste întîmplări, dacă nu imposibile, pentru că fusesem eu însumi martor la devastarea Romei și asistasem la cazuri asemănătoare, totuși rare și excepționale, m-am interesat cu cine avem cînstea să stăm de vorbă. Atunci dominicanul se recomandă cu un zîmbet dulce :

— Sînt un supus slujitor al altarului, spuse el, pre numele meu de cin fratele Toma, iar pre cel mirean Peter Teibener, inchizitor al Preasfinției Sale, împuternicit să anchetez și să stîrlesc nefastele rătăcirii ale ereticilor în toate provinciile renane : Baden, Speier, Palatinat, Mainz, Trier și altele ⁷.

Mărturisesc, că la auzul cuvîntului „inchizitor“, un fior îmi străbătu trupul din creștet în tălpi, mai ales că numele convivului meu se potrivea cu al faimosului Thomas de Torquemada, cel care cu o jumătate de secol în urmă cutremurase Castilia și Aragonul cu prigoanele sale sălbatice. Știam că după bula paplă *Summis desiderantes* ⁸, inchizitorii cutreieră orașele și țîrgurile, căutîndu-i pe cei bănuîți că întrețin relații cu diavolul, lipind anunțuri pe ușile bisericilor și primăriilor, anunțuri în care, sub pedeapsa excomunicării, li se cerea dreptcredincioșilor să-i denunțe pe suspecti, pe care îi întemnițau și-i tor-

turau, supunîndu-i la chinuri groaznice. Într-o singură clipă, așa cum se întîmplă atunci cînd ești gata să te îneci, mi-au trecut prin minte sărutul pe care i-l acordasem maestrului Leonard, invocarea demonului Anael, discuțiile cu Agrippa, autorul cărților de magie, și recenta prietenie cu doctorul Faust. M-am hotărît să fiu cît mai prevenitor cu interlocutorul meu și să înlătur orice îndoială pe care ar putea s-o aibă asupra purității credinței mele.

De aceea, după ce mi-am rostit la rîndu-mi numele, am început să-i blestem cu atîta înverșunare pe afurisiții de luterani, și pe Martin Luther în persoană, încît capelanul nostru, care auzise din gura mea păreri cu totul contrarii, rămăsese mut de uimire, dar după cîteva clipe mi se alătură din toată inima. Golind un pahar după altul cu vin de Bacharach, ne-am luat la întrecere injuriindu-l, care mai de care, pe profetul din Wittenberg.

Fratele-inchizitor intervenea mînios :

— Ce fel de filozof mai e și ăsta ? Nu-i nici adeptul lui Scott, nici al lui Albertus, nici al lui Toma, nici al lui Ockham⁹. Să ne amintim ce-a prevestit Domnul nostru Isus Cristos : „Se vor ridica proroci mincinoși, vor arăta semne mari prin care-i vor ademeni și pe cei aleși !”

Capelanul nostru îi ținea hangul :

— Fără doar și poate, l-a ajutat Diavolul. Nu întîmplător în catechismul lui Luther, numele lui Crist este pomenit numai de șazeci și trei de ori, iar numele Necuratului de șazeci și șapte de ori.

Iar eu am adăugat :

— Avea dreptate bunul Thomas Murner¹⁰, atunci cînd spunea că Martin Luther este pur și simplu un mare neghiob.

Deși eram în unanimitate, am fost foarte bucuros cînd am ajuns la desert — suc de lămîie și vișine în zahăr — și cînd, după ce Preasfinția Sa rosti rugăciunea de mulțumire *Agimus tibi gratias omnipotens Deus*, ne-am putut, în sfîrșit, ridica de la masă, dorindu-ne reciproc noapte bună. În orice caz, nu am dat greș, aruncînd din belșug semințele ipocriziei în sufletul convivului meu, deoarece mai tîrziu, cu groază și dezolare, am avut prilejul să mă conving de puterea acestui frate Toma, care după prima

noastră convorbire îmi strîngea cu însuflețire mîna și mă întreba dacă nu mă aflu cumva în slujba sfintei inchiziții.

În ziua următoare m-am trezit voios cu gîndul că voi părăsi castelul, comparîndu-mă fără să vreau, cu un pește care descoperă în năvod o gaură prin care se poate strecura în apă. Într-adevăr, coborînd în curtea interioară, am constatat că se fac pregătiri grabnice de plecare. Mă uitam cum slujitorii înhamă și înșeuează caii, cum încarcă poverile pe catîri, cum așază bagajele în căruțe și trăsuri, și privind acest du-te-vino, această forfotă ome-nească, am simțit dintr-o dată o undă de optimism cum nu mai cunoscusem de mult. De unde pînă atunci îmi impusesem să fiu taciturn și retras, acum intram în vorbă cu persoane necunoscute, împărțeam sfaturi, la nevoie dădeam o mîină de ajutor. Aveam senzația că pregătesc o caravană pentru a porni în căutarea unei noi lumi și a unei vieți noi.

Pregătirile au durat nu mai puțin de două ore, ca și cum o mică armată ar fi pornit la bătălie. Contele era însoțit de cîțiva oameni din castel, iar arhiepiscopul de o suită destul de numeroasă formată din călugări și prelați, de cei doi-trei conțopiști ai cancelariei de campanie, un medic și un spițer cu leacurile trebuitoare, un bărbier și cîteva slugi. Era urmat de un convoi de căruțe încărcate cu merinde, vin, veselă, pături, saltele, rufărie, o bibliotecă și o sumedenie de saci al căror conținut nu-l cunoșteam. Cred că atunci cînd Moise a părăsit, în fruntea poporului evreu, Egiptul, calabalîcul și cantitatea de merinde pregătite pentru îndelunga pribegie prin pustiu nu întrecea prea mult ca volum ce luase cu el arhiepiscopul de Trier pentru această călătorie, pe care putea s-o întrerupă în fiecare noapte, făcînd popas la vreun castel sau o mănăstire.

În sfîrșit, pe la amiază seneșalul sună din goarnă și toți se grăbiră să-și ocupe locurile dinainte fixate. Călare pe un cal bun, pe care mi-l oferise contele, m-am plasat în ariergardă împreună cu alți oameni de la castel. În pridvor își făcură apariția arhiepiscopul și contele. Cu o încetineală solemnă, coborîră scara. Primul urcă într-o trăsură închisă și încăpătoare, cu opt cai la ham, cel de-al doilea urcă în șeaua unui armăsar splendid, învelit

într-un valtrap scump, împodobit cu panglici și pene ca pentru turnir. La cel de-al doilea semnal, convoiul se puse în mișcare. În tropot de copite și huruit de roți, lungul șirag ieși pe poarta castelului ca un șarpe uriaș, mlădiindu-și inelele. După ce am trecut podul suspendat care se îndoi sub povară, convoiul se revărsă pe același drum pe care, cu două săptămîni în urmă, sosisem la castel. Îmi continuam călătoria întreruptă, dar într-un cadru ce părea schimbat de vrăjitorul Arcalas, căci în locul doctorului și al prietenului său, acum mă aflam înconjurat de o societate zgomotoasă și strălucită.

Cînd am ajuns în cîmp deschis m-am bucurat ca un copil : respiram cu nesaț aerul dulce de primăvară ca un balsam miraculos, admiram verdeța bogată în nuanțe a pădurilor și a pajiștilor ce se întindeau pînă în depărtare, îmi lăsam fața, gîtul, pieptul sub bătaia razelor calde ale soarelui, neastîmpărat și vesel ca un animal trezit după somnul de iarnă. În clipele acelea îmi aminteam fără să încerc vreo durere, de Renata, alături de care, doar cu opt luni în urmă, străbăteam, pentru prima dată, cîmpii la fel de pustii ca și acestea. Chipul Renatei îmi părea acum nedeslușit, acoperit de negura uitării și mă miram singur la gîndul că după plecarea ei brusc mă prăbușisem în abisul desperării și parcă îmi era rușine de lacrimile vărsate nu demult pe terasa castelului. Îmi venea să cînt, să zburd ca un școlar în vacanță departe de oraș, sau să provoc pe cineva la duel și să-mi ciocnesc spada de sapada adversarului, privind cum oțelurile încrucișate răspîdesc în jur scînteii albastrii.

Această stare de euforie nu m-a părăsit toată ziua și abia spre seară făcu loc oboselii, mai ales din pricina că mergeam prea încet, cu numeroase popasuri pentru masă și odihnă. Se înserase cînd am ajuns în sfîrșit la capătul drumului nostru : ne aflam în fața Mănăstirii Sfîntului Ulf, unde, pornind din castelul Wellen, un bun călăreț ar fi putut ajunge în două-trei ceasuri. Cînd în fața mea se ivi clădirea dreptunghiulară a mănăstirii, înconjurată de un șanț asemeni castelelor medievale, nu m-am gîndit la altceva decît că voi putea în sfîrșit să mă odihnesc, fără a bănuî cîtuși de puțin ce mă aștepta dincolo de zidurile ei. Ascultam distrat explicațiile unui călugăr care-mi spunea

că mănăstirea fusese întemeiată cu trei veacuri în urmă de Sfînta Elisabeta, rivala Sfîntei Clara ¹¹, că în altarul ei se păstrează relicve sfînte unice, printre ele fiind și pînza în care fusese învelit Mîntuitorul pe Cruce, și nu aveam nici un motiv să cred că sufletul meu va rămîne pe veci legat de mănăstirea aceasta cu lanțurile ce nu prind rugină ale amintirii.

Crainicii avuseseră grijă să vestească din timp sosirea arhiepiscopului, așa încît totul fusese pregătit pentru ca musafirii să-și poată petrece cît mai confortabil noaptea. Arhiepiscopul și cîteva persoane din preajma lui și-au aflat adăpost în mănăstire, iar marea majoritate a însoțitorilor în căsuțele țăranilor din satul Altdorf din apropiere, anume amenajate în acest scop. Pentru contele Adalbert, oamenii noștri ridicară îndată un cort de campanie ca într-o tabără militară. Au fost aprinse ici-colo, poloboace cu smoală, așa încît totul în jur fu scaldat într-o lumină stranie și siluetele negre ale oamenilor și ale cailor, care se agitau în razele jucăușe, păreau niște năluci monstruoase, care ieșiseră din Infern și poposiseră într-o vale vrăjită.

După ce mi-am sfîrșit treburile, m-am dus să-l caut pe conte în cort. El se odihnea întins pe o blană de urs și, văzîndu-mă, mă întrebă :

— Ce mai faci, Ruprecht ? Nu te-a obosit drumul ?

I-am răspuns că în aceeași măsură în care sînt umanist, sînt și soldat, și că, dacă în timpul campaniilor ne-am putea bucura întotdeauna de un confort asemănător, meseria de ostaș ar fi cea mai plăcută dintre toate.

Contele mă rugase de la bun început să am asupra mea în orice clipă călimara și pana, pentru cazul cînd, întocmai ca Iulius Cezar, ar dori să-mi dicteze ceva pe drum. Dar în loc să facă ce-și propusese, el se-ntinse la vorbă, aducînd în discuție împrejurările legate de călătoria noastră. Între altele îmi spuse :

— Iată un lucru care te-ar putea interesa. Ruprecht. Am observat că tot ce se referă la Diavol și la diverse vrăjitorii îți stîrnește curiozitatea. Știi ce soi de erezie s-a iscat în mănăstirea aceasta, unde am poposit cu atîta mulțime de oameni ? Am aflat mai adineauri. În mănăs-

tirea asta s-o oploșit, nu demult, o soră, întovărășită pretutindeni de un înger sau un demon, nimeni nu știe dacă e una sau alta. Unele călugărițe i se închină ca unei sfinte, altele o blestemă ca pe o posedată și aliată a Diavolului. Mănăstirea s-a împărțit în două tabere, cum era cea albastră și cea verde în Bizanț. Toată regiunea participă la conflict : cavalerii din castelele învecinate, țăranii din sate, popii și monahii. Conflictul a luat proporții și maica stareță nu mai e în stare să-i facă față. Prin urmare, arhiepiscopul, ajutat de noi toți, va trebui să lămurească lucrurile și să stabilească dacă avem de-a face cu un înger sau un demon, sau e vorba pur și simplu de prostie și ignoranță.

Abia după ce îl auzii vorbind mi-a încolțit în minte o vagă bănuială, inima începu să-mi bată mai repede și parcă o ceață tulbure îmi învălui sufletul. Parcă îmi mai vorbise cineva de-o soră călugăriță întovărășită pretutindeni de o ființă misterioasă — înger sau demon. Cu glas tremurător l-am întrebat dacă nu știe cum o cheamă pe călugărița care adusese schisma în mănăstire.

Contele s-a gândit puțin și mi-a răspuns :

— Mi-am adus aminte : o cheamă Maria.

Auzind numele m-am liniștit oarecum, dar în străfundul sufletului persista temerea și îngrijorarea. Și pînă să adorm, învelit în pelerină, mi-am adus mereu aminte de noaptea cînd, într-un han de țară, m-a trezit din somn un glas de femeie ce venea din odaia vecină, implorînd pe cineva. Căutam să mă calmez, invocînd argumentele rațiunii și să-mi demonstrez că jur împrejur nu sînt decît călugări și soldați și totuși, chiar după ce m-a cuprins somnul, mi s-a părut că aud chemarea Renatei. Chipul ei îmi apăru în vis atît de real și de viu cum niciodată pînă atunci nu mi-l arătase regina viselor.

Presimțirile nu mă înșelau : a doua zi aveam să revăd ființa pe care o credeam pierdută pe vecie.

Cum i-a înfrînt Arhiepiscopul pe demoni
cu arma exorcismelor la mănăstirea
Sfîntului Ulf

1

A doua zi dimineăta, m-am dus să mă plimb pe cîmp, pe o vreme frumoasă și însorită. M-am așezat pe malul povîrnit al pîrăului care despărțea tabăra noastră de mănăstire și am început să examinez, curios, clădirea. Era o mănăstire dintre cele mai obișnuite, cum se ridicau multe pe vremuri, fără să-i pese cuiva de arhitectură. Un zid gros împrejmua construcțiile simple ale chiliilor și biserica în stil gotic timpuriu. Vedeam, de pe ridicătura pe care mă aflam, curtea foarte curată, cimitirul, cu cărările dintre morminte presărate cu nisip, și chiar pridvorul chiliilor, dar nu zăream nici un om în incinta mănăstirii căci era prea devreme și prima liturghie nu începuse încă. Am stat multă vreme așa ca o iscoadă care cercetează drumul spre cetatea dușmană dar, de fapt, cuprins de gînduri confuze, greu de redat prin cuvinte, ca impresiile unui vis uitat.

Îmi tulbură singurătatea fratele Toma care se apropiase fără zgomot și mă salută ca pe un vechi prieten. Deși punea capăt visării mele, nu mi-a părut rău, totuși, gîndindu-mă că voi putea afla din gura inchișitorului amănunte în legătură cu sora Maria. Căci neliniștea sumbră nu-mi pierise din suflet. Din păcate, fratele Toma, în loc să-mi răspundă la întrebări, porni să-mi țină o cuvîntare lungă și fățarnică despre corupția care bîntuie în secolul nostru, plîngîndu-se îndelung de nepăsarea prinților bisericii, care încurajează ei înșiși pe protes-

tanți. Cu glas șoptit, ca și cum ne-ar fi putut auzi cineva, îmi comunică între altele că Herman, arhiepiscopul de Köln, întreține relații de prietenie cu Erasm, că multă vreme i-a ocrotit pe ereticii din Padeborn și că arhiepiscopul Ioan, din a cărui suită făceam parte, nu șovăise nici el să încheie o alianță cu Filip de Hessa, luteran notoriu¹. Îmi venea să cred că aceste calomnii erau emise în speranța că și eu, la rîndul meu, voi defăima anumite persoane, printre care și pe contele nostru. Eu m-am arătat însă foarte prudent în răspunsurile mele, străduindu-mă să împing discuția pe făgașul întimplărilor care prilejuiseră călătoria noastră.

În cele din urmă fratele Toma mi-a spus :

— Mulți o proslăvesc pe sora Maria ca pe o sfîntă și afirmă că a fost înzestrată cu darul de a tămădui bolnavii doar atingîndu-i cu mîna, asemenea preacuviosului rege al Franței. Dar modesta mea experiență mă îndeamnă să cred că această soră întreține relații cu Diavolul care i-a cucerit încrederea și îi apare noaptea în chip de incub. Cu părere de rău trebuie să recunoaștem că acest păcat pătrunde tot mai des în sfintele lăcașuri și nu zadarnic Sfînta Scriptură zice despre cel păcătos : „Dormi printre legi și te lauzi cu numele Domnului“. Prințul-arhiepiscop nădăjduiește să izgonească duhul prin puterea rugăciunii și a exorcismelor, eu însă, cu părere de rău, cred că va trebui să recurgem la interogatoriu și la tortură pentru a da în vileag stricăciunea sufletului și a-i descoperi pe complicitii la crimă.

Mai multe nu am putut afla de la inchizitor. De altfel convorbirea noastră nu mai putea dura pentru că din mănăstire se auzi dangăt de clopot chemînd dreptcredincioșii la slujbă. De pe înălțimea aceea se vedea cum ies călugărițele din chilii și se îndreaptă în șiruri spre biserică. În zadar mă sileam să deosebesc micile mogildețe, căci de la distanță, îmbrăcate toate în stiharele cenușii ale ordinului Sfintei Clara, semănau între ele ca figurinele teatrului de păpuși. Cînd ultima călugăriță pătrunse în biserică și răsunară sunetele orgii, m-am despărțit de fratele Toma. El plecă să asiste la liturghie, iar eu mă îndreptai spre cortul contelui.

L-am găsit pe conte gata îmbrăcat și în toane bune. Am căutat să exploatez cu abilitate buna lui dispoziție spre a pătrunde cu ajutorul lui în mănăstire. Ca să-mi ating țelul, am început prin a-i aminti părerile vestitului Hemistos Pleton², care credea în realitatea demonilor, considerându-i zei de categoria a treia, înzestrați cu harul lui Zeus, capabili deci să-i păzească, să-i întărească și să-i înalțe pe oameni. I-am amintit de asemenea contelui că, după părerea unora, zeii antici pot supraviețui secole ajungând pînă în epoca noastră. Poggio Bracciolini povestește că zeul Triton, din vechime, a fost prins de niște spălătorese pe coasta Dalmației și ucis cu maiul. Îi înfățișam dinadins contelui toate acestea pentru a-i stîrni interesul asupra întîmplărilor petrecute în mănăstire și, într-adevăr, el, care se și cuvenea să se afle neapărat în preajma arhiepiscopului, mi-a spus, mai în glumă, mai în serios :

— Bine, Ruprecht, dacă te preocupă atît de mult îngerii și demonii care le hărțuie pe bieteale călugărițe, atunci să mergem să cercetăm lucrurile la fața locului. Îți atrag însă atenția că nici Cicero, nici Horațiu n-au consemnat nicăieri ceva asemănător³.

Am ieșit fără să zăbovim din cort, am coborît în vale, am trecut pîrăul pe două bîrne subțiri, abia ținîndu-ne echilibrul, și iată-ne la poarta mănăstirii, unde călugărița paznică s-a sculat, închinîndu-se pînă la pămînt în fața nobilului cavalier. Contele ceru să fie condus la stareța mănăstirii, pe care o cunoștea întrucîtva. Paznica ne călăuzi prin curte și grădiniță, pînă la o căsuță de bîrne. Am urcat o scară șubredă, la etaj. Călugărița se strecură pe ușă, apoi o deschise, bătînd din nou temenele și invîtîndu-ne să intrăm. Drumul acesta, de la cortul contelui pînă la chilia stareței, îl țin minte, nu știu de ce, în cele inai mici amănunte, ca și cînd ar fi fost încrustat în memoria mea de o mină de artist. Văd și acum clar cărările șerpuitoare, priveliștile ce se perindau prin fața ochilor mei, tufișurile care mărgineau drumul.

Chilia stareței era plină de mobilă veche și grea. Se găseau aci o mulțime de efigii sfinte : statui ale Fecioarei Maria, crucifixe, mătânii atîrnate de pereți, mici tablouri înfățișînd scene religioase. Stareța era o femeie în vîrstă ;

călugărindu-se își luase numele de Marta, dar se trăgea dintr-un neam nobil și bogat. Am găsit-o stînd într-un fotoliu adînc ; părea foarte slăbită. Lîngă ea se afla o novice și mai la o parte fratele Toma, care izbutise să pătrundă aici în calitate de raportor. Contele se recomandă foarte respectuos, amintindu-i stareței că se mai văzuseră, iar stareța, în pofida anilor, pentru a nu încălca, probabil, regulamentul mănăstirii, se ridică și-l salută făcînd o plecăciune adîncă.

În sfîrșit, după schimburile de politețe, cerute de ceea ce italienii numesc *bel parlare*, am luat și noi loc. Contele s-a așezat într-un fotoliu, în fața stareței, iar eu și cu fratele Toma în spatele lui, ca persoane din suită. Abia atunci începu adevărata discuție care ne interesa pe toți deopotrivă. Contele o rugă pe maica stareță să-i dea unele relații cu privire la sora Maria.

— Vai, preaonorate conte ! răspunse maica Marta. S-au petrecut în ultimele două săptămîni lucruri care n-aș fi crezut niciodată că se pot petrece în mănăstirea ce mi-a fost încredințată. De aproape cincisprezece ani păstoresc pe măsura slabelor mele puteri turma mea de oițe, iar în acest răstimp lăcașul nostru a fost podoaba și mîndria țării. Și iată acum s-a preschimbat în loc de ispită și de gîlceavă. Vă spun drept, sînt destui cei ce se tem să se apropie de zidurile mănăstirii noastre, încredințați fiind că aici și-a găsit oploș Diavolul sau o ceată de duhuri necurate.

Auzind aceste cuvinte, contele o rugă insistent, dar cît mai cuviincios pe maica stareță să ne povestească amănunțit evenimentele din ultimul timp, iar ea, după ce se codi cît se codi, începu în sfîrșit, nu prea bucuroasă, relatarea detaliată pe care voi încerca s-o redau mai jos folosind cuvintele mele, fiind în general prolixă și destul de confuză.

Cu vreo lună și jumătate în urmă, ne istorisi maica Marta, venise la ea o fată pe care nu o cunoștea, îi spuse că o cheamă Maria și o rugă să-i îngăduie să rămînă la mănăstire, dacă nu altfel, măcar ca slujnică. Fata îi plăcu stareței, atît din pricina modestiei cît și a inteligenței pe care o vedeau cuvintele ei și, făcîndu-i-se milă de biata pribeagă fără căpătîi, și fără sprijin, îi îngădui să

rămînă la mănăstire, ca novice. Chiar din primele zile ea dădu dovadă de o rîvnă neobișnuită întru îndeplinirea tuturor prescripțiilor bisericești, de mult zel în rugăciune, rămînînd adesea toată noaptea, pînă la utrenie, îngenuncheată în fața Crucifixului. În curînd, însă, călugărițele luară seama că în preajma ei se întîmplau lucruri ciudate. De pildă, atinse de mîinile Mariei, tulpinile dădeau flori în toiul iernii ; uneori noaptea o înconjură un nimb luminos ; alteori, pe cînd se ruga în biserică, cineva nevăzut, așezat lîngă ea, murmură un imn sfînt ; palmele îi erau cîteodată străpunse de stigmatе sacre, ca și cum ar fi fost țintuită de cruce. După un timp se văzu că Maria posedă darul de a face minuni : bolnavii se înzdrăveneau cînd îi atingea cu mîna și betegii din satele învecinate, prinzînd de veste, începură să se strîngă la poarta mănăstirii. Cînd stareța o întrebă de unde-i vine puterea de-a săvîrși minuni, Maria îi mărturisii că o însoțește pretutindeni un înger care o sprijină și o îndeamnă la asemenea fapte în numele credinței. Vorbea cu atîta nevinovăție, încît ar fi fost greu să se îndoiască cineva de adevărul spuselor ei. Călugărițele din mănăstire, pătrunse de admirație pentru miraculoasele ei daruri și totodată pentru modestia și bună-cuviința pe care o arăta față de toată lumea, prinseră o mare dragoste pentru ea și erau nespuse de bucuroase că această fată sfîntă face parte din rîndurile lor. Nu mai era tratată ca o novice, ci ca o egală, ba mai mult : ca prima dintre ele.

Peste vreo trei săptămîni, faima surorii Maria crescui atît de mult în împrejurimi și în mănăstire, încît în jurul ei se strînse un grup de adepți înfocați care nu mai voiau s-o părăsească o clipă, îi proslăveau virtuțile, venerînd-o aproape ca pe o nouă sfîntă. Dar printre surori s-au găsit și unele răuvoitoare, care au început să-și arate neîncrederea și bănuiala, zicînd că minunile surorii Maria, printre care tămăduirea bolnavilor, nu sînt săvîrșite cu ajutorul Celui de Sus, și că, dimpotrivă, toate aceste fapte par a fi uneltirile înverșunatului dușman al speciei umane, Diavolul. Spuneau unele că semnele care o însoțeau pretutindeni pe sora Maria nu se potriveau totdeauna cu firea îngerilor, pentru că uneori se auzeau

în preajma ei niște sunete ca și cum un pumn nevăzut ar fi lovit în perete, sau în prezența ei unele obiecte cădeau deodată de la sine, ca și cum le-ar fi aruncat cineva, precum și alte lucruri asemănătoare. Apoi unele surori, apropiate Mariei, îi mărturisiră duhovnicului în timpul spovedaniei că erau chinuite de ispită, că noaptea se iveau în chiliile lor tineri frumoși, semănînd la chip cu îngerii și le îndemnau să se împreune cu ei. Cînd sora Maria află de toate astea se întristă foarte și își îndemnă prietenele să-și sporească zelul în rugăciuni, să țină cu sfințenie postul și să-și îndeplinească pe viitor cu mai multă rîvnă prescripțiile impuse vieții mănăstirești. Spunea că oriunde în preajma celor sfinte încep să dea tîrcoale și duhurile rele, căutînd să nimicească semințele binelui.

Dar deși sora Maria și adepatele ei se rugau într-adevăr fără a cunoaște oboseala și se supuneau la tot felul de încercări pioase, prezența puterilor răului începu să se manifeste tot mai evident în mănăstire pe zi ce trecea. Peste tot se auzeau ciocănituri misterioase în pereți, în podea și în tavan, și în prezența surorii Maria și în lipsa ei. Mîini poznașe răsturnau noaptea lucrurile și chiar obiectele sfinte, amestecau conținutul lăzilor, dădeau naștere la neorînduieli în odăi și în biserică. Uneori mîini necunoscute și nevăzute aruncau peste zidul mănăstirii pietroaie, parcă improșcînd cu ghiulele sfîntul lăcaș, răs-pîndind groaza. Pe culoarele întunecoase, surorile simțeau atingerea unor degete invizibile sau îmbrățișarea unor brațe reci ca gheața, ceea ce le umplea de o spaimă fără seamăn. Apoi, demonii începură să se-ntrupeze, înfățișîndu-se în chip de pisici negre care veneau nu se știe de unde, și se furișau sub veșmintele smeritelor surori⁴.

La început, stareța încercă să alunge păcatul și nălu-cirile prin conjurații și rugăciuni. Preotul mănăstirii fu pus să rostească molitvele cuvenite și să stropească chiliile cu agheasmă. A fost de asemenea invitat din oraș un incantator, care rosti două zile în șir exorcisme și des-cîntece spre ocrotirea pîinii, apei, molozului și pulberii, dar frămîntarea creștea. Vedeniile începură să se ivească la orice oră din zi sau din noapte, prin toate ungherele : surorile vedeau arătări în timpul rugăciunii, în timpul

prînzului, în locurile unde umblau pentru nevoile lor firești, în chilii, în curte, în biserică. Se auzeau, fără să se știe de unde anume vin, sunete de harpă și surorile, nefiind în stare să se împotrivească Ispitei, începeau să joace și să salte. În sfîrșit, demonii începură a pătrunde în trupul surorilor, stăpînindu-l și hărțuindu-l, pînă cînd cădeau la pămînt, zbătîndu-se în spasme și convulsii⁵. Cu toate că și sora Maria cădea deseori pradă acceselor convulsive, ea continua să afirme că toate acestea nu sînt decît asalturile oștirii necuratului, căruia trebuie să i te împotrivești din toate puterile ascultînd de indicațiile îngerului ei. Dintre surori erau destule care continuau să creadă în ea și s-o veneraze. Dar cu atît mai înverșunat o atacau celelalte, învinuind-o că adusese piaza rea în mănăstire și că e înțeleasă cu Diavolul. Vrajba și schisma se înstăpîniră în mănăstire, ducînd la rezultate rușinoase și nefaste. Neexistînd altă soluție, s-a luat hotărîrea să se ceară ajutorul prințului arhiepiscop, urmașul Sfinților Apostoli, deci singurul împuternicit să lege și să dezlege păcatele noastre.

Iată ce ne povesti, destul de încîlcit și dezlînat, maica Marta, deși se părea că nu prima dată istorisește aceste fapte. În timp ce vorbea, recunoșteam fără umbră de îndoială în descrierea pe care o făcea Mariei, trăsăturile Renatei. Spaima și deznădejdea au pătruns în sufletul meu asemenea demonilor și-i ascultam cuvintele cum ascultă un condamnat osînda la moarte. Cînd stareța sfîrși de vorbit, contele, care o ascultase cu o atenție ce mă uimise, a întrebât dacă n-ar putea să trimită s-o cheme pe sora Maria căreia ar vrea să-i pună cîteva întrebări.

— De cîteva zile, răspunse stareța, i-am interzis să iasă din chilie, căci prezența ei stîrnește vîlvă atît la masă cît și în timpul slujbei. Totuși, voi porunci îndată cuiva s-o aducă aici.

Maica Marta se întoarse spre novice și-i șopti ceva. Aceasta se înclină și ieși din chilie, iar eu, la gîndul că în curînd o voi vedea pe Renata, simțeam cum mi se taie picioarele, așa că am fost nevoit să mă reazem de perete ca un om beat. Profitînd de absența novicei, stareța se adresă contelui :

— Preaonorate conte ! Orice s-ar întâmpla, trebuie să vă spun că din partea mea nu o pot învinui de nimic pe biata Maria. Nu știu dacă este adevărat că o însoțește un înger trimis de Dumnezeu, dar sînt convinsă că n-a intrat de bunăvoie în înțelegere cu demonul. Am băgat de seamă că este foarte nefericită și încerc pentru ea aceeași milă și compătimire ca în ziua cînd, pribeagă și înfometată, a venit să-mi ceară azil.

Pentru aceste cuvinte generoase, eram gata să cad în genunchi în fața destoinicei femei, dar în clipa aceea s-a deschis ușa și în urma novicei, în straie de călugăriță, cu ochii în pămînt și capul acoperit, intră cu pași neauziți Renata. Făcu o adîncă plecăciune și se opri în fața noastră. Am recunoscut-o îndată, deși purta veșmintele cernite ale călugărițelor din ordinul Sfintei Clara. Deși Renata pălise și suferințele îndurate în ultimele săptămîni i se puteau citi pe față, nu puteam să nu recunosc scumpul ei chip pe care-l iubeam cu întreaga pasiune de care era capabilă inima mea, chipul ei atît de apropiat, tot ce aveam mai de preț în viață. Era așa cum o știam : cînd pătimașă, frenetică, cînd deznădăjduită și neajutorată, cînd cuprinsă de o mînie neînfrînată, cînd calmă și chibzuită, printre cărțile ei, cînd bună, prietenoasă, drăgăstoasă, duioasă, blîndă ca un copil, cu ochi de copil și cu buzele plinuțe ca de prunc. Pierzîndu-mi cumpătul, am exclamat fără să vreau :

— Renata !

Toți cei de față s-au întors fără vrere spre mine, cu atît mai mult, cu cît pînă atunci nu rostisem nici un cuvînt. Renata rămase neclintită. Își ridică doar spre mine privirea senină mă ținti drept în ochi și rosti încet și răspicat :

— Piei, Satană !

Contele, consternat, mă întrebă :

— O cunoști pe fata asta, Ruprecht ?

Între timp izbutisem să mi stăpînesc emoția ; dîndu mi seama că singura scăpare pentru mine este să nu dezvălui taina, am răspuns :

— Nu, milostive conte, mi s-a părut : pe fata asta n-am văzut-o niciodată.

Atunci contele se adresa Mariei :

— Spune-mi, dragă fată, știi oare de ce ești învinită ?

Cu vocea-i atât de cunoscută mie, atât de melodioasă, în care însă acum se distingea o smerenie neobișnuită, Renata răspunse :

— Domnule ! Am venit aici să caut pace pentru sufletul meu chinuit, și n-am adresat nimănui vreo rugămintă decât Domnului atotputernic. S-ar putea să cad înfrântă în luptă cu dușmanii care vor să mă piardă.

După un răstimp de gândire, contele o întrebă :

— Ai văzut vreodată cu ochii dumitale demoni ?

Renata răspunse netulburată :

— Mi-am întors veșnic fața de la ei.

Contele o întrebă iar :

— Crezi că există duhuri rele ?

Renata răspunse :

— Nu cred în duhurile rele, ci în cuvântul Domnului, care mărturisește existența lor.

Contele zîmbi și spuse că deocamdată nu mai are ce întreba, iar Renata, plecîndu-se adînc, părăsi chilia, fără să-mi arunce o singură privire. Această întîlnire m-a zguduit mai mult decât cea mai groaznică vedenie. Nu țin minte ce-au mai vorbit între ei contele și maica Marta. De altfel convorbirea fu în curînd întreruptă, căci o călugăriță observatină⁶ sosi în fugă să ne dea de știre că Preasfinția Sa poruncește ca toate surorile și toți cei din suită să se adune în biserică fără întîrziere. Stareța se sculă grăbită și dădu cîteva dispoziții călugărițelor, iar contele îmi spuse :

— Să mergem și noi, Ruprecht ! Dar de ce ești atât de palid ?

Auzindu-l mi-am dat seama că nu știusem să-mi ascund îndeajuns tulburarea. De aceea m-am străduit din răputeri să păstrez o aparență liniștită, strîngîndu-mi dinții pînă la durere și încordîndu-mi întreaga voință.

Cînd am ieșit din căsuța în care locuia stareța, fratele inchizitor, care mergea în urma contelui, mă întrebă, după cum mi s-a părut, nu fără perfidie :

— Ia spune-mi, ce impresie ți-a făcut sora Maria ? Nu ți se pare că spusele mele de azi-dimineață sînt adevărate ?

I-am răspuns :

— Cred că este nevoie de o cercetare amănunțită, pentru că sînt încă multe puncte obscure.

Fratele inchizitor nu se împotrivi. Ba chiar sări să mă sprijine :

— Ai dreptate ! Se vede cît de colo că nu s-a făcut o anchetă ca lumea. În primul rînd ar trebui să se stabilească, avînd în vedere că înrîurirea Diavolului nu mai poate fi pusă la îndoială, dacă e vorba de posesie sau de obsesie : *possessio sive obsessio*. Cei posedați, și cred că această soră Maria se poate număra printre ei, se fac vinovați de alianță cu demonii, cărora le îngăduie să pătrundă în trupul lor. Cei din a doua categorie se fac vinovați numai de slăbiciunea spiritului, ceea ce le permite dracilor să-i stăpînească, dar din afara trupului lor. Sînt destule semne care pot lămuri lucrurile. De pildă : la cei posedați trupul, după ce-l binecuvîntezi, nu sîngerează nici dacă-l tai cu cuțitul⁷. Apoi pot lua jeratic în palmă fără să pătească nimic ; de asemenea, chiar dacă-i legi și-i arunci în apă nu se îneacă, și așa mai departe. Ar fi apoi de lămurit dacă cei aflați vinovați și-au pricinuit rău numai lor sau și celor din jur, dacă prin vrăjile lor n-au provocat moartea vitelor și a oamenilor, dacă din pricina lor femeile n-au rămas fără plod, dacă n-au stîrnit ploaia sau pîcla, dacă n-au dezlănțuit vijelii sau n-au dezgropat leșuri de prunci și așa mai departe⁸. În sfîrșit, trebuie să se stabilească cu exactitate care sînt demonii trimiși să-și desfășoare aici activitatea mîrșavă și potrivnică Domnului, numele lor, înfățișările pe care obișnuiesc să le ia, exorcismele cărora li se supun, pentru ca ulterior să le fie mai ușor oamenilor să reziste intervenției lor nefaste.

Fratele-inchizitor vorbi astfel încă multă vreme, dar mie mi se făcuse lehamite să-l ascult desfășurîndu-și argumentația, căci fiecare vorbă care-i ieșea din gură mi se părea muiată în venin. Am încercat să mă izolez de însoțitorii mei, rostind în sinea mea rugăciuni, către Cel de Sus, căci doar în El mai puteam nădăjdui : „Doamne,

îngînam în tăcere, dacă vrei să cred în marea-Ți milă, fă ca totul să se isprăvească cu bine !” Ruga mea pornea din adîncul inimii. Vreau să amintesc cuvintele Divinului Mîntuitor care spunea, referîndu-se la Părintele nostru Ceresc : „Se află oare printre voi omul care atunci cînd fiul său îi va cere pîine, să-i întindă un bolovan de piatră ?”

2

Oricît de încet am fi mers, trebuia să ajungem în cele din urmă la ușa bisericii, unde se și strînsese lume multă, căci, în afară de cei care făceam parte din alaiul arhiepiscopului, veniseră o bună parte din locuitorii satelor învecinate. S-ar fi găsit, desigur, mult mai mulți curioși, dornici să-și vadă căpetenia în luptă cu demonii, dar arhiepiscopul poruncise ca țăranii de rînd să fie opriți de-a intra în mănăstire, așa încît o mare mulțime rămăsese dincolo de poartă. Noi, cei care îl însoțeam pe conte, n-am întîmpinat, bineînțeles, nici o piedică și am pătruns îndată sub bolțile în formă de cruce ale vechii clădiri sumbre, dar nu lipsită de măreție, care trezeau tainice ecouri. Rîndurile de călugărițe în veșminte cenușii se strîngeau grămadă ca un stol speriat de porumbel, „*in tempestate columbae*” *, cum spune Vergilius Maro. Renata nu se afla printre ele. Contele, iar după el eu și fratele Toma, ne așezarăm în prima bancă. În sfîntul lăcaș plutea o tăcere grea și apăsătoare, și timp de cîteva minute, năpădit de triste amintiri, gîndul mi-a zburat la zilele cînd, în alte biserici, ascunzîndu-mă după coloane, o căutam din ochi pe Renata. O așteptam să intre din clipă în clipă, știam că am s-o văd din nou și inima îmi bătea în piept cu putere, ca unei șopîrle speriate, prinsă de mîna brutală a omului.

Sfîrșitul ușii mă făcu să-mi ridic ochii. Văzui cum din sacristie se ivi mai întîi maica Marta între două surori subalterne. În urma lor, cu ochii plecați, dar cu un pas

* „...porumbițe în furtună...” (trad. din lat.).

ferm, venea Renata. Îndată ce ele se alăturară celorlalte călugărițe, intră și prințul-arhiepiscop, urmat de doi prelați și de preotul mănăstirii. Arhiepiscopul purta odăjdii fastuoase cusute cu fir de aur, patrafirul pe umeri și ținea în mână un impunător toiag episcopal; purta pe cap o tiară mai de preț decît la cina din castel, împodobită cu brîuri de pietre nestemate, care scînteiau în lumina lumînărilor de ceară, aprinse, cu toate că era ziua nămieza mare. Cînd pătrunse în biserică am ingenuncheat cu toții. Arhiepiscopul și prelații se opriră în fața altarului. Arhiepiscopul ingenunche și rosti rugăciunea: „*Omnipotens sempiternae Deus!*” * Cînd sfîrși, cei din biserică îi răspunseră într-un glas: *Amen*, inclusiv Renata, care stătea singură în fața băncilor, în genunchi, în văzul tuturor. Arhiepiscopul se ridică și întorcîndu-se spre noi, rosti cu voce tare și clară: *Te invocamus, te adoramus* ** etc. I-am răspuns iarăși într-un glas: *Amen*. A binecuvîntat apa și, după ce stropi cu această apă sfințită spre cele patru colțuri ale lăcașului, se așeză în jilțul arhiepiscopal, făcîndu-i semn Renatei să se apropie.

Privirea mea era atît de ațintită la chipul Renatei, parcă lipită de el, încît nici o forță n-ar fi fost în stare în clipa aceea să-mi întoarcă capul în altă parte. Vedeam fiecare unduire a veșmintelor ei, cînd, ridicîndu-se încet, înaintă cîțiva pași și ingenunche din nou, chiar în fața jilțului arhiepiscopului. Acesta făcu semnul crucii pe fruntea ei, își puse mîinile pe capul ei pentru binecuvîntare și rosti o nouă rugăciune, pe care Renata o ascultă cu smerenie: *Benedicat te omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus* *** , iar noi toți răspunserăm din nou *Amen*. În timpul acestei ceremonii, văzînd că Renata se arată în toate fiică credincioasă a Sfintei Biserici și că nu se vedește nici o urmă a prezenței puterilor răului, am început a trage nădejde că totul se va sfîrși cu bine, și o gîndă de lumină se ivi în bezna sufletului meu.

* Atotputernice, veșnice Dumnezeu! (trad. din lat.).

** „Te invocăm, te adorăm...” (trad. din lat.).

*** „Să te binecuvînteze atotputernicul Dumnezeu Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh” (trad. din lat.).

După cea de-a doua rugă, arhiepiscopul se ridică din jilț și rosti următoarele :

— Iubiți frați și iubite surori ! Se știe prea bine că duhul Întunericului împrumută adesea chip de înger luminos pentru a ispiti mai lesne și a duce la pierzanie sufletele slabe. Mi s-a conferit paloșul spiritual pentru ca în asemenea cazuri să-i putem reteza căpățina blestemată. Vă chemăm, deci, pe toți a-i sta împotriva fără teamă. Iar tu, buna noastră fiică, răspunde-ne : ce dovezi ai că vedeniile ce ți se arată sînt trimise de Domnul Dumnezeu și nu de Diavol ?

Acum auzii din nou glasul Renatei, molcom, reținut, dar limpede. Ea spuse :

— Preacuvioase părinte ! Nu știu cine-mi trimite vedeniile care mi se arată, dar ele îmi vorbesc de Dumnezeu și sînt veghetoarele Binelui, mă îndeamnă să duc o viață neprihănită și mă dojenesc pentru greșelile mele. De ce le-aș alunga ?

Renata nici nu sfîrși bine, cînd deodată se auziră în jurul ei, venind parcă de undeva de jos, bătaii repezi și sacadate în podea, ciocăniturile despre care ea spunea că vin de la „cei mici“. În biserică se iscă mare zarvă : surorile au început să țipe, toată lumea se puse în mișcare, pînă și eu m-am cutremurat de groază iar arhiepiscopul, lovind mînios cu toiagul în podea, strigă :

— Și acum cine uneltește ? Răspunde !

Nu vedeam chipul Renatei, dar după tremurul glasului am înțeles că se zbuciumă cumplit. Aproape în șoaptă ea răspunse :

— Părinte, sînt dușmanii mei.

Arhiepiscopul, fără să se piardă cu firea, începu să-i conjure :

— Arată-te, duh al Întunericului, dacă te-ai adăpostit în acest sfînt lăcaș ! Tu ești părintele minciunii, nimicitorul adevărului și ocrotitorul strîmbătății ! Află, deci, cum va osîndi astăzi simplitatea noastră vicleniile tale ! Oare nu te vei supune, duh răzvrătit, vrerei Zămislitorului atotputernic ? Ai săvîrșit păcat de moarte și prăvălit ai fost de pe Muntele Sfînt în prăpastiile fără fund și în bezna Infernului. Oricine ai fi, mîrșavă creatură, și orice rang ai avea în ierarhia Infernului, dacă cu îngă-

duința Domnului ai câștigat, prin înșelăciune, încrederea acestor evlavioase femei, implorăm pe Tatăl Atotputernic, pe iubitul său Fiu, ispășitorul păcatelor noastre, și pe Sfântul Duh, în veci slăvit, să ne ajute a te înfrunța ! O, străvechiule șarpe, aruncăm asupra-ți anatema, te izgonim, te afurisim, ne lepădăm de făptuirile tale, îți interzicem acest loc, ca să fugi rușinat, umilit, surghiunit, în sterpe ținuturi, lipsite de apă, în pustia spăimântătoare, unde oamenii nu pot ajunge, să aștepti acolo, ascuns privirilor și rozînd cu dinții frîul semeției tale, cumplita zi a Judecății din urmă !

Ferite vor fi de uneltirile tale spurcate slujitoarele lui Isus, ferite vor fi de mreșile tale. Piei, fă-te nevăzut cît mai grabnic și dă-le pace întru slăvirea Domnului !

Dar în timp ce arhiepiscopul rostea aceste blesteme și incantații, bătaile în loc să se rărească se întăriseră și răsunau acum nu numai în podea, dar și în spătarul scaunelor, în zidurile bisericii, răsunau chiar sub bolta înaltă în formă de cruce. Creșteau mereu în amploare și, la un moment dat, se părea că cineva lovește din răsuputeri cu un baros uriaș. Totodată sporea și larma în biserică, mulți dintre cei de față, înfricoșați, porniseră spre ieșire, iar surorile fură apucate de panică. Unele se lipeau, tremurînd, de vecinele lor, ca oile încolțite de lup, altele, apucate de furie, o blestemau pe Renata, strigînd la ea cît le ținea gura. Renata rămase în genunchi, nemișcată, ca o stană de piatră, fără să-și plece cel puțin capul, ca și cum habar n-avea de tot ce se petrecea în jurul ei.

Din rîndurile surorilor se desprinsese deodată o călugăriță tinărară și frumoasă, după cum mi-am putut da seama, se repezi în mijlocul bisericii, făcînd mișcări ciudate și scoțînd strigăte ininteligibile, apoi căzu la pămînt și începu să se zbată cuprinsă de unul din accesele demoniace, așa cum avusesem prilejul s-o văd pe Renata. Cei de față holbară ochii, îngroziți. Eu și încă vreo cîțiva, am sărit de la locul nostru și ne-am îndreptat în grabă spre fata care se zvîrcolea pe podea. Trupul i se închircea și i se întindea ca un arc, iar burta i se boltea sub rochie, ca și cum ar fi fost gravidă. Arhiepiscopul, cu vocea lui

gravă, le porunci tuturor să se oprească, apoi, apropiindu-se de fata pradă convulsiilor, le ceru prelaților s-o lege fedeleș cu sfintele epatrahile, și, cînd fu imobilizată, îi stropi fața cu apă sfințită și întrebă cu glas tare :

— Aici te afli oare, semănător blestemat al răului ?

Iar sora legată răspunse, căci prin gura ei vorbea demonul care intrase în ea :

— „Aici sînt !“

Acest răspuns ne uimi mai mult decît tot ce se petrecuse pînă atunci, iar arhiepiscopul întrebă din nou :

— Te conjur, în numele lui Dumnezeu cel viu, răspunde : tu ești duhul răului ?

Sora răspunse : „Da !“

Arhiepiscopul întrebă :

— Tu ești cel ce-ai ispitit-o pe sora Maria, luînd chip de înger ?

Sora răspunse : „Nu. Sîntem mulți aici“.

Arhiepiscopul întrebă :

— Răspunde, cu ce scop ați născocit ticăloasa înșelăciune și pentru ce, luînd chipuri mincinoase, ați dus în ispită slujitoarele Domnului ?

Nimeni n-a răspuns, iar arhiepiscopul întrebă din nou :

— Ați uneltit oare pentru a năruî veșnica fericire a acestor cucernice surori, rîvnind să întoarceți întreaga obște de pe calea cuvioșiei pe calea păcatului ?

Sora răspunse : „Da !“

Arhiepiscopul întrebă :

— Răspunde-mi : ați avut oare complici printre surorile acestui lăcaș ?

Sora răspunse : „Da !“

Auzind acest răspuns, toți cei strînși în jur se înfiorară, iar arhiepiscopul întrebă :

— Cine v-a fost așadar complice ? Nu cumva aceea în trupul căreia sălășluiești acum ?

Sora răspunse : „Nu !“

Arhiepiscopul întrebă :

— Nu cumva sora care își zice Maria ?

Sora răspunse : „Da !“

Am înțeles că prin acest „Da !“ Renata fusese condamnată la moarte, iar arhiepiscopul, stropind-o din nou

cu agheasmă pe sora întinsă la pământ, începu să conjure demonul care o posedă să iasă din trupul ei.

— Duh necurat și viclean, rosti arhiepiscopul, îți poruncesc să părăsești acest trup pe care prin înșelăciune ți l-ai ales drept sălaș, căci el este un locaș al Duhului Sfânt. Ieși, șarpe viclean, răspîditor al răzvrătirii ! Ieși, lup lacom, plin de toată scîrnăvia ! Ieși țap, păzitor al porcilor și al păduchilor ! Ieși, scorpie veninoasă, gușter blestemat, balaur, dihanie încornorată ! Îți poruncesc în numele lui Isus Cristos, cel ce cunoaște toate tainele, ieși, piei !

După această ultimă conjurare, călugărița legată fedeleș începu să se zbată grozav și să geamă și zise, redevenind de astă dată ea însăși :

— Iată-l ! Iată-l ! E în pieptul meu ! E în mîna mea, e în degetele mele !

Pe măsură ce vorbea, arcuirea burții ei trecu mai întîi în piept, apoi pe umăr, apoi ridică în sus mîinile legate și, în sfîrșit, rămase nemișcată, ca un bolnav sleit de puteri după o criză amarnică. Fratele Toma mi-a spus mai tîrziu că și el și alții din juru-i văzuseră demonul ieșind din degetele nefericitei femei sub forma unui omuleț hîd și pocit, care, luîndu-și zborul, pieri într-un nor de fum prin ușa bisericii, lăsînd în urma lui o duhoare grea. Eu însă, deși urmărisem cu multă atenție toată scena, nu am văzut nici o arătare și nu am simțit nici un miros. Cînd călugărița posedată de diavol s-a potolit și toți au înțeles că demonul care o posedase nu mai era într-însa, arhiepiscopul porunci să fie dusă afară din biserică, pentru că singură nu putea umbla, iar el se îndreptă din nou spre Renata. Noi mergeam în urma lui.

În tot timpul conjurării călugăriței posedată de Diavol, Renata stătuse deoparte, mereu în genunchi, fără să-și întoarcă cel puțin fața spre noi. De cîteva ori m-am simțit îndemnat să mă apropiu de ea și să-i vorbesc, dar m-am stăpînit, temîndu-mă să nu trădez legătura ce exista între noi. Știam că numai dacă voi fi considerat străin de ea și chiar ostil ei, voi putea s-o ajut și poate s-o salvez. De aceea, înfrînîndu-mi pornirea pătimașă, am rămas deoparte de ea împreună cu ceilalți și tot împreună cu

ceilalți m-am apropiat de Renata abia atunci cînd arhiepiscopul se opri lîngă ea. De data aceasta am căutat să mă așez în așa fel, încît să mă poată vedea și să-i pot vedea fața. Dar expresia figurii ei, pe care o cunoșteam atît de bine, nu prevestea nimic bun, căci dintr-o dată, din blajină cum fusese pînă atunci, deveni dură și aspră și din nou spaima îmi mușcă inima. Trebuie să adaug că misterioasele bătăi, deși se mai potoliseră în timpul convorbirii dintre arhiepiscop și demon, nu încetaseră : din cînd în cînd se mai auzeau ciocănituri în ziduri, în podea, sau sub boltă.

Venind în fața altarului, arhiepiscopul porunci să fie stinse lumînările de ceară, în semn de adîncă mîhnire, apoi lovi scurt cu toiagul lespeda de piatră a pardoselii, adresîndu-i-se Renatei :

— Soră Marie ! Unul dintre dușmanii noștri, pe care cu ajutorul Domnului și al puterii ce ne-a fost de Sus hărăzită l-am silit să plece, părăsind trupul surorii tale, ne-a vestit că te afli în învoială păcătoasă cu puterile diavolești. Căiește-te în fața noastră și mărturisește că te-ai lepădat de Domnul.

Renata înălță capul și răspunse cu hotărîre :

— Nu sînt vinovată de păcatul acesta.

În clipa cînd rosti aceste cuvinte porniră lovituri atît de violente încît ți se părea că zidurile bisericii se vor desface și se vor nărui, parcă tunuri sau mașini grele de asediu își proiectau ghiulelele și berbecii izbeau din toate părțile. Vuietul și bubuiturile care se succedau cu repeziciune te asurzeau, nu se mai putea înțelege nimic și întreaga asistență căzu la pămînt în jurul arhiepiscopului, întinzînd brațele spre el, singurul în stare să alunge nenorocirea. Arhiepiscopul nu se pierdu cu firea, ci, ridicînd toiagul ca pe un sceptu magic, rosti cu glas poruncitor, adresîndu-se de data aceasta demonului care, după presupunerile lui, pătrunsese în trupul Renatei :

— Duh rău ! Te conjur în numele celui care a fost adus în fața lui Caiafa, marele preot al iudeilor, și care, întrebât fiind, i-a răspuns, spune-mi drept : ești oare vrăjmașul Domnului și sluga lui Anticrist ?

Renata se ridică brusc în picioare și, privind drept în ochii arhiepiscopului, răspunse, în numele nu știu cui :

— Jur pe sfântul nume tainic al Domnului — Adonai : sînt slujitor al Celui de Sus și paznic al tronului Său !

Din nou răspunsul ei fu însoțit de un bubuit asurzitor, dar în același timp cîteva surori, desprinzîndu-se din mulțimea de călugărițe, se repeziră spre Renata, căzură în genunchi și lipindu-se de picioarele ei, strigară în delir :

— Și noi ! Și noi ! Jurăm ! Sora Maria e o sfîntă !
*Ecce ancilla Domini ! Ora pro nobis !*⁹

În culmea furiei, roșu de încordare, cu fața scîldată în sudoare, arhiepiscopul răcni :

— Piei, duh viclean ! *Vade retro !* Iar voi, sus ! Ridicați-vă în picioare !

Dar fetele continuau să țipe, îmbrățișînd genunchii Renatei care își înălțase privirile ca într-o rugă. Bătăile infernale nu încetară, iar tulburarea și zarva se transformaseră într-un adevărat vacarm, căci nimeni nu mai era în stare să se stăpînească : strigau, plîngeau sau rîdeau în hohote, nebunește. Mi s-a părut că și arhiepiscopul șovăie, dar făcînd un efort, ridică iarăși glasul și rosti în latină, unul dintre cele mai puternice exorcisme :

— *Per Christum Dominum, per eum, qui venturus est indicare vivos et mortuos, obtemperare ! Spiriti maligni, damnati, interdicti, exterminati, extorsi, jam vobis impero et praecipio, in nomine et virtute Dei Omnipotentis et Justi ! In ictu oculi discedite omnes qui operamini iniquitatem !*¹⁰.

Dar înainte de a sfîrși, vreo cîteva dintre surori, plîngînd în suspine, se prăbușiră la pămînt, pentru că duhurile care pîneau în preajmă izbutiseră să pună stăpînire pe ele. Curînd altele și altele fură înfrînte de asaltul puterilor întunericului. Nefericitele fete se prăbușeau una după alta pe lespezile pardoselii, zbătîndu-se cumplit, urlînd, blestemîndu-l pe arhiepiscop, învinuindu-l că e slujitorul Diavolului, sau rostind vorbe nelegiuite și proclamînd-o pe sora Maria mireasa îngerului ceresc. Țipete, gemete, hohote, injurii, suspine, blesteme se amestecau

cu tainicele bătăi ale mâinilor nevăzute și cu freamătul celor de față care înnebuniți de groază, poticnindu-se ca niște oameni beți, dăduseră buzna spre ieșire. Și nu se găsea în toată această mulțime nici un om care să-și fi păstrat stăpînirea de sine : atît de mare era puterea demonilor care, fără îndoială, umpluseră toată biserica. Am simțit că mi se învîrte capul, că mi se încleștează gîtlejul și mi se întunecă privirea. Îmi venea să îngenunchez în fața Renatei, să-i cuprind picioarele și să strig în fața arhiepiscopului că e o sfîntă. Și dacă starea de nebunie care domnea în biserică ar mai fi durat un minut numai, cred că așa s-ar fi întîmplat.

Doar două ființe își păstrasera oarecum calmul în mijlocul acestei frenezii : arhiepiscopul, care continua să rostească, înfiorat, exorcismele, deși glasul lui se pierdea în zarva generală, și Renata. Îmbrățișîndu-și adepatele fidele și neluînd în seamă țipetele, vaietele, blestemele și exclamațiile de proslăvire, ea nu se clintea din fața arhiepiscopului, pironindu-și ochii în sus, și făptura ei semăna cu o stîncă de granit asaltată de valurile furibunde. Dar chiar în clipa cînd, uitînd orice socotință, eram gata să-i cuprind picioarele, în ochii ei se petrecu o schimbare neașteptată. obrazul începu să-i tremure, buzele ei se crispară, pe urmă chipul i se schimonosi cuprins de o convulsie bruscă, iar în priviri i se întipări o groază nespusă. Am înțeles prea bine ce se întîmpla cu Renata, cînd ea strigă în culmea deznădejdi :

— Dumnezeule ! Dumnezeule ! De ce m-ai părăsit !

Apoi, sleită de puteri, se prăvăli și ea pe lespezi, iar surorile care-i căzuseră la picioare, parcă ascultînd de o poruncă, începură la rîndul lor să-și izbească trupurile, să se zbată și să țipe. Mulțimea aceea de oameni nu mai avea nici un punct de sprijin. Oriunde te-ai fi uitat nu vedeai decît femei posedate care alergau prin biserică pradă delirului, lovindu-se în picpt, agitîndu-și brațele, schimonosindu-se în fel și chip. Se tăvăleau pe jos, se strîngeau în brațe, se desprindeau și iar se îmbrățișau, se sărutau nebunește și, îmboldite de furia patimii, se mușcau ca fiarele. Altele stăteau pe loc cu fața diformată de strîm-

bătăuri sălbatice, holbau ochii rotindu-i în orbite, scoteau limba, rîdeau în hohote, amuțeau dintr-o dată și se lăsau să cadă, lovindu-se spasmodic cu capul de lespezi. Hohote de rîs, chiote, blesteme, şuierat de șarpe, grohăit de porc. O valpurgie, un infern mai înspăimîntător decît cel înfățișat de Dante Alighieri.

Văzui deodată între mine și arhiepiscopul, care rămăsese înmărmurit, pe dominicanul Toma, răsărit ca din pămînt, care strigă cu glas tăios și poruncitor, așa cum pesemne se obișnuise :

— Aceste femei au căzut pradă celei mai cumplite erezii și dau dovadă că s-au împerecheat cu Diavolul ! În numele sanctității sale declar că vor fi supuse judecății Sfintei Inchiziții.

Tulburat de aceste vorbe, mai mult decît de tunetul trîmbițelor cerești, arhiepiscopul scăpă toiagul din mîini. Cu tot vacarmul din jur, am auzit cum s-a izbit de lespezi, dar n-am putut auzi ce i-a răspuns fratelui Toma. Îmi fulgeră prin minte gîndul că e ultima clipă cînd aș mai putea-o salva pe Renata, că poate mai am posibilitatea s-o smulg de-acolo, s-o duc departe, fie și împotriva voinței ei, așa cum sînt scoși cu de-a sila nebunii dintr-o casă cuprinsă de flăcări. Fără să mă gîndesc la consecințe, nici în ce fel voi ieși din mănăstirea păzită de paznici, m-am repezit spre Renata, care se zbătea pe podea, cu mîinile încleștate de mîinile surorilor, și i-am atins trupul atît de scump mie, atît de iubit, dar fratele Toma m-a dat încet la o parte și am văzut făcîndu-și drum prin mulțime cîțiva pușcași înarmați, care nu fuseseră pînă atunci în biserică, aduși, desigur, de către închizitor. Păreau indiferenți și liniștiți, așa cum le stă bine soldaților.

Fratele Toma îmi spuse :

— Rîvna evlavioasă te împinge prea departe, frate Ruprecht ! Astîmpără-te ! Acești oameni vor face tot ce trebuie.

Pușcașii arhiepiscopului legară nepăsători mîinile Renatei, care-și pierduse cunoștința, o ridicară și o luară cu ei. Fără să aud cuvintele inchizitorului, m-am repezit iar înainte, gata să mă încaier cu acești oameni și să le smulg

sarcina prețioasă. Am simțit însă că cineva mă apucă de mână. Era contele Adalbert, care-mi spuse sever :

— Ruprecht, ți-ai pierdut mintea !

Mă trase după el, aproape cu forța, prin toată biserica spre ieșire. M-am supus, resemnat, cum se supune un copil unui om mare și am ieșit la aer curat, la lumina soarelui, în timp ce în urma noastră se mai auzeau urletele, gemetele, țipetele și hohotele nefericitelor posedate de Diavol.

Cum a fost judecată Renata de tribunalul
Inchiziției prezidat de Arhiepiscop

1

Continuînd să mă țină de mîini, contele m-a dus cu el prin curtea mănăstirii, am ieșit împreună pe poartă și, traversînd o mică pajiște umbrită de sălcii bătrîne, ne-am așezat, ca și cum ne-am fi vorbit, pe dîmbul rîpei, deasupra șanțului care înconjura zidurile sfîntului lăcaș. Odată așezați, contele îmi spuse :

— Ruprecht, nu știu cum să-mi explic emoția ta ! Aș putea să jur pe Hyperion că în această chestiune ești mai afectat decît noi toți ! Mărturisește, ca unui bun prieten.

În ceasul acela e drept că nu aveam pe lume alt prieten, iar temerile și speranțele care-mi zbuciumau pieptul căutau o ieșire, asemeni unor păsări închise într-o colivie prea strîmtă, așa că, întocmai ca înecatul care nădăjduiește să scape agățîndu-se chiar de un pai, i-am spus contelui toată povestea : cum am întîlnit-o pe Renata, cum am trăit cu ea o iarnă ca soț și soție, și numai firea ei ciudată m-a împiedicat să consfințesc această alianță în fața altarului, cum m-a părăsit pe neașteptate, și cum în ziua ceea mi-am dat seama că sora Maria nu e alta decît Renata. Am trecut sub tăcere numai pricinile adevărate ale fugii Renatei, motivînd-o prin dezolarea care a cuprins-o la gîndul păcatelor făptuite și dorința fierbinte de a se pocăi. Mi-am sfîrșit povestea rugîndu-l pe contele să mă ajute în impasul în care mă aflam.

— În ultimele săptămîni, i-am spus eu, după cum cred că ați luat seama, milostive conțe, m-am împăcat, sau mai bine zis m-am obișnuit cu gîndul că mă despărțisem pentru

totdeauna de Renata. Dar cînd i-am văzut chipul, dragostea mea pătimasă s-a întrupat din nou ca pasărea Phoenix din cenușă și am înțeles, ceea ce de altfel știam, că femeia aceasta îmi este mai scumpă decît propria-mi viață. Nici n-am apucat s-o văd bine și soarta nemiloasă o aruncă în mîinile Inchiziției, iar după felul cum decurg cercetările întreprinse de Arhiepiscop mi-a teamă că am aflat-o, printr-o minune, pe femeia dorită, pentru a o pierde definitiv. Ce-aș putea face ca să-mi salvez iubita, singur și lipsit de sprijin, pentru a înfrînge autoritatea Inchiziției, voința Arhiepiscopului, vigilența pușcașilor și a gărzii ? Dacă nu-mi veți acorda, milostive conte, sprijin și apărare, dacă nu vă va fi milă de mine, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să-mi sfărîm capul de zidul temniței în care a fost închisă Renata.

Cam așa i-am vorbit contelui, iar el mă ascultă cu multă sollicitudine, punîndu-mi cîteva întrebări care mi-au arătat că se străduiește să-mi cunoască amănunțit istoria vieții. La sfîrșit, mi-a spus :

— Dragă Ruprecht ! Destinul tău vitreg m-a emoționat profund și-ți dau cuvîntul meu de cavalier că-ți voi acorda tot sprijinul pe măsura puterilor mele.

Evenimentele care au urmat au demonstrat că nu și-a călcat cuvîntul de cavalier, căci, încercînd să mă ajute împotriva Inchiziției, și-a șubrezit poziția înaltă pe care o deținea. Totuși, nu sînt deloc convins că s-a purtat astfel doar din prietenie sau bunăvoință pentru mine. Gîndindu-mă acum la comportarea contelui, sînt aproape convins că a fost călăuzit, în primul rînd, de dorința de a se manifesta ca un adevărat umanist, apărînd-o pe sora Maria de sadismul inchișitorului, pentru că nu voia să creadă cu nici un chip că cineva poate fi posedat de Diavol ; a contribuit, desigur, și animozitatea față de Arhiepiscop, suzeranul său, fiindu-i plăcut să zădărnicească intențiile acestuia ; în sfîrșit, nu trebuie trecută cu vederea înclinația lui tinerească pentru aventuri și tot felul de pozne, aceeași care l-a determinat să-i joace o festă complicată și destul de costisitoare doctorului Faust. Bineînțeles, aceste considerații nu mă împiedică să-i fiu pînă astăzi recunoscător pentru interesul pe care mi l-a

arătat și să-mi amintesc de el ca de un om, dacă nu perfect, în orice caz nobil și săritor la nevoie.

După această discuție, contele s-a transformat în călăuza mea și a început să se poarte cu mine ca un frate mai mare. Când după convorbirea noastră ne-am îndreptat spre tabără, pe drum îmi făceam zeci de planuri în legătură cu salvarea Renatei, toate avînd ca bază de plecare răpirea cu forța a captivei din temniță. Contele n-a uitat să-mi aducă aminte că partea adversă dispune de mijloace mult mai tari decît ale noastre. Chiar dacă oamenii contelui ni s-ar supune fără ezitare, pînă la unul, am avea, totuși, împotriva noastră puternica și numeroasa gardă a Arhiepiscopului, autoritatea lui de prinț, autoritatea și influența inchișitorului și, probabil, întreaga populație a districtului, potrivnică vrăjitoarelor. Așadar, era mai indicat să acționăm prin stratageme, rezervîndu-ne spadele pentru cazuri extreme. Bruma de judecată pe care o mai păstram îmi spunea că în tot ce spusese contele avea perfectă dreptate și nu-mi rămînea decît să cedez raționalmentelor sale, plecîndu-mi sufletul cum își pleacă boul cerbicea sub jug.

Contele m-a dus în cortul său și m-a rugat să-l aștept acolo ; am rămas singur cîteva ceasuri într-o inactivitate forțată și apăsătoare, pradă gîndurilor negre și viziunilor spaimei. Această lungă așteptare am petrecut-o întins pe blana de urs așternută pe pămîntul bătătorit, ascultîndu-mi bătăile inimii și silindu-mă să ordonez, cît de cît, imaginile ce se perindau în închipuirea mea, ca niște călăreți pe o culme de deal, pierind după ce străluciseră o clipă în bătaia soarelui. Mi se părea că o văd pe Renata culcată pe podeaua murdară și rece a temniței subterane, supusă la chinuri și cazne de călăi, mi se părea că-i văd trupul neînsuflețit dus spre a fi înmormîntat dincolo de zidul cimitirului, sau, dimpotrivă, că o răpesc din închisoare, și, cu ea în șa, străbat cîmpia în goana calului, că am ajuns cu ea dincolo de Ocean și-am început o altă viață în Lumea Nouă... Uneori vedeniile mele mă înfricoșau într-atîta încît săream în picioare, gata să alerg, să întreprind ceva, dar voința și judecata mă țintuiau locului și rămîneam pe culcușul meu, asistînd ca un simplu spectator

la episoadele care se succedau fără întrerupere pe scena imaginației mele.

Trecuse de amiază când contele se înapoie, în sfârșit, găsimu-mă istovit de singurătate și neputință. L-am întrebat, plin de nerăbdare, dacă aflate ceva nou despre soarta surorii Maria. El însă a ocolit răspunsul și mi-a spus, mai în glumă, mai în serios, că în primul rînd trebuie să prînzim, pentru că în dimineața aceea nu pusesem nimic în gură. Michel, o slugă din castel, ne aduse la masă mîncăruri pregătite în grabă la focul de campanie, pe care le-am stropit cu minunatul vin roșu de Arbleichert, adus din pivnițele mănăstirii. Contele se prefăcea că nu-mi observă mîhnirea, încercînd să mă atragă într-o discuție lăaturalnică, despre diverși scriitori antici și moderni. Simțeam că ajung la capătul răbdării. Mă sileam, totuși, să particip la discuție, dar încurcam fără voia mea numele autorilor și titlurile cărților, stîrnind rîsul vesel al contelui, ceea ce mi se părea o blasfemie în acele împrejurări. După ce am prînzit, contele s-a spălat pe mîini și mi-a spus :

— Și acum, Ruprecht, ia-ți călimara și vino cu mine. Curînd va începe interogatoriul iubitei tale.

Am simțit că-mi năvălește sîngele în obraji și abia am putut îngăima :

— Interogatoriul Renatei ?

Contele deveni dintr-o dată serios și-mi povesti, cu glas plin de compătimire, că inchișitorul și Arhiepiscopul hotărîseră să înceapă procesul imediat, deoarece cazul părea grav și complicat. Contele urma să asiste la proces în calitate de consilier al Arhiepiscopului, iar eu, la propunerea lui, ca secretar pentru a transcrie întrebările judecătorilor și răspunsurile acuzaților, întrucît, potrivit noii Pravile Împărătești¹, desfășurarea proceselor trebuia consemnată în documente.

— Cum ! am strigat, auzindu-i explicațiile. Renata va fi judecată aici, în mănăstire, în lipsa reprezentanților împăratului, fără apărător, fără respectarea formelor legale ale procedurii judiciare ?

— Îți închipui, pesemne, răspunse contele, că trăim în vremurile fericite ale lui Iustinian cel Mare și nu în epoca lui Johann von Schwarzenberg². Trebuie să-ți amin-

tesc că, după părerea juriștilor noștri, vrăjitoria este o infracțiune cu totul excepțională, *crimen exceptum*, așa încît pentru reprimarea ei nu este obligatoriu să se respecte cu strictețe litera legii. *In his, ordo est ordinem non servare*³. Se tem într-atîta de Diavol, încît în lupta împotriva lui consideră dreptă orice nelegiuire, iar noi doi nu sîntem în stare să combatem această practică !

Într-adevăr, am înțeles îndată inutilitatea unei discuții juridice. Mi se păru însă monstruoasă ideea de a lua parte la procesul Renatei alături de judecătorii ei și, în prima clipă, am refuzat cu hotărîre să particip. Mai tîrziu însă, convins de argumentele contelui și, într-o măsură, de propria mea judecată, am ajuns la concluzia că ar fi o greșeală să mă eschivez și că numai fiind prezent la proces mai pot avea o umbră de speranță că voi izbuti s-o ajut. De aceea am acceptat, dar am declarat că dacă se va ajunge la tortură, nu voi îngădui să fie schingiuit trupul femeii iubite, ci, scoțînd spada, o voi izbăvi pe Renata de suferințe, omorînd-o, apoi, străpungîndu-mi pieptul, mă voi pedepsi singur pentru această samavolnicie. Mai tîrziu, mi-am dat seama că ar fi fost mai bine să tac. Atunci însă contele n-a făcut nici o obiecție. Mi-a spus numai :

— În împrejurări extreme vei proceda cum vei crede de cuviință, deși eu voi face tot ce-mi stă în putere pentru a evita tortura. Te rog însă să ții minte că ne angajăm într-un joc primejdios. Vei trage cu siguranță consecințele și singur te vei distruge dacă-ți vei manifesta în vreun fel mila și afecțiunea față de acuzată. Fă în așa fel încît să nu te poată zări și dacă, totuși, văzîndu-te, va încerca să te ia complice, tăgăduiește din răspuseri. Acum vino, și să ne ajute zeul Hermes, ocrotitorul tuturor șiretlicurilor.

Am părăsit cortul pornind spre mănăstire.

La poartă ne aștepta, potrivit ordinului Arhiepiscopului, un călugăr, care nu s-a sfiit să ne atragă atenția, destul de brutal, că sîntem în întîrziere și ne-a condus în spatele bisericii, unde, lîngă ușa ce ducea spre sacristie, se afla o altă ușă mai mică, cufundată pe jumătate în pămînt, prin care pătrundeai în hrubele și taințele subterane. Luminîndu-ne drumul cu o torță de smoală, călăuza

noastră coborî într-un culoar plin de întuneric și lunecos, unde aerul stătut îți tăia respirația, la o adîncime de peste un etaj, străbătu două încăperi cu tavanul boltit, apoi, printr-un arc lateral, am intrat într-o sală subterană, slab luminată așa încît totul plutea în semiobscuritate. Într-un colț al sălii, sub o torță lungă fixată de zid, se afla o masă grea de stejar, veche ca și subterana. În fața mesei, pe o laviță, stăteau două persoane în care am recunoscut îndată pe Arhiepiscop și pe inchiizitor, iar la oarecare depărtare, străjerii înarmați cu arme sclipitoare. Contele se scuza de întîrziere în cuvinte alese, apoi ne așezarăm și noi pe niște lavițe, vechi, putrezite de umezeala seculară. În semiobscuritate, am zărit într-un colț o prăjină cu o bară transversală de care atîrna o frînghie și, înțelegînd că e vorba de instrumentul de tortură numit estrapada, am pipăit fără voie mînerul spadei credincioase. Voi menționa, de asemenea, că în timp ce contele luă loc alături de ceilalți judecători, eu am căutat să mă așez la capătul mesei, mai întîi fiindcă așa cereau uzanțele de respect față de rangul Arhiepiscopului, și în al doilea rînd pentru că lumina torței abia ajungea pînă acolo, așa încît, chiar dacă m-ar fi văzut, Renatei i-ar fi fost foarte greu să mă recunoască.

După ce contele luă loc la masă și după ce am scos călimara mea de campanie, pana și hîrtia, Arhiepiscopul se adresă inchiizitorului :

— Frate Toma, treceți la îndeplinirea îndatoririlor dumneavoastră.

Urmă apoi între Arhiepiscop și inchiizitor un schimb de formule de politețe, fiecare considerînd că celălalt trebuie să conducă procesul și cedîndu-i în modul cel mai curtenitor această cinste. Arhiepiscopul invoca sensul exact al bulei papale, potrivit căreia locțiitorul Sfîntului Petru acorda prin autoritatea sa apostolică inchiizitorilor numiți direct de el dreptul de a judeca persoanele învinuite de crima magiei, de raporturi cu demonii, de zboruri la sabbat și de alte infracțiuni de acest gen, dreptul de a-i întemnița, de a-i tortura și de a le fixa pedeapsa⁴. Fratele Toma, umilindu-se în chip fățarnic, mărturisea că ar putea exercita aceste îndatoriri numai dacă prințul țînutului în care infractorul fusese prins l-ar însărcina

anume, amintind că vrăjitoria este o infracțiune mixtă, *crimen fori mixtum*, pasibilă atât de judecata clericală, ca erezie, cât și de cea laică, deoarece ea pricinuieste prejudicii și pagube oamenilor, și că, deci, ar fi mai indicat ca procesul să fie condus de Arhiepiscop, în a cărei persoană sînt cuprinse ambele puteri. Contelege interveni în această dispută sterilă propunîndu-i Arhiepiscopului să prezideze procesul în calitate de senior al electoratului de Trier, iar inchiuzitorului să conducă interogatoriul ca atare, în calitate de persoană direct împuternicită de Sanctitatea Sa. Am notat această decizie în fruntea tristului meu proces-verbal.

Dar dezbaterile preliminare n-au luat sfîrșit în urma acestei propunerii. Fratele Toma, scoțînd o hîrtie din buzunarul lui fără fund, o apropie de nas și, luptînd cu obscuritatea care domnea în încăperea, ne citi următoarele :

— Iubiți frați ! Urmînd indicațiile bărbatilor virtuoși și înțelepți, voi lipi astăzi pe poarta acestei mănăstiri somația de mai jos, dacă dumneavoastră veți aproba textul : „Dispunînd de permisiunea și însărcinarea Sanctității Sale Locțiitorului lui Cristos Paul al III-lea⁵ și cu îngăduința Preasfinției Sale Arhiepiscopul Ioan de Trier, noi, umilul inchiuzitor Toma, frate al Ordinului Dominicanelor, însuflețit de dragoste vie pentru poporul creștin și îndemnat de dorința de a-l păstra în unitatea și puritatea credinței catolice și de a-l feri de molima rătăcirii eretice, pe temeiul puterii cu care am fost investiți, recomandăm și poruncim, în numele sfintei supunerii față de Biserică, sub pedeapsa funestei excomunicări din sînul Ei, ca în decurs de douăsprezece zile oricine știe sau a auzit că cineva este eretic sau se îndeletnicește cu vrăji și farmece, dovedit sau bănuir, că folosește felurite mijloace tainice pentru a dăuna oamenilor și animalelor, roadelor pămîntului și suflării țării, să ne dea de știre neîntîrziat, iar dacă în răstimp de douăsprezece zile nu se va supune îndemnulului și poruncii noastre, să știe că va fi socotit el însuși vinovat, fiind pasibil de excomunicare ca un eretic și un păcătos.“

Ajungînd aici, fratele Toma făcu o pauză, aruncă o privire triumfătoare spre colegii săi, și cum nimeni nu avu nimic de obiectat, continuă :

— În cazul de față consider că nu mai e necesar nici denunțul, nici vreo *inscriptio* ⁶, întrucît am fost noi înșine martori ai neiertătorului păcat în care a căzut nefericita soră Maria, cedînd ispitelor Vrăjmașului, și de aceea putem conduce procesul potrivit legiuirilor Inchiziției. Dacă în cursul procedurii vor apărea dovezi privind vinovăția altor surori din acest sfînt locaș, vom avea un martor împotriva lor, căci atunci cînd avem de-a face cu o faptă atît de cumplită, ca vrăjitoria, nici o depoziție nu trebuie nesocotită. Și să ținem minte cuvintele pe care le-a rostit spre învățătură Mintuitorul : „Dacă ochiul tău te ispitește, smulge-l.“

Astăzi cred că un oponent influent și experimentat ar fi putut respinge considerațiile dominicanului, smulgîndu-i cel puțin pentru un timp prada din gheare, așa cum, după spusele oamenilor, cu cincisprezece ani în urmă Agrippa de Nettesheim smulsese din mîinile unui alt inchișitor o femeie învinuită de vrăjitorie ⁷. Dar care dintre noi trei era capabil să-și asume rolul marelui învățat ? Arhiepiscopul se arăta plin de rîvnă întru zădărnicierea uneltirilor Diavolului, nu mai puțin decît fratele Toma. Zguduit, după cum se părea, de cele ce-i fusese dat să vadă în mănăstire, era bucuros totuși că altcineva conducea procesul. Dacă contele ar fi luat cuvîntul în contradictoriu, ceilalți judecători probabil nici nu l-ar fi ascultat, pentru că el însuși era suspectat de erezie și de prietenie cu umaniștii. Cît despre mine, un biet conștopist din castelul contelui, care îndeplinea întîmplător sarcina de secretar la proces, puteam eu oare să ridic glasul ? Nimeni, așadar, n-a scos o vorbă, iar inchișitorul se simțea în acest proces de vrăjitorie ca o știucă într-un heleșteu plin cu pești. Terminîndu-și expunerea, li se adresa străjerilor cu glas poruncitor :

— Să fie adusă acuzata !

Din nou simții că inima e gata să-mi sară din piept și să se rostogolească, întocmai ca o veveriță rănită din vîrful unui brad. Doi străjeri dispărură în subterană, absorbiți de întunericul jilav, și se iviră, după cîțva timp, conducînd, sau mai curînd tîrînd, o femeie. Era Renata. Avea părul răvășit, straiul de călugăriță rupt, iar mîinile îi erau legate la spate cu sfoară. Cînd s-a apropiat

de masă, am deslușit la lumina slabă a torței fața ei albă ca varul și, cunoscându-i chipul în toate nuanțele expresiei lui, mi-am dat seama că se află în acea stare de istovire extremă care urma întotdeauna după un acces de demonizare. Știam de asemenea că atunci când se află într-o asemenea stare, sufletul îi e torturat de conștiința păcatelor ei și nu-și dorește decît moartea. Când străjerii o lăsară din mîini, fu cît p-aci să se prăbușească. Dar se stăpîni și rămase în fața tribunalului ca un fir de iarbă sub suflarea vîntului, fără să-și ridice ochii, ci doar din cînd în cînd îndreptînd asupra asistenței o privire tulbure. S-ar fi zis că nu înțelege ce se-nîmplă cu ea și cred că nici n-a observat prezența mea.

Cîteva clipe fratele Toma o privi în tăcere pe Renata, ca un motan șoricelul pe care-a pus gheara, apoi rosti prima întrebare, și ea tăie tăcerea din sală ca un cuțit :

— Cum te cheamă ?

Renata ridică puțin capul, dar nu-l privi pe anchetator, și răspunse încet, aproape în șoaptă :

— Numele mi-a fost răpit. N-am nume.

Fratele Toma se întoarse spre mine și zise :

— Să fie consemnat : a refuzat să-și spună numele creștinesc primit prin sfîntul botez.

Apoi fratele Toma i se adresă din nou Renatei cu următoarea povață :

— Îți amintești, fără îndoială, că am asistat cu toții la scena care ne-a dovedit că întreții raporturi cu Diavolul. Pe deasupra, preacuvioasa maică stareță ne-a povestit ce lucruri cumplite s-au petrecut din ziua cînd ai pătruns aici, avînd desigur intenția criminală de a corupe și de a duce la pierzanie sufletele nevinovate ale surorilor din acest sfînt lăcaș. Toate complicele tale s-au mărturisit în fața noastră, dezvăluindu-ne rușinoasele tale uneltiri. Așa că, dacă vei încerca să-ți tăgăduiești vina nu-ți va fi de nici un ajutor. E mai bine să-ți recunoști grabnic păcatele și uneltirile. Făcînd astfel, folosindu-mă de puterea cu care m-a investit însuși Sfîntul Părinte, îți făgăduiesc că te vei bucura de mila noastră.

M-am uitat chiondăriș la călugăr. Mi s-a părut că zîmbește, căci, după cîte știam, cuvîntul „milă” însemna în asemenea împrejurări „milă pentru judecători” sau

„milă pentru țară“, după cum cuvîntul „viață“ avea de obicei în gura inchizitorilor semnificația de „viață veșnică“. Renata nu observă însă perfidia din cuvintele anchetatorului, sau poate că-i era totuna în fața cui se căiește. Oricum ar fi, cu aceeași sinceritate cu care își făcea mărturisirile în fericitele ore ale dragostei noastre, ea răspunse :

— Nu cer milă. Îmi doresc moartea. Cred în mizericordia Domnului la Judecata de apoi, dacă îmi voi ispăși aici păcatele.

Fratele Toma mă privi și întrebă : „S-a consemnat ?“ apoi se adresă Renatei :

— Așadar, recunoști că ai încheiat un pact cu Diavolul ?

Renata răspunse :

— Groaznice sînt crimele mele și n-aș putea să le înșir pe toate, chiar de-aș vorbi din zori pînă-n seară. Dar m-am lepădat de Cel Rău și am crezut că Dumnezeu mi-a primit pocăința. Nu încerc să-mi ascund păcatele și vă jur pe Dumnezeu cel viu că am venit în acest lăcaș să caut pacea și mîngîierea, nu pentru a semăna discordia. Domnul nu mi-a îngăduit să scap nici aici de Dușmanul meu, căruia singură i-am dat putere asupra-mi. Ardeți-mă, domnilor judecători, dați-mă pradă focului să mă mîntuie, căci nu e loc pe pămînt unde aș putea să-mi aflu liniștea.

Biruindu-și slăbiciunea, Renata rosti aceste cuvinte cu patimă și mi-a părut bine că mă așezasem în umbră, la o parte de ceilalți, fiindcă ochii mi se umplură de lacrimi auzindu-i înfricoșătoarele mărturisiri. Dar ele nu făcură nici o impresie asupra dominicanului, care o întrerupse spunînd :

— Așteaptă ! Noi îți vom pune întrebări, iar tu vei răspunde.

Apoi fratele Toma scoase din buzunar o cărțuție, care, după unele semne, mi s-a părut a fi : *Malleus maleficarum in tres partes divisus*⁸ de Sprenger și Institor și, consultînd acest îndreptar, începu să-i pună Renatei întrebări amănunțite, pe care eu eram nevoit să le consemnez — dimpreună cu răspunsurile — deși uneori îmi mușcam buzele, deznădăjduit. Voi reproduce aici întregul interogatoriu așa cum l-am notat, deoarece fiecare întrebare

perfidă se încolăcea de sufletul meu ca un tentacol de caracatiță și fiecare tristă mărturisire a Renatei îmi rămânea întipărită în minte ca o rugăciune învățată pe de rost în copilărie. Cred că n-am omis nici un cuvînt din acest interogatoriu și mă voi strădui să-l reproduc întocmai.

Am remarcat că la primele întrebări Renata răspundea cu întîrziere, sacadat și scurt, cu voce slabă, ca și cum i-ar fi fost nespus de greu să rostească cuvintele, dar încetul cu încetul s-a înviorat și-a îndreptat trupul și glasul ei și-a recăpătat sonoritatea obișnuită. Ba spre sfîrșitul interogatoriului răspundea cu o oarecare însuflețire, explicînd, resemnată, tot ce i se cerea, dînd fără ezitare detalii, aducînd în discuție chestiuni străine de proces, uneori cu lux de amănunte, fără a se sfii să vorbească despre lucruri rușinoase și căutînd parcă dinadins dovezi pentru a-și spori vina. Amintindu-mi unele fapte din viața mea comună cu Renata, sînt înclinat a crede că mărturisirile ei nu erau nici pe departe adevărate : născocea mereu, calomniindu-se fără milă, și parcă urmărea un scop care mie îmi scăpa. Îmi vine a crede că un demon ostil îi stăpînea sufletul în acele clipe, folosindu-i glasul și grăind prin gura ei pentru a o împinge mai sigur la pierzanie.

Am remarcat de asemenea că, pe măsură ce se desfășura interogatoriul, fratele Toma părea tot mai mulțumit, vedeam cum i se umflă nările în timp ce asculta mărturisirile nerușinate ale Renatei, cum se încordează vinele mîinilor cînd se sprijinea în palme pentru a se ridica în picioare, cum îi tremura trupul și cum exulta de bucurie, văzînd că presupunerile lui se adevăresc. Arhiepiscopul, dimpotrivă, curînd după începerea interogatoriului părea obosit și nu manifesta deloc dîrzenia care mă uimise dimineața, suferind probabil din pricina aerului greu din subterană, din pricina că stătea incomod pe banca de lemn și poate pentru că nu găsea nimic interesant în relatările surorii Maria. Conteale a rămas tot timpul grav și sever, pe chipul lui nu se citea nici un fel de emoție, dar din cînd în cînd îmi arunca o privire semnificativă, atunci cînd dădeam semne că sînt gata să-mi ies din fire în fața aceluia oribil spectacol, gata să strig, sau să săvîrșesc cine știe ce faptă nesăbuită, după care ar fi avut loc,

fără îndoială, arestarea mea în calitate de complice la crimă.

Mai jos, voi reda cu cea mai mare exactitate desfășurarea întregului interogatoriu.

2

Iată ce stă consemnat de propria mea mînă în procesul-verbal și va fi păstrat încă mult timp în vreo arhivă judiciară :

Întrebare : Cine te-a învățat vrăjitoria ? Diavolul sau vreunul din ucenicii lui ?⁹

Răspuns : Diavolul.

Întrebare : Pe cine ai învățat la rîndul tău ?

Răspuns : Pe nimeni.

Întrebare : Cînd și în ce vreme a zilei s-a celebrat nunta ta cu Diavolul ?

Răspuns : Acum trei ani, în noaptea din ajunul Sărbătorii Trupului Domnului.

Întrebare : Te-a pus oare el, încheind pactul, să te lepezi de Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, de Neprihănită Fecioară, de sfinți și de credința creștină ?

Răspuns : Da.

Întrebare : Te-a botezat oare Diavolul a doua oară ?

Răspuns : Da.

Întrebare : Ai luat parte la dezmățul Sabatului ? De trei ori pe an sau mai des ?

Răspuns : Mult mai des. De multe ori.

Întrebare : Cum ajungeai acolo ?

Răspuns : Seara, înaintea nopții sabatului, îmi ungeam trupul cu o alifie anume pregătită și atunci apărea fie un țap negru care mă ducea pe spinare prin văzduh, fie chiar demonul îmbrăcat în haină verde și vestă galbenă, care mă lua în cîrcă și zbura cu mine pe deasupra cîmpiei. Dacă nu se iveau nici țapul, nici demonul, atunci foloseam un lucru din preajmă, care mă purta ca un cal înaripat.

Întrebare : Cum pregăteai alifia cu care îți ungeai trupul ?

Răspuns : Luam tot felul de ierburi : cosițel, pătrunjel, obligeană, flocoșele, zîrnă, măselariță, le amestecam în zeamă de omeag, adăugam ulei vegetal și sînge de liliac și le puneam la fiert, rostind anumite vorbe, altele pentru fiecare lună.

Întrebare : Ai adăugat acestui amestec grăsimi de prunci-lor uciși de tine, topită sau prăjită ?

Răspuns : Nu, nu era nevoie.

Întrebare : Ai văzut oare la sabat pe Duhul Răului stînd pe tron în chip de țap, ai fost oare nevoită să i te închini și să săruți șezutul lui spurcat ?

Răspuns : Acesta este păcatul meu. Îi aduceam de asemenea darurile noastre : bani, ouă, plăcinte, iar unii și copii răpiți. Hrăneam la sîn mici demoni cu chip de broască rîioasă, sau la porunca maestrului, îi biciuiam cu nuiaua. Apoi dăntuiam în sunete de tobă și flaut.

Întrebare : Ai luat parte oare la liturghia neagră, po-trivnică Domnului ?

Răspuns : Da, Diavolul se împărțase cu acest prilej și ne dădea și nouă cuminecătura spunînd : „Acesta este trupul meu“.

Întrebare : Era cuminecătura de un singur fel, sau de două feluri ?

Răspuns : Era de două feluri. Dar în locul anafurei luam în gură ceva tare, greu de înghițit, și în loc de vin sorbeam o zeamă amară, care-ți îngheța inima.

Întrebare : Ai intrat oare în timpul sabatului în rapor-turi trupesti cu Diavolul ?

Răspuns : Diavolul alegea în fiecare noapte una dintre femei pe care o numea regina sabatului și petrecea tot timpul cu ea. Ceilalți se împreunau la sfîrșitul ospățului la întîmplare, după cum se aflau mai aproape de o femeie, de un bărbat sau de un demon, și doar din cînd în cînd Diavolul unea perechile spunînd : „Iată de cine ai nevoie“ sau „Asta ți se potrivește“.

Întrebare : Ți s-a întîmplat oare să fii regina sabatului ?

Răspuns : Da, și nu o singură dată, ba eram foarte mîndră de lucrul acesta. Doamne, fie-ți milă de sufletul meu.

Întrebare : Spune : împreunarea cu Diavolul ți-a plăcut mai mult decît împreunarea cu un bărbat ?

Răspuns : Cu mult mai mult. Nu încape asemuire.

Întrebare : Și oare simțit-ai vărsarea sămânței ?

Răspuns : Da, dar sămânța era rece.

Întrebare : N-ai avut oare copii de pe urma împerecherii cu demonii ?

Răspuns : Am născut un mic șoricel alb, nespus de gingaș, dar l-am sugrumat și l-am îngropat în grădină, pe malul râului. Ah, dac-aș fi avut copii, n-aș fi păcătuit atât !

Întrebare : Îndeobște, îți făcea plăcere să iei parte la serbările sabatului ?

Răspuns : Îmi plăcea nespus. Plecam la sabat ca la nuntă. Diavolul se pricepea să ne încătușeze inimile cu atîta tărie încît aceasta era singura noastră dorință. Mi se părea că văd de fiecare dată la sabat sute de lucruri noi și uimitoare, că muzica sabatului este mai plăcută decît oricare alta, că e un fel de paradis pămîntesc.

Întrebare : Te-a învățat oare Diavolul să stîrnești furtuna, grindina, năvală de șobolani, șoareci, cîrțițe, să te preschimbi în lupoaică, să deochi vacile ca să nu mai dea lapte, să usuci lanurile, sau să faci farmece pentru ca bărbații să-și piardă bărbăția ?

Răspuns : M-a învățat toate acestea și multe altele pentru care mă recunosc vinovată în fața Domnului Dumnezeu și în fața oamenilor.

Întrebare : Spune cum stîrnești furtuna ?

Răspuns : Pentru aceasta trebuie să ieși pe cîmp într-un loc unde crește iarba numită zîrnă, să faci o gropiță în pămînt, să te așezi pe vine deasupra ei, s-o uzi și să spui : „În numele Diavolului, fă ploaie !“ și îndată se va stîrni furtuna, vor veni nori și va ploua.

Întrebare : Cum li se ia bărbaților bărbăția ?

Răspuns : Pentru aceasta există mai mult de cincizeci de mijloace. De pildă, trebuie să iei părțile bărbătești ale unui lup îndată ce a fost ucis, să mergi la casa celui pe care vrei să-l deochi, să te oprești în prag, să-l chemi pe nume și cînd el îți va răspunde, să legi cu o panglică albă ceea ce ai în mînă... Dar nu vreau să povestesc mai departe.

Întrebare : Ai pricinuit oare pagube folosind vrăji și farmece, sau în chip de lupoaică sau de pricolici ai dăunat ogoarelor, vitelor, oamenilor ?

Răspuns : Am pricinuit pagube mari pe care nici n-aş putea să le înşir, căci am mîncat o mulţime de miei, am nimicit semănături şi livezi, am adus în sate cîrduri de şobolani, iar pe multe femei le-am făcut sterpe şi cred că dacă nu pogora pocăinţa asupra noastră, întregul ţinut ar fi pierit din pricina recoltei proaste şi a calamităţilor ! Zadarnic mă întrebaţi, căci nu sînt în stare să vă mărturisesc toate păcatele mele. Ah, urcaţi-mă mai repede pe rug, pentru că nici aici duşmanul meu nu mă părăseşte. Stă gata să mă înşface ! Ucideţi-mă mai repede, mai repede !

Rostind aceste din urmă cuvinte, Renata se clinti din loc, vrînd parcă să se arunce asupra judecătorilor, dar doi străjeri voinici o prinseră de braţe, oprind-o. Atunci Arhiepiscopul, poate alarmat de comportarea acuzatei, sau pur şi simplu obosit de interogatoriu, îi spuse in-chizitorului :

— Oare nu este îndeajuns că acuzata şi-a recunoscut singură vina şi a declarat că este vrednică de rug ?

Fratele Toma, care se arunca în desişurile interogatoriului cum se aruncă o vidră veselă în apă, obiectă :

— Consider că mai întîi trebuie să aflăm numele demonilor cu care această nemernică a întreţinut raporturi, condiţiile exacte ale pactului dintre ea şi Diavol, precum şi numele complicilor care au luat parte la toate aceste acţiuni potrivnice Domnului. Căci Apostolul spune : din noi au ieşit, *ex nobis egressi sunt* * ! ¹⁰

Auzind cuvintele in-chizitorului, Renata exclamă cu o voce sugrumată :

— Nu mă mai întrebaţi ! Nu mai am nimic de spus ! N-am avut complici ! Cei cu care m-am întîlnit la Sabat sînt departe. Iar cele petrecute n-au avut loc aici, ci în altă ţară. Milostive Doamne Cristoase, îndură-te de mine !

Fratele Toma ripostă :

— Ehei, porumbiţo, ştim noi cum să-ţi înmuiem limba !

După aceste cuvinte strigă cuiva ascuns de antuneric :

— Hei, meştere, ia arată-i ce jucării avem aici !

* Din noi au purces (trad. din lat.).

Din adîncul subteranei, din preajma spăimîntătoarei estrapade, răsări un om lat în umeri, bărbos, în care nu puteam să nu-l recunosc pe gîde. Am dus mîna la mînerul spadei, dar am întîlnit îndată privirea tăioasă a contelui care îmi impunea să-mi păstrez calmul pînă la sfîrșit.

Fratele Toma își continuă cuvîntarea, adresîndu-se Renatei :

— Ia privește, drăguță ! Uite ce-avem aici ! E mai bine să ne spui de bunăvoie tot ce știi și să dai în vileag numele tuturor complicilor tăi mîrșavi și numele celor pe care i-ai întîlnit la sabaturi. Oricum, vei fi nevoită să vorbești cînd îți vom prinde mîinile și picioarele în jucăriile astea.

Călăul, fără să zică o vorbă, arăta unul după altul diversele instrumente de tortură, îndeplinind ritualul care în procedura noastră judiciară se numește „țimorare“ ¹¹, iar fratele Toma, savurîndu-și cuvintele, începu să dea explicații :

— Țsta e teascul, draga mea. Îți prindem degetele mari de la mîini și cînd strîngem șuruburile, de sub unghii țîșnește sîngele. Iată funia. După ce ți-om lega mîinile vei vorbi altfel, pentru că funia asta subțire pătrunde în carne mai abitir decît cuțitul. Astea sînt cizmele spaniole ; introducem aici piciorușul tău între două fierăstraie și strîngem cizma pînă ți se despică osul și începe să curgă măduva. Iar dincolo, se află estrapada ; dacă te săltăm pe ea, îți smulgem brațele din încheieturi ¹².

Renata îi asculta fioroasele explicații ca și cum n-ar fi fost vorba de ea, și parcă puțin îi păsa de aceste groaznice unelte de tortură. În schimb tulburarea mea atinse punctul culminant. Eram gata să sar de la locul meu și să mă arunc asupra dominicanului, dar contele, înțelegînd desigur în ce stare mă aflu, se grăbi să intervină :

— Ca și Preasfinția Sa, rosti el, cred că pentru început am aflat destul. S-ar cuveni să întrerupem ședința, căci sîntem obosiți și mai avem de interogat martorii, pe Maica Marta și pe călugărițe.

Fratele Toma ascultă și chipul i se schimonosi. Semăna cu o jivină hrăpăreață căreia cineva vrea să-i smulgă prada. El ripostă cu hotărîre :

— Dimpotrivă, domnule conte ! Trebuie să ne grăbim cu interogatoriul. Femeia aceasta va primi, în curînd, sfaturile Diavolului. Cred aşadar că trebuie să trecem neîntirziat la mijloace forte. Aţi uitat, probabil, că este interzis să *repeşi* tortura, doar atunci cînd nu apar noi probe de vinovăţie, dar că toate somităţile sînt de acord că tortura poate fi *continuată* în zilele următoare, şi minţi demne de respect ne îndeamnă să procedăm în asemenea cazuri *ad continuandum tormento, non ad iterandum* *. Ei bine, astăzi vom începe, iar mâine vom avea prilejul să continuăm... ¹³

Cînd însă Arhiepiscopul ridică vocea şi declară, de data aceasta cu toată hotărîrea, că el, în calitate de preşedinte al tribunalului, găseşte de cuviinţă să pună capăt interogatoriului, fratele Toma îşi reteză dintr-o dată cuvîntarea, cum retează o femeie firul care s-a încîlcit pe fus şi zise, cu alt glas :

— De altfel sînt cu totul de acord cu Sfinţia Sa pentru că în asemenea probleme grave şi dificile, graba este într-adevăr dăunătoare. Vom suspenda interogatoriul, dar cred că veţi fi de acord că nu trebuie s-o lăsăm pe femeia aceasta să plece, fără a cerceta mai întîi dacă nu are întipărită pe trup pecetea Diavolului ¹⁴.

Apoi fratele Toma adăugă, adresîndu-se călăului :

— Ia vezi, cerceteaz-o cum trebuie !

Din nou am dus mîna la mînerul spadei şi din nou privirea insistentă a contelui m-a oprit. Stăpînindu-mă cu greu, vedeam cum se înfăpătuia groaznica mea temere, cum călăul smulgea hainele de pe Renata, care nu se împotrivea cîtuşi de puţin, şi cum, în semiobscuritatea jilavă a subteranei, îi pipăie cu mîinile grosolane trupul pe care altădată îl acoperisem cu săruturi pioase. La un moment dat călăul îşi opri ochii pe aluniţa de pe umărul stîng al Renatei pe care o cunoşteam prea bine. Scoţînd din buzunar o mică sulă, el împunse aluniţa cu vîrf. Renata nu se clinti. Atunci călăul strigă cu o voce spartă, ca din butoi :

— Uite ! Nu sîngerează !

* Să se continue tortura, nu însă să se repete (trad. din lb. lat.).

Pentru inchișitor și pentru Arhiepiscop, care nici măcar nu-și dăduseră osteneala să controleze spusele călăului, aceste vorbe au constituit o ultimă și hotărîtoare probă de vinovăție. Fratele Toma strigă îndată, așa cum făcuse odinioară marele preot iudeu :

— Ce mărturii ne mai lipsesc ? E limpede ca lumina zilei că avem de-a face cu o vrăjitoare !

Apoi adăugă :

— Iar acum ar trebui să dăm foc părului de pe trupul ei, căci ar putea ascunde niscaiva farmece.

Contele, dîndu-și seama că n-aș mai putea îndura ca iubita mea să fie din nou batjocorită, a intervenit cu hotărîre, amintindu-i inchișitorului că însuși Arhiepiscopul, care prezida ancheta, hotărîse să întrerupă cercetarea pînă a doua zi dimineața. Fratele Toma, dînd din colț în colț ca un șoarece prins în cursă, porunci ca Renata să fie dusă în temniță. Cred că Renata își pierduse cunoștința, deoarece străjerii, punîndu-i pe trup, cu mîini neîndemînatice, straiul de călugăriță, o ridicară ca pe un copil și o duseră prin întuneric în timp ce eu, neavînd cum s-o urmez, mă zbugiumam de moarte blestemîndu-mi neputința.

În ciuda eforturilor mele, se vede că n-am izbutit să-mi ascund interesul pe care i-l purtam inculpatei, deoarece atunci cînd micul nostru grup, traversînd din nou culoarele subteranei, ieși afară, trăgînd în piept aerul proaspăt de care era lipsită Renata, și cînd Arhiepiscopul se depărtă, după ce ne binecuvîntase, fratele Toma îmi spuse, privindu-mă bănuitor :

— Asistați probabil pentru prima dată la cercetarea unei sclerate, de felul acesteia, domnule Ruprecht. Aveți o înfățișare așa de deprimată, de parcă v-ar fi milă de dezmațata asta.

Deși înainte cu cîteva minute rezistasem la încercări mai grele, nu m-am putut stăpîni și, pierzîndu-mi firea, m-am repezit la inchișitor și, apucîndu-l de gulerul sutanei, i-am strigat :

— Tu cel dintîi ai merita să fii ars pe rug, popă afurisit !

Acest acces de furie ar fi avut poate consecințe fusteste pentru mine, dar contele, sărînd în ajutorul călugărului, l-a smuls din mîinile mele și mi-a spus aspru :

— Nu cumva a pus stăpânire și pe tine vreun demon, Ruprecht, sau ți-ai pierdut mințile ?

Fratele Toma, al cărui chip se schimonosi de spaimă atunci când m-am năpustit asupra lui, își reveni foarte repede și, păstrînd o distanță între el și mine, dădu să mă liniștească :

— Te pomenești că nu m-ai recunoscut, iubite frate Ruprecht ? Sînt eu, smeritul dumitale frate Toma. Cum de-i permiți Necuratului să pună stăpînire pe dumneata în halul ăsta ? Dușmanul e tare, dar trebuie să i ne împotrivim, rugîndu-ne. Lupta cu Diavolul e o luptă grea, pentru că el dă tîrcoale judecătorilor săi și oriunde vede o spărtură încearcă să se strecoare înăuntru, prin gură, prin urechi, sau printr-un alt orificiu al trupului omenesc.

Am murmurat printre dinți o scuză oarecare, iar contele, pentru a împrăstia impresia proastă pe care o lăsase acest incident, începu a discuta cu inchiizitorul cazul surorii Maria, întrebîndu-l, printre altele, dacă crede că va fi într-adevăr arsă pe rug. Fratele Toma se învioră îndată și cu cea mai mare bunăvoință începu să ne explice canoanele.

— În Codul Penal, spuse el, întocmit, potrivit voinței maiestății sale împăratului, acum doi ani, pentru tot Imperiul, și după care ne călăuzim astăzi, există articolul 109, care sună astfel : „*Item* *, dacă cineva va pricinui prin vrăji unui semen al său pagubă sau vătămare, va fi osîndit la moarte și dat pradă focului. Iar dacă cineva a recurs la vrăji fără a pricinui vreun rău cuiva, va fi pedepsit de la caz la caz”¹⁵. Sora Maria a recunoscut că a pricinuit rău oamenilor, vitelor și semănăturilor, drept care o așteaptă pedeapsa cu moartea, în consecință rugul.

Contele îl mai întrebă pe fratele Toma dacă mai e nevoie ca inculpata să fie supusă torturii de vreme ce făcuse mărturisiri complete, iar fratele Toma răspunse fără întîrziere și la această întrebare :

— Fără doar și poate, spuse el, intrucît articolul 11 al aceleiași legiuri a împăratului Carol spune răspicat : „*Item*, dacă cineva recurge la obiecte, acțiuni și fapte

* Iarășl, la fel (trad. din lb. lat.).

suspecte folosind vrăjile și dacă acel ins este învinuit de vrăjitorie, aceasta constituie o probă evidentă că e vorba de farmece și deci un temei suficient pentru a fi supus torturii" ¹⁶. Dacă nu știți încă, e timpul să aflați că nu există un alt mijloc împotriva acestor monștri pe nume vrăjitoare, pentru a-i determina să spună adevărul, în afară de tortură, deoarece Diavolul este totdeauna prezent la proces și cu ajutorul lui sînt în stare să suporte cele mai cumplite chinuri. Față de crime deosebit de grave, trebuie să se recurgă la mijloace deosebit de tari ¹⁷.

N-aveam chef să ascult mai departe sinistrele explicații ale inchișitorului, așa încît mi-am grăbit pașii și aproape am luat-o la fugă, părăsindu-i pe cei doi interlocutori. Nu știam ce voi face, dar, deocamdată, doream să rămîn singur. După un scurt răstimp mă ajunsese însă din urmă contele, care mă întrebă încotro alerg. I-am răspuns :

— Scumpe conte ! Trebuie să trecem imediat la acțiune. Fiecare ceas de zăbavă poate s-o coste pe Renata viața. Pînă acum m-am abținut de la orice faptă hotărîtă, ținînd seama că mi-ați făgăduit ajutorul dumneavoastră. Vă implor să nu mă mai amînați sau să-mi spuneți răspicat dacă vreți sau nu să mă ajutați. Voi acționa singur, chiar dacă tentativele mele mă vor duce la moarte sigură.

Contele îmi răspunse :

— Ți-am dat cuvîntul meu de cavaler, Ruprecht, și-l voi ține. Du-te în cortul nostru și așteaptă să te chem. Între timp voi face ceva pentru tine.

Vocea contelui era atît de convingătoare, iar eu însumi mă știam atît de neputincios, încît nu-mi rămînea altceva decît să mă supun. Nu am avut însă curajul să intru pentru a doua oară în cort, care era pentru mine un fel de groapă a leilor : mă așteptau acolo cu labele lor lacome și cu colții ascuțiți aceleași gînduri amarnice ca și dimineața, sau poate altele și mai crude. I-am spus contelui că-l voi aștepta pe malul rîului și, evitînd să mă întîlnesc cu cineva, am pornit-o prin răchitișul des care se întindea de-a lungul albiei și m-am ascuns într-un ungher ferit, de unde prin ochiurile frunzișului vedeam mănăstirea. Am stat aici cîteva ore, într-o pasivitate forțată,

respirînd aerul proaspăt adus de apa curgătoare, gîndindu-mă că Renata, bolnavă și sleită de puteri, zace în timpul acesta pe pămîntul lipicios invadat de mușegai, în tovărășia păianjenilor și a scorpionilor.

Îmi era teamă că voi pierde capacitatea de a acționa rezonabil dacă mă voi lăsa copleșit de valurile de disperare care mă asaltau, de aceea mă străduiam din răsuputeri să nu-mi pierd luciditatea gîndirii. Ca și cum aș fi încercat să rezolv o problemă, de matematică, mă gîndeam ce mijloace aș putea utiliza pentru salvarea Renatei, dar nu găseam altă soluție decît ocuparea mănăstirii : trebuia, să sfărîm, apoi, ușile temniței și s-o duc departe, mai înainte ca Arhiepiscopul să-și adune oamenii și să-i asmuțe asupra mea. Răpit de aceste visuri, îmi imaginam toate amănuntele luptei dintre partizanii contelui și adepții Arhiepiscopului. Mă vedeam forțînd poarta mănăstirii și îmi ticluisem în minte, de la început pînă la sfîrșit, cuvîntarea pe care urma s-o adresez călugărițelor speriate, convingîndu-le să nu se opună salvării surorii Maria. Murmuram de asemenea, sufocat de emoție, cuvintele pe care urma să le spun Renatei în clipa cînd o voi salva.

Se înserase și nerăbdarea mea ajunsese la culme. Am auzit, în sfîrșit, zgomot de pași. Era contele. Venea grăbit spre mine, urmat la mică distanță de Michel al nostru, care ducea de căpăstru doi cai. Chipul contelui era sumbru cum nu-l văzusem niciodată și în prima clipă m-am gîndit că totul se sfîrșise, că Renata fusese condamnată și executată. Fără voia mea am exclamat :

— Am întîrziat oare ?

Contele îmi răspunse :

— Trebuie să pornim imediat la drum, Ruprecht. M-am convins că forțele de care dispun aici nu sînt îndeustulătoare pentru realizarea planului nostru. Trebuie să căutăm aliați. Lucru de care nu se rușinau nici romanii. În apropiere se află un castel al cărui stăpîn mi-e prieten. Să mergem să facem rost de vreo zece voinici.

Această propunere se potrivea atît de bine cu ceea ce plănuisem, încît nu am pus nici o clipă la îndoială bunăcredința cuvintelor contelui și nu m-am gîndit că, în fond,

n-avea nici un rost să plecăm amîndoi din mănăstire. Dimpotrivă, bucuros să-l urmez pe conte, m-am grăbit să urc în şa. L-am întrebat dacă avem mult de mers ; mi-a răspuns doar că trebuie să dăm zor, dar că prima parte a drumului e mai bine s-o facem urmînd firul apei pentru ca plecarea noastră să nu fie remarcată în tabără. Avea, desigur, dreptate. L-am urmat, deci, gata să-mi croiesc la nevoie drum cu spada.

După ce am mers preţ de un sfert de oră pe fundul văii, am urcat dîmbul şi am dat pîteni cailor, îndreptîndu-ne, pe un drum prost de ţară, spre vest. Soarele care apunea îmi orbea ochii, iar jocul razelor sale clădea castele bizare din norii ce lunecau la asfinţit, pentru a le năruî îndată. Mi se părea că în aceste palate imaginare vom găsi ajutorul pe care-l căutam. Dădeam ghes calului ca şi cum aş fi sperat în adevăr să ajung în ţinutul unde Aurora îi deschide lui Phoebus poarta de foc, iar vîntul îmi şuiera pe lîngă urechi şi auzeam în acest şuiet cînd îndemnuri de încurajare, cînd prevestiri funeste. Treptat, cerul se întunecă, discul roşu al soarelui se ascunse după nori şi coborî răcoarea. Treceam prin locuri aproape pustii, nu se arăta nici un semn de aşezare omenească şi în zadar căutam în zare turnurile castelului făgăduit. L-am întrebat de cîteva ori pe conte dacă mai avem mult de mers, dar nu am obţinut nici un răspuns. În sfîrşit, văzînd că-mi obosise calul şi dîndu-mi seama că drumul se pierde printre grămezi haotice de pietre, am smucit dintr-o dată căpăstrul şi am strigat :

— Conte ! M-ai amăgit ! Nu există nici un castel ! Unde m-ai adus ?

Atunci contele opri şi el calul şi-mi răspunse cu o voce înceată, caldă, pe care uneori ştia s-o găsească :

— Da, te-am amăgit ! Nu există nici un castel.

Îmi simţii trupul rece, mîinile îmi tremurau şi, pornind cu calul drept asupra contelui, gata să mă încaier cu el în această vale pierdută şi pustie la ceasul primelor umbre, am strigat :

— Pentru ce te-ai purtat astfel ? Ce ai urmărit ? Răspunde ! Altfel te ucid !

Contele nu-și pierdu cumpătul.

— Ruprecht, *insanis* ! * rosti el. Mai întâi ascultă-mă și pe urmă n-ai decît să mă ameninți. Am aflat că Toma a fixat cel de-al doilea interogatoriu pentru astă seară. Oricît m-am străduit, nu am putut să-i strămút hotărîrea. Nu mă îndoiesc că dacă tu ai fi rămas la mănăstire, ai fi săvîrșit cine știe ce nebunie care ar fi stricat totul. Am hotărît să te duc de acolo pentru un timp, salvîndu-te pe tine și pe iubita ta.

— Cum ? întrebai eu, în seara asta s-a reluat interogatoriul ? Așadar are loc acum ? Vor folosi „mijloace forte“ ! Așadar, Renata este în acest moment torturată, iar eu sînt departe de ea, aici, aici, aici pe cîmp și nici măcar nu pot să-i spun că-i aud gemetele !

Ajuns pe culmile disperării, am sărit din șa, m-am aruncat pe pietrele ude de roua serii, mi-am lipit obrajii de ele și am început să plîng în hohote, deoarece în acea clipă, asemenea unei femei slabe sau unui copil neajutorat, nu aveam altă armă pentru a lupta împotriva vitregiei destinului. Mă gîndeam cu groază la cumplitele încercări prin care trecea Renata, la sîngerosul călău ce schingiua și schilodea trupul atît de scump mie, auzeam parcă gemetele și vaielele Renatei și vedeam privirile ei rătăcite, căutînd în zadar ajutor și neîntîlnind în juru-i decît chipurile feroase ale judecătorilor. Groaza și amărăciunea mă covîrșiseră. Întins pe pămîntul umed, plîngeam cu disperare și nu-mi doream nimic altceva decît să fiu alături de Renata, să fiu torturat și schingiuit asemeni ei, și mi se părea monstruos și absurd că eu nu simt nici o durere în timp ce ea e zdrobită de suferință.

Între timp, contele descălecă și el, se așeză lîngă mine pe pămînt și începu să-mi vorbească prietenos, ca și cum aș fi fost un biet copil. Se străduia să-mi alunge gîndurile negre, să mă facă să înțeleg că n-am fi putut în nici un fel înlătura tortura, aducîndu-mi dovezi că nu puțini o îndură fără vreo pagubă pentru sănătatea lor. Contele cunoștea un alchimist pe care necredincioșii din Mostar îl supuseseră

* Ești nebun ! (trad. din lb. lat.).

torturii de treizeci de ori și chiar înscenaseră tragerea lui în țeapă, nădăjduind că le va destăinui secretul pietrei filozofale, pe care se spunea că-l deține. În pofida acestor schingiuri, el a trăit pînă la adînci bătrînețe. Pe urmă, după spusele contelui, în prima zi Renata nu era amenințată de chinuri prea grele : cel mult puteau să-i răsucescă brațele pe estrapadă, dar călăul i le va pune îndată la loc. Drept consolare, contele nu omise să-mi amintească cîteva citate din filozoful Annaeus Seneca, cel care ne demonstrează că suferințele fizice sînt o binefacere pentru om.

Bineînțeles, cuvintele contelui nu m-au liniștit cîtusi de puțin, ba mai degrabă turnau gaz pe foc. În cele din urmă, contele dîndu-și seama că toate raționamentele și argumentele lui, judicioase de altfel, sînt de prisos, îmi spuse :

— Ei bine, Ruprecht, ca să te convingi că nu-ți sînt dușman, ci prieten adevărat, am să-ți dezvălui planul meu. Să știi că am pregătit totul pentru salvarea iubitei tale. Maica Marta este foarte binevoitoare față de sora Maria și nu crede în vinovăția ei. Afară de asta, fiind clarisiană, și deci ținînd de ordinul franciscan, este bucuroasă să facă orice în ciuda dominicanului. Știi bine că ordinele călugărești se ciondănesc între ele. Pe scurt, maica Marta s-a lăsat înduplecată de spusele mele și a acceptat să ne ajute să organizăm evadarea Renatei tale. Îți dai seama însă că așa ceva se poate realiza numai noaptea, „*per amica silentia lunae*” *. Ne vom înapoia la mănăstire. La poartă și la ușa temniței vor sta de veghe călugărițe pe de-a-ntregul devotate stareței și care, pe deasupra, o venerază pe sora Maria ca pe o sfîntă. Ne vor descuria lacătele. Vei coborî în subterană și te vei întoarce cu Renata, sau o vei aduce în brațe de nu va fi în stare să meargă. La poartă te va aștepta Michel cu doi cai odihniți. Veți gîni, oprindu-vă la castelul meu. Apoi vom vedea ce-i de făcut. Sînt sigur însă că pe lîngă ceilalți, Toma însuși, în pofida renumelui său biblic, va crede că

* „...în tăcerea prietenă cu luna...” (trad. din lb. lat.) — Vergiliu, Eneida“, II, 255.

pe sora Maria a eliberat-o Diavolul. Așadar, dă-mi mîna și *ne moremur !* ★

Era în planul contelui mai mult fantezia tinereții — care de obicei îi călăuzea faptele — decît experiență și cunoașterea oamenilor ; era însă singura frînghie de care mă puteam agăța ca să ies din prăpastia nenorocirilor mele. Din nou încălecarăm și îndemnarăm caii, de data aceasta în direcția opusă, deslușind cu greu drumul pe întuneric. Din fericire n-am rătăcit drumul și, la lumina slabă a firavului Crai Nou, am ajuns în tabăra noastră.

CAPITOLUL AL XVI-LEA ȘI ULTIMUL

Cum a murit Renata și ce am făcut
după moartea ei

I

Cînd am zărit din nou zidurile mănăstirii, îndărătul că-
rora era întemnițată Renata, în pofida oboselii prici-
nuite de goana absurdă, am simțit în suflet o undă de curaj
și de speranță, căci în clipele hotărîtoare sufletul meu a
știut întotdeauna să se întărească și să se încordeze, ca o
mînă fermă pe arbaletă.

Am descălecat lîngă cortul nostru și am dat caii pe
mîna lui Michel, care ne aștepta, dînd semne de nerăbdare,
deoarece la întrebarea contelui dacă totul este gata, îi
răspunsese :

— Totul e gata de mult și nu mai putem zăbovi. Ne
așteaptă doi cai odihniți lîngă zidul de la mieznoapte.
Am înfășurat copitele cailor în fișii de pîslă. Blestematul
de *pater* Toma umblă de colo-colo de parcă ar fi mi-
rosit ceva.

Ne-am îndreptat toți trei spre mănăstire, alegînd un
drum mai întunecos și încercînd să trecem neobservați,
deși se părea că prin împrejurimi dormeau toți : n-am în-
tîlnit nici un om și în sat nu ne-a lătrat nici un cîine.
Michel mergea înainte, arătîndu-ne drumul, apoi urma
contele, pe care aventura noastră neobișnuită părea că-l
amuză, iar eu rămăsesem la urmă, pentru că nu voiam
să fiu văzut de nimeni. Gîndul că mă voi afla curînd în
fața Renatei, că ea va fi din nou liberă și că voi putea
s-o ocrotesc, îmi înfiora inima de bucurie. Nu m-aș fi dat
în lături să mă înfrunt cu trei paznici dintr-o dată pentru
a-mi vedea îndeplinit visul.

Am urcat colnicul și ne-am pomenit lângă poarta mănăstirii, la umbra neagră a zidului. Michel îmi arată în depărtare siluetele abia deslușite a doi cai, pe care-i păzea unul din oamenii noștri, și-mi spuse :

— Acolo să vă duceți prada, domnule Ruprecht. Voi fi și eu acolo ca să vă arăt drumul cel mai scurt spre castel. Nici vulturii nu ne vor ajunge din urmă.

Între timp contele lovi încet cu mînerul spadei în ușa de fier. În liniștea nopții, luminată de lună, se auzi un sunet scurt și tînguitor ca un geamăt. Dindărătul porții răsună un glas înăbușit de femeie, care întrebă :

— Cine-i ?

Contele răspunse cu parola convenită :

— Pămîntul lui Iuda nu este mai mic decît regatul lui Iuda.

Îndată poarta se deschise ca prin farmec cu un scîrțîit ușor și în clipa aceea am fost absolut sigur de succesul planului nostru, ba mi se părea chiar că sînt alături de Renata, ocrotiți și apărați de zidurile întărite ale castelului Wellen. Sora care ne deschise poarta ne privea cu spaimă și era foarte palidă sau așa mi se părea la lumina lunii. Nu a rostit un cuvînt. Curtea mănăstirii, slab luminată, era cu totul pustie, am străbătut-o totuși furișîndu-ne pe lângă ziduri, ca niște năluci, și ajungînd în spatele bisericii ne-am văzut în apropierea groazniciei uși care ducea în subterana unde se afla întemnițată Renata. Aici, pe o piatră teșită, stătea, moțîind, o altă călugăriță, care la apropierea noastră, sări în sus, speriată.

Contele repetă parola, iar sora, căzînd în genunchi, rosti cu glas sugrumat :

— Binecuvîntat cel ce vine în numele Domnului ! Veniți, veniți, scoateți din temniță jertfa nevinovată, încătușată prin uneltirile Dușmanului ! Sora Maria e o sfință, iar dușmanii ei vor fi făcuți de rușine ! Cristos Isus este mirele ei neprihănit !

Michel îi întrerupse brutal bolboroselile, spunîndu-i în șoaptă :

— Destul cu flecăreala, nu sîntem în ograda păsărilor ! Descuie ușa !

Călugărița dădu la iveală o cheie uriașă și încercă să, descuie ușa, dar mîinile îi tremurau grozav, așa încît nu

nimeri broasca. Michel îi luă cheia și descuie. Când se căscă gaura neagră a intrării în subterană, Michel scăpără din amnar, aprinse o mică făclie pe care o adusese cu el și mi-o dădu, iar contele spuse :

— Ruprecht, coboară în subterană. Străbate încăperea unde a avut loc interogatoriul azi dimineată și ai să dai de o ușă zăvorâtă. Deschide-o. Acolo este întemnițată Maria. Grăbește-te. Michel te va aștepta. Să te ajute Cyprus * din Chidos, maica dragostei ! La revedere.

Din pricina emoției nu i-am răspuns nimic contelui. Cu torța în mână, m-am avîntat în hruba întunecoasă. Am coborît pe bijbuite treptele scării și am ajuns în sala interogatoriului. Masa la care stătusem și notasem răspunsurile funeste ale Renatei era goală și părea un catafalc uriaș. Sumbrul eșafodaj al estrapadei cu laba ridicată în sus nu fusese clintit din loc și m-am cutremurat privind-l. Pașii mei răsunau sinistru în sala pustie. Pe pereți jucau umbre ; poate zburau lilieci. După cîțiva pași, am văzut, așa cum îmi spusese contele, o ușă de lemn, cu bara de fier și bine ferecată cu un zăvor greu. Opintindu-mă l-am dat la o parte și am intrat într-o încăpere mică, scundă, jilavă cu tavanul boltit.

Ridicînd torța, am luminat pe rînd toate colțurile închisorii și la capătul ei cel mai depărtat am văzut o grămadă de paie, pe care sta întins un trup omenesc acoperit cu zdrențe. Mi-am dat seama că este Renata și mi s-a strîns inima. M-am apropiat și am îngenuncheat în fața jalnicului culcuș. La lumina slabă a torței am putut distinge limpede fața Renatei, de o paloare cadaverică. Părea moartă, cu ochii închiși, miinile întinse, nemișcate și descărnate. Dar pieptul slab palpita. Răsufila. Cîteva clipe am rămas nemișcat, fără să îndrăznesc să pronunț un cuvînt în acest loc sacru. Apoi, amintindu-mi că fiecare clipă e scumpă, am șoptit încet :

— Soră Maria !

Nici un răspuns. Am rostit mai tare :

— Renata !

* Una din denumirile zeiței Venera (Venus), al cărui cult s-a desfășurat cu multă strălucire, în antichitate, în insula Cipru.

De data aceasta Renata deschise ochii, întoarse capul spre mine, mă privi fix, mă recunoscă și, ca și cum n-ar fi fost deloc mirată de prezența mea, spuse cu voce slabă, abia perceptibilă :

— Pleacă, Ruprecht ! Îți iert totul, dar trebuie să pleci.

Am rămas uluit, auzindu-i cuvintele, dar închipuindu-mi că Renata, zdrobită de tortură și de temniță, aiurează, i-am spus, punînd în cuvintele mele toată tandrețea de care eram atunci capabil :

— Renata ! Scumpa mea Renata ! Iubita mea ! Ți-am adus izbăvirea și libertatea. Ușile sînt deschise, vom pleca de aici, caii ne așteaptă. Ne vom duce în Noua Spanie și vom începe altă viață. Îți voi sluji ca un rob și mă voi supune, fără murmur, hotărîrilor tale. Căci te iubesc ca și în trecut, Renata, te iubesc mai mult decît pe mine însumi, mai mult decît mîntuirea sufletului meu. Scoală-te, dă-mi mîna și vino cu mine. Sau îngăduie-mi să te duc în brațe. Am destulă putere. Dar trebuie să ne grăbim.

După ce am rostit aceste cuvinte, cuprins de cea mai mare tulburare, am așteptat răspunsul, apropiindu-mi fața de obrazul Renatei. Fără să se clintească, ea îmi răspunse cu aceeași voce molcomă, lipsită de viață :

— Nu merg cu tine, Ruprecht ! O dată era să mă împingi la pierzanie, dar mi-am salvat sufletul ! M-au schingiuit, m-au răstignit, ah, dar ei nu știu că așa le-a poruncit Isus Cristos ! Sînge, sînge, am văzut propriul meu sînge, ce bine e, ce dulce ! El mi-a spălat toate păcatele. Din nou va veni la mine El, ca un fluture mare și-l voi ascunde în părul meu. Nu, nu, spun drept, e un fluture, nimic mai mult. Cum îndrăznești să mi te înfățișezi acum și aici, Ruprecht ?

Aceste ciudate cuvinte fără șir m-au convins definitiv că Renata își pierduse din pricina suferințelor luciditatea gândirii, totuși am încercat s-o fac să mă înțeleagă.

— Renata, i-am spus, ascultă-mă, caută să mă înțelegi ! Ești în închisoare, în închisoarea mănăstirii. Te judecă tribunalul Inchiziției și te așteaptă o moarte groaznică. Pentru a-ți salva viața trebuie să fugi. Am pregătit totul pentru evadarea ta. Adu-ți aminte. Îmi spuneai odinioară că mă iubești. Încrede-te în mine și vei fi salvată. Te voi lăsa să faci tot ce vei voi. Vei rămîne cu mine

sau mă vei părăsi, sau te vei duce din nou la mănăstire. Nu-ți cer nimic, nu-ți cer dragostea, vreau doar să te smulg din mâinile călăilor căci altfel vei fi arsă pe rug. Vrei oare să înduri tortura și chinurile focului ?

Renata strigă :

— Da ! Da ! Vreau să îndur tortura și chinurile focului ! Mi s-a arătat Madiel și mi-a spus că prin moarte îmi voi ispăși vina. Era o flacăară, din cap pînă în picioare. Cu ochii albaștri ca cerul și părul împletit din fire de aur. Mi-a spus că-mi va primi sufletul în brațele lui și că în viața veșnică nu ne vom despărți niciodată. Vă iert ! Îți iert totul și ție și lui Heinrich, pentru că Madiel mi-a iertat totul. Mi-e bine, nu mai am nevoie de nimic. Dar lasă-mă singură ; lasă-mă să fiu cu el. L-ai speriat. Pleacă, și el se va întoarce.

Strîngîndu-mi puterile, am strigat, la rîndul meu :

— Renata, îți jur pe tot ce am mai sfînt, nu pot să te las aici ! Dumnezeu și conștiința mea îmi poruncesc să te scot de aici. Ești frîntă de suferință, ești bolnavă, nu poți să judeci ca un om sănătos. Ascultă-mă ca pe un prieten, ca pe un frate mai mare. Nu te așteaptă o moarte ispășitoare ! Rămii la cheremul unor călugări grosolani, unor ignoranți oțtuzi. Ieși de aici, respiră aerul curat, privește soarele și dacă după trei zile îmi vei spune „Vreau să mă întorc în închisoare“, îți jur că te voi aduce chiar eu aici.

Renata își ridică cu greu capul și spuse, privindu-mă drept în ochi, părăd cu desăvîrșire lucidă :

— Ți-am spus că nu doresc nimic de la tine. Imi e silă de prezența ta. Pleacă, întoarce-te la viață. Sărută-te cu Agnes, iar pe mine să mă ridice din nou pe estrapadă. Vrei să fug cu tine ! Ah ! dragul meu Heinrich, scumpul de el ! El nu m-ar fi jignit niciodată în felul acesta. I-aș fi spus că vreau să mor și m-ar fi înțeles, dar tu, mercenar ai fost și mercenar ai rămas. Nu știi decît un singur lucru : să-ți omori dușmanul ! Ei bine, omoară-mă, n-am putere să mă apăr !

Aceste cuvinte crude și nedrepte m-au făcut s-o recunosc pe Renata de altădată, pe acea care mă făcea uneori să mă prăbușesc la pămînt cuprins de deznădejde

neputincioasă, sau să scrișnesc din dinți din pricina unei jigniri neașteptate. În acele momente însă nu mă puteam lăsa impresionat și trebuia să țin seama de faptul că Renata nu e pe de-a-ntregul răspunzătoare de ceea ce spune, ci e răpusă, demoralizată, bolnavă. De aceea am strigat iarăși :

— Renata ! Jur pe Cel de Sus, te iubesc, și te voi salva chiar împotriva voinței tale !

Zicînd acestea, am rezemat torța de o ieșitură a zidului și, cu buzele strînse, căutînd să nu privesc fața Renatei, m-am plecat, am cuprins-o în brațe și am vrut s-o ridic de pe așternutul ei de paie. Văzînd ce vreau să fac, Renata se trase înapoi, se lipi de zidul temniței și răcni ca din gură de șarpe :

— Madiel ! Madiel ! Apără-mă ! Scapă-mă !

Fără să-i ascult strigătele și fără să renunț la planul meu, am încercat s-o ridic și între noi doi s-a încins o luptă stupidă. Renata, care de-abia își putea mișca mîinile, se zbătea încolăcindu-și trupul, zvîrcolindu-se, făcînd eforturi disperate să scape din strînsoarea mea. Încerca chiar să mă răstoarne, mă împingea cu picioarele și își înfigea cu înverșunare dinții în mîinile mele, strigînd furioasă :

— Blestematule ! Blestematule ! Profiți de slăbiciunea mea ! Mi-e scîrbă de tine ! Lasă-mă să-mi sfărîm capul de ziduri ! E mai bine orice decît să fiu cu tine ! Tu ești Diavolul ! Madiel ! Madiel ! Apără-mă !

Deodată, cînd mă credeam învins, împotrivirea Renatei slăbi brusc și, scoțînd un strigăt sfîșietor de durere, rămase nemișcată în brațele mele, atîrnînd ca o tulpină frîntă. Dîndu-mi seama că i s-a întîmplat ceva, am așezat-o pe culcușul ei de paie, și m-am dat un pas înapoi. Ea stătea ca moartă și mi se părea că nu mai respiră. Cotrobăind prin celulă, am găsit un pic de apă într-o cană de lut și i-am udat tîmplele. Ea gemu ușor, dar pentru mine, care văzusem de atîtea ori cum își dădeau sufletul cei răniți în luptă, nu mai rămînea nici o îndoială că sosise clipa supremă. Nu știu dacă Renatei îi dăunaseră eforturile pe care le făcuse, împotrivindu-mi-se, sau ființa ei gingașă fusese zdrobită de grozavele încercări. Oricum ar fi, totul arăta că se apropie sfîrșitul. Fața ei

căpătă dintr-o dată un aer solemn, tot trupul i se arcui într-un mod ciudat și degetele ei crispatе răscoleau în neștire paiele.

N-aveam cum s-o ajut. Am îngenuncheat lângă culcușul ei, privindu-i țintă fața. Pe neașteptate își veni în fire pentru o clipă, mă văzu, îmi zîmbi duios și spuse :

— Dragul meu Ruprecht ! Ce bine că ești lângă mine !

Blestemele cu care mă împrôscase mai înainte nu au avut nici pe departe asupra mea efectul produs de aceste cîteva cuvinte rostite în pragul morții. Lacrimile îmi țîșniră din ochi fără să le pot reține și lipindu-mi buzele de mîna Renatei, pe care o simțeam tot mai rece, așa cum își lipesc credincioșii buzele de un obiect sacru, am exclamat :

— Renata ! Renata ! Te iubesc !

În acea clipă mi se părea că lucrul cel mai important este s-o fac să se pătrundă de aceste cuvinte pentru ca sunetul lor s-o trezească la viață. Dar Renata nu a mai auzit exclamarea mea plină de mîhnire. Luîndu-și în șoaptă adio, ea se lăsă să cadă pe spate și începu să tremure îngrozitor, ca și cum ar fi dat ultima bătălie cu moartea. De trei ori s-a săltat de pe culcușul ei, tremurînd și sufocîndu-se, vrînd parcă să alunge o vedenie înspăimîntătoare, sau poate avîntîndu-se spre o țintă dorită, și de trei ori a căzut la loc, în timp ce în pieptul ei se auzea horcăitul agoniei, care nu mai avea nimic omenesc. Cînd se prăbuși a treia oară, rămase nemișcată, iar eu, lipindu-mi urechea de pieptul ei, nu am mai auzit bătăile inimii și am înțeles că din lumea prigoanei și a suferințelor, sufletul ei trecuse în lumea spiritelor, demonilor și geniilor spre care năzuise întotdeauna.

Cînd m-am convins că Renata nu mai este în viață, i-am închis ochii, i-am sărutat fruntea acoperită cu broboane de sudoare rece și, deși în clipa aceea o iubeam din adîncul sufletului, cu o dragoste nu mai prejos de cea cîntată de poeți, m-am rugat cu patimă să i se îndeplinească dorința, să-l întîlnească pe Madiel, să cunoască cel puțin după moarte pacea și fericirea. M-am așezat apoi pe podeaua închisorii, alături de trupul Renatei, chibzuind ce-mi rămîne de făcuț, căci moartea ei nu-mi șubreziise facultatea de a raționa, ci dimpotrivă, îmi înapoiase sîn-

gele rece și-mi risipise tulburarea, așa încît ochii mi se uscară de lacrimi. Mi-am dat seama numaidecît că ar fi absurd să-mi expun viața și să compromit onoarea conțelui, care mă ajutase cu atîta generozitate, cărînd cu mine acest trup neînsuflețit și că lucrul cel mai judicios pe care îl puteam face, era să mă retrag în taină. După ce am luat această hotărîre, am atins pentru ultima oară cu buzele mele buzele înghețate ale Renatei, i-am împreunat mîinile pe piept, mi-am oprit încă o dată privirea asupra feței ei nemișcate ca să-mi întipăresc în minte pentru vecie trăsăturile ei și, luîndu-mi torța, am plecat din lugubra hrubă.

Recunosc că în timp ce traversam sălile și culoarele întunecoase, am vrut de cîteva ori să fac cale întoarsă, să mă întind pe culcușul de paie și să mor lîngă Renata, dar judecata sănătoasă m-a oprit în loc și, înfrîngîndu-mi dorința, am ieșit sub cerul nopții, pe ușa lîngă care mă aștepta Michel.

— În sfîrșit, domnule Ruprecht ! șopti el plin de nerăbdare. Era și timpul ! În fiecare clipă putem fi prinși ca șoarecii în cursă. Dar unde e fata ?

N-am apucat să răspund : călugărița care păzea intrarea se apropie grabnic și cu glas întretăiat întrebă :

— Unde e sora Maria ?

Le-am răspuns amîndurora :

— Sora Maria a murit.

De-abia rostisem aceste cuvinte că preacucernica soră se năpusti asupra mea ca o pisică sălbatică, mă apucă de guler și strigă, fără să se rețină, atît de tare, încît ar fi putut trezi întreaga mănăstire :

— Tu ai ucis-o ! Ticălosule !

I-am prins mîinile, i-am astupat gura cu mîna și i-am spus :

— Îți jur pe preacuratul trup al lui Cristos că sora Maria nu a murit de mîna mea, dar pe tine te voi uide într-adevăr dacă nu te astîmperi.

Apoi o împinsei, iar călugărița, căzînd la pămînt, începu să plîngă încet. Împreună cu Michel am traversat curtea pustie și ne-am apropiat de poarta mănăstirii, pe care ne-a deschis-o cealaltă călugăriță, în tăcere și fără

zăbavă. Cînd ne-am aflat dincolo de zidurile mănăstirii, Michel mă întrebă :

— Așadar, treaba n-a mers ?

Am răspuns :

— Da, treaba n-a mers, dar nu mă voi întoarce în tabără. Să-i spui contelui că am plecat la castel și-l aștept acolo.

Michel nu-mi răspunse. Mă conduse pînă la colina unde ne așteptau caii și mă ajută să încălesc. La despărțire i-am dat un pistol de aur, spunîndu-i :

— Știi că nu sînt bogat, Michel, dar vreau să te răsplătesc cît de cît. Din pricina mea ți-ai pus viața în primejdie. Dacă ne-ar fi prins ne aștepta ștreangul pe amîndoi.

Am dat piteni calului pierind în întunericul nopții, dornic să scap de oameni, să rămîn singur, căci aveam nevoie de singurătate, cum are nevoie delfinul să iasă la suprafața apei pentru a respira. Nu cunoșteam prea bine drumul. Îndreptînd calul cu aproximație spre castel, am slobozit frîul, lăsîndu-l să alerge prin pajiști, rîpe și văi. Nu mă gîndeam la nimic precis în timpul acesta, și totuși un gînd pusesese stăpînire pe sufletul meu amorțit : anume că pe tot pămîntul cu numeroasele lui țări, mări, ape curgătoare, munți, orașe și sate rămăsesem din nou singur. Din cînd în cînd îmi răsărea în față chipul Renatei, chinuit de agonie, și, la gîndul că nu am să-l mai revăd niciodată, jeleam fără nădejde în liniștea cîmpiei cufundate în bezna nopții, iar păsările, speriate de zgomot, țîșneau din cuiburile lor și se roteau în jurul meu.

2

Cînd începu să se lumineze mi-am dat seama unde mă aflu și, ieșind pe drumul cel bun, am ajuns la castelul Wellen la ceasul utreniei. Oamenii din castel se arătară mirați cînd mă văzură sosind singur și căzură la bănuieli, închipuindu-și, pesemne, că săvîrșisem vreo nelegiuire, deși înapoierea mea contrazicea o asemenea bănuială. În cele din urmă am fost lăsat să intru și să urc în odaia mea. Zdrobit de oboseală, căci nu închisesem ochii o zi

și o noapte, o zi și o noapte de groază, de nădejdi și durere care făceau cît o viață, m-am aruncat pe pat și am dormit somn greu pînă pe înserate. Seara, contesa, biruindu-și antipatia pe care mi-o arăta, mă chemă în odaia ei și începu să mă chestioneze. Voia să știe cum se desfășurase călătoria noastră în suita Arhiepiscopului și din ce pricină mă înapoiasem pe neașteptate. Mă simțeam însă atît de prost încît nu am putut să ticluiesc o poveste verosimilă. Cred că am fost luat de contesă drept un om care-și pierduse mințile. A doua zi toți cei din castel mi se adresau cu o prudență suspicioasă și poate că în cele din urmă ar fi găsit de cuviință să mă pună în lanțuri, dacă spre seară nu ar fi sosit contele.

Văzîndu-l, m-am bucurat de parcă mi-ar fi fost cel mai bun prieten și cînd am rămas singuri i-am povestit, fără să-i ascund nimic, tot ce se petrecuse în hrubă, iar el mi-a comunicat ce se întîmplase în mănăstire după plecarea mea. Potrivit spuselor lui, cînd Renata fu găsită moartă în închisoare, nimeni nu s-a îndoit că fusese ucisă de Diavol, ceea ce constitui o nouă dovadă de vinovăție pentru ea și prietenele ei. Fratele Toma, departe de a crede că procesul trebuie oprit, trecu la interogarea altor surori care, după părerea lui, puteau fi bănuite de raporturi cu demonii. Toate aceste călugărițe, după prima tortură, s-au grăbit să se recunoască vinovate de cele mai funeste crime. Potrivit depoziției lor întreaga mănăstire și însăși evlavioasa maică Marta săvîrșiseră păcate de neiertat în înțelegere cu Diavolul, luaseră parte la dezmațul sabatului, la liturghia neagră și la alte crime asemănătoare. Acuzația își făurea verigile asemeni unui șarpe care își descleștează inelele și n-ar fi fost exclus ca numele noastre — al contelui, al meu și al lui Michel — să fie implicate în proces.

— M-am grăbit să vin aici ca să te previn, Ruprecht, spuse în concluzie contele. Desigur sînt și eu amenințat, dar cred că acest mizerabil Tersit, Toma, nu va îndrăzni să mă acuze direct. În orice caz, n-avea grijă de mine, și să știi că, ținînd minte preceptele lui Cicero din tratatul lui *De amicitia*, nu regret cîtuși de puțin că ți-am venit în ajutor. Tu însă ai putea să plătești scump aventurile noastre nocturne, mai ales că fuga ta constituie și ea un

cap de acuzare. De aceea te sfătuiesc să părăsești îndată acest ținut și să-ți schimbi pentru un timp numele.

Bineînțeles, nu am întârziat să-i mulțumesc contelui pentru grija pe care mi-o purta fără să se dezmință, și l-am încredințat că-i voi urma sfatul cu atît mai mult cu cît se potrivea cu decizia mea. Apoi contele vru să-mi ofere o sumă de bani drept recompensă pentru slujba de secretar, și ca un dar prietenesc. Am preferat însă să-l refuz, pentru că mă simțeam prea obligat față de el și această stare de dependență mă stînjenea. Contele mă îmbrățișă, lăcrimînd, și mă sărută. Deși acest sărut nu mi-a fost dat ca de la egal la egal, ci mai mult din compasiune, îmi amintesc de el cu bucurie, deoarece contele nu se purta niciodată pe ascuns avînd un suflet curat ca de copil.

A doua zi dis-de-dimineată am părăsit pentru totdeauna castelul Wellen. Pînă la Adenau am făcut drumul călare pe calul pus la dispoziție de conte, apoi mi-am continuat drumul pe jos și celor care mă întrebau cine sînt, le răspundeam că sînt un fost mercenar, că mă întorc în patrie și că mă numesc Bernhardt Knertz. M-am îndreptat spre sud, pentru că voiam să vizitez neapărat orașul meu natal, Losheim, de care eram atît de aproape. După o călătorie de trei zile am ajuns pe povîrnișurile verzi ale Hochwaldului, atît de bine cunoscute mie din copilărie.

Mi-am petrecut noaptea la hanul *Halber Mond*, chiar la marginea Losheimului. Am profitat de ocazie și am încercat să aflu de la hangiu, întrebîndu-l pe ocolite și fără să-i spun cine sînt, ce se întîmplase, între timp, cu părinții mei, cu rudele și toți cei care-mi fuseseră aproape în copilăria și tinerețea mea. I-am mulțumit Celui de Sus aflînd că părinții mei sînt în viață, că surorile și frații mei duc o viață fericită și îndestulată. Cît despre mine, toți credeau că pierisem în luptă în timpul campaniei din Italia. Am aflat de asemenea cu tristețe că bunul Friedrich, prietenul meu din copilărie, decedase. Altfel, judecînd după cele ce povestea hangiu, viața din Losheim se schimbase atît de puțin încît uneori mi se părea că nu trecuseră zece ani îndelungați, ci numai cîteva zile de cînd

nu-l mai văzusem pe spițer, pe preot, pe brutar sau pe fierar.

În zorii zilei, pe o cărare pe care o cunoșteam de când eram copil mic, am pornit spre orașul natal pe care nu-l văzusem de atîta amar de vreme, de care-mi aminteam ca de o poveste auzită în copilărie, dar pe care-l vedeam în închipuirea mea atît de clar de parcă hoinărisem în ajun pe ulițele lui. Dacă după călătoriile prin ținuturile de dincolo de Ocean încercasem o puternică emoție cînd văzusem, de pe vapor, contururile orașului Köln, acum priveștea caselor din orașul meu, cu acoperișurile lor de olane, pe care le cunoșteam pe dinafară, fu pentru sufletul meu chinuit și lipsit de apărare o lovitură atît de puternică încît am fost nevoit să mă așez pe o piatră de lîngă drum și să aștept să mi se potolească bătaile inimii. Mult timp n-am mai fost în stare să fac un pas.

Nu am vrut totuși să intru în oraș, pentru că nu doream să apar în fața părinților mei ca fiul risipitor din Evanghelie, sărac și nefericit. Mi-era rușine și lor le-ar fi pricinuit doar o nouă mîhnire. Era mai bine să-i las să creadă că nu mai sînt în viață, căci se împăcaseră probabil de mult cu gîndul ăsta. Doream însă cu ardoare să văd casa în care mă născusem, în care îmi petrecusem copilăria și adolescența și mi se părea că priveștea acestei căscioare vechi va fi pentru mine ca un balsam care-mi va da puterea să încep o viață nouă. De aceea, părăsind drumul mare, am urcat dealul înalt din marginea orașelului, loc unde se plimbă seara perechile de îndrăgostiți. La acea oră nu era țiipenie de om și puteam să văd de-acolo tot Losheimul și foarte lămurit căsuța noastră, care se afla chiar la poalele dealului.

Culcat la pămînt, priveam lacom, cum privește un bețiv sticla cu vin, străzile pustii, casele — știam pe de rost cine stă în fiecare — căsuța spițerului, unde locuise odinioară prietenul meu, Friedrich, livezile bogate, contururile austere ale mării biserici ; apoi din nou îmi întorceam privirile spre casa părintească, spre acele ziduri de piatră care-mi erau scumpe ca o ființă vie. Observam cu atenție fiecare schimbare pe care anii o aduseseră locuinței noastre. Pomii din grădină își îmbogățiseră coroana ; am băgat de seamă că acoperișul se cam scoro-

jise, iar zidurile se înclinaseră puțin ; am remarcat că la ferestre erau alte perdele ; am restabilit în minte ordinea și așezarea mobilelor în camere și am căutat să-mi imaginez ce lucruri noi apăruseră și ce dispăruse din cele vechi. Timpul a trecut pe nesimțite, oamenii au început să iasă pe străzi și soarele, ridicându-se deasupra orizontului, începu să dogorească cu tărie.

Deodată s-a deschis ușa casei noastre și în prag s-a ivit mai întâi o bătrânică gîrbovită, iar apoi un moșneag foarte bătrîn, dar care căuta să se țină drept : erau părinții mei ; i-am recunoscut, în pofida depărtării, după trăsăturile feței și după umblet. Au coborît din cerdac, vorbind ceva, apoi s-au așezat pe o băncuță, lângă casă, încălzindu-și spinările bătrîne la razele soarelui care răsarise. Iar eu, vagabondul care se ascundea la marginea orașului, eu mercenarul fără căpătii, marinarul pribeag și căutătorul de aur, care cutreierasem pădurile Noii Spanii, eu păcătosul care-și vînduse sufletul Diavolului, care cunoscuse o fericire nespusă și se prăvălise în prăpastia celei mai negre disperări, eu fiul acestor doi bătrîni, îi priveam pe furiș, hoștește, nu îndrăzneam să mă apropii de ei, să îngenunchez în fața lor, să le sărut mîinile zbîrcite și să le cer binecuvîntarea. Niciodată dragostea mea filială nu fusese mai profundă ca în clipa aceea, conștient fiind că tatăl meu și mama mea sînt singurii oameni din lume pe care-i interesez într-adevăr, ca și cum aș face parte din ființa lor, și tot timpul cît cele două gîrbove mogîldețe au stat pe bancă, sporovăind poate despre mine, nu mi-am luat ochii de la ei, sorbind din priviri tabloul fericirii familiale pe care nu-l mai văzusem de atîta vreme. Cînd în sfîrșit bătrînii s-au ridicat și au intrat în casă, cînd în urma lor s-a închis ușa veche, mîncată de timp, am sărutat — neputîndu-i săruta pe ei — pămîntul natal, m-am sculat și am plecat, fără să-mi întorc privirea.

În aceeași zi am ajuns la Merzig.

Am hotărît să plec în Noua Spanie, dar nu aveam destui bani pentru a face pe cheltuiala mea această călătorie lungă. De aceea, în orașul imperial Strasburg am intrat, tot sub numele de Bernhardt Knertz, în serviciul unei firme comerciale care-și trimitea slujbașii în diverse țări. Am fost primit cu bucurie, deoarece cunoșteam cîteva

limbi și pe deasupra mă pricepeam să mînuiesc spada. Am lucrat vreo trei luni ca agent comercial și se cuvine să completez această povestire istorisind două întîlniri pe care le-am avut în această perioadă.

Am fost trimiși în Savoia pentru a cumpăra mătăsuri și drumul nostru ducea prin Alpii Apuseni în orașul Geneva. După cum se știe, pe drumurile alpine întîlnești multe rîuri de munte pe care le treci anevoie. Ploile torrențiale care se abătuseră în preajma venirii noastre transformaseră pîraiele în șuvoaie sălbatice și în numeroase locuri podurile deveniseră impracticabile. În drumul nostru am dat de un torent pe care nu am putut să-l trecem prin vad și a trebuit să construim împreună cu călăuzele noastre o punte. O dată cu noi, pe celălalt mal al rîului, se ocupau cu aceeași treabă călăuzele altor doi călători, care mergeau în direcție opusă. În timp ce noi eram îmbrăcați simplu, așa cum le șade bine unor negustori care umblă să încheie afaceri, pelerinele și pălăriile celor doi călători atestau originea lor nobilă și ei nu participau la lucrările de construcție, ci așteptau, demni, de o parte.

Cînd în sfîrșit puntea fu înjghebată, cei doi nobili domni au dorit să treacă neapărat primii și din această pricină se iscă o ceartă între ei și tovarășii mei, deși eu încercam să-i conving să nu dea atenție unui lucru atît de neînsemnat. Cearta ar fi putut duce la încăierare. Din fericire unul dintre cei doi domni izbuti să-și convingă prietenul să cedeze și mica noastră caravană trecu, în exclamații victorioase, prima, ducînd de căpăstru caii peste bîrnele care țineau loc de pod. Ajungînd pe celălalt mal, am ținut să-i mulțumesc cavalerului care prin amabilitatea și atitudinea sa rezonabilă ne scutise de o luptă fără noimă, dar cînd m-am apropiat de el am recunoscut cu uimire și emoție pe contele Heinrich. Însoțitorul său era Lucian Stein.

Parcă vedeam în fața mea un om înviat din morți. Așa de îndepărtată mi se părea acea perioadă a vieții mele în care îl cunoscusem. Îmi pierise graiul și-mi înțepenise trupul, ca și cum aș fi fost vrăjit.

Contele Heinrich mă privi și el în tăcere cîteva clipe, apoi spuse :

— Te-am recunoscut, domnule Ruprecht. Crede-mă, m-am bucurat din toată inima cînd am aflat că lovitura mea de spadă nu ți-a provocat moartea. Nu am avut nici un motiv să teucid și mi-ar fi fost greu să port în suflet povara morții dumitale.

I-am răspuns :

— Iar eu, conte, trebuie să vă spun că nu vă port nici un fel de dușmănie. Eu v-am provocat la duel ; lovindu-mă, nu ați făcut decît să vă apărați, și în fața Domnului nu aveți nici o vină.

Contele Heinrich tăcu un răstimp apoi, răsucindu-se brusc în șa, îmi vorbi cum numai unui om apropiat îi poți vorbi :

— Te rog să-i spui că am ispășit cu vîrf și îndesat vina mea față de ea. Din vrerea Domnului am trecut prin aceleași suferințe pe care eu i le-am pricinuit. Sufăr cumplit din pricina ei.

Am înțeles despre cine vorbește deși nu rostise nici un nume. Am murmurat întristat :

— Renata nu mai este în viață.

Contele Heinrich tresări, scăpă hăturile și își acoperi fața cu mîinile. Apoi ridică spre mine ochii săi mari și mă întrebă tulburat :

— A murit ? Spune-mi cum a murit ?

Dar, deodată, își schimbă gîndul :

— Ba nu, să nu-mi spui nimic. Adio, domnule Ruprecht.

Întoarse calul, porni spre puncte și în curînd se afla de partea cealaltă a torentului unde îl așteptau călăuzele și Lucian, iar eu pornii pe urmele tovarășilor mei, care mi-o luaseră mult înainte pe drumul ce șerpuia în depărtare.

Am stat la Savoia trei săptămîni și după ce am cumpărat cantitatea necesară de mărfuri ne-am gîndit să ne întoarcem prin Dauphiné, unde catifeaua, care făcea faima acestei regiuni, se vindea foarte ieftin. Am pornit deci din Torino la Susa, iar din Susa la Grenoble, îndreptîndu-ne apoi spre Lyon. La Grenoble, tîrg mic dar plin de farmec, așezat pe malul Iserului, unde am poposit o singură zi, s-a petrecut ultima întîmplare pe care vreau s-o includ în povestirea mea. Dimineața am pornit fără vreo

treabă prin oraș, cercetîndu-i bisericile și străzile. Cum umblam așa, fără țintă, deodată cineva mi se adresa în limba noastră, spunîndu-mi pe nume. M-am oprit în loc dar mult timp n-am putut să-l recunosc pe cel ce-mi vorbea, căci nu m-aș fi așteptat în ruptul capului să-l întîlnesc la Grenoble. De-abia cînd își rosti numele, mi-am dat seama că nu era altul decît Aureliu, discipolul lui Agrippa de Nettesheim.

L-am întrebat ce vînt l-a adus acolo. Mi-a ținut o tiradă plină de lamentații.

— Vai, domnule Ruprecht, începu el. Am avut parte de zile rele. Maestrul a părăsit orașul Bonn intenționînd să se stabilească la Lyon, unde mai stătuse cu ani în urmă, avînd acolo rude și protectori. Pe neașteptate, acest om trecut de cincizeci de ani fu arestat și aruncat în temniță, fără să i se spună pentru ce și neavînd nici o vină, decît poate că scrierile lui conțin unele atacuri la adresa capețienilor. E adevărat că, în urma intervenției unor prieteni influenți, fu în curînd eliberat din temniță, dar o bună parte din averea lui nu i-a mai fost restituită, iar el, om bătrîn și cu sănătatea șubredă, se îmbolnăvi. Am venit din Lyon aici, fără prea multe bagaje, iar maestrul a căzut la pat și nu s-a mai dat jos. E tare bolnav. Mulțumesc lui Dumnezeu că unul dintre notabili de aici, domnul François de Vachon, președinte al Parlamentului, a manifestat interes pentru noi, ne-a oferit adăpost și hrană, pentru că altfel nu aveam nici măcar cu ce să ne cumpărăm o bucată de pîine !

Am întrebat dacă l-aș putea vizita pe Agrippa, iar Aureliu îmi răspunse :

— Cum de nu ! De altfel și eu trebuie să mă întorc. Mi-e teamă să-l las singur prea multă vreme.

Aureliu mă conduse în direcția Iserului, continuînd pe drum să se plîngă de nedreptatea și nerecunoștința oamenilor și dojenindu-l cu amărăciune, printre alții, pe prietenul meu, Johann Weyer, care înainte de plecarea lui Agrippa în Dauphiné, își părăsise maestrul și se stabilise la Paris unde o ducea de minune. Pe o stradă oarecare din vecinătatea cheiului, se afla o casă scundă, veche, împodobită totuși cu o stemă gravată în piatră. Aceasta era locuința în care fusese primit să se adăpostească, mai

mult din milă, Agrippa de Nettesheim. Cum am intrat în tindă, ne ieși înainte Augustin, înlăcrimat, ceea ce se potrivea prea puțin cu fața lui ca o lună plină. Uitînd să mă salute, ne spuse că-maestrul se simte foarte rău.

Am intrat în vîrfurile degetelor într-o cameră unde pe un pat larg, de două persoane, sub baldachin, zăcea nemîșcat, într-o poziție incomodă, cu mîinile întinse de-a lungul trupului, marele mag, care începuse să semene cu un mort : trăsăturile feței i se ascuțiseră, iar barba îi era neîngrijită și țepoasă. În jurul patului stăteau în reculegere discipolii, slugile și fiii lui Agrippa, precum și alte două-trei persoane pe care nu le cunoșteam. Împreună cu mine cred că eram vreo zece sau unsprezece. Lîngă pat, proptit pe picioarele de dindărăt, cu botul lipit de plapumă, văzui un dulău negru, lăptos : cîinele pe care Agrippa îl botezase *Monsieur*. Toată atmosfera din cameră făcea impresia unui popas vremelnic : printre mobilele lăsate probabil de stăpînul casei, fuseseră introduse lucrurile lui Agrippa și o mulțime de cărți.

Cei prezenți schimbau în șoaptă cîte o vorbă, dar nu mi-am putut da seama despre ce vorbeau acești oameni necunoscuți mie, pentru că foloseau limba franceză. Am auzit doar că Emmanuel i-a spus lui Aureliu că în timpul absenței sale fusese chemat un preot, că Agrippa fusese lucid, se spovedise și se împărtășise. După spusele preotului, se purtase în timpul maslului „ca un sfînt“, ceea ce mă miră mult. L-am întrebat pe Emmanuel dacă Agrippa fusese îngrijit de vreun medic. Mi-a răspuns că un medic îl vizitase în repetate rînduri, că urmase toate prescripțiile sale, dar că nu mai există nici o speranță de salvare. Moartea își pregătise coasa și sta la căpățiul lui.

Cred că trecuse mai mult de o jumătate de oră de așteptare chinuitoare. Agrippa nu își schimbase poziția, nu se clintise, și doar respirația lui hîrîtită arăta că mai este în viață. Mă pregăteam să dau o goană să-i vestesc pe tovarășii mei de drum unde mă aflu, cînd deodată s-a petrecut o scenă groaznică, de neînțeles pentru mine. Muribundul a deschis ochii și rotind prin cameră privirea stinsă, care ne făcu să ne înfiorăm, o pironi asupra cîinelui care stătea lîngă pat. Apoi mîna lui osoasă și gălbejită, cu unghiile vinete, se ridică deasupra plapumei, ră-

tăci cîteva clipe fără putere prin aer și coborî încet pe grumazul cîinelui. Încremenîți, cuprinși de groază, am văzut cum Agrippa încearcă să desfacă zgarda acoperită cu semne cabalistice, cum în sfîrșit o desface, lăsînd-o să cadă pe podea. Zăngănitul gărzii ne înfioră ca o cumplită amenințare. În aceeași clipă, buzele lipite ale lui Agrippa, care păreau buzele unui cadavru, se deschiseră și el rosti abia trăgîndu-și sufletul :

— Pleacă de-aici, blestematele ! De la tine mi se trag toate nenorocirile !

După ce rosti aceste cuvinte, Agrippa rămase din nou nemișcat, cu buzele lipite și ochii închiși, iar mîna care desfăcuse zgarda atîrna pe marginea patului ca o mîna de ceară. Nu ne dumirisem încă ce sens aveau cuvintele auzite, cînd un alt fapt ciudat ne atrase atenția. Cîinele cel negru, scăpat de zgarda magică, sări de la locul lui, lăsă capul în jos și fugi afară din odaie cu coada între picioare. Cîteva clipe am rămas descumpăniți, apoi unii, printre care și eu, împinși de o curiozitate irezistibilă, s-au repezit la fereastra care dădea spre chei. *Monsieur* ieșise din casă și alerga cu o înfățișare umilă pe stradă. Cînd ajunse la malul rîului, se aruncă în apă și nu se mai ivi la suprafață.

Atît eu cît și ceilalți, martorii acestei sinucideri unice în felul ei, ne-am amintit, fără să vrem, zvonurile ciudate care circulau în legătură cu acest cîine despre care se spunea că este demonul casnic al lui Agrippa, că îl sluzea în urma învoielii încheiată cu Diavolul căruia îi vînduse sufletul. Cuvintele rostite de Agrippa înaintea morții și întreaga lui comportare m-au surprins mai ales pentru că țineam minte cum condamnase cu asprime în fața mea magia, cum își bătuse joc de pseudomagii care se ocupă cu goeteea, numindu-i scamatori și șarlatani. O clipă, ca la lumina unui fulger, l-am văzut pe Agrippa pe patul său de moarte, ca mag misterios, care trăise o altă viață decît cea pe care o trăiesc muritorii, l-am văzut așa cum îl înfățișa gura lumii. Dar nu am avut timp să reflectez prea mult, pentru că lamentările celor care se aflau lîngă patul muribundului m-au vestit că suferințele lui luaseră sfîrșit ¹.

Îndată începu în jur obișnuita agitație pe care moartea o aduce în viața noastră : ca atunci cînd o piatră a fost zvîrlită într-o apă stătătoare. Unii dintre discipoli plîngeau, sărutînd mîinile maestrului răposat, alții îi închideau ochii, alții, în sfîrșit, se grăbeau să cheme femeile să spele și să curețe trupul defunctului. În curînd, încăperea s-a umplut cu oameni care veniseră să-l privească pe mag, iar eu am profitat de forfota generală, spre a mă retrage neobservat din casa unde acum eram de prisos. Tovarășilor mei care mă cunoșteau sub numele de Bernhardt, bunul lor prieten, nu le-am suflat bineînțeles nici o vorbă despre cele văzute de mine, și în aceeași seară am părăsit orașul Grenoble.

Cînd ne-am înapoiat la Strasbourg, mi-am primit partea mea de bani, destui pentru a putea întreprinde pe cont propriu o călătorie în Spania, pe care am și făcut-o în toiu iernii, traversînd, fără a întîmpina vreo piedică, întreaga Franță. Spania era a doua mea patrie și la Bilbao am găsit cu ușurință oameni cărora numele meu nu le era străin. Cunoscîndu-mi experiența și prețuîndu-mi îndrăzneala, au acceptat să mă prenumăr printre cei care trebuiau să participe la expediția plănuită în Lumea Nouă, și anume la Nord de Florida, în regiunea cursului superior al Rîului Sfîntului Duh², unde căutătorii norocoși descoperiseră mari zăcăminte aurifere. Așadar, modestele mele planuri se transformau în faptă căci la venirea primăverii nava urma să ridice ancora pentru a traversa Oceanul, odată cu primele caravele.

Urmară luni de inactivitate silită, timp necesar pentru aprovizionarea navei și recrutarea echipajului. Acele luni de iarnă, potrivnice navigației, le-am consacrat întocmirii acestor însemnări întru totul adevărate, muncă nicidecum ușoară, pe care o închei azi, scriind ultima pagină. Nu pot să judec în ce măsură am izbutit să redau, binevoitoare cititor, toate chinurile și încercările grele prin care am trecut din pricina pătimașei mele iubiri, și nu eu voi aprecia dacă aceste însemnări pot constitui un avertisment util pentru sufletele slabe, care asemenea mie vor dori să soarbă puteri din fîntînile sumbre și dubioase ale magiei și demonomanției. În orice caz, mi-am scris povestirea cu toată sinceritatea, înfățișîndu-i pe oameni

așa cum i-am văzut, fără să mă cruț cînd am fost nevoit să-mi descriu slăbiciunile și metehnele și fără să ascund de asemenea cunoștințele aflate, în legătură cu științele oculte, din cărțile citite de mine, din nefericita mea experiență și din povețele învățaților pe care soarta mi i-a scos în cale.

Nevrînd să mint în ultimele rînduri ale *Povestirii* mele, voi spune că dacă viața mea 's-ar întoarce cu un an și jumătate în urmă și ar trebui să parcurg din nou drumul spre Düsseldorf pentru a mă întîlni cu acea stranie femeie, poate că aș lua-o de la capăt, n-aș pregeta poate să renunț, în fața tronului Diavolului, la mîntuirea veșnică, pentru că și astăzi, cînd Renata nu mai este, în sufletul meu nestinsa iubire pe care i-o port arde ca jăraticul, iar amintirea zilelor fericite petrecute cu ea la Köln mă umple de dor și dorință nestăvilită de a-i simți mîngîierile. Dar vă asigur, și jur în fața conștiinței mele, că în viitor nu-mi voi mai lăsa niciodată sufletul dăruit de Creator pradă unei creaturi potrivnică legilor sale, oricît de ispititor i-ar fi chipul, și că niciodată, oricît de grele vor fi încercările prin care îmi va fi dat să trec, nu voi recurge la ajutorul vrăjilor și cunoștințelor oculte condamnate de Biserică și nu voi încerca să trec dincolo de granița sfîntă care desparte lumea noastră de sumbrul ținut unde sălășuiesc spiritele și demonii.

Domnul Dumnezeuul nostru, carele vede totul și cunoaște adîncul inimilor noastre, știe cît de curat îmi e jurămîntul. Amin.

Sfîrșitul Povestirii

*Non illustrium cuiquam virorum
artium laude doctrinali fama clarorum
at tibi
domina lucida demens infelix
quae multum dilexeras
et amore perieras
narrationem havid mendacem
servus devotus
amator fidelis
sempiternae memoriae causa
dedicavi
scriptor*

Nu vreunuia dintre oamenii vestiți
proslăviți în arte sau științe,
ci ție,
femeie luminoasă, nebună, nefericită
care ai iubit nespus
și ai pierit din pricina iubirii
închină autorul
această povestire adevărată
ca slujitor supus
și fidel îndrăgostit
în semn de veșnică
amintire.

(trad. din lb. lat.)

Cuvîntul de început al autorului

1. La începutul secolului al XVI-lea anii se numărau încă începînd de la Duminica Paştelui.

2. Lucrarea de medicină a lui Ioanichie, medic sirian nestorian, se bucura în Evul Mediu (citită fiind în limba latină) de mare cinste, la fel ca şi opera lui Hipocrat (din care adesea se alcătuiau culegeri de aforisme), a lui Galien şi a lui Avicenna.

3. *Doctrinale* — lucrarea de gramatică latină a lui Alexandre Villadieu (sec. XI—XII), scrisă în hexametri. *Copulata* — lucrarea de logică a lui Petru de Spania, ulterior Papa Ioan al XXI-lea (sec. XIII), manualele şcolare menţionate în repetate rînduri în *Epistolele unor bărbaţi obscuri*.

4. Bernhardt Walter, discipol al lui Regiomontanus, care a descoperit, între altele, refracţia luminii în atmosferă, (sec. XV—XVI), este cunoscut doar în rîndurile specialiştilor. Cît despre Teophrast Paracelsus, medic, alchimist, filozof şi fantast. (1493—1541), faima lui era deosebit de mare şi îl cunoştea întreaga Europă. Lucrarea lui Copernic (*Despre mişcările de rotaţie ale corpurilor cereşti*) a fost tipărită de-abia în 1543, dar ideile lui erau cunoscute cu mult înainte în lumea oamenilor de ştiinţă. Autorul *Povestirii* ne spune în capitolul XII de unde le-a aflat.

5. *Vallum humanitatis* — titlul unei lucrări a lui Hermann von Busch (1468—1534), publicată în 1518 şi în care pledează pentru concepţia umanistă. În perioada cînd s-a scris *Povestirea*, Erasmi din Rotterdam (1467—1536) trecuse de apogeul gloriei sale.

6. Discursul lui Pico della Mirandola (1463—1494) *De hominis dignitate* se bucura de un mare prestigiu în rîndurile primilor umaniști germani.

7. Expresia „epoca împăratului Friedrich“ (1415—1493) avea pe atunci valoare de proverb. Ritmul grăbit al vieții la începutul secolului al XVI-lea li se părea contemporanilor „tot atît de uimitor, cum ni se pare nouă energia industrială a epocii noastre“ (Cuvintele lui K. Lamprecht).

8. Hermann von Neuenaar — unul dintre puținii umaniști care trăiau atunci la Köln (1491—1530).

9. Lucrarea *Composita verbum*, aparținînd lui Johann Zinten, savant scolastic.

10. La universitățile dominate de spiritul vechi numai o parte dintre autorii antici erau considerați demni de a fi studiați. Ironizînd această atitudine, autorul *Epistolelor unor bărbați obscuri* scrie, pîrînd să-și amintească cu entuziasm bunele vremuri de altădată: „Cînd la spovedanie cineva mărturisea că ascultase în taină pe Vergiliu din gura vreunui bacalaureat, preotul îl pedepsea aspru... Un magistru a fost privat de titlul lui științific, pentru că l-a citit pe Terentiu într-o zi de post... Astăzi însă studenții ascultă citindu-se operele lui Vergiliu, Pliniu și ale altor autori noi“ (Partea a II-a, Epistola 46.).

11. Lucrările înșirate de autor păreau noi numai într-un orașel de provincie, ca acela în care trăia el. Prima ediție a lucrării *Elogiul nebuniei* de Erasmi a apărut în 1509 ; în decurs de trei decenii cartea a fost reeditată de vreo patruzeci de ori. Prima ediție a lucrării lui Erasmi *Colloquia* a apărut în 1519. Autorul *Triumfului Venerei* este Heinrich Bebel, decedat în 1581. Prima parte a *Epistolelor unor bărbați obscuri* a apărut în 1515, a doua în 1517.

12. Asaltul lui Sickingen asupra Trierului a avut loc în septembrie 1522.

13. Florisel de Niceea, fiu al lui Amadis de Gallia. Personaj dintr-un roman „cavaleresc“.

14. „Cel mai bun lucru e cînd neamul țărănesc plînge și cel mai rău cînd se bucură“ — cuvintele lui Felix Hemmerlin care se găsesc în cartea *De nobilitate* (1457). Țăranul era obiectul unor neîncetate batjocuri din partea scriitorilor ger-

mani în secolele XV—XVI. Ei spuneau printre altele : „Țăranul se deosebește de bou numai prin faptul că nu are coarne“ :

*Der Bauer ist an Ochsen statt
Nur dass er keine Hörner hat.*

15. *Invincibilul eretic* — calificativ dat lui Luther de către Agrippa de Nettesheim. El scria în *Apologia* sa : „Nunc atrox mihi crimen obicitur quod Lutherum vocaverim invictum haereticum“ * (*Apologia adversus calumnias*, cap. XIX). Aflăm același lucru și dintr-o scrisoare a lui (*Epistolae*, VII. 13).

16. Autorul îl numește pe Georg von Frundsberg (1473—1528) „învingător al francezilor“, probabil pentru că a luat parte la lupta de la Pavia.

17. *Landschnet* — lăncier, pedestraș sau arbaletier.

18. Galbenii de Renania erau, începînd cu secolul al XV-lea, moneda de largă circulație în cîmpiile renane.

19. *Marsilio Ficino* — umanist italian (1433—1499).

20. Dürer (1471—1528) își trăia pe atunci ultimele zile. Rafael (1483—1520) murise cu cîțiva ani în urmă. Sebastiano del Piombo (1485—1547) și Michelangelo (1476—1564) erau la apogeul gloriei lor. Benvenuto Cellini (1500—1571) ajunsese celebru.

21. După izbînzile din Mexic, Cortés (1485—1547) veni în Europa în primăvara anului 1528, și fu primit la Toledo de regele Carol Quintul, în același timp împărat al Germaniei, care-i conferi titlul de marchiz al Văii Oaxaka.

22. Denumirea *America* a fost propusă (în Tratatul de cosmografie al lui Martin Walzmüller) încă în 1507, dar a înlocuit denumirile *Lumea Nouă* și *India de Vest* mult mai tîrziu. Autorul *Povestirii* folosește cîteodată cuvîntul *America* dar preferă denumirea *Noua Spanie*, care se referea, de fapt, numai la Mexic.

23. *Audiența Regală* — denumirea forului guvernamental suprem al Mexicului, ale cărui prerogative au fost preluate, în 1535, de vicerege.

24. Marii negustori din Germania de Sus au înjghebat încă la începutul secolului al XVI-lea colonii în Peninsula Piri-

* „Acum mi se reproșează ca o cumplită greșeală (faptul) că l-am numit pe Luther invincibilul eretic“ (trad. din lb. lat.).

neică, mai întâi la Lisabona, iar după moartea regelui Manuel (1521) și alegerea regelui Carol Quintul ca împărat al Germaniei, și în Spania, mai ales la Sevilla. În același timp au apărut colonii germane în America. Firmele Welser și Ellinger au arendat la începutul secolului al XVI-lea minele de cupru din San Domingo; familia Fugger avea o agenție comercială în peninsula Yukatan; familia Kronberger stăpânea mine de argint la Sultepec; familia Tetzels posedă mine de cupru în Cuba (K. Lamprecht, *Istoria poporului german*, partea a XVI-a, cap. 1, 2).

25. *Chicora* — vechiul nume al Carolinei. (*Tumbez* — oraș în Peru (J. Egli *Nomina geographica*, Leipzig, 1893).

CAPITOLUL I

1. Scud — *escudo* — monedă spaniolă; autorul are în vedere, desigur, scuzii de argint.

2. Se purtau pe atunci pantaloni foarte largi (*Pumphosen*). Uneori erau vătuiți. În timpul muncii sau al călătoriilor se legau deasupra genunchilor.

3. *Joachimstaler* — dublu galben de argint, monedă care, din 1517, a fost lansată de conții Schlieck și bătută la Joachimstal. *Pistol* — monedă de aur spaniolă, care valora doi scuzi de aur. În secolul al XVI-lea, sistemul monetar din Germania era foarte complicat și instabil.

4. Regiune în Mexic.

5. Raimundus Lulliu (1235—1315) a alcătuit un aparat special prevăzut cu niște cercuri care se roteau și cu ajutorul căruia credea că pot fi elaborate adevăruri în mod mecanic. Erau de fapt primii pași în domeniul logicii matematice. Prin „realist” autorul înțelege, desigur, pe adepții „realismului”, curent al filozofiei medievale opus, „nominalismului”.

6. *Miraculosul* și *firescul* — termeni scolastici.

7. Autorul *Povestirii* nu primise investitura de cavaler (vezi cap. VII—VIII), dar în acea epocă de declin a cavalerismului

toți slujitorii armelor își spuneau adesea cavaleri, deși, formal, nu aveau dreptul s-o facă.

8. Aceste convulsii isterice, pe care le-a studiat în epoca modernă școala lui Charcot, au fost observate și de medici din trecut. În cartea lui J. Wier (1515—1588), *Des illusions et impostures des diables*, citim : „Il (le Diable) peut retirer cruellement et contre tout ordre de nature les nerfs et les muscles, et souvente fois émouvoir vue telle passion au corps, qu'il demeure tellement droit et piqué que le col et le reste du corps est immobile et ne peut fléchir ni de ça, ni de là... Il les fait encore quelquefois tellement retirer en devant, que la tête, le col et le reste du corps se raccourcit, cependant que les veines qui sont autour du col demeurent tendues à merveille ; et quelquefois il les renverse si étrangement au derrière que la tête est cruellement retirée presque du tout sur les épaules et le dos et les cuisses encore retirées en haut” * (Livre I, chap. XII).

9. Vedenia îngerului Madiel, care i-a apărut Renatei în copilărie, este tipică pentru povestirile de acest gen. Vezi, de pildă, povestirea Madeleinei de la Croix (arsă pe rug în 1546), citată în cartea : Jules Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*.

10. Sfânta Amalia de Lorena — soția contelui-palatin Vitger, a trăit în secolul al VII-lea.

11. „Piissimus” era epitetul ce se adăuga la titlul regilor Franței. În Franța multă vreme a dăinuit credința că, atins de mâna regelui, bolnavul se tămăduiește.

12. *Ferdinand* — duce de Austria, avea să devină mai târziu împăratul Ferdinand I (1503—1564).

13. *Lactantius Firmianus* — scriitor latin (aprox. 250—330).

14. Fenomen cunoscut în acea epocă sub denumirea de *licantropie*. În Franța, licantropii sînt denumiți *loup-garou*.

* ... : „El (diavolul) poate trage (contracta) cu cruzime și împotriva oricărei ordini firești nervii și mușchii, și deseori poate stîrni o atît de mare pămînire în trup, acesta rămînînd cu totul drept și țeapăn, încît gîtul și restul corpului rămîn nemișcate, nu se pot clinti nici într-o parte, nici în alta... Uneori îl trage atît de tare spre partea din față, încît capul, gîtul și restul corpului se scurtează, în timp ce vinele din jurul gîtului sînt perfect întinse ; iar alteori îl răsucesce atît de nefiresc spre spate, încît capul se retrage cu cruzime pînă la umeri, iar spațele și coapsele se trag în sus” (lb.franceză veche).

Delancre închină licantropiei o parte a lucrării sale capitale : Pierre Delancre, *Tableau de l'inconstance des mauvais anges et démons* Paris, 1612.

15. *Crescentia* lui *Diedrich* — personaj din legende populare pe care-l aflăm și într-un poem german din secolul al XIII-lea — soția împăratului *Diedrich* (Teodoric).

CAPITOLUL II

1. Dansurile *algarda* și *passioneza* sînt menționate în autobiografia lui Bartholomeo Sastrov (1520—1603).

2. *Merenda* (*underimbiz*) — denumirea gustării de după amiază în secolul al XVI-lea. În secolul al XVI-lea, în casele germane bogate se mîncea de patru ori pe zi : dimineața, micul dejun (*frühstück, jentamen*), mai tîrziu, al doilea dejun (*frühmahl, prandinium*), la prînz, o gustare (*underimbiz, merenda*), iar seara, cînd munca zilei lua sfîrșit — cina (*nachtmahl, caena*). În casele mai modeste se mîncea numai de două ori pe zi : dimineața și seara. În *Corabia proștilor*, Heiler von Kaysersberg (1455—1519) citează următoarele versuri :

*Qui semel est deus est, bis homo, sed bestia qui ter,
Est daemon quater, quin quies est sua mater,*
etc. *

3. *Rotwelsch* (de la *Rot* — vagabond și *Welsch* — străin, denumiri folosite în argoul hoților) — argoul hoților, vagabonzilor.

J. Wier, în lucrarea sa *Des illusions et impostures des diables* (Livre II, chap. XII—XIII), în afară de necromanție, enumeră următoarele procedee utilizate de ghicitori : *le canomance, gastromance, catopromance, chrystallomance, dactylomance, onychomance, cascinomance, axinomance, cephalaeonomance, ceromance, aeromance, alphetomance, aleuromance, tiromance, ichtyomance, botanomance, sycomance, libanomance, daphnimance, tephramance, onomance, alectriomance, stichiomance, hydromance, cap-*

* Cine mănîncă o dată pe zi este un Dumnezeu ; cine mănîncă de două ori este un om ; cine mănîncă de trei ori este un animal ; cine mănîncă de patru ori, un diavol iar cine mănîncă de cinci ori e mama dracului (trad. din lb. lat.).

nomance * și altele. Lista cuprinsă în cartea lui Martin Del Rio *Disquisitiones magicae* este cu mult mai lungă.

4. Plata de optsprezece creștari se explică poate prin faptul că în unele regiuni ale Germaniei această sumă era egală cu un sfert de taler (1 taler = 72 creștari).

5. Potrivit legendei, Albertus Magnus, după o muncă de treizeci de ani, a construit din diverse metale un automat denumit „android“, care putea să se miște, să facă diverse munci, semănând întru totul cu un om adevărat. Androidul ar fi fost sfărâmat de Toma d'Aquino, discipol al lui Albertus, din credința că în această mașinărie se ascundea o forță diabolică.

6. *Giangaleazzo Visconti* — duce de Milano între 1347 și 1402.

7. Oraș pe malul Rinului, celebru prin vinurile sale, cărora le aduce însuflețite laude J. Fischart (mort în 1590).

8. Tabloul lui Sandro Filipeș, adică Boticelli, la care se referă autorul *Povestirii*, este cunoscut sub denumirea *Abandonata*.

CAPITOLUL III

1. Johann Beikelsohn sau Bockold cunoscut sub numele de Johann de Leida, a devenit șeful anabapțiștilor din Münster în aprilie 1534. În iunie 1535 orașul a fost luat cu asalt de trupele episcopului, iar la 23 ianuarie 1536 Johann de Leida a fost executat.

2. *Casa Senatorilor* — Primăria; *Catedrala Celor Trei Regi*, sau a *Celor Trei Magi* — Domul din Köln, a cărui construcție a fost întreruptă la sfârșitul secolului al XV-lea și continuată abia în 1824. În secolele XVI—XVIII, Domul din Köln se prezenta sub forma a două clădiri separate, avînd un acoperiș provizoriu, despărțite prin ziduri provizorii.

* ...cititul în inflexiunile vocii, cititul în măruntaie, cititul în oglindă, cititul în cristal, cititul în degete, cititul în unghii, cititul în plante mari, cititul în gînduri, cititul după forma capului, cititul în palmă, cititul în ritmul respirației, cititul în felul de a mânca, cititul în faină, cititul în brînză, cititul în pește, cititul în ierburi, cititul în smochine, cititul în plante de Liban, cititul în laur, cititul în cuvinte de inspirație, cititul după onomastică, cititul în cîntecul cocoșului, cititul în stihurile naturii, cititul în apă, cititul în fum (trad. din lb. franceză veche, derivate din lb. elină).

3. Autorul *Povestirii* se referă la cunoscutele versuri (Inf. III, 25—27) :

*Diverse lingue, orribile favelle,
Parole di dolore, accenti d'ira
Voci alte e fioche... **

4. *Gürzenich* — clădire construită de locuitorii Kölnului la sfîrșitul secolului al XV-lea destinată primirii oaspeților distinși. *Maria Capitolină* — veche biserică tîrnosită de papa Leon IX în 1049. Pridvorul Sf. Gheorghe a fost terminat în 1536. „*Sfînta Oștire a lui Gereon*“ — cei trei sute optsprezece martiri care, potrivit legendei, au fost uciși în chinuri împreună cu conducătorul lor Gereon în timpul persecuțiilor dezlănțuite de împăratul Diocletian împotriva creștinilor ; moaștele lor se păstrează în biserica Sf. Gereon. „*Cele unsprezece mii de fecioare neprihănite*“ au fost omorîte în chinuri, potrivit legendei, împreună cu Sfînta Ursula, de către huni, în secolul al VII-lea, în apropiere de Köln ; moaștele fecioarelor se păstrează în biserica sf. Ursula. „*Ochiul uriaș al minoriților*“ — marea ferastră din portalul Bisericii fraților minoriți.

5. Căminul Kneck, căminul Sf. Laurențiu, cele șaisprezece case (cămine pentru studenții Universității din Köln), menționate de mai multe ori în *Epistolele unor bărbați obscuri*.

6. *Meșterul Gerhardt* — arhitect din secolul al XIII-lea, care a condus lucrările pentru construcția Domului din Köln. *Heinrich von Wirneburg* — arhiepiscop de Köln, care a tîrnosit în 1322 partea Domului construită pînă atunci. Nici biserica Sf. Petru din Roma, nici Domul din Milano nu erau încă durate în anii cînd se petrece acțiunea *Povestirii*. Biserica Sf. Petru, începută în 1452, a fost sfințită abia în sec. al XVII-lea ; cupola principală a fost terminată, pe baza schițelor lui Michelangelo în 1590. Domul din Milano, început în secolul al XIV-lea, a fost inaugurat în anul 1577 ; cupola lui a fost construită abia în secolul al XVIII-lea, iar fațada finisată pe timpul lui Napoleon I.

* *De-a valma graturi, bocet surd, scrișnele...
suddalmi și vaier împletindu-și cîntul,
plesnite palme, tînguiuri de jele...*

(Dante Alighieri — *Divina Comedie*, E.L.U., 1965, în românește de Eta Boeriu.)

CAPITOLUL IV

1. În Franța șemineurile s-au răspândit la sfârșitul secolului al XIII-lea ; în Germania secolului al XVI-lea ele mai constituiau un articol de lux. În *Colocviile* sale (1527, Erasmi se plînge că în hanurile germane, ca să te încălzești, tot mai trebuie să te așezi lângă cuptorul cel mare, instalat în sala comună. O sinteză a diferitelor modalități folosite în trecut pentru încălzirea caselor a fost întocmită de cunoscutul compilator Dr. Cabanès în cartea : *Moeurs intimes du Passé*, Paris, 1909.

2. Trimitere la mărturisirile Annei Jobstine, citate în cartea lui Jules Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*, Paris, 1890).

3. S-au păstrat mai multe rețete de alifii cu care se ungeau vrăjitoarele și vrăjitorii înainte de a-și întreprinde zborurile de sabbat. Iată una comunicată de Girolamo Cardano (1501—1576) : grăsime de prunc fiartă, zeamă de țelină (*apium*), omagul (*aconitum*), cinci-degete (*potentilla reptans*), zîrnă (*solanum*), funingine (Hieronymus Cardanus, *De Subtilitate*, Lib. XVIII).

4. Aceeași interpretare a cuvintelor *Emen-hetan* o găsim la P. Delancre, *Tableau de l'inconstance des mauvais anges et démons*, Paris, 1612).

5. Denumire obișnuită pentru a-l desemna pe Diavol. Și Luther spunea : *Diabolus potens et mirabilis spiritus est* *.

6. *Maestrul Leonard*, numit de asemenea *Marele Negru* — potrivit demonologilor (Del Rio, Delancre, Baudin ș.a.) este un demon de prim rang, mai mare peste magia neagră, președinte permanent al sabbaturilor. (*Dictionnaire Infernal*, par M. Collin de Plancy, 2-ième, éd., Paris, 1825, Léonard).

7. Potrivit descrierilor existente ale sabbaturilor, acesta trebuie să fi fost Johan Müllin (la francezi Maître Jean Mullin), locuitor al maestrului Leonard.

8. *Bean* — denumire dată „bobocilor“, în vechile universități germane.

9. *Incub* — demonul care ar intra în relații trupesti cu o femeie, iar *sucub*, demonul care ar intra în asemenea relații cu un bărbat.

* Diavolul este un spirit puternic și uimitor (trad. din lb. lat.).

10. E vorba, probabil, de Codrus Urceus, scriitor din secolul al XV-lea, care a devenit faimos prin concepțiile sale libertine asupra religiei și moralei.

11. S-au păstrat descrieri ale sabatului imaginate de: Del Rio, Delancre, Bodin, Maiol, Leloyer, Danaeus, Boguet, Monstrelet, Torquemada. Le aflăm în *Flagellum hereticorum*, *Malleus maleficarum*. Există multe alte surse. În aceste lucrări, ca și în protocoalele proceselor Inchiziției și ale altor procese, s-au păstrat depozitiile autentice ale celor acuzați de participare la sabat. În aceste descrieri există unele amănunte nemenționate de autorul *Povestirii*. De pildă, nu peste tot sabaturile aveau loc miercuri și vineri. În unele locuri aveau loc joi. De obicei, neofitul (sau neofita) era condus la sabat de către unul dintre participanții cu experiență. Din ceremonia inițierii mai făceau parte uneori călcarea în picioare a crucii și pîngărirea cuminecăturii. Uneori neofiții erau obligați să-i dea Diavolului drept zălog fie un fir de păr, fie o picătură de sînge, sau chiar un deget. Primeau în schimb un inel, o amuletă sau un zapis scris într-o limbă ininteligibilă. Copiii mici nu erau obligați să sărute șezutul Țapului. Dimpotrivă : Diavolul le săruta șezutul. După ceremonia inițierii, Diavolul ținea uneori o cuvîntare, un fel de predică, în care declara că sufletul nu este nemuritor, că nu există chinuri după moarte etc. Uneori se organiza o confesiune generală a întregii asistențe : toți se lăudau pe rînd cu păcatele săvîrșite ; cel care nu săvîrșise nici un păcat era pedepsit. Cîntecele care se cîntau la sabat aveau adesea un conținut cît se poate de indecent. Participanții dansau uneori cu o luminare în mînă, sau cu o pisică moartă atîrnată la spate. La terminarea liturghiei se săvîrșea uneori următorul ritual : maestrul Léonard făcea în pămînt o gropiță, urina în ea și cu acest lichid stropea, așa cum se stropește cu aghiazmă, pe cei de față. (Dintre lucrările asupra desfășurării sabaturilor, vezi : J. Michelet, *La Sorcière*, 1861 ; Roskoff, *Geschichte des Teufels*, 1869 ; Heppe-Soldan, *Geschichte der Hexenprozesse*, 1880 ; Bourneville et E. Teinturier, *Le Sabbat des Sorcières*, 1882. J. Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*, 1890. F. Helbing, *Die Tortur*, 1907 ș.a.m.d.).

1. Ullrich Zell este considerat cel mai vechi tipograf din Köln ; tipăriturile sale, care poartă de cele mai multe ori mențiunea „apud Lyskirchen“, sînt cunoscute din 1466 și au fost socotite multă vreme tipărituri model. Tipograful Johann Soter a lucrat la Köln în perioada cînd avea loc acțiunea din *Povestire*. Sînt cunoscute de toți numele lui Aldus Manutius, creatorul „aldinelor“, care a lucrat în Veneția (începînd cu 1495) și Heinrich Stephan sau Etienne (1460—1520) membru al unei cunoscute familii de tipografi care a lucrat la Paris.

2. Prima dintre lucrările menționate de autor ne este cunoscută după următoarea ediție : *Das Geheimniss der heiligen Gertrudis zur Erlangung zeitlicher Schätze und Güter*, Cölln, 1506. Următoarele trei manuscrise : *Buch Mosis und dreifacher Höllenzwang*, *Mächtige Beschwörung der höllischen Geister* și *Hauptzwang der Geister zu menschlichen Diensten* — au fost editate de *Bibliotheca Magica*, Köln, 1810, pe baza manuscriselor de la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, păstrate în mănăstiri.

3. Lucrările menționate de autorul *Povestirii* ne sînt cunoscute în următoarele ediții : Ulricus Molitor *De laniis et phitonicis mulieribus. Tractatus ad illustrissimum principem Sigismundum archiducem Austriae. Anno dom. MCCCCLXXXIX* (S. 1.), Martinus Plantsch, concinator Tubing, *Opusculum de sagis maleficiis. C. praefat. H. Bebelij. In aedibus Th. Anselmi imp. S. Stir.* 1597 ; Jac. Hochstraten, ord. Ad. Phillipum archiep. Coloniae. *Tractatus magistralis, declarans quam graviter peccent quaerentes auxilium a maleficis Colonia. Mart. de Werdena* 1510. Cît despre cunoscutul tratat al lui Sprenger și Institor, *Malleus maleficarum*, după prima ediție (Köln, 1487) a fost reeditat în repetate rînduri și în scurt timp a dobîndit un asemenea prestigiu, încît i se spunea *liber sanctissimus* *, iar papa Ioan al XXIII-lea îl recomanda ca manual episcopilor și deținătorilor autorității laice.

4. Scriitorii pe care îi menționează autorul *Povestirii* erau într-adevăr considerați în secolul al XVI-lea somități în domeniul magiei. O listă asemănătoare găsim la J. Wier : *Apion le Gram-*

* Preasfînta carte (trad. din lb. lat.).

marien, Julian l'Apostat. Artephie, Robert l'Anglois, qui mourut misérablement en Suisse. Roger Bacon, Pierre d'Apono, nommé le Conciliateur, Albert Teutonique, Arnold de Villeneuve, Anselme de Parme, Picatrix l'Espagnol ou bien l'auteur du livre envoyé à Alphonse sous le nom de Picatrix; Ciccho d'Ascule Florentin et plusieurs autres, moins connus, hommes de malheureux esprit, ont ensuivi sottement les folies et bastelleries des premiers magiciens*. Des illusions et impostures des diables. Livre II, cap. IV. Lucrările lui Albertus Magnus (1195—1280) au fost publicate într-o ediție mai mult sau mai puțin completă abia în 1651. Unele opere ale sale erau deosebit de răspindite la sfîrșitul Evului Mediu. Dintre lucrările magice ale lui Arnold de Villeneuve erau apreciate îndeosebi *De phisicis ligaturis* și *De sigillis duodecim signorum*. Dintre lucrările magice ale lui Roger Bacon — *De mirabilis potestate artis et naturae*. Anselm de Parma (mort în 1440) ne este cunoscut exclusiv ca alchimist, dar Wier îl enumără, într-o altă lucrare a sa, printre magicieni. (*Liber apologeticus*, lib. III, disc. IV). Despre Picatrix (secolul al XIII-lea) vezi mai sus cuvintele lui Wier. Dintre lucrările de magie ale abatelui Johann Trithemius (1462—1516) sînt cunoscute, în afară de cele menționate de autorul „Povestirii”, alte cîteva, printre care *Steganographia* (îchinată cabalisticeii) și *Quaestiones VIII ad Maximilian* (cu capitolele : *De reprobis et maleficis*, *De potestate maleficarum* etc.). Operele lui Pierre d'Apono (sau de Albano, 1250—1316) erau adesea atribuite lui Agrippa; dintre ele sînt mai cunoscute : *Geomantia* și *Heptameron sive Elementa magica*. Prima ediție tipărită a lucrărilor lui Agrippa *De Occulta Philosophia* poartă mențiunea : „anno MDXXXIII mense Julio”.

5. Termeni folosiți în alchimie.

6. Manuale scolastice menționate în repetate rînduri în *Epistolele unor bărbați obscuri*.

7. La Ananie Tabernatul, în cartea lui *De Natura Daemonum* (1459) găsim cuvinte asemănătoare : „*Daemonum naturam eorumque vim nosse rem summa arduam ac difficilem semper extitisse, cum apud philosophos, qui de his nonnulla vere aliquantum scripta*

* Apion Gramaticul, Julian Apostatul, Artephie, Robert Anglul care a murit jalinic în Elveția, Roger Bacon, Pierre d'Apono, denumit Conciliatorul, Albert teutonicul, Arnold de Willeneuve, Anselmus de Parma, Picatrix Spaniolul sau autorul cărții trimise lui Alphonse sub numele de Picatrix; Cicchio d'Ascula Florentino și mai mulți alții, mai puțin cunoscuți, oameni cu minte nefericită, au urmat prosteste nebuniile și josnicile primilor magicieni (trad. din lb. franc. veche).

*reliquerunt, tum ipsos etiam theologo quibus horum facultatem, nonnihil altius scrutari coelitus datum est, neminem essevel in litteris mediocriter tinctum, qui ignorat pro comperto habeo**. (Io. L. Ananiae Tabernatis, theologi, De Natura Daemonum libri IV, Venetiis MDLXXXI).

8. Pentru a descrie natura demonilor autorul *Povestirii* a utilizat, în special, lucrarea lui Agrippa *De Occulta Philosophia*. Despre împărțirea demonilor în trei categorii — Lib. III, c. XVI; despre trupul demonilor — *ib.*, c. XIX; despre numele demonilor — *ib.*, c. XXIV—XXVIII și începutul cărții a IV-a; despre caracterele demonilor — *lib. III, cap. XXIX—XXXI* și în continuare *lib. IV*; despre puterea exorcismelor — *lib. III, c. XXXII—XXXIII*; despre formele în care apar diferiți demoni — *lib. IV*. Agrippa nu a făcut decît să sintetizeze lucrările elaborate de-a lungul vremii. Încă în opera lui Thomas d'Aquino erau expuse concepții asemănătoare despre demoni. Geneza învățaturii despre demonomanție este pe scurt expusă în cartea lui N. Speranski: *Vrăjitoarele și vrăjitoria* (cap. IV).

9. Vorbind astfel, autorul *Povestirii* dorește pesemne să înlăture acuzația de a fi încheiat o alianță cu Diavolul. Mulți învățați din epoca sa înclinau spre o altă opinie, și anume considerau că magicienii își dobîndesc forța prin *pactul* cu demonul căruia îi plătesc, într-un fel, serviciile.

10. Potrivit tradiției, Sfîntul Ciprian și Sfîntul Anastasie au fost în tinerețe magi înzestrați cu puteri miraculoase. Sfîntul Ciprian (sec. al III-lea) a încercat să obțină prin forța magiei dragostea Sfintei Iustina. Întrucît nu a izbutit, a înțeles neputința lumii infernale și s-a întors spre o viață de sacrificiu eroic, ajungînd în cele din urmă episcop de Antiohia. La sfîrșitul Evului Mediu și în secolul al XVI-lea se bucurau de mare trecere formulele magice atribuite Sfîntului Ciprian (*Cypriani citatio angelorum — Dimisso Cypriani* ** etc.)

11. Descriind ritualul invocării, autorul *Povestirii* urmează întocmai regulile recomandate de lucrarea lui Pierre d'Apono

* „Sînt încredințat că totdeauna a fost greu, spinos lucru să cunoști natura demonilor, după cum nici filozofii nu au lăsat scris decît mai mult sau mai puțin, așa nici teologului nu-i este dat în nici un chip să scruteze mai adînc puterea acestora (demonilor)” (trad. din lb. lat.).

** (Citat din Ciprian, despre îngeri — Trimitere la Ciprian...) (trad. din lb. lat.).

— *Heptameron sive Elementa magica*, completându-le pe baza cărții a IV-a a operei lui Agrippa — *De Occulta Philosophia*. Astfel, de pildă, cu privire la desenarea cercului magic citim, la Pierre d'Apono : „Regula cercului nu este însă întotdeauna aceeași, ci se schimbă, în raport cu duhurile evocate, cu locul, cu anotimpul și ora. Și anume, desenînd cercul, trebuie să ții seama ce duhuri vrei să invoci, sub ce stea și zonă astrală figurează ele, care sînt îndatoririle lor. Așadar, se fac trei cercuri, avînd o lățime de nouă picioare și aflate unul de altul la o depărtare de un sfert de picior-măsură. Iar în cercul din mijloc se scrie mai întîi denumirea orei la care se face experiența ; în locul al doilea numele îngerului acelei ore ; în locul al treilea semnul îngerului acelei ore“ etc. Alte surse dau reguli mult mai simple pentru figurarea cercului magic. De pildă, în locul seriei de nume se recomandă să se scrie doar cuvintele : *Jesum autem, transiens in medium illorum ibat et verbum caro factum est* *.

12. Invocarea „*Ancor Amacor...*“ apare la Pierre d'Apono. Prin meritele îngerilor tăi, Doamne, îmi pun veșmintele mîntuirii pentru a putea aduce la îndeplinire ceea ce doresc... (trad. din lb. lat.).

13. „Noi, cei creați după chipul lui Dumnezeu, înzestrați cu puterea lui și zămisliți prin voința lui vă conjurăm în numele lui Dumnezeu, El cel atît de minunat, preaputernic și preatare“... (trad. din lb. lat.). Invocarea apare la Pierre d'Apono, sub titlul *Exorcismus spiritum aerorum*, fiind mult mai lungă decît în textul *Povestirii*.

14. *Iată pentagonul lui Solomon pe care l-am pus în fața voastră...* (trad. din lb. lat.) : Invocarea apare tot la Pierre d'Apono, în capitolul *Visiones et apparitiones*.

15. Ascultă, Anael : Eu, Ruprecht, slujitor nedemn al lui Dumnezeu, te conjur, cer și te invoc, nu prin forța mea, ci prin puterea, virtutea și forța lui Dumnezeu Tatăl, prin ispășirea și mîntuirea lui Dumnezeu Fiul și prin puterea și îngăduința lui Dumnezeu Sfîntul Duh. Te silesc pe această cale oriunde ai fi, pe mare sau în abis, pe apă sau în foc, în văzduh sau pe uscat, să te ivești îndată în fața mea, demone Anael, în chipul omenesc cuvenit. Așadar, vino repede în virtutea acestor nume : Aia

* Isus mergînd în mijlocul aceloră, înainta și cuvîntul carne s-a făcut (a prins trup) (trad. din lb. lat.).

Saraia, Aia Saraia, Aia Saraia, vino fără zăbavă prin puterea veşnicelor nume Eloï, Archima, Rabur, grăbeşte-te să vii prin puterea celui care te invocă şi care a jurat, în linişte şi răbdare, fără zarvă, fără vreo pagubă pentru trupul meu şi al altor oameni, fără minciună, amăgire, ori vicleşug. Te conjur şi te silesc, puternice demon, în numele lui On, Hei, Heia, Ia, Ia, Adonai şi în numele lui Sadai, care a creat patrupezele, tîrîtoarele şi pe om în ziua a şasea şi în numele îngerilor care slujesc în a treia ceată a oastei în faţa chipului marelui înger şi în numele stelei care se cheamă Venus şi potrivit pecetei sale sfinte — pe tine Anael, maimarele celei de-a şasea zile, să te străduieşti în folosul meu..." (din lb. lat.). În această formă incantaţia ne este necunoscută. Fragmente se găsesc în lucrarea lui Pierre d'Apono în capitolele *Visiones et Apparitiones* şi *Consideratio Diei Veneris*...

16. De ce zăboveşti ? Grăbeşte-te ! Ascultă de stăpînul tău în numele Domnului Batat, treci peste Abrac şi vino. Repede, repede, repede ! Vino, vino, vino !" (trad. din lb. lat.). Incantaţia în această formă nu ne este cunoscută. Unele formule cuprinse în ea se găsesc în lucrarea lui Pierre d'Apono, la capitolul *Visiones et Apparitiones*.

17. Pleacă, depărtează-te, piei îndată ! (trad. din lb. lat.). Formulă de concediere (*Dimissio*). Cuprinde doar termenii generali, incluşi în toate formulele de acest fel.

18. Pentru el, şi cu el, şi în el (trad. din lb. lat.).

CAPITOLUL VI

1. Cea mai completă biografie a lui Agrippa de Nettesheim pe care o cunoaştem este : *Aug. Prost. Corneille Agrippa sa vie et ses oeuvres*, Paris, 1882 (2 vol.). Majoritatea notelor pentru capitolul VI se bazează pe această lucrare.

2. Într-adevăr, din noiembrie 1532 pînă la începutul anului 1535, după o şedere în Țările de Jos, Agrippa a locuit la Bonn.

3. Gottfried Hetorpius a fost editor al multor lucrări ale lui Agrippa şi corespondent al acestuia. În corespondenţa lui Agrippa se găsesc patru scrisori adresate lui Hetorpius.

4. Aceste elucubraţii „năzbîtii“, constituie conţinutul principal al vechilor biografii ale lui Agrippa. Ele se bazează pe lucrările :

A. Thévet, *Les Vrais portraits et vies des hommes illustres* (1584) ; P. Jovius, *Elogia varorum litteris illustrium* (1577) ; M. Del-Rio, *Disquisitiones magica* (1599) și altele. Printre legendele nementionate de autorul „Povestirii“ putem să indicăm relatarea că Agrippa i-ar fi arătat într-o oglindă magică lui Henric Hovard, conte de Sherry, poet de curte al lui Henric al VIII-lea regele Angliei, chipul soției sale moarte. Această întâmplare a servit ca sursă de inspirație pentru o baladă lui Walter Scott.

5. *Pontimussae* — numele latin al orașului Pont-à-Mousson (J. Egli, *Nomina geographica*. Leipz. 1893).

6. Despre discipolii lui Agrippa se știe prea puțin. O scrisoare adresată lui Agrippa în 1529, pe când se afla la Malines, se termină cu cuvintele : „Soția ta îți trimite o mie de salutări. La fel Aureliu, Augustin, Emmanuel“ (*Ep. V. 77*). Aceleași nume mai sînt menționate de cîteva ori în corespondența lui Agrippa. Johann Weyer (Jean Wier) a intrat în rîndul discipolilor lui Agrippa în 1533. După cum se știe, în secolul al XVI-lea „Discipolii“ care se grupau în jurul artiștilor, filozofilor și învățaților de seamă ocupau în casa lor o situație intermediară între cea de membru de familie și slugă.

7. Hanul „La cocoșii grași“ din Bonn este menționat de cîteva ori în *Epistolele unor bărbați obscuri*.

8. Soi de vin, vestit și acum, care provine din împrejurimile orașului Bingen.

9. „*Explicuit contractae seria frontis*“. *Hor. Serm. lib. II*, ecl. II. 125.

10. Despre datinile „hazlii“ care s-au respectat multă vreme — Germania de ziua Sfintei Ecaterina (25 noiembrie) și în noaptea Sfîntului Andrei (29—30 noiembrie) vezi, de pildă, A. Schultz. *Das Hausliche Leben der Europäischen Kulturvölker*. München, 1903.

11. Agrippa a trecut în Țările de Jos în vara anului 1528. S-a stabilit mai întîi la Anvers, apoi la Malines, unde a fost protejat de Margareta de Austria, *stadthuder* al Țărilor de Jos. Margareta a murit în 1530. Ceva mai înainte Agrippa a pierdut pe cea de-a doua soție a sa, Jeanne-Louise, decedată la Anvers la 17 august 1529, în timpul unei epidemii. Hărțuit de creditori, Agrippa a plecat în 1532 din Țările de Jos, stabilindu-se la Bonn, și a intrat în slujba arhiepiscopului de Köln, cunoscutul Hermann von Wied

(arhiepiscop între 1515 și 1547, decedat în 1552). În privința celei de-a treia soții a lui Agrippa, cu care s-a căsătorit la Malines și de care a divorțat curînd după căsătorie, la Bonn, nu știm nimic precis.

12. În prefața la lucrarea sa *Despre filozofia ocultă*, Agrippa spune că a scris-o în tinerețe și a trimis-o abatelui Trittenheim. A circulat din mînă în mînă, prin Italia, Franța și Germania și s-au făcut încercări pentru a fi tipărită. Acest lucru l-ar fi îndemnat pe autor să-și tipărească lucrarea din tinerețe, făcînd doar cîteva îndreptări lipsite de însemnătate („*Nolimus enim opus ipsum totum innovare sed paulum castigare atque aliquid splendoris infundere*“)*. Critica modernă demonstrează că aceste cuvinte nu sînt cu totul sincere și că lucrarea editată de Agrippa trebuie să difere mult de cea pe care a trimis-o pe la 1510 abatelui Trittenheim. În ceea ce privește partea a IV-a a lucrării *Despre filozofia ocultă*, nu s-a putut stabili nici astăzi dacă autorul ei este într-adevăr Agrippa.

13. Întîmplarea cu Hans Weyer (Jean Wier), care a furat cartea cu incantații și grimoare**, este relatată de el însuși (Prost., II, 398). Repovestită de Martin Del-Rio în spiritul cunoscutei legende (*Disquisitionum magicarum*, lib. II, sectio I, q. 19) a fost cuprinsă în toate biografiile vechi ale lui Agrippa.

14. Despre vinurile răspîndite în sec. XVI, vezi lucrarea contemporană, *Vinc. Obsopocus. Von der Kunst zu trinken. Ueber v. Georg Wickram, Freb. u. Br. 1537*. (O ediție modernă : Köln, 1891).

15. *S-a închis o mănăstire de maici, iar toate călugărițele au trecut în case publice*. Un asemenea lucru s-a întîmplat într-adevăr la Nürnberg în 1526.

16. O dată pe an, în universitățile medievale, întreaga facultate de arte, magistrii, bacalaureații și studenții în frunte cu rectorul și decanii participau la o discuție retorică, *disputatio de quodlibet*. Cel care conducea disputa se numea *quodlibetarius*.

17. „Dacă cineva, fiind beat, amuțește... după ce îi trece beția, își recapătă graiul“. Autorul *Povestirii* redă această

* „Nu dorim să renovăm total acea lucrare, ci să corectăm puțin din ea, și să-i dăm oarecare strălucire“ (trad. din lat.).

** Cuvîntul grimoar (de la francezul *grimoire*) a însemnat inițial „gramatică“, aici în sensul de „terminologie absconsă, magică“, de aceea acum a dobîndit sensul de carte veche, greu de descifrat.

maximă într-o formă de latină medievală, denaturată. În originalul grec, ea are un alt sens.

18. Hans Weyer (forma latină Wierus, varianta franceză Wier) s-a născut în 1515 și a murit în 1588. Opiniile pe care i le atribuie autorul *Povestirii* au fost mai târziu expuse de el însuși în lucrarea *De prestigiis daemonum et incantationis ac veneficiis*. (Basel, 1563). Iată titlurile câtorva capitole din această operă: *Despre falsă închipuire a melancolicilor, Despre unele leacuri care cheamă somnul, cât și despre alifii și plante adormitoare care amețesc în mod ciudat mintea, Despre iluzia incubilor și despre coșmarul firesc, S-a întâmplat ca fetele să fie amăgite de iluzia unor coșmaruri sau a unor incubi, O pildă hazlie de păcătoasă împerechere cu diavoli, Dovadă că toate poveștile care vor să demonstreze relațiile trupești cu diavoli sunt mincinoase, Despre cei care se cred demonizați când de fapt sunt doar chinuți de melancolie etc.* Ideea de bază a acestei opere este că așa-numitele „vrăjitoare“ sunt biete femei bolnave care au nevoie de îngrijiri medicale, în timp ce judecătorii lor sunt niște călăi. Apariția tratatului lui Wier a produs o puternică impresie asupra contemporanilor. În decurs de paisprezece ani tratatul a apărut în cinci ediții și a stîrnit numeroase obiecții, la care Wier a răspuns prin lucrarea sa *Cartea apologetică (Liber apologeticus)*. Incluzitorii M. Del-Rio și Bartholomeus Spina, cât și faimosul J. B. Bodin (1530—1596), care în lucrarea sa *Démonomanie des sorcières* are un capitol special: *Respingerea părerilor lui Jean Wier*, l-au atacat cu o violență rar întîlnită. De menționat că în cartea mai sus citată Bodin demonstrează *legătura* incontestabilă care ar fi existat între Wier și diavol, bizuindu-se pe faptul că în tinerețe Wier îl scotea la plimbare, legat de o sfoară, pe ciinele lui Agrippa, care n-ar fi fost altul decît diavolul în persoană. (În notele noastre, toate citatele din lucrarea principală a lui J. Wier sînt reproduse după vechea traducere franceză: Jean Wier, *Histoires, disputes et discours des illusions et impostures des diables*, Paris, 1579, reeditată la Paris în 1885).

19. Agrippa a fost căsătorit de trei ori și a avut șapte copii. Biografia cunosc numele a trei dintre ei: *Haymon* (născut în 1522), *Heinrich* (născut în 1524) și *Johann* (născut în 1525). Dintre ceilalți patru unii au murit în pruncie. Autorul *Povestirii* ne vorbește numai despre patru fii ai lui Agrippa; iar însuși Agrippa, într-o scrisoare datînd din 1528 (*Ep. V, 43*), arată că familia lui

număra zece membri : tatăl, mama, patru copii, o slujnică, doi servitori și un fecior. Numele slujnicelor și ale servitorilor — Margareta, Maria și Anteu, citate de autorul *Povestirii* — sînt menționate în corespondența lui Agrippa, ca și numele cîinilor : Taro, Cicconius, Balassa și Muza. (*Ep. V, 76, 84 etc.*)

20. În Culegerea din operele lui Agrippa, figurează cinci epitafe în versuri în limba latină închinat lui Filiolus. Iată cel mai scurt dintre ele :

*Hic hospes tibi Filiolus faceo Agrippinus
In vita tantum nom homo, morte canis **

21. Ne-au parvenit patru sute cincizeci și unu din epistolele lui Agrippa. Biografia lui presupun că au văzut lumina tiparului numai cele scrise în limba latină, pe cînd celelalte, scrise în limbile moderne, s-ar fi pierdut. Printre corespondenții lui Agrippa se numărau într-adevăr cei mai mari savanți ai epocii (de pildă Erasm), capete încoronate (Carol Quintul, principesa Margareta de Austria, Maria, regina Ungariei), înalți prelați (papa Leon al X-lea, cardinalul Campegiu) etc.

22. *Facetiae*, nuvelele hazlii ale lui G. Poggio Bracciolini (1380—1459), erau citite cu plăcere încă la începutul secolului al XVI-lea.

23. Idilele lui Jacopo Sannazzaro (1458—1530), scrise în limba italiană și purtînd titlul *Arcadia*, s-au bucurat de o mare faimă în prima jumătate a secolului al XVI-lea

24. *Damian* — a editat în 1512 un manual de șah.

25. Știm aceasta și din *Pantagruel* al lui Rabelais, unde Agrippa apare ca o figură comică sub pseudonimul transparent *Herr Trippa* (*Pantagruel*, livre III, ch. XXV).

26. Mulți tineri savanți au întreprins călătorii lungi pentru a-l vizita pe Agrippa. Citim într-o scrisoare al cărei autor îl roagă pe Agrippa să-l primească : „Am găsit de cuviință să vin din Franța în Germania pentru a vedea pe Erasm și pe Agrippa și pentru a auzi cu urechile mele ce spun și ce ne învață aceste sorginte de lumină, acești excelenți dascăli, filozofi, teologi și doctori, celebri în întreaga Europă” (*Ep., VI, 32*).

* *Eu oaspete aici (aici odihnind) — Filiolo Agrippinus — n-am fost om în viață, iară în moarte, cîine* (sens : — n-am avut parte de viață de om, dar de moartea de cîine, da) (trad. din lb. lat.).

27. *Epistola apologetica ad clarissimum urbis Agrippinae Romanorum Coloniae senatum* a fost tipărită la Bonn, la începutul anului 1535.

28. În plîngerile sale, Agrippa evocă fapte autentice din viața sa. El se intitula doctor în medicină, deși acest titlu nu i-l conferise nici o universitate. Declarîndu-se mulțumit cu privilegiul acordat în 1523 de orașul Friburg, a practicat medicina pînă la 1530, cînd Corporația învățaților din Anvers l-a obligat să renunțe la această profesiune. În 1530, Agrippa a intrat în serviciul împăratului ca istoriograf, avînd intenția, după cum singur mărturisește, să închine acestei funcții clipele sale libere. Aceasta nu l-a împiedicat să se lamenteze în scrisorile sale că nu i se plătea cu regularitate leafa. În 1531 Agrippa a fost întemnițat, pentru neplata datoriilor, la Bruxelles.

29. Opiniile lui Agrippa asupra magiei relatate de autorul „Povestirii” au fost expuse parte în prefața la lucrarea sa *Despre filozofia ocultă*, parte în lucrarea *Despre caracterul neautentic al cunoașterii*, parte în epistolele sale scrise în ultimii ani ai vieții. Opiniile lui Agrippa se deosebesc de ale altor magicieni din secolul al XVI-lea, îndreptățindu-ne să-l socotim un predecesor al „oculiștilor” contemporani, care de altfel dau o înaltă prețuire operelor lui. Un biograf modern al lui Agrippa consideră că acesta socotea, în ultimă instanță, magia „un joc al minții” (*Prost, II, 358*) — afirmație care trebuie verificată. Să nu uităm că Agrippa le adresează adeptilor săi celebra recomandare : *sile, cela, occulta, tege, tace, mussa* *.

CAPITOLUL VII

1. Alchimiștii credeau că „piatra filozofală”, care poate să prefacă orice metal în aur, devine, într-o anumită soluție, elixirul vieții. Potrivit tradiției, numărul persoanelor, care cunosc secretul acestui elixir, nu poate fi mai mare de unsprezece. Dacă un nou alchimist descoperea secretul elixirului, unu dintre cei unsprezece trebuia să moară.

* Nu dezvăluie, ține ascuns, păstrează tainic, taci, vorbește printre dinți (trad. din lb. lat.).

2. Pitagora este considerat unul dintre „marii soli divini“ ; Plotin, unul dintre „marii inițiați“. Hiram, potrivit legendei, putea face apel la spiritele stăpîne peste elementele naturii, care l-ar fi ajutat să construiască templul lui Solomon.

3. Mahomed și Papa.

4. Este vorba probabil de semnul trandafirului și al crucii, care a devenit mai târziu emblema ordinului *Rosenkreuz*-erilor (sec. al XVIII-lea).

5. Scara mistică a alchimiștilor, preluată mai târziu și de francmasoni.

6. *Pemandros* — prima dintre cărțile „ermetice“, dialog despre înțelepciunea și atotputernicia Creatorului, descoperită în secolul al XV-lea și tot atunci tradusă în limba latină de Marsilio Ficino.

7. *Hermes Trismegistul* — autorul ipotetic al lucrărilor cunoscute sub denumirea de *Cărți ermetice*, care datează probabil dintr-o îndepărtată antichitate și în care se resimte incontestabil o puternică influență a gândirii egiptene. *Tabla de smarald* — fragment atribuit lui Hermes Trismegistul. Traducerea lui figurează în toate lucrările care cercetează ocultismul antic. În această „tablă“, citim, între altele : „Ceea ce se află jos, este asemenea cu ceea ce se află sus ; ceea ce se află sus, este asemenea cu ceea ce se află jos ; să se săvîrșească minunea unității“. Prin „pentagramă“ se subînțelege steaua cu cinci colțuri, „unul dintre pentacolele cele mai desăvîrșite pe care ni-l putem închipui“, potrivit ocultiștilor. „Ternarul“ — denumirea dată grupării celor trei elemente care simbolizează pe Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh (în lumea arhetipurilor) ; extremul, mijlociul și inferiorul sau nevinovăția, martiriul, spovedania (în lumea inteligibilă) ; mobilul, imobilul, generalul, sau punctele cardinale, zonele, declinațiile sau diurnul, nocturnul, comunul (în lumea cerească) ; simplul, compusul, descompusul (în lumea marilor elemente) ; capul, pieptul, pîntecul (în microcosmos) ; Alecto, Megera, Tesifone, sau Minos, Eac, Radamant, sau vrăjitoarele, renegații, necredincioșii (în lumea infernului). O semnificație simbolică analogă o are „cuaternarul“ — gruparea elementelor în grupuri de cîte patru, „*cvinar*“ etc. (Vezi Agrippa *Despre filozofia ocultă*, cartea a II-a). Doctrina semnificației mistice a numerelor elaborată de Pitagora pe baza tradiției

caldeene a fost dezvoltată de magicieni în secolul al XVI-lea. Ca și Pitagora, ei vedeau perfecțiunea în numerele impare, și principiul destrămării, discordiei în numerele pare. Mai târziu (secolul al XVIII-lea) doctrina mistică a numerelor a fost dezvoltată de K. von Eckartshausen.

8. Ordin înființat în 1118. Se presupune că denumirea ordinului vine de la faptul că Balduin i-a cedat un castel în Ierusalim, situat lângă lacul unde în vechime se aflase templul. În concepția mistică însă, denumirea ordinului se explică prin faptul că el a moștenit tradițiile străvechii societăți a constructorilor templului lui Solomon. La începutul secolului al XVI-lea, guvernul lui Filip al IV-lea cel Frumos a pus la cale un proces inchizitorial împotriva templierilor. Ca urmare, în 1310 membrii de seamă ai ordinului și magistrul lui au fost arși pe rug. Înainte de moarte, templierii au prezis pieirea inevitabilă a prigonitorilor lor — papa și regele francez — prevestire care s-a împlinit. Legenda le atribuie templierilor și alte prevestiri care aveau să se împlinească. Între altele izbucnirea marii revoluții franceze. Societățile de inițiați de mai târziu („societățile oculte“) se considerau de cele mai multe ori moștenitoare ale templierilor și totodată făceau uz de cunoștințele lor oculte.

9. *Scientia est assimilatio scientis ad rem scitam, scientia est sigillatio scibilis in intellectu scientis* — axiome scolastice*.

10. Potrivit teoriilor oculte, oamenii primitivi posedau facultatea de a percepe nu numai fenomenele exterioare, ci esența lucrurilor. De aceea, am fi cu atât mai aproape de înțelegerea autentică a lumii, cu cât sîntem mai aproape de cea mai veche tradiție. Tradiția care ne-a parvenit, ne-a fost transmisă de cele trei rase care au posedat succesiv pe pămînt, înainte de rasa albă, sceptorul puterii spirituale: rasa galbenă, cea roșie și cea neagră. Gradele superioare ale inițiaților continuă să dețină cheia limbii inițiale a atlantiților, cheie care explică semnificația tuturor numelor și termenilor simbolici, păstrați de tradiție. (Istoria mistică a omenirii a fost relatată de Fabre d'Olivet în lucrarea sa: *Histoire philosophique du genre humain*: 1 éd., Paris, 1822).

* Știința înseamnă asimilarea lucrurilor cunoscute de către cel care le știe, știința este imprimarea cognoscibilului în intelectul celui care știe (trad. din lb. lat.).

CAPITOLUL VIII

1. În secolul al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea duelurile au dobândit în Franța o foarte mare răspîndire. Le încurajau regii, care acordau personal nobililor permisiunea de a lupta „*en champ clos*”*. Abia în 1547, Henric al II-lea le-a interzis, după ce favoritul său a fost ucis în duel.

2. Reuchlin a folosit expresia, la care se referă autorul *Povestirii*, într-o scrisoare personală, datată 6 august 1514. În secolul al XVI-lea scrisorile personalităților proeminente circulau pe scară largă în copii.

3. Autorul *Povestirii* face desigur aluzie la provocarea la duel trimisă de Carol Quintul lui Francisc I (1582).

4. Jacques Ponce și Peter Torrès sînt autorii unui tratat de scrimă (1474).

5. Vechile universități aveau patru facultăți : de teologie, drept, medicină și arte. Facultatea de arte era un fel de antecameră a facultăților superioare : pentru a intra la una din facultățile speciale, trebuia să ai gradul de *magister in artibus***. La facultatea de arte se studiau cele șapte arte libere care se împărțeau în : *trivium* (gramatica, dialectica, retorica) și *quadrivium* (geometria, aritmetica, astronomia, muzica). Existau trei titluri academice : bacalaureat, licențiat și magistru (sau doctor).

6. Umaniștii își ziceau „poeti”, iar pe adepții filozofiei medievale îi numeau „sofiști”. Prin „vechea dispută” autorul *Povestirii* înțelege probabil conflictul dintre adepții ideilor noi și reacționari, conflict care a cuprins în deceniul al doilea și al treilea al secolului al XVI-lea Universitățile din Erfurt, Leipzig, Wittemberg etc.

7. În Evul Mediu studenților le era interzis să poarte arme. În sec. al XVI-lea acest obicei, cît și obiceiul ca studenții să poarte haine asemănătoare cu ale călugărilor, a fost părăsit. Tot atunci studenții din Germania au prins gustul duelurilor.

8. Probabil Holbein cel tînăr (1497—1543).

* În cîmp închis (trad. din lb. franc.).

** *Magistru în arte* (trad. din lb. lat.).

CAPITOLUL IX

1. Oraș din Mexic situat pe malul mării, unde Cortez a reputat în 1520 o victorie strălucită.

2. Pelerina neagră și pălăria rotundă era portul obișnuit al medicilor germani în sec. al XVI-lea.

3. Întrucît indigenii din Madagascar vindeau europenilor păsările paradisului cu picioarele tăiate și golite de măruntaie, în Europa au circulat multă vreme cele mai neverosimile povești în legătură cu aceste păsări, povești care găseau credit la naturaliști. Între altele, se pretindea că păsările paradisului nu se așează niciodată și se hrănesc doar cu aer.

4. Afirmția că pe fața omului stă scris *Homo-Dei* * îi aparține lui Berthold de Regesburg (sec. al XVIII-lea). Cartografii medievale erau cu toții de părere că Ierusalimul este centrul pămîntului. Părerea că pe pămînt sînt tot atîtea specii vegetale cîte stele în cer și afirmația că smaraldul se sfărîmă dacă se săvîrșește în prezența lui păcatul dragostei îi aparține lui Konrad Megenberg (sec. al XIV-lea).

CAPITOLUL X

1. Vezi o imagine similară la Dante (*Paradiso*, XVIII 76—78)

*si d'entro ai lumi sante creature
volitando cantavano, e facienti
Or D, or, I, or L, in sue figure* **.

Aceste litere alcătuiesc începutul frazei: *Diligite justitiam qui indicatis terram* ***.

2. Ordinul Sfintei Brigita admitea ca în aceeași mănăstire să trăiască bărbați și femei.

* Omul lui Dumnezeu (trad. din lb. lat.) (în latină vulgară pronunțindu-se *omo*).

** *La fel văzui făpturi printre lumine,
ce-n zbor plutind pe-același glas cîntau
și D ori I ori L făceau din sine.*

(Dante Alighieri; *Divina Comedie*, Ed. p. Lit. Univ. 1965, în românește de Eta Boeriu.)

*** „Iubiți dreptatea voi care sînteți judecători ai pămîntului“ (așa începe *Cartea Înțelepciunii* (lb. lat.).

3. Umanistul Jacob Wimpheling (1450—1528) a pledat pentru libertatea conștiinței.

4. Pfefferkorn (secolul al XVI-lea) și Jacob Hogstraten (1454—1527), atacați în repetate rînduri de *epistolele unor bărbați obscuri*, au editat numeroase scrieri pur teologice. Autorul *Povestirii* a uitat pesemne că una dintre lucrările lui Hogstraten „era acceptată” să stea pe masa lui.

5. Cartea *Imitatio Christi* îi este atribuită lui Toma de Kempis, potrivit indicației dintr-un manuscris aflat în această lucrare : „*Finitus et completus anno Domini 1441 per manus fratris Thomae Kempis **”. Mulți îi contestă însă paternitatea lucrării. Unul dintre acele *Enchiridion* la care se referă autorul *Povestirii*, editat inițial în 1525 la Strassbourg, a fost retipărit în epoca modernă în facsimil (Erfurt, 1848). Cartea lui Lanzkranna ne este cunoscută în ediția : *Stephan Lanzkranna, propst zu St. Dorotheen in Wien. Das Buch ist genant die Hymelstrass, Augsburg, 1501*. Tratatul lui Leandru, arhiepiscop de Sevilla a fost scris în secolul al VI-lea. Nu cunoaștem ediții tipărite ale acestui tratat datînd din secolul al XVI-lea. Bernard de Clairevaux a fost canonizat în anul 1174 ; Norbert de Magdeburg — în secolul al XII-lea ; Francesco d' Assisi era considerat sfînt încă în timpul vieții sale. Prima descriere a vieții Sfîntului Francesco a văzut lumina tiparului îndată după moartea lui, deoarece încă din 1244 conducerea ordinului îi invitasă pe frații călugări să însemne tot ce-și aminteau despre el. În 1266, Bonaventura a fost însărcinat să scrie o nouă „viață” a Sfîntului Francesco. *Elisabeta de Ungaria*, contesă de Turingia, a fost canonizată în 1235. *Ecaterina de Siena* — în 1461.

6. Ioan Bonaventura, „doctor seraphicus” (1221—1274) a fost canonizat în 1482. Papa Sixt al V-lea l-a așezat printre cei cinci mari învățători ai bisericii. Cartea lui *Itinerarium mentis in Deum*, s-a păstrat în mai multe ediții.

7. *Summa theologiae in tres partes distributa*, principala lucrare a lui Toma d'Aquino, „doctor universalis” (1226—1274), canonizat în 1323. Lucrarea a rămas neterminată. Biserica catolică, după oarecare ezitare, a apreciat tratatul lui Toma ca „o operă de care se bucură însuși Hristos”.

* „S-a terminat și completat în anul Domnului 1441 de mîna fratelui Thoma Kempis” (lat.).

8. Cifrele indicate de autorul *Povestirii* — potrivit legendei -- au fost comunicate în vis de Isus Cristos Sfintei Elisabeta, Sfintei Brigita și Sfintei Melchida, care voiau să afle adevărul asupra numărului loviturilor primite de el. Aceste cifre sînt înșirate într-o veche lucrare reeditată la începutul secolului al XIX-lea : *La Clef du Paradis et le Chemin du Ciel*, Paris, 1816.

9. Berthold de Regensburg a colindat pe la mijlocul secolului al XIII-lea întreaga Germanie, rostind predici și stringînd în jurul său mii de credincioși. Era considerat proroc și făcător de minuni. O parte din predicile sale, și anume cele scrise, au fost editate.

10. *Sanctae Brigittae Revelationes ex Recensione cardinalis de Turrecremata*, Lübeck, 1492 ; reeditări : Anvers, 1611 și Köln, 1628. Cartea s-a bucurat de un mare succes, a fost tradusă în limba franceză, iar Torquemada a prezentat Conciliului din Constanța un referat laudativ asupra ei.

11. Referire la versul lui Vergiliu (*Aen. VI 470—1*).

Nec magis... movetur,

Quam si dura silex aut stet Marpesia cautes.*

CAPITOLUL XI

1. Cartea lui Baldassare Castiglione (1478—1526), *Il Cortegiano*, zugrăvește sub formă de dialog tipul de curtean ideal și cuprinde tablouri ale vieții rafinate italiene, la începutul secolului al XVI-lea.

2. *Medium te mundi posui ut circumspiceres inde commodius quidquid est in mundo***. Cuvintele pe care Creatorul divin i le adresează lui Adam în lucrarea lui Pico della Mirandola — *Cuvîntări despre demnitatea umană*.

3. După cum se știe, Faust este un personaj istoric. Aflăm mențiuni despre el la mai mulți scriitori din secolul al XVI-lea :

* *Nu va fi mai mult mișcat decît tarele silex sau stîncă marpasiand* (trad. din lat.) — imagine rămasă clasică pentru a exprima imobilitatea fizică, ori inflexibilitatea sufletească.

** „Eu te-am pus în mijlocul lumii ca să cumpănești mai bine de acolo ceea ce este pe lume” (trad. din lb. lat.).

abatele Tritthemius, Konrad Mutianus Rufus, Johann Gast, Jean Wier (Weyer), Luther, Melanchton ș.a. Se pare însă că ei vorbesc despre două personaje : Faust senior și Faus junior. Din confruntarea acestor mențiuni putem deduce că Johann Faust s-a născut în apropiere de Württemberg, la sfârșitul secolului al XV-lea, a studiat la Cracovia, a călătorit mult, se dădea drept făcător de minuni. A ținut prelegeri și a murit la începutul deceniului al cincilea al secolului al XVI-lea. Prima lucrare asupra vieții lui Faust a fost editată în 1587 de un oarecare Johann Spiess : *Historia von D. Johann Fausten dem weitbeschreyten Zauberer und Schwartzkünstler. Gedruckt zu Frankfurt am Mayn, durch Johann Spiess, MDLXXXVII*. Această lucrare, la care ne vom referi în continuare — cea mai veche carte despre Faust — a fost retipărită, laolaltă cu alte materiale istorice adecvate în ediția *Doctor Johann Faust. Vom. J. Scheible. Stuttgart, 1846*.

4. Timp de câteva secole pe acoperișul Domului din Köln, rămas neterminat, s-a putut vedea o macara de lemn folosită pentru ridicarea pietrelor. Domul este reprezentat în felul acesta într-o serie de gravuri din secolele XVI—XVIII.

5. Corpurile celor trei magi ar fi fost transportate la Constantinopol, potrivit dorinței împărătesei Elena. Mai târziu, au fost duse la Milano, iar după pîrjolirea acestui oraș, în 1164, au fost transportate, cu concursul lui Friedrich Barbarossa, la Köln. Spiess povestește următoarele în legătură cu vizitarea de către Faust a Domului din Köln și a moașelor celor trei magi : „*Als D. Faustus solche sahe, sagt er : «O jr gute männer, vie seyt jr so jrr gereiset, da jr solltin Palestinam gen Bethlehem in Judea ziehen, und seyt hiener kommen, oder seyt villeicht nach ewern todt ins Meer geworffen, in Reinstrom geflosst und zu Köln auffgefangen und allda begraben worden ?»*“ *

6. După Spiess, Faust a încheiat cu Mefisto un pact pentru o perioadă de douăzeci și patru de ani, în decursul cărora Mefisto se îndatora să-i fie de ajutor prin puterea și cunoștințele lui. În al șaisprezecelea an de la încheierea acestui pact, Faust a întreprins cea de a treia călătorie a sa, vizitînd cu

* Cînd Doctorul Faust le-a văzut, a spus : «O, oameni buni, cum ați putut face o călătorie atît de nebunească, trebuind să ajungeți în Palestina, la Bethleem, în Iudeea, voi ați ajuns aici, sau poate ați fost zvirlîți după moarte în mare și ați ajuns în Rin, și-apoi ați reapărut la Köln, iar aci ați fost îngropați)»“ (trad. din lb. germ. veche).

acest prilej toate țările din Europa, inclusiv „Moscovia“ și Turcia, și pe deasupra Egiptul, Palestina, Persia și India. Cartea lui Spiess cuprinde scurte informații despre toate locurile vizitate de Faust și relatează vrăjitoriile săvârșite de Faust la Roma, la curtea papei și în alte orașe.

7. Soliman al II-lea Magnificul, care a domnit între anii 1520—1566.

8. Elena Vasilievna, văduva lui Vasili al III-lea. A domnit între anii 1533—1538.

9. O minune asemănătoare este relatată de Spiess în capitolul *Was D. Faustus für Abentherer an dess Fürsten zu Anhalt Hoff getrieben*. Într-o vreme, doctorul Faust a venit la prințul de Anhalt... La masă a observat că prințesa este gravidă. Când cina s-a terminat și s-au adus dulciurile, doctorul Faust i-a spus prințesei: „Milostivă doamnă, am auzit adesea că femeile gravide poftesc tot felul de mâncăruri; rog pe înălțimea voastră să nu-mi ascundă ce v-ar fi plăcut să gustați“. Prințesa i-a răspuns: „Domnule doctor, într-adevăr, nu vreau să vă ascund ce aș dori acum să gust. Aș dori, deși mai avem până la toamnă, să măninc pe săturate struguri proaspeți și felurite fructe“. Doctorul Faust i-ar fi răspuns: „Milostivă doamnă, nu-mi este prea greu să vă îndeplinesc dorința. Peste nu mai mult de jumătate de ceas vi se va împlini“. Apoi a luat două tipsii de argint și le-a pus afară pe pervazul ferestrei. Iar după ce a trecut o vreme, le-a luat de acolo și le-a înfățișat prințesei. Pe una din tipsii se aflau struguri negri și albi, iar pe cealaltă mere și pere. Întrebat de prinț cum a izbutit, Faust dă, în cartea lui Spiess, un răspuns asemănător cu răspunsul lui Mefisto, citat de autorul *Povestirii*.

CAPITOLUL XII

1. Expresia *de omni re scibili* a fost deviza lui Pico della Mirandola. Cuvintele *et quibusdam aliis* * s-au adăugat la sfârșitul acestei maxime mult mai târziu, poate de către Voltaire.

* „...și de altele încă!“ (trad. din lat.) — Voltaire spunând despre Picco della Mirandola că „știa tot ce se poate ști și încă altele pe deasupra!“

2. În secolul al XVI-lea, prin jurisdisticție astrologică se înțelegea ceea ce numim astăzi pur și simplu astrologie, în timp ce prin astrologie se înțelegea știința stelelor în general, adică ceea ce noi numim astronomia. (Vezi Agrippa *De Vanitate Scientiarum*, lib. I, c. XXXI).

3. Membrii unor comunități religioase apărute în secolul al XIV-lea, avînd la început un caracter filantropic și caritabil. S-au răspîndit în Anglia, Țările de Jos și Germania. În timpul reformei, lollarzii s-au situat cu hotărîre de partea ei. În *Epistolele unor bărbați obscuri*, cuvîntul „lollard“ este folosit uneori într-un sens generalizat, cu semnificația de eretic.

4. Evenimentele menționate de autorul *Povestirii* au avut loc la sfîrșitul anului 1533 și începutul anului 1534, cînd Uniunea de la Schmalkalden și-a sporit simțitor numărul aderenților (orașele Augsburg, Frankfurt, Hanovra etc.). În această perioadă a continuat rezistența anabapțiștilor, din Münster față de trupele arhiepiscopale, Henric al VIII-lea a obținut din partea Parlamentului „cartea puterii regești“, în Suedia Gustav Vasa a introdus reforma, iar în Danemarca, după moartea regelui Frederic I (1533), s-a întezit lupta dintre catolici și protestanți, soldată cu victoria protestanților.

5. O întîmplare asemănătoare e relatată de Spiess în capitolul : D. *Faustus frisst einen Hausknecht*.

6. Biserica din Münstereifel datează din secolul al XII-lea. Cripa ei este și mai veche.

7. Richard von Greifenklau a fost arhiepiscop de Trier între anii 1511—1531.

8. Secolul al XVI-lea a fost perioada decăderii extreme și ruînării generale a cavalerilor. Treptat, ei s-au transformat în simpli jefuitori și chiar Gutten, apărător al cavalerilor, recunoștea că în Germania tilharii pot fi împărțiți în patru categorii : cavaleri, negustori, avocați și popi, adăugînd, ce-i drept, că cei mai puțin primejdioși dintre toți aceștia sînt cavalerii. Despre amenajarea interioară a castelelor cavalerești din Germania vezi M. Heyne, *Das deutschen Wohnungen*, Leipzig, 1899.

9. „Științele înfloresc, spiritele se trezesc. Ce bucurie să trăiești într-o asemenea epocă !“ Cuvintele lui Ulrich von Gutten, din *Epistola către Pirkheimer*.

10. Pictorul Matthias Grünewald născut în 1470, mort după 1529. *Vischer* — familie de sculptori germani care au trăit la Nürnberg la sfîrșitul secolului al XV-lea și în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Cel mai vestit era Pieter Vischer (1455—1529).

11. Avarul din comedia lui Plaut — *Aulularia* (*Comedia Ulcicăi*).

12. Despre inelul care îl făcea pe posesorul lui invizibil au scris toți ocultiștii celebri, printre care Parfirius, Iamblichos. Pierre d'Apono, Agrippa. Inelul lui Hyges, regele Lidiei, a fost descris în cartea *Le Véritable Dragon Rouge*, editată pentru prima oară în 1521 și retipărită la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

13. Legenda spune că de atunci de cînd Isus Cristos a intrat în Ierusalim, călare pe un asin, toți asinii poartă pe spate semnul crucii. La Verona, vizitatorilor li s-au arătat mult timp rămășițele acestui asin. Cît despre asinul călărit de prorocul Balaam, potrivit tradiției talmudice, a fost un animal remarcabil, creat de Dumnezeu la sfîrșitul zilei a șasea a Facerii. Tot asinul a fost folosit de Avraam, cînd a dus lemne pentru rugul pe care urma să fie ars Isaac, și tot el a dus în spinare pe soția și fiul lui Moise în drum spre deșert... (*Dictionnaire Infernal*, par Collin de Plancy, Ane).

14. Vasul menționat de autorul *Povestirii* începe să fie folosit abia în secolul al XVI-lea. Îl vedem și în unele gravuri ale lui A. Dürer.

15. S-a păstrat o listă a sumelor cheltuite de orașul Ulm cu prilejul vizitei împăratului Sigismund. Se poate observa că pentru desfătarea împăratului și a suitei sale într-o casă publică s-a cheltuit o sumă importantă. De altfel, în același fel a fost cinstit împăratul Sigismund cînd a vizitat orașul Berna, în 1414.

16. *Oestrum* — vestită satiră a lui Herman Busch (1468—1534).

17. *Astrolabe* — instrumente de măsurători astronomice. *Armile* — cercuri care înfățișau principalele arce ale sferei cerești. Întrebuințate de astronomii antici și moderni pînă la Tycho Brahe. *Torquete* — vechi instrumente astronomice.

18. Ulrich Zăsius (1461—1535) jurist elvețian, adept al umanismului. A întreținut relații de prietenie cu Erasim.

19. *Choccarero* — povestitor de anecdote triviale.

20. *Torralba* — *doctor graduado* — se bucura de mare faimă în Spania și în întreaga Europă în primul pătrar al secolului

al XVI-lea, ca vrăjitor și specialist în magie. Data nașterii lui nu se cunoaște exact (sfârșitul secolului al XV-lea). În 1528 a fost arestat și deferit justiției sub învinuirea că se îndeletnicește cu magia, iar în 1531 condamnat la închisoare pe viață. Mai târziu a fost eliberat, dar nu se știe nimic despre viața lui ulterioară. (J. Baissac. *Les Grands Jours...*, Chap. V). Torralba este menționat de Cervantes în *Don Quijote*, partea a II-a, cap. XLI.

21. Spiess afirmă că Faust a săvârșit această minune în fața împăratului Carol Quintul. Vezi capitolul: *Eine Historia von D. Fausto und Keyser Carolo V wie er jhrer Keyserlichen Maiestät Alexandrum Magnum besampt seiner Gemahlin erweckt*. „Doctorul Faust — scrie Spiess — a deschis ușa și îndată a intrat Împăratul Alexandru, părînd, după chip și înfățișare, că ar fi viu. Un bărbat vînjos, trupeș, cu o barbă mare, roșcată, cu obrajii rumeni și expresia severă a feței și parcă avea cap de vasilisc. A intrat îmbrăcat în armură și s-a înclinat în fața Împăratului Carol cu adînc respect. Împăratul a vrut să se ridice spre a-l întîmpina, dar doctorul Faust s-a grăbit să-l oprească“ etc.

22. Evocarea de către Faust a Elenei, evocare ce i-a oferit mai târziu lui Goethe material pentru nemuritoarea sa tragedie, este relatată la Spiess în capitolul: *Von der bezauberten Helena, welche er den Studenten representierte*. Descrierea evocării precum și modul în care autorul *Poveștii* ne-o înfățișează pe frumoasa Elena se potrivește în multe privințe cu ceea ce ne relatează Spiess, care scrie: „Doctorul Faust a cerut ca nimeni să nu spună nimic, nimeni să nu se ridice de la masă... Cînd s-a întors din nou, era urmat de regina Elena atît de frumoasă încît studenților nu le venea să creadă dacă lucrurile se petrec aici, la ei, sau în altă lume... Elena a apărut îmbrăcată într-o mantie neagră de mare preț, avînd părul atît de lung, încît îi ajungea pînă la genunchi, ochi frumoși, negri ca tăciunele, chip gîngăș, capul rotund, gura ca o cireasă, gît de lebădă, obrăjorii ca doi trandafiri“ etc.

CAPITOLUL XIII

1. *Uniunea Catolică Șvabă*, înființată în 1488 a decăzut într-atîta pînă în 1534, încît dieta de la Augsburg a hotărît s-o dizolve. Ducele Ulrich a năvălit în Wittenberg (de unde fusese

izgonit) în aprilie 1534. În aceeași lună a avut loc Dieta de la Worms, convocată în legătură cu evenimentele din Münster.

2. *Pedro Martire* (Anghierius sau Anghiera — 1477—1525) a scris în limba latină, pe baza celor aflate de la Columb, Cortez și alții, cartea *De orbe nove Decades*, editată în Spania după moartea autorului (Alcala, 1530).

3. Cuvintele lui Bevenuto de Imola, unul dintre primii comentatori ai lui Dante.

4. În dialogul său *De nobilitate*, Poggio Bracciolini dezvoltă ideea potrivit căreia valoarea omului nu depinde de originea lui. Regăsim această idee și la alți umaniști (Salutati, Poliziana, Platina). Eneea Silvio Piccolomini, mai târziu Papa Pius al II-lea (mort în 1464) a scris lucrarea *Despre educația principilor*.

5. Albrecht de Brandenburg (1480—1545), arhiepiscop de Magdeburg din 1513 și de Mainz din 1514, a fost adept al umanismului, dar adversar al Reformei. El l-a trimis pe călugărul Tetzel să vîndă indulgențele care au prilejuit cele 95 teze ale lui Luther.

6. *Sebastian Brant* (1457—1521) a scris *Corabia proștilor*.

7. Activitatea Inchiziției, așa cum rezultă din interpretările mai recente, a început la sfîrșitul secolului al XII-lea și în primii ani ai secolului al XIII-lea. Inițial, episcopul din ținutul respectiv numea inchizitori pentru cercetarea ereticilor. Mai târziu, sarcina de inchizitori le-a fost încredințată dominicanilor, care depindeau direct de papă.

8. Bula papală *Summis desiderantes affectibus*, îndreptată direct împotriva vrăjitorilor și vrăjitoarelor, a fost emisă de papa Inocențiu al VIII-lea în 1484.

9. Duns Scott, Albertus Magnus, Toma d'Aquino și Guilielmus Ockham (sau Ockham), corifei ai filozofiei medievale.

10. Thomas Murner (1475—1537) a fost inițial adept al Reformei, mai târziu a atacat-o cu violență. Este autorul cărții *Von dem grossen lutherischen Narren, wie ihn Doctor Murner beschworen hat* (1522).

11. Sfinta Elisabeta, probabil Elisabeta de Turingia (1207—1231). Sfinta Clara Schiffi (1193—1253) întemeietoarea ordinului clariselor.

CAPITOLUL XIV

1. Alianța dintre Trier și principatul protestant Hessa a fost încheiată în 1532.

2. Hemistos Pleton (decedat în 1451) și-a expus concepția despre demoni într-o vastă lucrare filozofică cu largă răspîndire în secolul al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea. Ne-au parvenit numai fragmente din această lucrare. Relatarea lui Poggio despre Triton figurează în *Facetiae*.

3. Remarcă absurdă, deoarece pe timpul lui Cicero și al lui Horațiu nu existau mănăstiri creștine. Dar și Petrarca a scris : „Nicăieri nu am văzut ca Scipion sau Cezar să se fi ocupat de turnire“.

4. Acestea sînt trăsături tipice ale epidemiilor de „demonizare“ care izbucneau în mănăstiri. Procesele verbale și mărturiile contemporanilor semnalează și alte trăsături, pe care autorul *Povestirii* nu le menționează. Astfel, uneori călugărițele posedate de demon erau cuprinse de vărsături, vărsau tot ce mîncaseră, dar fără ca alimentele să fi fost digerate, eliminînd din pîntec paianjeni și viermi; cîteodată prezentau fenomenul anesteziei generale sau parțiale, rămînînd nesimțitoare la lovituri și înțepături; uneori vorbeau în limbi pe care nu le cunoșteau etc. (P. Régnard, *Les Maladies épidémiques de l'esprit*, Paris, 1880).

5. După cum se știe, în secolele XVI—XVII în numeroase mănăstiri „demonizarea“ se răspîndise ca o molimă. Cele mai celebre cazuri sînt cele care au prilejuit procesul ursulinelor de la Aix (dosarul Goffridi, 1609—1611) și procesul ursulinelor de la Luden (dosarul lui Urban Grandier, 1632—1634). Ele se numărau însă cu sutele. (J. Michelet, *La Sorcière*; J. Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*, Paris, 1890; P. Régnard, *Les maladies épidémiques de l'esprit*, Paris, 1880; etc.).

6. *Observatine* — în 1517 Papa Leon al X-lea a ales din rîndul călugărițelor clarise pe cele care respectau în mod deosebit cele mai severe și aspre canoane, alcătuiind un grup special al ordinului. Membrele acestui grup se numeau *observatine*.

7. *Nu singerează...* — semn de anestezie. „Nu se înecă“ — scufundarea în apă — metoda cea mai veche pentru a pune

la încercare vrăjitoarele, folosită în Evul Mediu timpuriu. (Hexenbad, iudicium aquae).

8. După Bodin, crimele de care se fac vinovate vrăjitoarele sînt în număr de cincisprezece: 1) lepădarea de Dumnezeu; 2) blasfemia; 3) închinarea ființei lor Diavolului; 4) așijderea în ce privește pruncii lor; 5) respingerea Sfîntului botez; 6) ducerea în ispită; 7) ducerea în ispită în timp ce se află grele; 8) dacă jură în numele Diavolului; 9) dacă se dedau la desfrîu; 10) dacă ucid și mănîncă oameni; 11) dacă se hrănesc cu stîrvuri; 12) dacă nimicesc vieți omenești, folosind otrăvuri și vrăji; 13) dacă pricinuesc moartea vitelor; 14) dacă stîrpesc rodnicia pămîntului; 15) dacă se împerechează cu Diavolul. (J. Bodin, *La démonomanie des sorcières*, Paris, 1581).

9. „Iată roaba Domnului! Roagă-te pentru noi!” (trad. din lb. lat.)

10. „Te conjur în numele lui Cristos, Cel care va veni să judece viii și morții: supune-te! Duhuri rele, osîndite, blestemate, izgonite, doborîte, vă poruncesc și vă cer în numele și din vrerea Domnului Dumnezeu cel atotputernic și drept! Ieșiți într-o clipită toți cei care vă dedați la nelegiuiri!” (lat.)

CAPITOLUL XV

1. Codul promulgat de Carol Quintul în 1533 și cunoscut sub denumirea *Carolîna*. Titlul lui complet este: *Des aller durchleuchtigsten grossmächtigsten, vnüberwindtlichsten Keyser Karls des fünften; vnd des heyligen Römischen Reichs peinlich gerichtordnung, auf den Reichstägen zu Augspurgk vnd Regenspurgk in Jahren dreissig vnd zwei vnd dreissig gehalten aufgericht vnd beschlossen.*

2. *Johann von Schwarzenberg* (1463—1528) — jurist, reformator al legislației germane, cel care a întocmit *Pravila de la Bamberg*, iar mai tîrziu proiectul legiurii generale a Reich-ului, care a stat la baza *Carolînei*.

3. După legile germane, infracțiunile erau împărțite în obișnuite și excepționale — *crimina ordinaria et excepta*. Crime excepționale erau considerate, printre altele, crima de les-maiestate, trădarea, erezia etc. Pentru crimele

excepționale tribunalul avea împuterniciri speciale și nu era legat de normele procedurii judiciare. „*In his ordo*“ etc. adică „În asemenea cazuri, regula constă în a nu respecta regulile“. (C. Müller, *Hexenberglaube und Hexenprozesse in Deutschland*, Leipzig, 1893 ; I. Kantorovici, *Procesele medievale ale vrăjitoarelor*. St. Petersburg, 1893 ; etc.).

4. Bula *Summis desiderantes* (1484), în care citim : „Spre a nu se întâmpla ca regiuni, orașe, dioceze, eparhii și localități din Germania de Sus să fie lipsite de instituții ale inchiziției, hotărîm, în virtutea puterii noastre apostolice, ca inchiזורii chemați să-și îndeplinească în aceste locuri îndatoririle lor, fiind investiți a hotărî urmărirea, întemnițarea și pedepsirea celor care se fac vinovați de infracțiunile și crimele susmenționate.“

5. *Paul al III-lea* — papă între anii 1534 și 1549.

6. *Malleus maleficarum* — (maiul vrăjitoarelor) cunoaște trei moduri de a intenta un proces de vrăjitorie : acuzație, denunț și inchiziție, dar adaugă că cel dintîi nu este uzitat (întrucît, potrivit vechiului drept germanic, acuzatorul trebuia să stea față în față cu cel pe care-l acuza și era pasibil de pedeapsă dacă acuzația nu era dovedită). Potrivit dreptului canonic, acuzația se baza pe o *inscriptio*, adică pe o învinuire scrisă. Procesul trebuia să se mențină în cadrul capetelor de acuzare cuprinse în acest document.

7. În 1519 Agrippa de Nettesheim a salvat prin intervenția sa o femeie din satul Woipi, acuzată de vrăjitorie de către tribunalul inchizițional. În afară de documentele oficiale referitoare la acest caz, care s-au păstrat între hîrțiile lui Agrippa, dispunem și de o scrisoare privată a sa, cuprinzînd o descriere amănunțită a celor întîmplate (vezi A. Prost, *C. Agrippa*, Paris 1881, I, 319).

8. Titlul complet : *Malleus maleficarum in tres partes divisus, in quibus concurrentia ad malefica, maleficiorum effectus, remedia adversus maleficia et modus denique procedendi ac puniendi maleficos abunde continetur*.

9. Toate întrebările înșirate de autorul *Povestirii* sînt indicate în *Malleus maleficarum*. În secolele XVI și XVII existau și alte „Manuale pentru anchetarea și interogarea vrăjitoarelor“ care recomandau cîteva sute de întrebări cît se poate de amănunțite.

10. „*Ex nobis egressi sunt*“, I. Joan, II, 19.

11. Procedul de „timorare“ (*territio*) (latină), Schreckener-regen (germană), constituia un element necesar al procedurii judiciare a timpului. Uneori instrumentele de tortură nu numai că-i erau arătate inculpatului, dar și măsurate după trupul lui.

12. Teascul (Daumenstock), șnurul, cizma spaniolă (Beinschraube), estrapada, cit și întinderea trupului pe scară și capră (*Bock*) erau în Germania secolului al XVI-lea formele de tortură cele mai uzitate. Se mai foloseau: înfigerea cuielor sub unghii, salba cu țepi, scaunul vrăjitoarei, tortura cu focul, smoala și apa. (Vezi : Franz Helbing, *Die Tortur. Geschichte der Folter in Kriminalverfahren aller Völker und Zeiten*. Lichterfelde, 1907).

13. După regulile procedurii judiciare, tortura nu putea dura mai mult de cincizeci de minute, și putea fi luată de la capăt numai dacă apăreau noi probe de vinovăție. Dat fiind, însă, că vrăjitoria era o infracțiune excepțională — *crimen exceptum*, *crimen atrocissimum* * — s-a găsit modalitatea de a eluda această prevedere, considerându-se că tortura nu este repetată ci „continuată“. În *Malleus maleficarum* se spune în această privință : „*Quod si nec sic (quaestionata) poterit ad veritatem induci, tunc pro secunda aut tertia die quaestionanda ad continuandum tormenta non ad iterandum, quia iterari non debent nisi nova supervenissent indicia.*“ ** (*Malleus maleficarum*, pars. III, q. 19). Se cunosc cazuri când tortura a fost reluată de peste douăzeci de ori.

14. Vrăjitoarele primeau un semn distinctiv, *sigillum diabolicum*, în momentul când încheiau pactul cu Diavolul, de cele mai multe ori la sabat. Semnul putea fi aplicat pe orice parte a corpului ; în special apărea pe spate, la capătul de jos al coloanei vertebrale. Avea formă de iepure, de labă de broască sau uneori de pisică neagră. Unii atestă că vrăjitoarea nu simțea durere când era înțepată cu acul. în acest loc și că, oricât de adîncă ar fi fost înțepătura, nu curgea sînge.

15. Textul original al articolului 109 : „*Item, so jemandt den Leuten durch zauberey schaden oder nachtheyl zufüg soll man*

* *Crimă cu totul ieșită din comun, crimă atroce* (lat.).

** „Dacă (cea supusă la interogatoriu) nu poate fi indusă să spună adevărul, să se recurgă a doua zi și a treia zi la continuarea interogatorului, nu la reluarea lui, reluarea lui fiind permisă doar dacă survin noi indicii“ (trad. din lb. lat.).

straffen vom leben zum todt, vnd soll solche straff mit dem
fewer thun. Wo aber jemandt zauberey gebraucht vnd damit
niemant schaden gethan hett, soll sunst gestrafft werden nach
gelegenheit der sacht“*.

16. Textul original al articolului 44 : „Item so jemandt... mit
solchem verdecktlichen dingen, geberden, Worten, vnd weisen
vmgeht, die zauberey auf sicht tragen, unde die selbig person
des selben sonst auch berüchtigt, das gibt eyn redlich anzeigung
der zauberey vnd gnugsam vrsach zu peinlicher frage“**.

17. În *Malleus maleficarum* : *singularitas istius casus exposcit
tormenta singularia*.

CAPITOLUL XVI

1. În privința morții lui Agrippa s-au păstrat versiuni
contradictorii. Potrivit cercetărilor lui *Guy Allarb* (1645—1716),
ea a survenit la Grenoble în casa lui François de Vachon, pre-
ședintele Parlamentului din acest oraș, adică acolo unde o
situează autorul *Povestirii*. Înainte de moarte, au avut loc triste
evenimente menționate de autorul *Povestirii*. (Întemnițarea lui
Agrippa la Lyon etc.). După părerea unui alt cercetător, Chori-
er, contemporan cu Allarb, Agrippa a decedat la Grenoble, dar
într-o altă casă, pe *rue des Clercs*, imobil care aparținea unui
oarecare Ferrand, membru al Parlamentului, și unde, în 1457, a
murit cunoscutul jurist Guy Pape. Potrivit altor surse, Agrippa
a murit la Grenoble într-un spital de pe strada Périère. În
sfârșit, unii (*A. Thevet* ș.a.) arată că Agrippa a murit la Lyon
într-o cocioabă sărăcăcioasă (*A. Prost, C. Agrippa*, Paris, 1882,
III, 4046). Întîmplarea cu cîinele blestemat de Agrippa înainte
de moarte și care și-a făcut seama, înecîndu-se imediat după
aceasta, este menționată în cartea *P. Jovii Novocomensis*, „Elo-

* „Item, dacă vreun om face vreun rău prin vrăjitorie, să fie pe-
depsit cu moartea, iar această pedeapsă să se aplice prin foc. Dacă cineva
face vrăjitorii fără să pricinuiască vreun rău cuiva, să primească pe-
deapsa după caz“ (trad. din lb. germ. veche).

** „Cel care vădesc a avea asupra lor semne vrăjitoarești, sau sînt
bănuți de vrăjitorie, ajunge să fie denunțați, și sînt destule motive,
astfel, pentru supunerea lor la interogatorii“ (trad. din lb. germ. veche).

gia virorum litteris illustrium" (1577). De aici a fost luată de toți alcătuitoarii „biografiilor legendare“ dedicate lui Agrippa.

2. Rîul Sfîntului Duh (*Rio del Espiritu Santo*) — vechea denumire a fluviului Mississippi (vezi J. Egli, *Nomina geographica*, Leipzig, 1893). După cum se știe, în deceniul al patrulea al secolului al XVI-lea, valea fluviului Mississippi nu fusese încă cercetată ; circulau zvonuri fantastice despre bogățiile care se ascund în această regiune. În 1539, un oarecare Fernand de Sotto a întreprins o expediție în acest ținut, care însă s-a sfîrșit tragic : aproape toți participanții au pierit în pădurile virgine și în mlaștinile aflate pretutindeni. S-ar putea să fi împărtășit aceeași soartă și expediția la care s-a alăturat autorul *Povestirii* noastre, întreprinsă cu puțin înainte.

Prefața la ediția a doua	5
<i>Amico lectori</i> — Cuvînt de început al autorului, în care își povestește viața înainte de a se întoarce pe pămînturile germane	10
<i>Capitolul I</i> Cum am întîlnit-o pentru prima dată pe Renata și cum mi-a povestit viața ei	21
<i>Capitolul II</i> Ce ne-a prezis vrăjitoarea din sat și cum ne-am petrecut noaptea la Düsseldorf	37
<i>Capitolul III</i> Cum ne-am stabilit în orașul Köln și cum ne-am indus în eroare ciocăniturile misterioase	51
<i>Capitolul IV</i> Cum am trăit la Köln, ce mi-a cerut Renata și ce-am văzut la sabat	71
<i>Capitolul V</i> Cum am studiat magia și cum s-a sfîrșit experiența noastră magică	94
<i>Capitolul VI</i> Despre călătoria pe care am făcut-o în orașul Bonn, întrevederea cu Agrippa de Nettesheim și ce-am aflat din spusele sale	120
<i>Capitolul VII</i> Cum l-am întîlnit pe contele Heinrich și din ce pricină l-am provocat la duel	149
<i>Capitolul VIII</i> Cum l-am aflat pe Matthäus Wiessmann și cum m-am bătut în duel cu contele Heinrich	166
<i>Capitolul IX</i> Cum am petrecut luna decembrie și cum am sărbătorit Crăciunul	179
<i>Capitolul X</i> Cum din nou Madiel i s-a arătat Renatei și apoi cum ea m-a părăsit	193
<i>Capitolul XI</i> Cum am trăit fără Renata și cum l-am întîlnit pe doctorul Faust	215
<i>Capitolul XII</i> Cum am călătorit cu doctorul Faust și cum am petrecut primele două zile în castelul contelui von Wellen	236

<i>Capitolul XIII</i>	Cum am intrat în slujba contelui von Wellen. cum ne-a vizitat castelul Arhiepiscopul de Trier și cum am plecat cu el la mănăstirea Sfântului Ulf . . .	257
<i>Capitolul XIV</i>	Cum i-a înfrînt Arhiepiscopul pe demoni cu arma exorcismelor la mănăstirea Sfântului Ulf . . .	274
<i>Capitolul XV</i>	Cum a fost judecată Renata de tribunalul Inchizi- ției, prezidat de Arhiepiscop	295
<i>Capitolul al XVI-lea și ultimul.</i>	Cum a murit Renata și ce am făcut după moartea ei	320
<i>Notele autorului</i>		342

Lector : OLGA JORA
Tehnoredactor : NICOLAE ȘERBĂNESCU

Tiraj 27 530 broșate. Bun de tipar : 28.06.1976.
Coli tipar 24.

Comanda nr. 60 208
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”
Piața Științei nr. 1 — București
Republica Socialistă România

Cuvintele lui Jean Wier, personaj al romanului și, totodată, personalitate a științei secolului al XVI-lea, reflectă în **Îngerul de foc** momentul istoric în care începe să se impună ipoteza realistă după care femeile învinuite de vrăjitorie au mintea întunecată de boală, nu de diavol: «Femeile care cad pradă acestei maladii iau drept realitate povestirile lor plăsmuite și suferă cu adevărat din pricina unor nenorociri închipuite... Sabatul nu este decît rezultatul întunecării simțurilor, nu este decît o iluzie ».

Alexandru Sincu